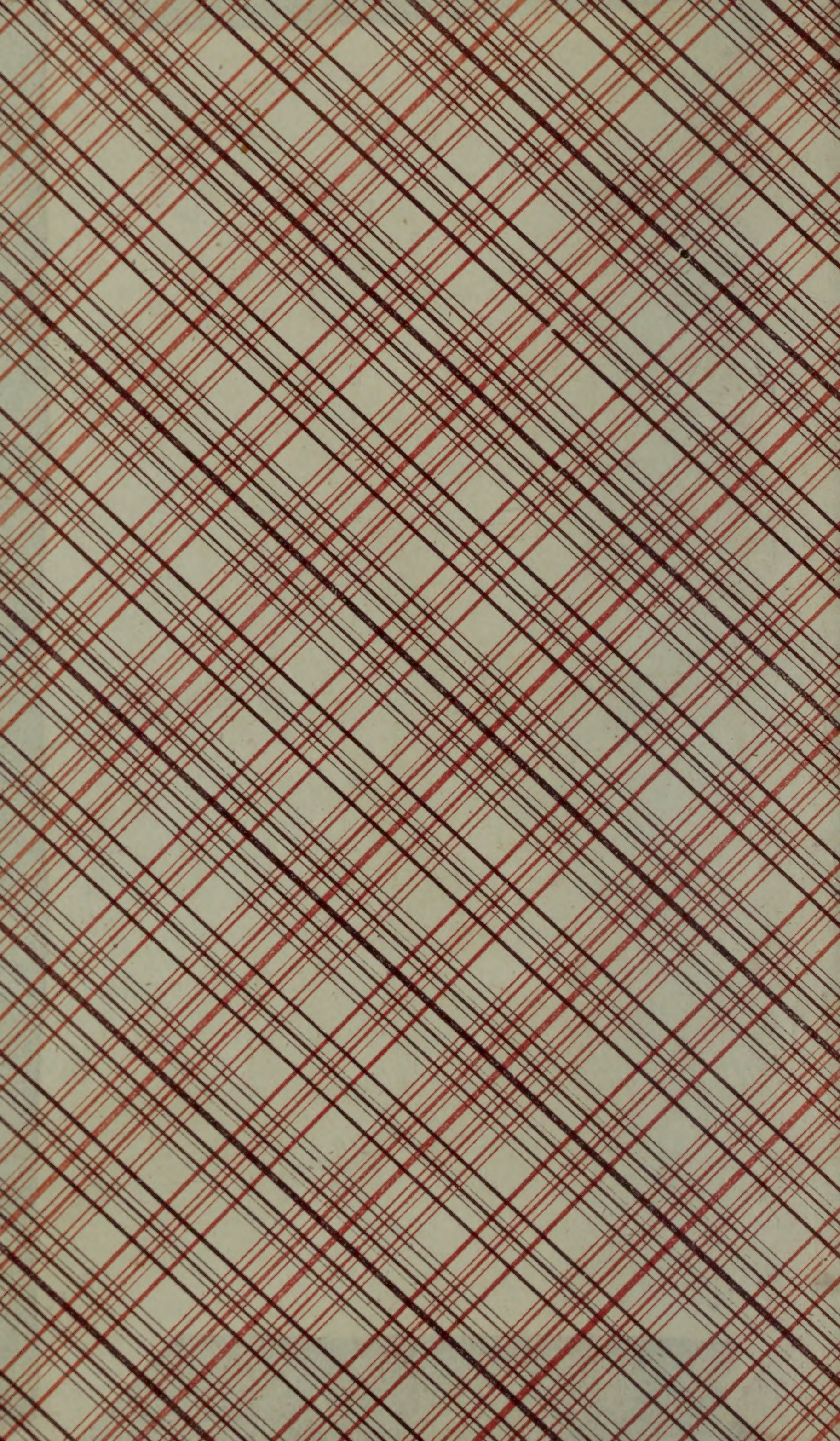

3 1761 06353758 3

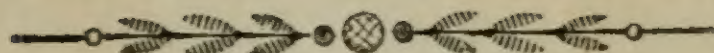

Skildringer

af

den nyeste Tids Historie.

Skildringer

af

den nyeste Tids Historie

fra Julirevolutionens Udbrud 1830.

Af

J. L. Rohmann.

Tredie Deel.

Odense.

Forlagt af den Miloske Bog- og Papirhandling

Trykt i Joh. Milos Officin.

1848.

Tredie Deel af mine historiske Skildringer udgaaer herved, overeensstemmende med mit Tilsagn i Forordet til anden Deel. Da Bogen under Udarbeidelsen var ved at vore udöver det fra först af bestemte Arketal, har jeg maattet behandle det XV. Kapitel noget fragmentarisk. Omstændighederne have medført, at denne Deel er bleven trykt i et andet Trykkeri end de foregaaende Dele, hvilket har foraarsaget en liden Forskjellighed i Skriftets Udvortes; skulde Læseren ogsaa troe at spore nogen Forskjellighed i dets Indvortes, i Fremstilling og Foredrag, da hidrører samme fra, at jeg formedelst min vedvarende Oiensvaghed har seet mig nødsaget til at dictere det Meste af denne Deels Indhold i Pennen; jeg haaber alligevel, at Forskjelligheden ikke vil være af synderlig Betydenhed. Af samme

Aarsag har jeg heller ikke kunnet læse Correcturen, hverken til denne eller til anden Deel, hvorved en og anden Trykfeil især i et Par fremmede Navne, som dog ikke forvansker Meningen, har indsneget sig. Med den her fuldendte tredie Deel udgjør Værket paa en Maade et afsluttet Heelt. Skulde det falde i min Lod at faae en Fortsættelse bearbeidet, vil den Plan blive fulgt, som kortelig er antydet i Forordet til anden Deel.

Ronninge, den 1ste Decbr. 1847.

J. L. Rohmann.

Indhold.

Side

Side

I. Kapitel.

Stemning i England efter Wighministeriets Fald. O'Connell. Katholikforeningerne, og Orangisterne i Irland. Peels og Wellingtons Toryministerium. Parlamentets Oplosning. Uordener i Irland og ved Parlamentsvalgene. Frygt ved Hoffet. Uordener ved Parlamentets Aabning. Abercrombys Valg til Taler. Adressen. Erklæring imod Marqvien af Londonderry til Gesandt i Petersborg. John Russels irlandske Kirkebil. Toryministeriets Fald. Melbournes andet Wighministerium. Den irske Municipalbil. Stemning imod Overhuset. Den irlandske Tiendebil. Orangevæsenet, dets Omfang og Formaal. Hertug Ernst af Cumberland, Stormester. Parlamentet hævet. O'Connels Triumfreise i England og Skotland, Indtog i Dublin. Tilstand i Irland. Fattigopstand i England. Det radicale Parties Fordringer. Kong Wilhelm IV. Død. Dronning Victoria. Ernst August Konge af Hannover. Parlamentets Oplosning.

1834—1837.

Skildringen af Begivenhederne i England blev afbrudt (i 2den D. IV. K.) med Lord Melbournes Wighministeriums pludselige Afskedigelse den 14de November 1834. Idet vi her igjen optage Traaden i den afbrudte Fortælling, ville vi foreløbigen bemærke, at den paafølgende Ministerverling ingen afgjørende Forandring medførte i Storbritaniens Forhold til de udenlandske Magter. I de forenede Kongeriger selv frembragte derimod den pludselige og uventede Afskedigelse af Wighministeriet en meget urolig Stem-

ning. At den hele Forandring i Regjeringen syntes at være skeet af et blot kongeligt Lune, foraarsagede allerede en ubehagelig Overraskelse, men da Englænderne ved nøiere Eftertanke dog ikke saa ligefrem kunde tiltroe deres Konge at have handlet af blot Lune i en saa vigtig Sag, fandt man paa at søge Grunden til hans Færd i et Rænkespil af Toryerne, i hvilket Dronningen skulde have været indviklet. Kongen mærkede imidlertid snart, at han havde foretaget et overilet, om ikke farligt Skridt; thi fra alle Kanter opløftede Reformernes Tilhængere et truende og ildevarslende Skrig: at Fædrelandet var i Fare, og at det nu skulde vise sig, hvorledes det vilde staae sin Prøve. — Det seirende Toryparti støttede sig paa sin gamle Høvding Hertugen af Wellington, som nu i en snever Vending midlertidigen forenede flere Ministerposter i sin Person, i det Sammensætningen af et nyt Ministerium, under den pludselig indtraadte Gjæring, ikke blev saa let, som man havde ventet. Det var især den Frygt, der greb det engelske Folk, at en Toryregjering vilde standse alle de begyndte Reformer og modsætte sig nye. Ei alene den store saakaldte Union i Birmingham, der havde været saa virksom under Reformsagen, rørte sig atter, men de saakaldte Dissenter, der som Afvigende fra den engelske Høikirke, fordrede en Kirkereform, og overhovedet det hele Reformparti holdt stormende Forsamlinger omkring i Stæderne og paa Landet, og fattede Beslutninger til af alle Kræfter at bekæmpe det forventede Toryministerium, samt hos Kongen at protestere mod en Bestyrelse, der vilde modarbeide de begyndte Reformer. I alle Englands større Stæder yttrede sig Tegn til en bestemt Gjenstridighed imod et Ministerium med Wellington i Spidsen.

I Irland var Tilstanden endnu værre. De sidste Parlaments-Forhandlinger om Tvangsbillen og Tiendebillen havde ikke bidraget til at berolige de misfornøiede Gemytter, og den store Bevægelsesmand O'Connel forsømte paa sin Side Intet for at holde Spændingen vedlige. Ved Toryernes Bestræbelse havde den irlandske Tvangsbil faaet Lovskraft, og saavel hans Forslag til Unionens Ophævelse, den saakaldte Repeal, som Tiendebillen vare faldne igjennem. Ved sin Hjemkomst fra Parlamentet foranstaltede han nu, at der i alle Grevskaber oprettedes Klubber eller Foreninger, hvis Formaal vel skulde være at forebygge enhver Roligheds-Forstyrrelse, men tillige at arbeide paa Tiendens Afskaffelse og imod Orangisterne. Hvert Medlem skulde maanedlig betale 1 engelsk Shilling til Hovedkassen. — I Tusindeviis traadte Irlænderne ind i disse Foreninger, og saa betydelige Bidrag strømmede ind i Kassen, at der paa een Søndag indkom i Dublin 1300 Pund Sterling.

Imedens Katholikerne saaledes søgte at sikkre sig en vis Overvægt ved at slutte sig nærmere sammen inden Lovens Grændser, indtoge Orangisterne en overmodig og trodsig Stilling imod dem. Allerede i August 1834 holdt de i Dublin, under Forsæde af Lord Mayoren, en stor protestantisk Forsamling, hvortil mange Adelsmænd, Godseiere, Geistlige og Medlemmer af de forbudne Orange-Foreninger indfandt sig, saa at over 3000 Personer vare tilstede. Det manglede ikke her paa truende og ophidsende Taler; især udmærkede sig Grev Winchelsea ved sit heftige Sprog; han paastod endog, at Regjeringen havde sammensvoret sig med O'Connel og Katholikerne til den protestantiske Kirkes Undergang. — „Det er nu“ — sagde han iblandt An-

det — „en Gud velbehagelig Gjerning at modsætte sig „Formastelsen, ikke blot med Ord, men med Vaaben i Haand! „Ja, de blodtørstige Papister maae udryddes og Landet „igjen befolkes med Protestanter alene.“ — At O'Connels Gjenmæle paa saadanne Yttringer ikke var lemfældigt, fulgte af sig selv; det indeholdt tillige en truende Henviisning til Katholikernes Antal af 7 Millioner Mennesker.

I denne slagfærdige Stilling stode Partierne i Irland allerede førend Wighministeriets Fald, og langt større blev Overmodet paa den ene og Forbittrelsen paa den anden Side, da der indløb Efterretning om Melbournes Fratrædelse og Wellingtons Optrædelse i Spidsen for Regjeringen. I en talrig Forsamling af Katholiker, som holdtes i Dublin den 24de November 1834, raabte O'Connel: „Nu maae vi forvise vore politiske Tvistigheder, ja forglemme alle Vildfarelser og Feil, for i fælles Forening at „kæmpe mod Menneskeslægtens Fiender. Vi maae ikke hvile, „førend den fælles Fiende ligger paa Jorden! Ja, det er „Menneskeslægtens Fiender! thi den engelske Torysmus har „modsat sig Frihedens Fremskridt i den hele Verden. Enhver Miguelist i Portugal, enhver Carlist i Spanien, enhver Absolutist i Frankrige vil glæde sig over, at Hertugen „af Wellington er sat i Spidsen for Regjeringen. I „Belgien som her i Irland jubler Orangemanden, naar han „hører, at Wellington har Magten; Russeren vil springe „af Glæde, og de polske Mødre i Dødskrampen raabe til „Gud, naar de høre, at Wellington og Rusland triumfere. „Og Toryernes Jubel vil enhver Despotismens Ven, enhver „Jordens Undertrykker og Tyran fra Kairo til Siberien lydeligen istemme. o. s. v.“

Under denne Stemning fandt Hertugen af Wellington det dog betænkeligt selv at træde i Spidsen for Ministeriet eller at besætte det med de strengeste Toryer; han foreslog derfor Kongen den maadeholdende Tory, Robert Peel til Førsteminister. Men til Uheld for Torypartiet var denne Statsmand for Øieblikket fraværende paa en Reise i Italien. Der affærdigedes da Ilbud paa Ilbud efter ham, hvilke endelig traf ham i Rom, hvor han modtog Kongens Anmodning om uden Ophold at begive sig hjem og overtage en Premierministers Embede. Peel ankom til London den 9de December, og ikke uden adskillige Vanskeligheder blev nu et Toryministerium dannet, i hvilket Peel og Wellington vare de vigtigste Medlemmer. Da dette Ministerium ingen Udsigt havde til at kunne regjere med et Underhuus, hvis Majoritet bestod af Reformvenner, opløstes Parlamentet den 29de December, og Valg anordnedes til et nyt Underhuus, der skulde træde sammen den 19de Februar 1835.

Den nye Førsteminister udstedte imidlertid til sine Vælgere en Art Kundgjørelse om de Grundsætninger, som han og hans Ministerium i deres Forvaltning agtede at følge, hvori han lovede ikke at modsætte sig hensigtsmæssige og billige Reformer. Men Wighpartiet havde Mistro til de deri givne Løfter, de saae deri blot et Konstgreb for at adsplitte Reformvennernes Forening, og O'Connel, der med den dybeste Foragt talede om Peels Kundgjørelse, beskyldte denne for at indeholde paa en forblommet Maade de frygteligste og grusomste Grundsætninger med Hensyn til Irland. Derimod foranstaltede de Conservative og Orangisterne i Irland Festligheder i Anledning af det nye Ministerium. I

Dungannon i Grevskabet Tyrone holdt de en Forsamling, hvor Marqvis Abercron indfandt sig i Spidsen for 1000 ridende Forpagtere. Fra Stedets Kirketaarn udhængtes en purpurrød Fane med den Indskrift „Kirke og Stat," — Kirkeklokkerne ringede og efter et Signalskud istemmede over 5000 Mennesker et almindeligt Fryderaab, i det de tillige svingede orangistiske Skjærf i Luften. De derefter holdte Taler gik naturligviis ud paa at gjennemhegle det afskedigede Ministerium, O'Connel og „den formastelige Katholikyngel" paa det ubarmhjertigste, — Taler, som baade i Indhold og Form røbede den største Plumphed og den raaeste Lidenskabelighed.

En saadan gjensidig Forbittrelse havde ogsaa i Irland, som det var at vente, sine skrækkelige Følger. Det var nu den Tid, da Tienden skulde opkræves. En Aften glødede Himlen af brændende Baal over det hele Land, saavidt Øiet kunde naae. Det var et aftalt Tegn for Landboerne til at vægre sig ved at udrede Tiendeafgiften og til i Nødsfald at gjøre Modstand. Nu fulgte da og det ene Rædselsoptrin ovenpaa det andet. Paa mange Steder bleve Tiendekræverne drevne paa Flugt; i flere Provindser kom det til formelige Fægtninger imellem hine og Yderne; i Rathcormak dræbtes i en saadan Trefning 12 Mennesker, hvis Lig nogle Dage efter under Klokkernes Sørgetoner fulgtes til Graven af Folk i Tusindtal, som under vilde Forbandelser og gruelige Hevntrusler stimlede hid fra Nabosognene. Oprørsaanden var i frygteligt Udbrud; Allarmhornene løde fra alle Høider; i Stæderne standsede alle Forretninger og Kjøbmandsboderne vare lukkede; paa Markerne saaes ingen Kreaturer, men undertiden Skarer af Bønder, som knælende

anraabte Himlen om Hevn over deres Børns og Venners Mordere, og paa hvis Aasyn haardnakket Trods og rasende Forbittrelse var præget. Saaledes endtes Aaret 1834 i Irland, og paa samme Maade begyndte 1835. Thi ogsaa Parlamentsvalgene gave Anledning til mangfoldige Voldsomheder. Vel havde O'Connel paa sin sædvanlige Maade tilraabt Irlænderne: „Allerede eengang tilforn sloge vi Peel „og Wellington, denne Tilfældets Seierherre ved Wa„terloo; nu ville vi, med Reformvennernes Hjelp, endnu „engang slaae dem til den Melodi: „Smid de Slyngler ud!“ „— Men spørge I: hvorledes skal dette skee? — saa sva„rer jeg: holder Eder strengt indenfor Lovens Grændser! „Giver Eders Fiender ingen Magt over Eder ved lovstridige „Handlinger!“ — Men uagtet disse og lignende Formaninger, forefaldt dog under Valghandlingerne de voldsomste Optrin. Naar en katholsk Irlænder vovede at stemme paa en valgbar Mand, der hørte til Ministrenes Parti, blev han af Mængden truet med Mord og Brand, — en Trusel, de katholske Præster søgte at forstærke ved Forsikkringen om Helvedes Straffe hisset. Da en Oberst Verner, en Reformven, blev valgt i Armagh, kom Katholikerne i en blodig Strid med Orangemændene, der kostede flere Mennesker Livet og bragte deels Brand, deels Ødelæggelse over 15 Huse. Under Mishandlinger, Trusler og Bestikkelser fuldførtes saaledes de fleste Valg i Irland. Selv i England og Skotland vare Valghandlingerne ikke frie for lignende Optrin og Misligheder, og Fleerheden af Valgene faldt ikke ud efter Ministeriets Ønske. Al denne stærke Nøre blandt alle Folkeklasser omkring i hele Riget indjog Hoffet en saadan Skræk, at Hertugen af Wellington lod i Hast Towers Fæstnings-

værker istandsætte, og Fæstningen forsyne med et betydeligt Krigsforraad.

Den 19de Februar 1835 skulde Parlamentet efter Indkaldelsen forsamles. Allerede om Formiddagen sammenstimlede udenfor Indgangen til Underhuset en uhyre Menneskemængde, som modtog Reformvennerne med lydeligt Bifaldsraab, men Toryerne med en blandet Musik af Skjælden, Grynten og Piben. Lignende Optrin fandt Sted ved Overhuset; især blev den kongelige Prinds, Hertugen af Cumberland, her ei alene modtaget med Hujen og Piben, men ogsaa Skarnklumper begyndte at flyve imod ham, saa at Politiet maatte skride ind for at afværge grovere Haandgribeligheder. Kongen selv blev hjemme og lod Lordkantsleren indlede Parlamentets Aabning. Allerede her ved Valget af en Præsident eller Taler (**the Speaker**) i Underhuset begyndte Partikampen; thi Manners Sutton, der som Tory, om ikke ganske upartisk, dog paa en værdig Maade i 15 Aar havde indtaget Præsidentstolen, maatte nu vige for den skotske Deputerede Abercromby.

Den 24de Februar aabnede Kongen i egen Person Parlamentets Forhandlinger. Efterat han i sin Throntale havde berørt den Brand, der for kort Tid siden havde fortæret Parlamentshuset, omtalede han de udenlandske og indenlandske Forhold. Iblandt disse nævnte han især det irlandske Tiendespørgsmaal, dernæst henpegede han til Forholdsregler, der skulde bringes i Forslag, sigtende deels til en Forandring af Tiendevæsenet i England, deels i Retspleien i kirkelige Sager o. s. v. — Lord Melbourne og hans Venner benyttede strax Adresse-Forhandlingerne til et Angreb paa det nye Ministerium, og Lord Brougham satte den hele

Ministerforandring i et latterligt Lys; dog skete dette i Overhuset uden videre Virkning. I Underhuset derimod foreslog Lord Morpeth et udtrykkeligt Amendement til Udkastet af Adressen, der skulde udtale en bestemt Misbilligelse af Opløsningen af det forrige Ministerium og Parlament, som ikke havde mistet Nationens Tillid, samt opstille en Fordring om Fortsættelsen af de begyndte Reformer. Med stor Veltalenhed forsvarede Robert Peel det forrige Ministeriums Opløsning, og uagtet han ligefrem erklærede, ei at kunne give sin Stemme til at Kirkens Eiendom blev anvendt til andre end kirkelige Oiemed, eller at Dissenterne fik Adgang til Universiteterne, gjorde han sig dog al Umage for at anbefale det nye Ministerium ved at forsikkre, at det oprigtigt vilde fremme de Reformer, til hvilke Throntalen havde henpeget, ja endog arbeide paa en Forbedring af flere kirkelige Forhold, til hvis Overveielse en Commission allerede var nedsat af det forrige Ministerium. Han søgte derefter at vise det Ugrundede og Indholdsløse af det foreslaaede Amendement; men al hans Veltalenhed, alle hans Grunde derimod udrettede Intet. Lord John Russel, O'Connel o. fl. kæmpede paa det kraftigste derfor, og Oppositionen seirede, rigtignok kun med en Fleerhed af 7 Stemmer, og Adressen maatte optage den bittre og misbilligende Yttring; ja, flere af Underhusets Medlemmer lagde endogsaa an paa at give denne skriftlige Yttring en forøget Styrke ved den paafaldende og forsætlige Skjødesløshed i den Klædedragt, med hvilken de nogle Dage efter viste sig ved Adressens Overbringelse for Thronen.

To Nederlag havde saaledes det nye Ministerium allerede lidt, og Stemningen i Underhuset varslede fremdeles

flere. Alligevel holdt Ministrene endnu fast paa deres Stilling i Haab om, at det skulde lykkes dem at adsplitte Oppositionen. Men dette Haab slog feil. Vel fandt de Understøttelse i Forkastelsen af et nyt Forslag til Maltskattens Ophævelse, men dermed var ogsaa deres hele Styrke forbi, og to stærke Angreb af deres Modstandere afgjorde Toryministeriets Skjæbne. Det havde til Gesandt i Petersborg udnævnt Marqvien af Londonderry, en Mand af overdrevne Torygrundsætninger og meget ilde anseet i England. Hele Oppositionen reiste sig imod dette Valg, endog førend det var offentligt bekjendtgjort. Man spottede over Marqviens bekjendte Dumhed og dadlede hans berygtede Heftighed og Halsstarrighed, der maatte gjøre ham uduelig til hiin vigtige Post, ja Huset erklærede sig endog ligefrem imod hans Udnævnelse. Tilsidst greb Ministeriet, for at hjelpe sig ud af sin Forlegenhed, til den Udvei, at det fik Marqvien til selv at undslaae sig for at modtage den ham tiltænkte Værdighed. Efter denne Oppositionens nye Seier, besluttede Lord John Russel at gjøre det Hovedangreb, der maatte fælde Torypartiet. Den 30te Marts 1835 indkom han med Forslag til, at Underhuset skulde danne sig til en Committee for at undersøge den protestantiske Kirkes Tilstand i Irland, i den Hensigt at anvende Overskudet af dens Indkomster til Indførelse af en bedre Opdragelse og Underviisning iblandt Irlands fattige Befolkning, uden Hensyn til Troesbekjendelse. Denne Befolknings uretfærdige Behandling, haarde Undertrykkelse, sørgelige Forfatning, krævede denne Foranstaltning som en Retfærdigheds-Handling, hvortil ogsaa knyttede sig det Haab, at Staten derved vilde bidrage til at danne Irlænderne til gode Christne, gode Borgere og gode Mennesker,

— en Foranstaltning, der ogsaa vilde standse Raabet paa Unionens Ophævelse. Disse vare de vigtigste Grunde, paa hvilke Lord Russel støttede sit Forslag. — Det laae i Sagens Natur og i den af Ministeren Peel allerede afgivne Erklæring, at Ministeriet og dets Tilhængere af al Magt maatte modsætte sig dette Forslag. Den vigtigste Grund de anførte, var den, at Kirkens Eiendom var hellig og uantastelig, og at samme ei kunde angribes uden Fare for Statsborgernes private Eiendom, tillige saae de deri en Udbredelse af Papismen paa den protestantiske Kirkes Bekostning. — Denne Indvending gjendreve Modstanderne med den Paastand, at det var Parlamentets uomtvistelige Ret, at ordne Corporationers og Stiftelsers Eiendomme paa en saadan Maade, der befandtes at være nødvendig for Nationens Vel, og at indrette sammes Fordeling efter de Omstændigheder, som enten Tidens Omvæltninger eller det borgerlige Selskabs Fremskridt medførte. I Henseende til Troen og Sædeligheden erkjendte Kirken ingen anden Regel end den hellige Skrift, men i Henseende til verdslige og materielle Sager, var det Parlamentet, der havde at give Love.

De irlandske Deputerede Sheil og O'Connel talede som sædvanligt for Irlands lige Rettighed og Frihed. Sørgelige Efterretninger om de i Irland dagligen forefaldende Rædselsoptrin indløb jevnligen, og nylig, den 19de Marts, havde den protestantiske Fanatiker Beresford fordrevet 73 Forpagterfamilier, bestaaende af 520 Personer, fra sine Godser, blot fordi „han“ — som han udtrykte sig — „ikke længere vilde taale de papistiske Rebeller paa sin Eiendom.“ I sit sædvanlige tordnende Sprog talede nu O'Connel i Parlamentet: „Er den protestantiske Troesbekjendelse den

„bedste, saa lad den seire, og den vil, ja den skal seire, naar „den er den bedste! Men kunne I nu nærme Eder den ir„landske Landmand og opfordre ham til at forandre sin Tro, „da I dog kun tiltaler ham i Undertrykkerens Klædebon? „I 300 Aar have I kaldt hele Statsmagten, alle en bar„barisk Straffelovbogs sønderrivende Grusomheder til Hjelp, „for at bevæge det irske Folk til at forlade sin Tro. I „have paabyrdet de katholske Bekjendere Straffe og Beskæm„melse; I have ophævet deres Borgerrettigheder, tilranet „Eder deres Kirker, plyndret deres Altere, vanhelliget deres „Templer. Og nu, da i mange Egne af Irland Katholi„kernes Forhold til Protestanterne er som 52 til 1, ville I „alligevel ikke indrømme hiin Befolkning een eneste af dens „naturlige Rettigheder! Hvad mene I, — vil Irland ro„ligt og ydmygt finde sig deri?" — —

Endnu til Slutning gjorde Peel et fortvivlet Forsøg paa at tilvende Ministeriet Seieren; han androg endog paa en Udsættelse af Forhandlingerne; men Sagen var tabt. Ved Afstemningen gik Russels Forslag til denne saakaldte Appropriationslov igjennem, og Peel maatte udmattet af Anstrengelse bæres ud af Salen. Toryministeriets Fald var ved dette Nederlag uundgaaeligt, den 8de April nedlagde det sin Magt i Kongens Hænder, og Parlaments-Forhandlingerne bleve udsatte til den 12te Mai.

Lord Melbourne traadte nu atter i Spidsen for et Wighministerium, hvis Hovedgrundsætning han angav at skulle være: en sikker, klog, virksom, sindig, conservativ Reform, dog sigtende til at forbedre, styrke og befæste Landets Indretninger. Imod Enden af Mai Maaned fremkom Ministeriet med to vigtige Biller: den irlandske Tiendebil og et

Forslag til en Omdannelse af den indre Bestyrelse og Borgernes gjensidige Forhold og Rettigheder i Stæderne i England og Wales, altsaa et Forslag til en ny Municipallov. Begge disse Biller vare allerede blevne forberedte under det forrige Melbournes Ministerium. Den sidstnævnte Bil omfattede 183 Stæder og gik ud paa at omdanne den gamle Forfatning og de gamle Retsforhold i Stæderne, hvor i Tidens Løb mange Misbrug havde indsneget sig, og en uforholdsmæssig Ulighed i Borgernes Rettigheder var bleven herskende. En saadan Forandring kunde hverken være Torypartiet ligegyldig eller behagelig; thi den gamle Forfatning aabnede en vid Mark for Bestikkelser ved Valgene af Parlamentslemmer, ligesom Tilfældet havde været paa Landet forend Reformbillens Indførelse. Det fulgte altsaa af Toryernes Grundsætninger, at en saadan Lov maatte være dem meget imod. Dens Nødvendighed var imidlertid for indlysende til, at de ligefrem kunde modarbeide den; uden stor Vanskelighed gik den da ogsaa igjennem i Underhuset. I Overhuset derimod fandt en stor Deel af Forslagets Artikler den heftigste Modstand. Amendement fulgte paa Amendement, og ganske lemlæstet kom Billen tilbage til Underhuset. De fortsatte og skarpe Forhandlinger herom frembragte en stærk Spænding imellem begge Huse; Stæderne begyndte at røre sig og i Dagblade og Bønskrifter til Parlamentet kom endog Spørgsmaalet om en Reform af Overhuset til Omhandling, saa at man selv i Underhuset begyndte at true med Forslag til en Indskrænkning i Pairernes Indflydelse paa Lovgivningen. Høit udtalede sig en vidt udbredt Foragt for en Forsamling, der saa ofte syntes blot af egennyttigt Lune at trodse Folkets Repræsentanter. Denne Foragt og det

dermed forbundne Had havde nemlig udviklet sig af Betragtningen over den Maade, hvorpaa en stor Deel af Overhusets Medlemmer kom i Besiddelse af Pairsværdigheden. Thi dette skeer ifølge Englands Love blot ved Arv. Naar en Lord er død, træder hans ældste Søn ind i alle Faderens Rettigheder i Staten, hvoraf da ogsaa følger, at en Pairs ældste Søn fødes til at vorde Medlem af Overhuset, og faaer derved, om han er nok saa dum og uvidende, ofte en vigtig Indflydelse paa Lovgivningen, paa Domme over sine Medborgeres Frihed, Liv og Eiendom, samt paa alle Politikens store Spørgsmaal; ja, hvad der endnu er mere, dersom en saadan Person begaaer en Forbrydelse og sættes i Gabestokken, kan han, efter at have udstaaet sin Straf, atter indtage sit Sæde i Overhuset.

De maadeholdende Toryer fandt omsider den imellem begge Huse indtraadte Spænding og den offentlige Menings stærke Yttringer derom noget betænkelige, og ved Hertugen af Wellingtons Bestræbelser blev Municipalbillen antaget den 7de September, og en Forsoning mellem Under- og Overhuset bragt istand.

Førend den forrige Bils Skjæbne endnu var afgjort, fremtraadte Ministeriet, den 26de Juni 1835, med den irlandske Tiende- eller Kirkebil. Denne hvilede paa det samme Grundlag, som forrige Aars Bil om samme Gjenstand, ikkun med endeel Tillæg angaaende Anvendelsen af Kirkeindkomsternes forventede Overskud til den almindelige Opdragelses og Oplysnings Fremme i Irland. Iblandt de forskjellige Forslag, der efter Ministeriets Hensigt skulde gives Lovskraft, var denne en af de vigtigste, at ingen protestantisk Præst i Irland skulde beskikkes til noget Kald, hvortil

ikke fandtes 50 Protestanter. Af saadanne Præstekald gaves der 860, og af disse 151, hvortil ikke fandtes een eneste Protestant. Ved at inddrage Indkomsterne af disse Kald og ved flere andre Besparelser regnede man nu paa et Overskud af 58,000 Pund Sterling, der kunde anvendes paa det irske Folks Underviisning. Skjøndt med nogen Modstand gik Billen dog igjennem i Underhuset, men ogsaa her var Overhuset imod. Vel fandt den i flere Lorder, saasom Brougham, Lansdown, Clanricarde, o. a. kraftige Forsvarere, men Fleerheden, med Biskoppen af London og Irlands forrige Statholder Lord Hattington i Spidsen, ansaae dens Indhold som et Brud paa Religionens, Kirkens og Statens Sikkerhed, og uagtet Lord Melbourne erklærede, at dersom Billen faldt, vilde den protestantiske Geistlighed i Irland vedblive at være udsat for alle de Misligheder, som Tiendeopkrævningen førte med sig, blev den dog forkastet med 138 imod 41 Stemmer.

Under denne vedvarende Kamp angaaende Tiende- og Kirkevæsenet i Irland var det saakaldte Orangevæsen vedblevet at voxe i Omfang og Virksomhed. Det er tilforn (2 D. S. 69) bemærket, at dette religiøs-politiske Frimureri var af Regjeringen bleven erklæret for lovstridigt, men det bestod alligevel, og syntes efterhaanden, som det tiltog i Styrke, at udvide sine Planer. Det er ikke at negte, at Protestanterne i Irland havde i Katholikernes selvraadige Voldsomheder megen Opfordring til at forene sig til Forsvar for deres Liv, Eiendom og lovlige Rettigheder, og det var heller ikke det Peelske Ministerium ubekjendt, at de saakaldte Orangeforeninger bestode endnu. Men da disse nu alt meer og mere uddannede sig til en stærk, afsluttet Magt

i Staten, begyndte de at blive farlige for den offentlige Rolighed, saameget mere, som de talte Mænd af alle Stænder, endog af de høieste, blandt sine Medlemmer. I Underhuset optraadte Hume, den 4de August, med en Skildring af Orangeforeningernes uhyre Omfang og Forgreninger, i det han tillige henpegede paa den Fare, hvormed disse Foreninger truede, især da en af Kongehusets Prindser, Hertug Ernst af Cumberland, som Stormester stod i Spidsen for det hele Orangevæsen. Han androg derefter paa Nedsættelsen af en Committee til at undersøge den hele Sag, og foreslog at indgive en Adresse til Kongen, hvori Monarken skulde ombedes, at henvende Opmærksomheden paa de i Hæren bestaaende, skjøndt udtrykkeligt forbudne Orangeforeninger, og især tage den Omstændighed i Betragtning, at selve Feltmarskallen, Hertugen af Cumberland, som Stormester for den store Loge i Irland, endnu i April 1835 havde underskrevet Tilladelse til at oprette saadanne Orangeloger. Den i Forslag bragte Committee blev uden Betænkning nedsat, men Adressen til Kongen søgte ei alene Peel og flere Toryer, men selv Ministeren, John Russel at forhindre, for om muligt at holde Hertugen udenfor Sagen. Hume havde imidlertid fra Begyndelsen af erklæret: „det var hans Hensigt at angribe Storvildtet, Hoffets Kjæledægger, de Smaa bekymrede han sig ikke om," — og Adressen til Kongen blev besluttet, skjøndt i lemfældige Udtryk.

I ethvert Tilfælde havde det ikke været muligt, at skaane Hertugen ganske. Han var ikke vel lidt i England, og den offentlige Mening begyndte nu at udtale sig uden Skaansel om hans Færd. I Breve til den nedsatte Committee søgte han at gjøre sig reen, men hans egen Haandskrift,

hvoraf man var i Besiddelse, vidnede altfor stærkt imod ham. Han fandt det derfor ogsaa raadeligt itide at forlade England og gaae over til Fastlandet. Thi de foretagne Undersøgelser bragte mærkværdige Opdagelser for Lyset. Man fandt, at Orangevæsenets hele hemmelige Selskab bestod af over 220,000 deels vaabendygtige, deels bevæbnede Mænd. I Irland fandtes, foruden Hovedlogen i Dublin, over 1500 mindre Loger; i London alene vare 40,000 Orangemænd, thi Selskabet havde sine Forgreninger over hele Storbrittanien, endog i Gibraltar og paa Malta, da en stor Mængde baade Officerer, Underofficerer og Menige vare Medlemmer af Selskabet. Optagelsen skete ved Eedsaflæggelse under visse religiøse Ceremonier, og Medlemmerne havde hemmelige Stikord og Tegn, hvorpaa de kjendte hverandre. Selskabets Hensigt angaves at være, at bevare den protestantiske Religions Overvægt, ikke blot i Irland, men ogsaa i England, hvor den katholske Religion paa den Tid syntes at vinde mange Tilhængere. Alligevel kom man ved nøiere Undersøgelse til den Erkjendelse, at Selskabets nærmeste Formaal dog var politisk, at det ved Trusler og Bestikkelser bestræbte sig for at vinde en afgjørende Indflydelse paa Parlamentsvalgene; ja man kom endog efter, at et faretruende Høiforræderi havde i den seneste Tid været Gjenstand for de øverste Styreres Virksomhed. At støde Kong Vilhelm IV. fra Thronen, skaffe Thronarvingen, Prindsesse Victoria, tilside, og at sætte Storbrittaniens Krone paa Hertug Ernst af Cumberland, var Maalet for disse høiforræderiske Bestræbelser.

Hertugen havde imidlertid ved sin Bortreise unddraget sig fra at blive indkaldt for Parlamentets Committee; Hoffet

fandt det rigtigst at tage Leilighed heraf til at neddysse Sagen, som endtes med et fornyet Forbud mod Orangevæsenet.

Den 10de September 1835 hævede nu Kongen Parlamentet. I dettes Forhandlinger havde O'Connel med megen Bitterhed deeltaget i Kampen imod Orangemændene og Overhuset. Neppe var Parlamentet lukket, førend han i en videre Kreds fortsatte sine Angreb; paa en Reise han gjorde gjennem England og Skotland, førend han drog hjem til Irland, prædikede han overalt i Vertshuse, paa Gader og i Folkeforsamlinger Had og Foragt imod Overhusets Medlemmer; ved Taler af et saadant Indhold forstod han at gjøre et saa mægtigt Indtryk paa de lavere Folkeklasser, at disse i Manchester, Newcastle, Glasgow og Edinborg ydede ham et stormende Bifald, og her viste sig det paafaldende Særsyn, at han, Irlands store Bevægelsesmand og Katholicismens Repræsentant, midt iblandt Skotlands presbyterianske Befolkning nød en glimrende Triumf. Naturligviis vare hans Foredrag altid beregnede paa at smigre den store Mængde og at hudflette de høiere Stænder, fornemmelig Overhusets Medlemmer, „disse Landets modbydelige Smaatyranner," — som han kaldte dem, og det var intet Under, om saadanne Yttringer, som følgende, fandt opmærksomme Tilhørere: „Hvilke Fortrin" — spurgte han i en haanlig Tone den forsamlede Mængde i en af sine Taler — „Hvilke „Fortrin i Videnskaberne, hvilke Opdagelser i Konsterne, „hvilke sædelige Dyder have da hine 170 paa Sjæl og Legeme udmarvede Personer at opvise? — — „Ja", — „raabte han videre — „Min Grundsætning staaer fast: Ned „med Lorderne og med Lovgivningens nærværende System „Ned med Oligarkiet! Ned med Svinepøbelen! Men je[g]

„vil ikke tilintetgjøre Lordernes Huus. Jeg vil blot, at vi „skulle erholde to retskafne Repræsentantkamre. — — Jeg „er slet ikke af den Mening, at man skal hugge Hovederne „af de nuværende Lorder, saaledes som Cromvell gjorde ved „Carl I.; thi man vilde i de afhuggede Hoveder ikke finde „andre Organer end Dumhedens og Egennyttens. Nei! „Lad dem beholde deres Hoveder! Men de skulle lade det „brittiske Folk være i Ro, da maae de gjerne som Rariteter „vandre omkring paa Fastlandet." — Efter denne Triumf-reise vendte O'Connel tilbage til Irland. 60,000 Mennesker til Vogns, til Hest, til Fods droge ham imøde og førte ham under et bedøvende Jubelraab ind i Dublin den 29de September. Det var ogsaa den høie Tid, at han kom tilbage for at berolige de i en stærk Gjæring atter værende Irlændere. Nøden var stor i mange Egne, endog Kartofler manglede, og Tiendekampen var paa ny udbrudt med Voldsomhed. I Egnen omkring Rathcormak havde Tiendetagerne bekjendtgjort, at de med det første vilde inddrive den resterende Tiendeafgift. Denne Bekjendtgjørelse satte Alt i Fyr og Flamme. Baalene blussede atter paa Bjergene og Høiene, Allarmhornene tonede, og Allarmskud hørtes rundt omkring, i Sognet Doon samlede sig 4000 Mænd under Vaaben; især forøgedes Uroligheden ved Efterretningen om, at Kirkebillen var falden igjennem i Parlamentet; de gamle Voldsoptrin begyndte igjen, og flere Mennesker bleve dræbte. Nu kom O'Connel hjem; hans Forsikkringer om Ministrenes velvillige Bestræbelser for Irlands Vel, Forholdsreglerne mod Orangepartiet, Formildelse i Anvendelsen af Tvangsloven, og Statholderens, Lord Mulgraves, ædelmodige Forhold bevirkede omsider, at nogen Rolighed igjen vendte tilbage.

Dog, heller ikke England selv blev fri for indvortes Uroligheder. Den uhyre høie Fattigskat*) gjorde det nødvendigt at gjøre nogle Indskrænkninger i Understøttelsen til de arbeidsføre Fattige; men Mængden af disse vilde ikke finde sig i den gjorte Forandring. I Grevskabet Kent sammenrottede sig store Flokke af Landboarbeidere, droge buldrende omkring i Landet og tvang ei alene de fredelige Arbeidere til at ophøre med deres Arbeide, men udpressede Penge af Godseiere og Forpagtere, hvilke de truede med Mordbrand og Mishandling, naar de negtede at opfylde deres Fordringer. Faren for et Oprør af Arbeidere var nær, og Soldater maatte udsendes for at sprænge de vilde Hobe fra hverandre, men idelige Ildebrande vidnede i lang Tid om den Hevn, de omflakkende Løsgængere udøvede.

Med disse og adskillige mindre vigtige Begivenheder gik Aaret 1835 tilende. Ved Parlamentets Aabning den 4de Februar 1836 begyndte atter Kampen om de irlandske Anliggender. Ministeriet fremlagde et Forslag til en Lov, hvorved Indretningen af de irlandske Stæders Bestyrelse skulde undergaae en Forandring lig den, der var skeet med Stæderne i England, for at raade Bod paa mange indgroede Misbrug. Ligeledes fremkom Lord Morpeth med et Forslag til en Reform i den protestantiske Kirke i Irland. Men begge strandede paa Overhusets Haardnakkenhed, saa at de indtil videre maatte opgives af Ministeriet. I en noget forandret Skikkelse bragtes de atter paa Bane det følgende Aar,

*) Fattigskatten for England og Wales for det forløbne Aar angives at have været den 25de Marts 1835, 7,975,182 Pund Sterling eller omtrent 60 Millioner Rigsbankdaler.

og forenedes dermed tillige et tredie Forslag til en Lov om Fattigvæsenet i Irland, men heller ikke dennegang havde de en bedre Skjæbne! Herved voxede den allerede herskende store Forbittrelse mod Aristrokraterne i Overhuset. Det radicale Parti opstillede Fordringer, der satte Ministeriet i stor Forlegenhed; de forlangte, at Afstemningen ved Parlamentsvalgene skulde være hemmelig, at Valgretten skulde udvides til alle voxne Mænd, og at der aarlig skulde foretages Parlamentsvalg; endelig at der ogsaa skulde indføres Valg paa Medlemmer til Overhuset. Disse Fordringer havde vel nærmest til Hensigt at tilintetgjøre Fødselsadelens store Indflydelse, men Folgen af en saadan Forandring maatte ogsaa blive, at den bestaaende Statsforfatning vilde gaae tilgrunde, og Staten erholde en reen demokratisk Form. Selv Wighpartiet fandt, uagtet dets Forbittrelse mod Toryerne, dog disse Fordringer farlige, og løsnede sin Forbindelse med det radicale Parti. Denne Partikamp var paa det heftigste, da Kong Vilhelm **IV.**'s Død indtraf den 20de Juni 1837. Han var en brav, men temmelig svag Mand; selv paa Thronen havde han ikke altid formaaet at holde sig fri for Partilidenskab, og en stor Deel af den Kjærlighed, hvormed Britterne hilsede ham, da han besteg Thronen, havde han i de sidste Aar af sit Liv mistet ved afgjørende at helde til Torypartiet.

Nu besteg, efter den barnløse Kong Vilhelm, hans afdøde Broders, Hertugen af Kents eneste Datter, Alexandrine Victoria, den brittiske Throne. Kongeriget Hannover gik derimod over til hendes Onkel, den tilforn som Orange-Stormester omtalte Hertug af Cumberland, Ernst August, født den 5te Juni 1771. Dronning Victoria var

født den 24de Mai 1819; hendes Thronbestigelse hilsedes med lydelig Jubel af hele det engelske Folk, paa Toryerne nær, som ikke skjulte deres Lunkenhed; thi hendes Moder, Hertuginden af Kent, havde selv sluttet sig til Wighpartiet og opdraget Datteren i frisindede Grundsætninger, hvortil hun saameget mere følte sig opfordret fra den Tid af, da Orangemændene arbeidede paa at udelukke Prindsessen fra Thronen. Ifølge gammel Sædvane blev nu Parlamentet, i Anledning af Thronskiftet, opløst og nye Valg anordnede.

II. Kapitel.

Valgkamp til det nye Parlament. Vanskeligheder for Ministeriet. Dronning Victorias Kroning. Kornlovene. Radicalpartiets Deling. Chartisterne og deres Fordringer. Deres natlige Forsamlinger, Forbud derimod. Brud imellem de Radicale og Whiggerne. Whigministeriets Fratrædelse. Toryernes Fordring til Dronningen; hendes Afslag. Whigministeriets Gjenindtrædelse. Chartisternes Nationalconvent. Oprør. Arbeidernes Ophør med at arbeide. Nyt Oprør af Chartisterne. Nederlag. Parlamentets Prorogation. Person-Forandring i Ministeriet. Dronning Victorias Giftermaal. Torypartiets Styrke. Anledning til Spændingen mellem England og Frankrige. 1837—1840.

Valgene til det nye Parlament fuldbragtes under de sædvanlige Kampe. Bestikkelser, Trusler og allehaande Rænker brugtes af Partierne som Hjelpetropper i alle Retninger. Toryerne især vare utrættelige i deres Anstrængelser og forsmaaede intet Middel for at tage Vinden fra deres Modstandere; de anvendte Millioner i Penge for at tilkjøbe sig Stemmer; de truede deres Forpagtere med Opsigelse, dersom de vovede at stemme imod deres Ønske; de søgte endog at

sætte Geistligheden i Virksomhed til deres Fordeel ved at opstille O'Connel og Katholicismen som forfærdende Skrækkebilleder. — Wigherne paa deres Side vare heller ikke ledige; de gjorde Hertugen af Cumberland til en Skræmsel for Vælgerne og forsikkrede, at naar han ved Toryernes Hjelp havde naaet at bestige Englands Throne, vilde den hele Statsforfatning blive omstyrtet. Men der var et Misforhold imellem Partiernes Styrke. Toryerne udgjorde tilsammen en stærk sluttet Hær; Whiggerne derimod havde kun Overvægten, saalænge Radicalpartiet forenede sig med dem. Imidlertid saae Toryerne med Bekymring og Misfornøielse, at den hele Hofstat omkring den unge Dronnings Person blev besat med Whigfamilier, og at Ministeriet derved fik en betydelig Støtte.

Under denne Tilstand aabnedes det nye Parlament den 19de November 1837. En Opfordring til at afhjelpe de i Irland bestaaende Misligheder var Hovedindholdet af Throntalen, og de under det forrige Parlament om de irlandske Stæder, om det irlandske Tiende- og Fattigvæsen henlagte Biller bleve atter tagne frem, men havde med Undtagelse af Fattigbillen, deres gamle Skjæbne. Dette var dog kun Ubetydeligheder imod de Vanskeligheder, som Parlamentet fik med at ordne de forvirrede Kolonialforhold i Kanada, hvilke paa et andet Sted ville blive omhandlede; blot Saameget ville vi bemærke, at Lord Brougham her traadte over paa Toryernes Side. — Ogsaa den udenlandske Politik blev en Gjenstand for heftige Forhandlinger; Toryerne beskyldte Ministeriet for, at det lod sig føre i Ledebaand af det franske Kabinet og forsømte de brittiske Interesser, især vedblev Qvadrupeltraktaten at være dem til Anstød. Ministeriet for-

svarede imidlertid fyndigen sin Politik og godtgjorde det Beroligende i Storbrittaniens udenlandske Forhold. For saavidt holdt det Stand imod Toryernes Angreb; men Lord Broughams Overgang i den kanadiske Sag og flere Omstændigheder varslede dog Toryernes voxende Magt. Ved Dronningens Kroning, som den 28de Juni 1838 fuldførtes med største Pragt, vovede derfor Regjeringen ikke, som man havde ventet, at foretage nogen Pairsudnævnelse af Betydenhed, for ikke derved endnu meer at forstærke Torypartiet. Men et Angreb paa Kornlovene og de Radicales revolutionaire Foretagender undergravede alligevel Ministeriet.

Indførelsen af de saakaldte Kornlove havde havt til Hensigt at ophjelpe den engelske Agerdyrkning ved at gjore Indførselen af fremmed Korn vanskelig. De vare desaarsag forhadte af Alle i England uden af den agerdyrkende Klasse, og navnlig Godseierne, hvis Fordeel det fornemmelig var at holde Kornpriserne i Veiret. 1838 var Høsten meget knap og Kornet steg til en usædvanlig høi Priis. Det kom derfor til alvorlige offentlige Forhandlinger om hine Loves Afskaffelse. En stor Mængde Udsendinge fra Fabrikeierne i alle Landets Egne samlede sig i London for at gribe de hensigtsmæssigste Forholdsregler imod Kornlovene, og indbragte derefter i Parlamentet en Begjæring om deres Ophævelse. Toryerne satte sig af al Magt derimod og selv Arbeidsklassen faldt tvertimod Forventning fra, thi Kornlovenes Venner havde vidst at gjøre den Mening gjældende, at en Nedsættelse af Arbeidslønnen vilde være en Følge af lave Kornpriser. Forslaget faldt saaledes igjennem baade i Under- og Overhuset.

Det radicale Parti fordrede ei alene Kornlovene hævede, men, som allerede er meldt, flere politiske Forandringer indførte. At Ministeriet i Kornlovssagen havde holdt sig neutralt, forøgede dets Misfornøielse med Regjeringen, som efter Partiets Mening gik for langsom fremad. Dette bidrog ogsaa til en voxende Adskillelse mellem Whigpartiet og de Radicale. Iblandt disse selv var imidlertid indtraadt en Splid, ifølge hvilken de deelte sig i to Dele: det maadeholdende og det strenge Radicalparti. Det sidstes Bestræbelser toge nu en ny Retning for alvorligen at arbeide paa en Omstyrtelse af den bestaaende Statsforfatning. I Spidsen for dette Parti stode den irlandske Advokat Feargus O'Connor og den engelske Deputerede Athwood. Disse Mænd havde allerede i det forrige Parlament, under den næsten almindelige Forbittrelse mod Overhuset, bragt de tilforn omtalte radicale Fordringer paa Bane. Nu fattede de den Plan at efterligne O'Connel ved at sætte Arbeidsklassen i England i Bevægelse. De i England herskende religiose, oekonomiske og politiske Forhold havde alt givet Anledning til Stiftelse af Foreninger imellem de forskjellige Arbeidere, og disse Foreninger kom nu netop tilpas til Udførelsen af den lagte Plan. I en stor Forsamling af Arbeidere, som O'Connor og Athwood holdt i Birmingham den 6te August 1838, fremlagde de deres Forslag. Her bleve nu de Fordringer opstillede, hvilke Mængden blev enig om, og bestode i Indførelse af hemmelig Afstemning ved Parlamentsvalgene istedenfor aabenbare Valg, almindelige, aarlige Parlamentsvalg, Inddeling af Landet i Valgdistricter efter Folkemængden; Tilstaaelse af Sold for Underhusets Medlemmer og Afskaffelse af Valgbarhed efter Formue. Det Dokument, hvori disse Fordringer indførtes

blev kaldet „the peoples charter“, og Partiet, som hyldede dem, Chartister.

Det var en Selvfolge, at Whigpartiet gyste tilbage for en saadan Omvæltning som den, hvormed Chartistpartiet truede. Det trak sig derfor tilbage fra de Radicale, men derved svækkedes ogsaa dets Indflydelse alt mere. Radicalernes maadeholdende Parti ønskede vel raske Reformer uden voldsomme Omvæltninger, men de manglede en Fører; thi Lord Durham, hvem de i Slutningen af 1838 anmodede om at stille sig i deres Spidse, viste Anmodningen tilbage, og nu tabte de Modstandskraften til at forebygge de strenge Radicales Yderligheder. I Begyndelsen var det dog ogsaa dette Parties Grundsætning, ikke at anvende Magt for at sætte det saakaldte Folkecharte igjennem, men ved Bønskrifter at bevirke dets Antagelse i Underhuset. Imidlertid voxede Partiets Mod, da det paa et saadant Bønskrift til Parlamentet havde samlet henimod halvanden Million Underskrifter. De Radicale begyndte nu at tale om at bruge Magt og holdt om Nattetide ved Fakkelskin store Folkeforsamlinger, i hvilke der ligefrem prædikedes Oprør. Disse Bevægelser satte hele Landet i Skræk, og Ministeriet, som hidtil havde seet igjennem Fingre med de Radicales Foretagender, forbød nu alle slige Folkeforsamlinger om Natten og al Opæggelse til Oprør. Dette Forbud fuldendte Brudet imellem de Radicale og Whigpartiet, som derved kom stærkt paa Veie til at miste Majoriteten i Underhuset. Da denne Majoritet i en Sag angaaende Kononialforholdene paa Jamaica sank ned til 5 Stemmer, saae samtlige Ministre sig nødsagede til at bede Dronningen om deres Afsked den 6te Mai 1839.

Den følgende Dag tog Dronning Victoria med Taarer Afsked fra sit første Ministerium og overdrog Robert Peel at sammensætte et nyt Toryministerium. Han opstillede imidlertid saadanne Vilkaar for Udførelsen af dette Hverv, at Dronningen derved følte sig dybt krænket, i det han fordrede, at hun skulde omdanne sin hele Hofstat efter Torypartiets Ønske og af sin Omgivelse bortfjerne alle de Personer, der hørte til Whigpartiet. Denne Fordring oprørte hendes Stolthed, hun erklærede med Bestemthed, at hun hellere vilde frasige sig Thronen end give Slip paa en Ret, som den ringeste af hendes Undersaatter besad, at vælge sin Omgivelse. Peel gav herover sin Fuldmagt tilbage og Whigministrene maatte paa Dronningens indstændige Bønner igjen træde tilbage paa deres Poster.

De samme Vanskeligheder, for hvilke de havde villet vige, traadte dem nu atter imøde. Disse Vanskeligheder laae fornemmelig i de Bevægelser, der i Kolonierne, i Særdeleshed paa Jamaika, vare opstaaede i Anledning af Negerslavernes Frigivelse, og i England selv i de Dag for Dag meer og mere truende Chartisturoligheder. Den ovennævnte Kæmpepetition havde Chartisterne indgivet til Parlamentet. Da den gik ud paa at kuldkaste hele den bestaaende Forfatning, var det en Selvfølge, at den med en stor Majoritet blev forkastet. Fra dette Øieblik af antoge Chartistforsamlingerne uden Tilbageholdenhed et oprørsk Præg. Partiets oprindelige Førere, O'Connor og Athwood, som følte sig for afmægtige til at beherske den selvraadige og ubundne Mængde, traadte tilbage, men andre Førere i Partiet selv optraadte i deres Sted. I de natlige Forsamlinger, hvor Arbeiderne mødte bevæbnede, foregik de skrækkeligste Udsvævelser og de

vildeste Voldsomheder, og selv imellem Chartisterne opstod Uenighed om flere politiske Spørgsmaal. Alligevel søgte de at organisere formeligt Oprør; de valgte et saakaldet Nationalconvent bestaaende af 49 Medlemmer, hvilke forsamlede sig først i London, siden i Birmingham. En natlig Forsamling blev adspredt af Politiet, men Følgen heraf var, at et Oprør udbrød først i Juli Maaned, der dog efter nogle Dages Forløb blev dæmpet. Da nu de fangne Anførere stilledes for Retten, fattede Conventet i August den Beslutning, at alle Arbeidere i Storbrittanien skulde ophøre med deres Arbeider, og det udskrev tillige en saakaldet hellig Maaned, i hvilken de ikke maatte nyde Noget, som var underkastet Accise. Imidlertid ordnedes et nyt Oprør, som ogsaa virkelig udbrød i Sydvales den 4de November 1839. Chartisterne, 8000 Mand stærke, rykkede pludseligen frem mod Staden Newport og trængte ind i den. Men her mødte de en saa uventet eftertrykkelig Modstand, at de efter nogle Geværsalver af Krigsfolket over Hals og Hoved toge Flugten. Anførerne, som bleve fangne, stilledes for Retten og dømtes til Døden, men benaadedes af Dronningen til Deportation. Med dette Nederlag var Chartisternes Hovedmagt knækket, og nogle senere paafulgte smaa Bevægelser og Uroligheder havde ikke meget at betyde.

I August 1839 var Parlamentet blevet prorogeret; Whigministeriet vedblev at bestaae, dog med nogen Forandring af Personer, uden at nogen egentlig Forandring deraf fulgte i den engelske Politik. Den 16de Januar 1840 aabnedes Parlamentet igjen. I Throntalen berørte Dronning Victoria sin forestaaende ægteskabelige Forbindelse med Prinds Albert af Sachsen-Coburg, hvilken Forbindelse

ogsaa fuldførtes den 10de Februar næstefter. At Toryerne fik sat igjennem, at der kun aarligen tillagdes Dronningens Gemal 30,000 Pund Sterling, istedenfor 50,000 Pund, som Ministeriet havde foreslaaet, var allerede et Vidnesbyrd om hiint Parties Styrke, og Dagen efter denne Toryernes Seier, den 28de Januar, erholdt Ministrene kun en Majoritet af 21 Stemmer i Anledning af et Andragende til Underhuset om at erklære, at Ministeriet ikke længere besad Husets Tillid. Den udbrudte Krig med China, den irske Municipalbill, som atter bragtes paa Bane, og en saakaldet Registreringsbill om Indskrænkning af de frie Valg i Irland, vare ligesaa mange Anledninger til gjensidige Angreb imellem Partierne. Denne sidste Bill fremkaldte atter de gamle Optrin i Irland. O'Connel fortsatte sine Bestræbelser for Unionens Ophævelse, samt for Irlændernes fælles Rettigheder med Englænderne, og den frygtelige Bevægelse, som heraf blev en Følge, nødte Lord Stanley til at tage sin Bill tilbage, hvorpaa Parlamentet prorogeredes i August. Den politiske Tilstand i Europa var imidlertid bleven meget betænkelig; saavel ved den saakaldte Svovlstrid med Neapel, som især ved de orientalske Anliggender, var Spændingen mellem England og Frankrige stegen til det Høieste i Aaret 1840. Dog — disse Begivenheder ville finde deres Plads i det Følgende.

III. Kapitel.

Frankrige. Komplotter imod Kongens Liv. De franske Prindsers Reise. Alibauds og Meuniers Mordforsøg. Ludvig Napoleons Opror i Strasborg. Carl X.'s domfældte Ministre løsladte. Carl X. og hans Familie i Bøhmen; Carl X.'s Død.

Under de foran fortalte Parlaments- og Folkekampe i England herskede i Frankrige en ualmindelig Rolighed, der ikkun blev afbrudt ved endeel lumske Forsøg paa at bringe Kong Ludvig Philip af Dage, og adskillige smaa eventyrlige Opstande. Fieschis mislykkede Udaad var ligesom Signalet til en heel Række af lignende Snigmorder-Angreb. Det var, som om en uovervindelig Tørst efter Kongeblod havde grebet en heel Deel overspændte Franske, men og som om Forsynet vilde spotte alle deres formastelige Foretagender for at slukke den. Allerede 1835 havde man opdaget et Komplot, der først havde i Sinde at skyde Kongen paa Veien til Neuilly, og da dette mislykkedes, forandrede de Sammensvorne deres Plan derhen, at de vilde kaste et Fad Krudt med brændende Lunte ind i hans Vogn og paa denne Maade dræbe ham. Komplottet blev som sagt opdaget itide, og de Skyldige dømtes i April 1836 til Indspærring.

Imidlertid gik Kammerforhandlingerne deres sædvanlige Gang og foranledigede en Ministerforandring, der bragte Thiers i Spidsen for Regjeringen. Det var dette Ministerium, der i Forening med Marskal Clauzel lagde Planen til Constantines Erobring, hvilken Plan dog strandede paa det følgende Ministeriums Betænkeligheder. Skjøndt Thiers syntes at ville gribe kraftigere ind i Europas

Anliggender, end den franske Regjering hidtil havde gjort, søgte Kong Ludvig Philip dog paa samme Tid at komme i en nærmere Forbindelse med de absolutistiske Hoffer. Dette skulde bevirkes ved en Reise, han lod sine to ældste Sønner, Hertugerne af Orleans og Nemours, gjøre gjennem Tydskland og Italien. Den tilsigtede Hensigt lykkedes ogsaa fuldkommen. De franske Prindser modtoges i Berlin, Wien, Turin, kort allevegne, hvor de kom frem, med den største Udmærkelse og vandt ved deres Personlighed almindelig Yndest. I Wien besøgte de den keiserlige Begravelse. Da Hertugen af Orleans blev staaende for en af Kisterne og spurgte, hvem der hvilede, svarede den dem ledsagende Munk: „den Prinds, der blev født som Konge af Rom!" — Dybt greben ved dette Svar hensank han et Øieblik i stille Eftertanke, tog derpaa pludselig sin Broders Arm og drog ham heftig bort med sig derfra. Efter et kort Ophold i Wien toge de Veien igjennem Tyrol til Italien. I Mailand modtoge de den overraskende Efterretning om et nyt Mordforsøg imod deres Fader; de forandrede derfor deres Reiseplan og ilede i al Hast hjemefter over Turin til Paris. Her havde nemlig i Juni Maaned atter et Menneske sneget sig til i en Port i Tuillerierne at affyre en Stokflint imod Kongen og hans Familie, i det de kjørte ud af Slottet. Kuglen gik igjennem Vognen, og blot den tilfældige Omstændighed, at Kongen bøiede Hovedet i det Øieblik, Skuddet gik af, befriede ham fra at blive truffen. Morderen blev greben, hans Navn var Alibaud. — Julifesten nærmede sig, og nu gjorde Politiet den Opdagelse, at der hemmeligen beredtes nye Farer for Kongen ved denne Leilighed. Festen blev derfor høitideligholdt i Stilhed uden hans Nærværelse

ved den sædvanlige Mønstring. Alligevel gik Aaret 1836 ikke tilende, uden at et Mordforsøg virkelig igjen blev iværksat imod ham. Da han den 27de December kjørte hen til Kamrenes Aabning, afskjød atter et Menneske paa Veien et Gevær imod hans Vogn, Kuglen knuste Vognvinduet, hvis Glasstumper saarede Hertugerne af Orleans og Nemours, men Kongen selv blev ubeskadiget. Ogsaa denne Morder blev greben og hed Meunier. Det viste sig ved de foretagne Undersøgelser, at disse Mordere alle vare forulykkede, eventyrlige og overspændte Mennesker, der havde været Medlemmer af Menneskerettighedernes Selskab og havde sat sig i Hovedet, at et Kongemord, især paa Ludvig Philip var en priisværdig og fortjenstlig Daad. Med største Kulde talede de derom og beklagede blot, at den ikke var lykkedes bedre. Alibaud trøstede sig alligevel med, at det nok vilde lykkes en af hans Efterfølgere at myrde Kongen; thi — forsikkrede han — ligesom hans Navnebogstav A var det første i Alphabetet, saaledes var han ogsaa blot den første i den Række, der havde bestemt at rydde Ludvig Philip af Veien; denne kunde i hvert af de følgende Bogstaver see en dødelig Fiende. At Morderne maatte lide den fortjente Straf, fulgte af sig selv.

Som Mellemspil imellem dette Mordforsøg imod Ludvig Philips Liv indtraadte ogsaa et Par eventyrlige Forsøg imod hans Krone: det napoleonske i Strasborg og det republikanske i Vendome. I Spidsen for det første stod Napoleon Ludvig Carl Bonaparte, en Søn af den store Keisers Steddatter Dronning Hortense og hans Broder Ludvig, i sin Tid Konge i Holland. Denne Prinds blev født i Paris den 20de April 1808, og maatte

efter Keiserens Fald dele sin Families Skjæbne at forlade Frankrige. Under Navn af Hertuginde af St. Leu opholdt Moderen sig mest i Sveits, hvor Sønnen blev opdragen og dannet til Krigsmand. Julirevolutionen vakte atter Familiens Haab om at vende tilbage til Frankrige, men da dette Haab skuffedes og Forviisningsloven mod Napoleons Familie fornyedes, ansøgte Prinds Ludvig hos Kong Ludvig Philip om Tilladelse til at maatte indtræde i den franske Hær som menig Soldat, hvilket ogsaa blev ham negtet. Han greb derpaa Leiligheden til i Forening med sin ældre Broder at blande sig i Urolighederne i Kirkestaten 1831. Her døde Broderen, og efter Opstandens Undertrykkelse flygtede Prinds Ludvig til Sveits, hvor han en Tidlang opholdt sig hos Moderen paa Slottet Arenenberg ved Thurgau. Under den almindelige Bevægelse i Europa fremtraadte nu de store Erindringer fra hans glimrende Barndom saa meget mere levende for hans Indbildningskraft; efter Broderens og Hertugen af Reichstadts Død var han den ældste Prinds i den keiserlige Familie og Arving til alle denne Families fremtidige Forhaabninger. Saaledes udviklede sig efterhaanden Planen til et Forsøg paa at optræde som Napoleon **II.** Ved adskillige Skrifter, som røbede baade Aand og Kundskab, lykkedes det ham at lede den offentlige Opmærksomhed i Sveits hen paa sig. Regjeringen i Kanton Bern udnævnte ham til Lieutenant, og inden kort Tid steg han til Oberst. Nu bestræbte han sig for at benytte Partiernes Stemning i Frankrige til at vække Interesse for Keiser Napoleons hemmelige Politik, og stiftede adskillige Forbindelser i den franske Hær. Alligevel vilde det ikke lykkes ham at vinde noget betydeligt Parti

for sig; men den ungdommelige Indbildningskraft hos ham og hans Raadgivere foregjøglede dem dog Haabet om en heldig Virkning af et dristigt Skridt til at forny̆e Begeistringen for Navnet Napoleon. En Revolution i den franske Hær skulde bane Veien til Keiserthronen; Strasborg blev bestemt til Udgangspunktet, og en Artilleri-Oberst Vaudrey, som Prindsen iblandt Andre havde vundet for sin Plan, skulde med sit Regiment gjøre Begyndelsen. I Eftersommeren 1836 begav Prinds Ludvig sig til Baden-Baden for i Nærheden at treffe den fornødne Aftale med sine Tilhængere i Strasborg; han begav sig ogsaa engang hemmelig ind i Staden og havde en Sammenkomst med Vaudrey, som forestillede ham det Vovelige i hans Forehavende og det lidet Haab, der var om et heldigt Udfald. Ikke desto mindre blev Prindsen fast ved sin Beslutning, hvori en Sangerinde, der kaldte sig Madame Gordon og havde været i hans Moders Tjeneste, bestyrkede ham ved at vise en ham selv paafaldende Begeistring for hans Sag. Skjøndt hans Ophold hos hans fyrstelige Slægtninge i Baden ikke opvakte nogen Mistanke, havde dog General Voirol og Præfekten i Strasborg erholdt Meddelelse om, at et eller andet oprørsk Foretagende maatte være i Værk, men enten ansaae de det Hele for usandt eller for uvigtigt, thi de traf slet ingen Foranstaltninger derimod.

Da nu Alt var forberedet til et Udbrud i Slutningen af October 1836, indtraf Prinds Ludvig hemmelig til Strasborg den 28de. Hans Tilhængere indfandt sig fra forskjellige Kanter. Udbrudet var bestemt til den 30te. I Madame Gordons Bolig iførte han sig samme Dragt, som den store Keiser pleiede at bære; Kl. 5 om Morgenen

begav han sig i denne Dragt, ledsaget af de fleste Sammensvorne til Kasernen for det 4de Artilleri-Regiment, som Oberst Vaudrey kommanderede. Obersten havde allerede bearbeidet sine Folk paa forskjellige Maader, deels ved at uddele Penge iblandt dem, deels ved at spænde Forestillingen om det høitidelige Øieblik, der forestod. „Soldater“ — saaledes yttrede han sig — „En Revolution er netop for „Øieblikket udbrudt i Frankrige; Ludvig Philip sidder ikke „mere paa Thronen. Napoleon den Anden er de Fran„skes Keiser, og er kommen for at gribe Regjeringens Tømme. „Istemmer med mig: Keiseren leve!“ — Soldaterne gjentoge Raabet, og nu traadte Dagens Helt frem, opfordret af Vaudrey, og holdt en kort Tale til Regimentet, som atter istemmede: „Keiseren leve!“

Saaledes var da nu Begyndelsen skeet til et nyt napoleonsk Keiserdømme. En Afdeling Soldater ilede hen til Præfekten, som de fandt i Sengen, og bemægtigede sig ham; en anden satte sig i Besiddelse af et Bogtrykkeri, hvor man i en Hast lod trykke endeel Proklamationer, der forkyndte Napoleon **II.**'s Thronbestigelse. I Spidsen for den revolutionaire Hovedmagt ilede Prindsen nu mod Hovedqvarteret. Raabet: „Keiseren leve“! — den usædvanlige Støi og Klirren af Vaaben vækkede efterhaanden Stadens Indvaanere; men det nye Keiserdømme fandt ikke den Begeistring, dets Stiftere havde ventet; Borgerne bleve rolige i deres Huse; ikkun nogle Faa lode sig henrive til at slutte sig til Prindsens Optog, og nogle Nysgjerrige fyldte Gaden, han drog igjennem. I det Prinds Ludvig traadte ind til General Voirol tiltalede han ham med de Ord: „Min kjære General, lad Dem omfavne! Erkjend i mig

Napoleon II.!" — Men Generalen traadte tilbage, og da han gav et haardt og tilbageviſende Svar, blev han erklæ=ret for Arreſtant, ſmuttede alligevel bort lidet efter og kaſtede ſig ind i Citadellet.

Den revolutionaire Kolonne drog nu med Prindſen i Spidſen til Kaſernen Finkmat; her toge Soldaterne feil af Gaderne, og inden Prinds Ludvig vidſte deraf, fandt han ſig med et lidet Følge indſluttet i en af Kaſernens Gaarde. Imidlertid forſamlede Skriget: "Keiſeren leve!" endeel af Kaſernens Soldater omkring ham; men midt under den be=gyndende Begeiſtring trængte Oberſtlieutenant Taillander frem for at arreſtere Prindſen. Et Oieblik opſtod en fryg=telig Bulder og Forvirring; Gaarden fyldtes af Menneſker, ſom deels vilde forſvare, deels arreſtere den nye Keiſer. I denne Trængſel blev hans Udmærkelſestegn afreven og hans Uniform ſlidt ſønder; at han blev arreſteret, blev Enden paa det hele Optrin. Oberſt Vaudrey og flere af hans Ven=ner havde ſamme Skjæbne; de øvrige flygtede. Madame Gordon blev fængslet, i det hun var ifærd med at brænde en Mængde hemmelige Papirer. Inden faa Timer var ſaa=ledes den hele napoleonſke Revolution forbi.

Det var et mærkeligt Tref, at netop ſamme Dag be=gyndte nogle Huſarer en lignende eventyrlig Revolution i Vendome, der havde til Formaal at omſtyrte Kongedøm=met og indføre Republiken, men havde et ligeſaa daarligt Udfald ſom hiin.

Efterretningen om begge disſe Revolutioners Udbrud og Undertrykkelſe indtraf paa eengang i Paris. Der opſtod nu det Spørgsmaal: hvorledes Prinds Ludvig Napo=leon og hans Medforbundne ſkulde behandles. Dronnin

Hortense vovede sig selv ind i Frankrige for at arbeide paa at udvirke Naade for sin Søn, og Regjeringen besluttede, efter nøie Overveielse, at behandle ham paa samme Maade, som den havde behandlet Hertuginden af Berry. I November Maaned førtes han til Lorient, hvorfra han med en fransk Fregat sendtes til Nordamerika. Hans fængslede Venner stilledes for Retten i Kolmar; men Juryen tog af Prindsens Unddragelse fra den almindelige Tiltale Anledning til at frikjende dem.

Dette uventede Udfald overraskede Regjeringen, og gjorde det nodvendigt, at endeel Officerer, som havde staaet i hemmelig Forbindelse med Oprørerne, bleve omflyttede i Hæren. I Metz, Nancy og andre Stæder udbragtes i Selskaber Skaaler for Prinds Napoleon, og de Officerer, som havde bidraget til Opstandens Undertrykkelse, maatte ofte lide Ubehageligheder af deres Kammerater.

Førend hiin Mildhed vistes imod Prinds Ludvig Napoleon, havde det nye Ministerium af 6te Septbr. udvirket en Amnesti for 62 Personer, der vare dømte for politiske Forseelser. Den samme Mildhed aabnede ogsaa Fængslet i Ham for Carl X.'s domfældte Ministre. Peyronnet og Chantelauze, hvis Helbred havde lidt meget, bleve løsladte og paa deres Æresord givne Frihed til at opholde sig, hvor de vilde, i Departementerne Gironde og Loire. En lignende Tilladelse gaves ogsaa Guernon Ranville og Fyrst Polignac, den sidste dog med den Indskrænkning, at han i 20 Aar skulde opholde sig udenfor Frankriges Grændser. De to sidstes Frigivelse fulgte dog først den 23de November 1836, da de ikke vilde forlange deres Løsladelse, fordi de betragtede et saadant Skridt som

en Krænkelse af den Eed, de havde svoret deres gamle Herre, Carl X. Denne Betænkelighed var nu bortfalden ved hans imidlertid indtrufne Død.

Den landflygtige Kongefamilie havde siden Slutningen af October Maaned sit Ophold paa Slottet i Prag, (2 D. S. 35.) og gjorde derfra ofte Smaareiser til Badestæderne Carlsbad og Teplitz, hvilke Stæder de da i al Hast forlode igjen, naar en eller anden regjerende fyrstelig Person nærmede sig derhen. I Prag førte Familien et stille, eensformigt Liv, deelt imellem Jagtens Adspredelser og Andagtsøvelser, dog var deres Kreds ikke fri for de sædvanlige Hofrænker og smaalige Uvenskaber; heller ikke var den uden Frygt for allehaande Efterstræbelser.

Til denne Kongefamiliens Kreds hørte dog ikke Hertuginden af Berry, der endnu lod sig kalde „Kongelig Høihed", uagtet hun ved sit Giftermaal var bleven Grevinde Luchesi Palli. Det var ikke lykkedes hende at bringe en saadan Forsoning tilveie med den øvrige Familie, der kunde fornye det forrige Samliv. (2 D. S. 56.) Den alvorlige og tungsindige Hertuginde af Angouleme foragtede sin Svigerinde formedelst det af denne begangne Feiltrin, og negtede hende enhver Indflydelse paa hendes Børns Opdragelse, der vedbleve at staae under den alvorlige Hertugindes Tilsyn. Hertuginden af Berry holdt derfor sit eget Hof paa det keiserlige Slot Brandeis i Bøhmen, hvor hun førte et temmelig lystigt Liv, drev Jagten lidenskabelig og pønsede idelig paa politiske Planer. Disse to Smaahoffer levede i nogle Aar paa en næsten fiendtlig Fod med hinanden, da Maria Caroline søgte at sætte sig i Forbindelse med sine Børn, og den strenge Svigerinde stræbte at

forhindre det. Vel dømte den gamle, erfarne Carl X. mildere om sin Svigerdatter, men Maleren Hardivilliers blev dog forviist fra det lille Hof i Prag, fordi han beskyldtes for at have været Underhandler imellem Moderen og Børnene. Af samme Grund fik ogsaa Hertugen af Bordeaux's Hofmester sin Afsked. Disse i Prag i Unaade faldne Personer fandt den venligste Modtagelse ved Hoffet i Brandeis.

Hertugen af Bordeaux eller, som han af Legitimisterne kaldtes, Henrik V., erholdt en Opdragelse efter ægte romersk-katholske Grundsætninger; Hertuginden af Angouleme forskrev 2 Jesuiter til Prag for tilgavns at indprente ham jesuitisk-monarkiske Lærdomme. Deraf fulgte da ogsaa, at hans Omgivelse idelig viste ham Udsigten til den franske Throne, og man hørte ofte den bedaarede Dreng sige: „Naar jeg først er Konge!“ — Disse Indbildninger bestyrkedes ogsaa ved flere Leiligheder af Kongefamiliens Tilhængere i Frankrige. Saaledes indfandt sig, da Prindsen efter den franske Vedtægt var myndig i Aaret 1833, flere unge Adelsmænd fra Paris, i Prag for at bringe ham som deres tilkommende Souveraln deres undersaatlige Hylding. Carl X. var imidlertid klog nok til ved en pludselig Afreise til Grätz at forhindre det paatænkte Gjøglespil, og de adelige Pilegrime fik blot Leilighed til under et kort Ophold paa Reisen at overrække Hertugen af Angouleme den Kaarde og de Riddersporer, de havde bestemt for den myndige Prinds. Især foreholdt man paa denne Tid den unge Prinds den spanske Don Carlos og hans Bedrifter som et lysende Exempel. Selv den tyndhovede Hertug af Angouleme følte sig saa begeistret af

Don Carlos, at han allerede traf Forberedelser til at begive sig til hans Hovedqvarteer for at stille sin tappre Arm og sine Indsigter i Krigen til hans Tjeneste. Ogsaa den unge Prinds sværmede for dette ridderlige Foretagende efter sin fromme Tantes Indskydelse. Udførelsen af denne Plan blev alligevel forpurret ved den gamle Tvist imellem de to Svigerinder, Hertuginden af Angouleme og Hertuginden af Berry, thi begge ansaae de det for nødvendigt selv at følge med, den ene for at styre for sin Mand, den anden for at styre for sin Søn; men imod det Sidste gjorde Hertuginden af Angouleme Indsigelser, og Hoffets Geistlighed sluttede sig til hendes Parti. Tilsidst gik det hele Foretagende overstyr paa Grund af politiske Betænkeligheder og Carl X.'s udtrykkelige Forbud.

Saa daarlige end disse Planer vare, manglede de dog ikke Opmuntringer fra Rom, Neapel og Turin; selv i de legitimistiske Selskabssale i Paris gave de Stof til mange Betragtninger og Betænkninger, og bragte endog det legitimistiske Parti i en ikke liden Bevægelse; ja nogle overspændte Legitimister gik til den Yderlighed, at de, saasom Grev Kergolai, offentlig erklærede Ludvig Philips Thronbestigelse for et Thronrov, og lode sig end ikke ved Penge og Fængselsstraffe bringe til Taushed. Denne legitimistiske Nidkjærhed var en af Anledningerne til, at Republikanerne 1835 beskyldte Legitimisterne for at have anstiftet Fieschis Mordforsøg, en Beskyldning, der tillige skulde finde en Bestyrkelse i Hertuginden af Berrys pludselige Reise til Frankfurt am Main. Saameget er imidlertid vist, at de franske Kyster 1835 paa det strengeste bleve bevogtede af Politiet efter Regjeringens Befaling.

Da der i 1836 i Prag gjordes Forberedelser til Keiser Ferdinand I.'s Kroning, lavede den landflygtige Kongefamilie sig til at forlade Bøhmen. En vis Sindsuro drev ogsaa Carl X. til at søge et forandret Opholdssted, ligesom han i sin tiltagende Alder higede efter en mildere Himmelegn. Görz i Steiermark blev da udseet til Familiens tilkommende Bopæl. Man fortæller, at den gamle Konge, idet han forlod Prag og for sidste Gang ligesom til Afsked kastede sit Blik paa Moldaufloden, paa Broen derover og paa Staden med dens gothiske Spire, skal, greben af en sørgmodig Tanke om sin Stilling, have udbrudt: „Vi forlade dette Slot uden ret at vide, hvor vi drage hen, næsten ligesom Patriarkerne, der ikke vidste, hvor de skulde opslaae deres Telte.“ — Da han havde opholdt sig i Teplitz i nogen Tid, erfarede han, at Kongen af Preussen nærmede sig, hvorpaa han drog videre. Choleraen rasede netop dengang temmelig stærkt i Bøhmen, og da Hertugen af Bordeaux paa Reisen blev angreben af en svær Sygdom, der havde Choleraens Kjendetegn, maatte Familien gjøre Holdt i Budweis og leie sig ind i et usselt Vertshuus. Enkelte Medlemmer af Familien havde imidlertid i Sommertiden gjort smaa Udflugter til forskjellige Steder, men samledes omsider alle den 20de October i Görz i Steiermark. Uagtet alle de paa Reisen udstandne Anstrengelser befandt den gamle Konge sig dog i Førstningen af sit Ophold der saa rask, at han foretog lange Spadseregange tilfods; men han hjemsøgtes tidt af en indre Uro; Tanken om Døden traadte ofte frem i hans Samtaler: „Der vil ikke“ — sagde han — „forløbe lang Tid fra nu af og til den Dag, da man vil følge den stakkels Olding til Graven!“ — Man vil ogsaa

hver Dag have bemærket hos ham en større og større Længsel efter sit tabte Fædreland. I de første Dage af November følte han en pludselig Mathed og Uorden i Underlivet, som han dog søgte at skjule for sin Omgivelse. Uagtet de store Smerter, han led, høitideligholdt han dog sin Navnedag den 4de November. Opad Dagen antoge hans Træk, hans Stemme og Holdning en paafaldende Forandring og efterhaanden fremtraadte alle Kjendetegn paa Cholera. Cardinal Latil blev kaldet og gav ham den sidste Olie; Messen blev læst tæt ved hans Seng og han bad midt i de stærkeste Choleraanfald. Hertugen af Bordeaux og dennes Søster bleve førte hen til hans Seng for at modtage den sidste Velsignelse; i det han udstrakte sine skjælvende Hænder over deres Hoveder, sagde han: „Vandrer paa Retfærdighedens Veie! — Glemmer mig ikke — Beder ogsaa undertiden for mig!“ — Om Natten til den 6te November stod hele Familien samlet omkring den Døendes Leie. Kl. $1\frac{1}{4}$ sank, paa et af Lægen givet Tegn, Alle paa Knæ, undtagen Hertuginden af Angouleme; med krampagtig foldede Hænder stod denne ulykkelige Qvinde, som havde seet Kongen sin Fader, Dronningen sin Moder falde under Bødelens Øxe, sin Broder vansmægte og forsvinde i Fængslet, — hun stod nu her ene opreist imellem sin knælende Slægt og saae med stivt stirrende Blik og stille Smerte Kongen sin Farbroder og Svigerfader i Landflygtighed at blegne i Døden under Choleraens Magt. En qvalt Hulken gik igjennem Værelset, — Carl X. havde ophørt at leve. Hertugen af Angouleme traadte derpaa til og lukkede sin Faders Øine.

Carl X.'s Lig blev bisat i Franciskanerklostret ved Görtz; først Aaret efter fulgte den høitidelige Begravelse, da Liget blev ført til det keiserlige Gravkapel i Grätz, hvor Carl X. nu hviler ved Siden af sin i Aaret 1805 afdøde Gemalinde Maria Theresia. Han naaede en Levealder af 79 Aar og 26 Dage. Næsten alle Europas Hoffer anlagde Sorg for den landflygtige Konge; det franske Hof kom herved i nogen Forlegenhed formedelst det nære Slægtskab, men det hjalp sig ud af Forlegenheden ved den Omstændighed, at der ingen Hofsorg anlægges for nogen fyrstelig Person, medmindre Efterretning om Dødsfaldet meddeles fra vedkommende Hof, og en saadan udeblev naturligviis i dette Tilfælde. Legitimisterne i Paris lavede sig derimod til at holde Sjælemesser og Sørgefester i Anledning af deres hedenfarne Behersker, men Politiet, som frygtede for en Gjentagelse af Optrinnene i Anledning af Sørgefesten for Hertugen af Berry 1831, lagde sig derimellem, og Geistligheden fandt det ogsaa raadeligst at lade alle offentlige Kirkefestligheder fare, for ikke atter at fremkalde forargelige Optrin.

IV. Kapitel.

Hertugen af Orlean's Forlovelse og Giftermaal. Nationalmuseet i Versailles. Fred med Abd-el-Kader til Tafna. Andet Tog til Constantine. General Damremonts Fald. Constantines Erobring. Centralcommitteen. Talleyrands Forsoning med Kirken, hans Død og Charakteer. Greven af Parises Fødsel. Coalitionen. Kammerets Opløsning. Nye Valg.

Carl X.'s Død havde ingen Indflydelse paa Tilstanden i Frankrige. Frikjendelsen af Ludvig Napoleons Medskyldige gjorde Oppositionsbladene atter dristigere, og med blodige Spotterier angrebe de et i Kammeret fremlagt Forslag — Dotationsforslaget — til en aarlig Apanage for Hertugen af Nemours. Især skrev den Deputerede Cormenin skarpt imod dette Forslag, beskyldte Kongen for en umaadelig Pengebegjærlighed og paastod, at han af sin store Rigdom selv maatte kunne udstyre sine Børn. Forslaget blev derover taget tilbage.

Ved samme Leilighed anmeldtes Kronprindsens Forlovelse med Prindsesse Helene af Meklenborg. Denne Forlovelse havde imidlertid havt sine Vanskeligheder at overvinde; thi Prinds Carl af Meklenborg-Strelitz skrev derimod og meente, at et saadant Giftermaal imellem en Prindsesse af en legitim Stamme med det nuregjerende franske Kongehuus var at nedsætte det monarkiske Princip og at gaae ind paa Revolutionen. Den preussiske Minister Kamtz viste vel det Urimelige i denne Yttring og godtgjorde Ludvig Philips Ret til den franske Throne, men Prinds Carl satte den Paastand derimod: at, hvad Følgerne end vare blevne, saa burde Ludvig Philip med Harme

have kastet de forfængelige Franskmænd den paa Gaderne i Paris besudlede Krone i Ansigtet. Desuagtet kom dog omsider Forlovelsen istand under Kongen af Preussens Indflydelse, og Formælingen fuldbragtes i Fontainebleau den 30te Mai 1837.

Til de Festligheder, hvormed denne Begivenhed forherligedes, hørte ogsaa Aabningen af Nationalmuseet i Versailles. Siden 1832 havde Kongen arbeidet paa at indrette i dette Slot et Museum af Konstværker: Malerier, Billedhuggerarbeider, o. d., der i sammenhængende Rækker skulde anskueliggjøre de store Begivenheder i Frankriges Historie fra de ældste Tider lige indtil Julirevolutionen. Med stor Høitidelighed aabnedes nu dette Museum, og Kong Ludvig Philip, efter hvis egen Plan og Anordning det var fremstaaet, stillede sig selv i Spidsen for den store Mængde, der var indbuden til at nyde det første Skue, og forklarede selv de enkelte Deles Betydning. Med alt dette skulde Bryllupsfestlighederne dog ikke endes, uden at en sørgelig Misklang greb ind deri. Den 14de Juni gaves paa Marsmarken et stort Fyrværkeri, der skulde forestille Angrebet paa Antverpens Citadel. Pladsen kunde, uagtet dens store Omfang, neppe rumme den uhyre Menneskevrimmel, som her strømmede sammen for at betragte dette Pragtsyn; ikke destomindre foregik Alt under den største Orden og Rolighed. Men da det glimrende Skuespil nu var tilende, og Menneskemængden forlod Pladsen, opstod ved de snevre Udgange en frygtelig Trængsel; de Bageste trykkede paa de Forreste; Mange faldt og bleve traadte ihjel, Andre bleve klemte tildøde; nogle og 30 Mennesker mistede Livet, og mangfoldige lede meer eller mindre Skade. Lommetyvene

forsømte ikke at benytte den uendelige Forvirring til deres Fordeel, ja man har endog paastaaet, at en sluttet Bande af saadanne havde paa en konstig Maade foranstaltet den første Standsning, hvorved Trængselen begyndte. Saameget er vist, at Politiet opdagede Forraadsvogne, til hvilke de stjaalne Koster bleve henbragte, og iblandt de Døde var der et Menneske, hos hvem man fandt 14 stjaalne Uhre.

Imidlertid havde den franske Regjering ikke tabt de afrikanske Anliggender af Syne. Efter Marskal Clauzels Tilbagekaldelse var General, Grev Damremont bleven udnævnt til hans Efterfølger som Generalgouverneur i Algier. Den Skamplet, der ved det sidste ulykkelige Tog til Constantine var bleven sat paa de franske Vaaben, blev det hans første Hverv at aftvætte. Paa den anden Side var det overdraget General Bugeaud at berolige Oran og tvinge Abd-el Kader til Fred. Dette lykkedes ham ogsaa, forsaavidt som han bragte Emiren i en saadan Stilling, at denne fandt sig opfordret til at forlange Underhandlinger. En Sammenkomst fandt derpaa Sted imellem den franske General og Abd-el Kader, hvorefter en Fred blev sluttet ikke langt fra Tafna, den 30te Mai 1837. Ved denne Fredsslutning erkjendte Emiren Frankriges Souverainitet i Nordafrika, tilligemed de af de Franske trukne Grændser imellem begges Besiddelser; — en Fred, der dog ligesaalidet som den forrige, var af lang Varighed.

General Damremont forsøgte ligeledes paa ved Underhandlinger at underlægge Frankrige Constantine. Han gjorde Achmed Bey det Forslag, at han, tilligemed Erstatning af Krigsomkostningerne for det forrige Tog, skulde erklære sig for en Vasal af Frankrige og betale en aarlig

Skat. Achmed gav i Begyndelsen et afvigende Svar, fordi han ventede Undsætning fra Constantinopel; men da han tilsidst blev nødt til at erklære sig bestemt, viste han det gjorte Forslag tilbage, og Toget imod ham blev besluttet. Alle Forberedelser dertil bleve trufne med den største Omhu, og Hertugen af Nemours begav sig til Afrika for at deeltage i Toget. Hæren beløb sig dennegang til 13000 Mand og var forsynet med alle Fornødenheder. Den brød op fra Bona den 3die October 1837. Alt gik temmelig godt de to første Dage, men nu begyndte en Gjentagelse af det forrige Aars Gjenvordigheder. Kulden steg til en betydelig Grad og voldsomme Regnskyl indtraadte. Vogne og Kanoner sank i Dyndet og kunde alene med den største Møisommelighed bringes frem. Vel flygtede Araberne for de fremrykkende Franskmænd, men paa deres Flugt efterlode de kun rygende Brandsteder og tomme Ørkener. Allerede nu angrebe heftige Febre mange af de franske Soldater, som ikke fandt noget Ly for Uveiret, og Stumper af Vogne, sønderbrudte Vaaben, selv Levninger af døde Mennesker viste sig meer og mere paa Veien for de Fremrykkende, jo nærmere de kom Constantine, som sørgelige Mindesmærker om deres Kammeraters Uheld. Endelig den 6te October om Morgenen stod Hæren for Constantine beredt til strax at begynde Beleiringen. Det Sted, hvorfra Angrebet med største Kraft kunde udføres, var en Høi, kaldet Kudiat-Aty, der fuldkommen beherskede Staden. Men det var en vanskelig Opgave at bringe Kanonerne derop. For at naae Høien maatte de Franske først gaae over en Flod, hvor de vare udsatte for Fiendernes dræbende Ild, og Himlen selv syntes at ville standse dem i deres Foretagende. Regnen

vedblev at strømme ned; Hø og Foder manglede til Hestene, og især vare Nætterne frygtelige, da Jordbunden var ganske opblødt, og Soldaterne ikke havde andet Leie end i Vandet eller paa Stene; nogle af dem søgte Ly i Gravhvælvingen paa Kudiat-Atys Begravelsesplads. Under disse og flere andre Møisommeligheder tabte de Franske dog ikke Modet, men vedbleve fra forskjellige Punkter at beskyde Fæstningen og dreve ethvert Udfald tilbage. Den 12te October blev Breschen aabnet og man lavede sig til en Storm. Dog, førend denne blev begyndt, affærdigede Overgeneralen en ung Muselmand af den franske Hær med en hvid Fane i den ene Haand og et Papir i den anden til Staden og opfordrede den til Overgivelse. De Beleirede modtoge vel denne Fredsudsending og hidsede ham med et Toug opad Muren; men næste Morgen kom han tilbage med det stolte Svar: „Dersom de Franske ikke have mere Krudt eller Brød, ville vi give dem Noget. Vore Huse og vor Stad ville vi forsvare til det Yderste. De skulle ikke blive Herre over Constantine, førend de have dræbt den sidste Forsvarer.“ — Imidlertid havde General Damremont, ledsaget af Hertugen af Nemours og sin Generalstab, selv begivet sig til Kudiat-Aty for at undersøge Breschen. Her stillede han sig med sin Kikkert paa den yderste Rand af Høien, hvor han og hans Følge vare meget udsatte for de fiendtlige Kugler. — „Tag Dem iagt“ — sagde General Rullieres til ham — „Fienden har valgt os til sit Sigtemaal.“ — „Ligemeget“! — svarede Damremont, og i samme Øieblik styrtede han, truffen af en Kanonkugle, baglænds overende. General Perregaux, som bøiede sig over den Faldne, blev af en anden Kugle haardt saaret i Hovedet.

Da General Damremont var død, overtog i hans Sted General Valée, med hele Hærens Bifald, Overbefalingen. Den 13de October om Morgenen var Veiret klart; Breschen fandtes nu tilgængelig og Signalet gaves til Storm. Trommerne hvirvlede og General Lamoriciere rykkede frem i Spidsen med sin Kolonne. Snart var den trefarvede Fane plantet i Breschen og hilsedes der af de Franskes lydelige Jubelraab; men de havde endnu en frygtelig Skjærsild at gjennemgaae, førend de kunde trænge ind i Staden, thi indenfor Breschen standsedes de af en fast tilrammet Port. For at sprænge den, slæbte de allehaande Redskaber og Krudtsække derhen, men førend Porten blev sprængt, styrtede et stort Stykke Muur ned over dem og knuste Mange i Faldet, og paa samme Tid faldt en Haubitskugle ned i Krudtet, der frembragte en skrækkelig Explosion, hvorved en stor Mængde blev dræbt eller lemlæstet. Endelig gav Porten efter, men Fienderne ydede endnu en haardnakket Modstand; Byen maatte erobres Gade for Gade; dog, lidt efter lidt forsvandt Achmeds Hestehaler og Standarter, og den trefarvede Fane reiste sig allevegne. Alt gjenlød af de Kæmpendes Bulder og Skrig, og vilde Forbandelser af Døende hørtes endog fra de nedstyrtede Ruiner. Forfærdet af Skræk var Befolkningen flygtet ud af Staden paa den modsatte Side af den, hvor de Franskes Angreb skete. Paa en Brink, paa hvilken Murene hvilede, og som endte sig i en lodret Klippevæg, havde Mængden søgt Tilflugt for at undkomme; her opstod nu en gruelig Trængsel, og skareviis styrtede de ned i Afgrunden mellem hverandre; Oldinge, Qvinder og Børn omkom i denne skrækkelige Forvirring.

Stadens Indtagelse var nu fuldendt; i deres Forbittrelse begyndte de franske Soldater at plyndre, men deres Officerer standsede dem dog og bragte snart Mandstugt og Orden tilveie. — Der fortælles, at Achmed Bey til Hest var paa et af Nabobjergene Vidne til Stadens Erobring. Ved Synet af den trefarvede Fane paa Murene, skal Smerten have overvældet ham, saa at han under en Strøm af Taarer vendte sin Hest og styrtede i sin Fortvivlelse derfra ud i Orkenen.

General Valée efterlod en Besætning i Constantine og førte derpaa Hæren tilbage til Bona.

Efterretningen om denne Seier blev modtaget i Frankrige med lydelig Begeistring; den forkyndtes ved en Kanonsalve fra Invalidehuset, en høitidelig Takkefest blev holdt i Versailles, General Valée ophøiet til Marskal, og mange Forfremmelser fandt Sted i den afrikanske Hær. Alligevel var denne Glæde over Seiren, der pirrede den franske Nationalstolthed, dog ikke nok til at berolige de politiske Lidenskaber. Noget i Forveien nemlig, den 3die October, var de Deputeredes Kammer bleven opløst, og nu begyndte ikke blot det sædvanlige Rænkespil ved Valgene, men der dannede sig endog en saakaldet Centralcommittée af Regjeringssystemets Modstandere, hvis Formaal gik ud paa at frembringe en fuldkommen Opposition baade i Kammeret og i Pressen. I Spidsen for denne Centralcommittée stode Mauguin, Arago, Dupont, Lafitte, o. f., og disse Mænds Bestræbelser vare ikke uden Indflydelse paa det følgende Kammers Sammensætning. Aaret 1837 gik tilende med Kamrenes sædvanlige Aabning og under Opdagelsen af Planen til en ny Helvedmaskine, hvortil Teg-

ningen, forfærdiget af en vis Hubert, blev funden, da han paa sin Reise fra England, ved at stige i Land paa den franske Kyst, tabte sin Tegnebog.

Aaret 1838 blev især mærkeligt ved den verdensberømte Diplomat Talleyrands Død, den 17de Mai. Han var født af en gammel adelig Slægt den 2den Februar 1754, og hans fulde Navn var Charles Maurice de Talleyrand Perigord; under Napoleon blev han Fyrste af Benevent, men kaldte sig efter dennes Fald blot Fyrst Talleyrand. I sin Ungdom bestemtes han til at blive Krigsmand, men efter at han ved et ulykkeligt Tilfælde var bleven halt paa den ene Fod, traadte han ind i den geistlige Stand. Ved den første Revolutions Udbrud var han Biskop i Autun og mødte som Deputeret for Geistligheden i Stændernes Forsamling. Fra dette Øieblik af begyndte hans lange, mærkelige Løbebane. Hans store diplomatiske Evner gjorde sig snart gjældende; ingen vigtig politisk Forandring foregik, uden at Talleyrand jo med kraftig Haand greb ind deri, og med udmærket Klogskab snoede han sig lykkelig igjennem alle Revolutionens farlige Omvexlinger. Saaledes var han efterhaanden romersk Prælat, revolutionair Biskop, Gesandt, Emigrant, Udenlandsminister og Overkammerherre. Man vil have bemærket, at alle disse forskjellige Stillinger havde efterladt noget af deres Præg i Talleyrands Personlighed. Endnu i sit 80de Aar udførte han efter Julirevolutionen den vigtige diplomatiske Sendelse til London, der udentvivl bidrog til at sikkre Verdensfreden, og Qvadrupeltraktaten af 1833 var hans sidste diplomatiske Værk. Efter sin Hjemkomst tilbragte han det sidste Aar af sit Liv i Rolighed, og man har paastaaet, at hans eensomme

Timer i denne Tid ofte formørkedes af religiøse Grublerier, naar han mindedes sin fordums geistlige Værdighed og kastede et prøvende Blik tilbage paa sit forbigangne Liv. Saameget er vist, at han i længere Tid arbeidede paa en Forsoning med den katholske Kirke, hvad enten det nu virkelig var af Religionsskrupler, eller af Frygt for, at Kirken efter hans Død skulde formene ham, som frafalden, en orthodox Begravelse. Naturligviis kom baade Kirken og Paven med Glæde hans Ønske imøde; man forelagde ham Betingelserne til den attraaede Forsoning, hvilke han ogsaa mundtlig antog, men Talleyrand fornegtede heller ikke her sin sædvanlige diplomatiske Forsigtighed; thi vel vilde han døe forsonet med Kirken, men ikke optræde i Verden som en Mand, der selv havde erklæret sig imod sit hele førte Liv; derfor opsatte han at skrive sit Navn under de ham forelagte Dokumenter indtil om Morgenen paa sin Dødsdag. Da man Dagen forud overhængde ham, for at faae ham til at underskrive, skjød han Papiret fra sig med de Ord: „Jeg har i hele mit Liv aldrig overilet mig, og er dog stedse kommen til rette Tid.“ — Næste Morgen følte han sig svagere og spurgte sine Læger: „Kan jeg slippe derfra?“ — Da de gave ham et afvigende Svar, gjennemskuede han strax deres Mening, beredte sig nu til sin sidste diplomatiske Handling, og skrev med tydelige Træk sit Navn under de kirkelige Dokumenter. Kort efter døde han 84 Aar gammel. Kong Ludvig Philip besøgte ham paa hans Dødsseng, og Erkebispen af Paris lod opreise en Mindesteen i Anledning af hans Forsoning med den katholske Kirke.

Mange og forskjellige Domme ere blevne fældte over Talleyrand og hans Færd. Man har beskyldt ham for

Havesyge, Gjerrighed, Egenkjærlighed og Troløshed, — Feil, der skulde være saameget mere paafaldende, naar denne Revolutionens Diplomat sammenlignedes med Revolutionens Helt Lafayette. Sagen er, at Lafayette havde dannet sig en Idee, hvis Udførelse han satte som hele sit Livs Opgave, og hvori, saa at sige, hans hele Personlighed gik op, uden at hans lange Livs Erfaring gjorde nogen Forandring deri; han vilde støbe Verden i den Form, som han ansaae for den bedste. Talleyrand var netop det Modsatte af Lafayette; han havde ingen særegen Idee, hvorefter han vilde danne Forholdene, men Erfaringen og en klar Indsigt i Aarsag og Virkning var ham Alt, forenet med en Bestræbelse for til rette Tid 'at gribe styrende ind i Begivenhedernes Gang, for at gjøre sig til Herre derover. Han skjelnede skarpt imellem Skin og Virkelighed, saae tilbunds ind i ethvert Forhold og tog sjelden feil. Altid meddeelte han de rigtigste Raad. Da han, som en Hader af al unforøden Tale, var ordknap, skete det enten blot i korte Sætninger eller i vittige Hentydninger, og naar man enten ikke vilde eller ikke kunde forstaae hans Vink, trak han sig i Taushed rolig tilbage og lod Tingene gaae deres Gang, men greb derpaa atter ind i rette Tid. Naar Faren nærmede sig, pegede han paa den, og naar Andre ikke vilde redde sig fra det truende Skibbrud, overlod ham dem til deres Skjæbne og reddede sig selv; — deraf udsprang Beskyldningerne for Egenkjærlighed og Troløshed. At han elskede Rigdom, kan ikke negtes, men udentvivl saae han med sit sædvanlige potitiske Blik ogsaa deri kun et Middel til at sikkre sig et sorgfrit Udkomme i en uvis Fremtid. Overhovedet kan en saa fuldendt Politiker som Talleyrand

neppe maales med Menneskenes sædvanlige Maal eller veies paa den almindelige Charakteervægt. Kong Ludvig Philip forstod ham og brugte derfor hans Dygtighed ved hans Sendelse til London; lige til sin Død var Talleyrand den vigtigste Mand i Kongens Raad.

Nogle Maaneder efter at Ludvig Philip havde mistet denne sin gamle Raadgiver, fødte Hertuginden af Orleans, den 24de August 1838, en Søn, som fik Titlen: Greve af Paris, og er Frankriges nuværende Thronarving.

Imidlertid vare Forhandlingerne i Kamrene gaaede deres sædvanlige Gang med forskjellige Kampe mellem de politiske Partier. Imod Regjeringens Ønske satte Majoriteten en Lov igjennem om Renteforandringen, og forkastede Ministeriets Forslag til en omfattende Plan til nye Jernbaneanlæg. I de udenlandske Anliggender dreiede Kampen sig fornemmelig om en Mellemkomst i den spanske Borgerkrig; men da Kongen viste Forslaget herom tilbage, og der i Ministeriet selv indtraadte en Spænding, opstod en saakaldet Coalition eller en Forening imellem Thiers, Guizot, Odilon-Barrot, Doctrinærerne og Thierspartiet, under Foregivende af, at forsone Partierne med hinanden og at sikkre Frankrige Nydelsen af en reen parlamentarisk Regjering, men hvis egentlige Øiemed det var, at styrte Ministeriet Molé og at indskrænke Kongens overveiende Indflydelse. Denne Coalition optraadte ved Kammerets Aabning i Slutningen af Aaret 1838 med en betydelig Magt. I Forhandlingerne om Adressen dadledes heftigt flere af Regjeringens Foranstaltninger, deriblandt at den havde ladet Ancona rømme, uden at sikkre sig nogen Borgen for frisindede Forholdsregler af den pavelige Regjering, og Forholdet til

Polen omtaltes i skarpere Udtryk end sædvanligt. Derover forlangte Ministrene i Januar 1839 deres Afsked; alligevel bevilligede Kongen ikke strax deres Begjæring, men erklærede Kammermøderne for udsatte til den 15de, — en Erklæring der ansaaes som en Forløber for Kammerets fuldkomne Opløsning, hvilken ogsaa virkelig paafulgte den 2den Februar, og Valgcollegierne indkaldtes til den 2den Marts.

Naturligviis søgte Coalitionen nu at skaffe sig en overveiende Indflydelse paa Valgene. For at lede disse efter sine Hensigter, dannede den 6 Valgcommitteer og truede alle de Embedsmænd, som vare den imod, med øieblikkelig Afsættelse, hvis den seirede og kom til at danne et Ministerium. Imod disse Valgrænker optraadte ogsaa Regjeringen paa sin Viis og afsatte flere Embedsmænd, der handlede i Coalitionens Aand. Ikke destomindre opnaaede denne en Overvægt af 30 til 50 Stemmer, og nu nedlagde Ministrene, den 9de Marts 1839, deres Embeder. Men dette var ogsaa Coalitionens eneste Seier. Inden et nyt Ministerium dannedes hengik to Maaneder; i denne Mellemtid splittedes den igjen ad i flere mindre Partier, hvorved den tabte sin vundne Modstandskraft. Kongen viste her sin sædvanlige Klogskab og Forsigtighed; flere Ministerier, hvoriblandt et Ministerium Thiers, kom i Forslag, men de døde alle i Fødselen, og ikkun et midlertidigt Ministerium blev sammensat den 1ste April, fordi Kamrene skulde aabnes den 7de.

V. Kapitel.

Stemning i Frankrige under Ministervacancen. Familieselskabet. Aarstidernes Selskab. Opstand i Paris. Barbès, hans Dom og Benaadning. Ministeriet af 12te Mai. Coalitionens Nederlag. Anstalter til Kongens Sikkerhed. Julidagene uden Festligheder. Kamrenes Slutning og Aabning. Forslag til Valgreform. Dotationssagen. Ministeriet af 1ste Marts. Dets Virksomhed. Forslag til at hente Napoleons Lig. Prinds Napoleons Tilbagekomst fra Amerika, hans Ophold i Sveits, Stridigheder i den Anledning, hans Bortreise, Ophold i England, Tog til Frankrige. Uheld i Boulogne, Fangenskab og Dom. Kong Ludvig Philips Fare. 1839—1840.

Den lange Uvished, der herskede om, hvad for et Ministerium, der omsider vilde komme istand, havde en meget foruroligende Indflydelse paa Stemningen over hele Frankrige. Pengemændene holdt pludseligen deres Kapitaler tilbage, mange store Foretagender standsede, mange Arbeider gik i Staa, hvilket alt havde mange Falliter til Følge. De offentlige Blade angrebe Hoffet, Kongen og de fremmede Regjeringer med største Heftighed. Denne almindelige Uro og den vidtudbredte Frygt benyttede de hemmelige Selskaber til igjen at sætte sig i Virksomhed, og de beredte sig under den uhyggelige Stemning, som sporedes overalt, til en alvorlig Opstand af en egen Art.

Der bestod nemlig dengang i Paris et hemmeligt Selskab, hvis Stiftelse gaaer tilbage til 1834. Efter Opløsningen af Menneskerettighedernes Selskab indgik nogle Republikanere en ny hemmelig Forbindelse, der udelukkende skulde have en militair Indretning, og hvis Formænd skulde forblive ukjendte indtil Udbrudet af en Kamp. Det var ad-

skilt i flere smaa Afdelinger, som hver kaldtes en Familie; flere saadanne smaa Eenheder udgjorde igjen en større, o. s. v.; hvorefter Selskabet fik Navnet: Familieselskabet (societé des familles). Dette Selskab voxede hurtigt, og i Begyndelsen af 1836 talte det 1200 Medlemmer. Imidlertid yttrede sig snart iblandt disse en alt for stor Utaalmodighed efter at fremskynde et Udbrud; Politiet fik Nys om Selskabets Tilværelse, og Formændene bleve arresterede. Men dermed var Foreningen ikke tilintetgjort; den erholdt Mod i Aarene 1836 og 1837 en fuldstændig Omdannelse og ordnede sig paa ny under Navn af Aarstidernes Selskab (societé des saisons), der ligesom det forrige bestod af flere smaa for hinanden ukjendte Afdelinger med Benævnelser efter Aarets Tider. Selskabet fastsatte som en af sine Vedtægter, at De, som optoges til Medlemmer, skulde i Republikens Navn sværge et evigt Had til alle Konger, alle Aristokrater og Menneskehedens Undertrykkere; dernæst skulde de sværge, at straffe Forræderne og, om det var fornødent, at opofre deres Liv paa Retterstedet, for at tilveiebringe Lighedens Herredømme. Endvidere blev det vedtaget, at der hyppigen paa ubestemte Tider skulde holdes Mønstringer over Medlemmerne, snart paa et, snart paa et andet Sted; og naar Leilighed til at begynde Kampen viste sig, skulde Krigsforraad være nedlagt paa Opstandskolonnernes Vei, saa at samme først uddeeltes i Farens Øieblik. Efterhaanden uddannedes dette Selskab til en Slags hemmelig Krigshær, som i April 1839 bestod af omtrent 1000 Mand og havde 12000 skarpe Patroner paa rede Haand. De vigtigste Hovedmænd vare Barbés, Blanquo og Bernard, alle tre dygtige og uforfærdede Mænd,

der vare bestemte paa at vove Alt for at fremme den Sag, de havde gjort til deres Livs Opgave, især var Barbès utrættelig i at treffe hensigtsmæssige Foranstaltninger til den forestaaende Opstand. Han havde engang været dømt til eet Aars Fængsel for at have havt Deel i et af Mordforsøgene mod Kongen, men var ved Amnestien kommen paa fri Fod. Ved adskillige opslaaede Plakater og nogle i Skjul trykte republikanske Dagblade, der ligefrem opfordrede til Kongemord og Omstyrtelse af Regjeringen, var Politiet i 1837 kommen til Kundskab om, at der atter i Paris bestod et hemmeligt revolutionairt Selskab; men trods alle dets Efterforskninger var det ikke istand til at komme det paa Spor, og det uagtet man i September 1838 allerede havde opdaget de hemmelige Presser.

Den Uro, som ved den langvarige Ministerforvirring foraarsagedes i det politiske Liv i de første Maaneder af 1839, fremkaldte, som sagt, iblandt de Sammensvorne en heftig Utaalmodighed efter at bryde løs. Vel søgte Formændene endnu at opsætte et Udbrud, indtil Selskabet havde vundet mere Styrke, men den Erklæring af Medlemmerne, at de vilde skilles ad, dersom man ikke greb til Vaaben, fremskyndte og bestemte Udbrudet. Planen dertil blev lagt med den største Klogskab og Omhyggelighed. Angrebet skulde paa eengang skee paa Politipræfekturet, Raadhuset, Justitspalladset og flere vigtige Steder; alle Punkter bleve nøiagtigen angivne, alle Ind- og Udgange i de betegnede Bygninger bestemt udpegede, endog for Hospitaler til de Saarede blev der sørget. De sidste Dage før Udbrudet anvendte Barbès til at gjøre Aftale med de forskjellige Anførere, til at undersøge de enkelte Steder og Leiligheder,

som kunde tjene til Barrikader, Bagholdt, o. desl. — kort, til at anordne Alt paa den hensigtsmæssigste Maade.

Politiet blev imidlertid ikke uvidende om, at et revolutionairt Udbrud var ivente; det havde erfaret, at det Selskab, som beredte det, var organiseret paa en Maade, forskjellig fra alle de andre, der hidtil havde bestaaet, saa at ikkun 5 Medlemmer af Selskabet kjendte hverandre. I flere Uger var det til forskjellige Tider bleven anmeldt: at den og den Dag skulde Opstanden bryde ud. For at qvæle den i Fødselen, blev Alt holdt i Beredskab til en saadan Dag, men intet Udbrud fulgte. Man antog derfor disse Angivelser for en List af de Sammensvorne for at trætte Politiets Aarvaagenhed. Ogsaa om Morgenen den 12te Mai var indløben en Anmeldelse om, at der paa denne Dag vilde skee et Angreb paa Justitspalladset og Politipræfekturet, og her traf da Politiet nogen Foranstaltning til Forsvar.

Den 12te Mai 1839 var en Søndag. Formiddagen forløb med den i Paris sædvanlige Travlhed; da Middagen var forbi, strømmede de sorgløse Parisere i stor Mængde ud af Staden til deres Foraarsforlystelser. Det var paa denne Sorgløshed, de Sammensvorne havde gjort Regning. Imellem Kl. 2 og 3 samlede sig et Antal Mænd af forskjellige Aldre i et Viinhuus i Gaden St. Martin; næsten alle vare klædte i Blouser; de fleste kjendte ikke hinanden, men den alvorlige Taushed, hvormed de betragtede hverandre, røbede tydeligt nok, at de ventede paa Tegnet til et farligt Foretagende. Kort efter indfandt sig nogle Anførere, som i al Stilhed mønstrede de Sammenkomne, der beløb sig til omtrent 200. Ikkun Faa vare bevæbnede; de øvrige ventede at erholde Vaaben. Efterat Anførerne havde fordeelt dem

i flere Hobe, droge de ud, og deres Antal voxede paa deres videre Vei til 300. De Ubevæbnede ilede strax til nogle Vaabenhandleres Oplagssteder, trængte med Vold ind hos adskillige Vaabensmede og bemægtigede sig de derværende Vaaben; deels vare de allerede, deels bleve de nu tillige forsynede med Patroner. Efter Aftale angrebe de pludselig Justitspræfekturet, Justitspalladset og Raadhuset, for at komme i Besiddelse af disse vigtige Punkter. Fra Politipræfekturet blev Angrebet med Kraft viist tilbage; derimod lykkedes det paa Raadhuset og Justitspalladset. Her var den vagthavende Officeer, Lieutenant Drouineau bleven gjort bekjendt med, at han kunde vente et Angreb, desuagtet havde han forsømt at befale sine Folk at lade skarpt. Oprørshoben kom imidlertid kjørende i en Række af Hyrevogne; paa et givet Tegn holdt disse stille; de Bevæbnede styrtede i al Taushed ud paa Gaden og angrebe Vagten. Lieutenant Drouineau traadte dem imøde for at tale dem tilrette, men uden Svar affyrede de flere Skud paa ham, saa at han styrtede død til Jorden; Vagten blev overvældet, og Justitspalladset erobret.

Vel kom nu Paris snart i stor Bevægelse, men Opstanden fandt ingen Understøttelse hos Befolkningen, blot endeel Gadedrenge sluttede sig til Oprørerne. Store Skarer af Soldater ilede derimod hurtigt frem og fortrængte disse fra det ene Sted til det andet; tilsidst maatte de indslutte sig i Gaden Grenetat, hvor de havde opkastet tre Barrikader. Her tilbragte de Natten, som havde afbrudt Kampen; den fornyedes vel atter den næste Morgen, men Barbés og endeel Andre bleve fangne, og Opstanden havde kostet 170 Menneskeliv.

Den militaire Orden og den store Haardnakkenhed, hvormed det hele Foretagende var udført, vakte megen Forbauselse i Paris, og denne Forbauselse voxede endnu mere, da det blev bekjendt, at 300 Mand alene havde iværksat denne Opstand. Man fandt det ligesaa paafaldende, at Øvrigheden havde viist sig saa uforberedt, og ei engang Vagterne havde været forstærkede. Ikke blot i de offentlige Blade, men ogsaa i de Deputeredes Kammer kom denne Omstændighed paa Bane, og man forlangte endog Politipræfekten Delessert afsat for at have forsømt sin Pligt. Imidlertid erklærede Justitsministeren, at Politipræfektens Forhold var blevet nøie undersøgt og befundet ulasteligt, især da den hos de fangne Oprørere fundne Plan viste, at Alt til Opstanden havde været ordnet saaledes, at den uden Forberedelse og uden Signal kunde bryde ud.

Sagen forhandledes derefter for Pairsretten; flere Demonstrationer bleve gjorte for at bevirke Barbés's Fritagelse for Dødsstraf, og hans Søster havde i den Anledning en Audients hos Kongen; alligevel dømte Retten Barbés til Døden, men Kongen benaadede ham, tvertimod Ministrenes Forestillinger, og bestemte ham til livsvarigt Tvangsarbeide, — en Straf, der dog siden blev forandret til Deportation. De øvrige Deeltagere dømtes til at føres ud af Landet paa kortere eller længere Tid.

Da Barbés med Fasthed og Rolighed havde hørt Dødsdommen forkynde, hensank han i en dyb Tungsindighed og gav sig til at læse christelige Andagtsbøger. Dagen før han ventede sin Henrettelse, bragte hans Søster ham Efterretning om hans Benaadning, uden at kunne sige ham,

til hvilken Straf Dommen var forandret. Ved denne Omstiftelse udbrød han: „det er en haard Lære for mig; hvad man endog vil gjøre med mig, saa har jeg bragt mit Offer for den Sag, jeg tjener."

Midt under denne her fortalte Opstand forkyndtes Dannelsen af et nyt Ministerium, der sædvanlig kaldes Ministeriet af 12te Mai, for hvilket Marskal Soult stod i Spidsen som Præsident, og tillige blev Minister for de udenlandske Anliggender. Coalitionen havde allerede dengang ved sin indvortes Splid og ved den almindelige Spænding i Nationen tabt en stor Deel af sin Magt; den forefaldne Opstand gjorde dens Nederlag fuldkommen. Thi de Opdagelser, man under Forhørerne gjorde om Oprørernes Planer og Hensigter overbeviste meer end nogensinde alle Velhavende om Nødvendigheden af at holde sammen og slutte sig til Kongen, for med Kraft at gaae de Farer imøde, som de hemmelige Fiender af al Eiendom og borgerlig Orden beredte i Samfundets eget Skjød. I de Deputeredes Kammer viste sig ogsaa en sjelden Beredvillighed til at tilstaae de af Regjeringen fordrede Pengemidler for det følgende Aar, og man fandt det fornødent at treffe omhyggeligere Anstalter til Kongens Sikkerhed. Efter Opstanden af 12te Mai indesluttede han sig i længere Tid saa godt som ganske i Tuillerierne, og 300 Mand med ladte Geværer maatte hver Nat rundere omkring Slottet. Ogsaa Julidagene gik dette Aar første Gang forbi uden de sædvanlige Festligheder.

Kammermøderne, der vare blevne sluttede den 6te August, aabnedes igjen den 23de December 1839. I Thronetalen berørte Kongen sine Bestræbelser for i Forening med

England at opretholde det tyrkiske Rige, og Stillingen af Borgerkrigen i Spanien. Dernæst yttrede han, at kraftige Foranstaltninger maatte treffes for at bringe de franske Besiddelser i Afrika til Rolighed og Sikkerhed. — Forhandlingerne i Begyndelsen af 1840 frembøde iøvrigt kun lidet Interessant. Oppositionen med Odilon Barrot i Spidsen bragte vel i Forslag en ny Valgreform, der skulde give enhver Nationalgardist Valgret, og som foranledigede nogen Bevægelse blandt Nationalgarden uden at have videre Folger. I de orientalske Anliggender indtog Ministeriet en vaklende Stilling, og da det fremkom med et Forslag til en Dotation for Hertugen af Nemours i Anledning af hans Giftermaal, gjentoges de samme Optrin, som fandt Sted ved Hertugen af Orleans's Formæling. Forslaget faldt igjennem, og Ministrene toge derpaa deres Afsked den 20de Februar 1740. Saavel Oppositionen som Demokraterne saae i dette Udfald en øieblikkelig Triumf; Nogle gik endog saavidt i deres Glæde, at de om Aftenen illuminerede deres Huse og lod en Indbydelse udgaae til at give Bidrag til en Skuepenge, ved hvilken man vilde forherlige den Deputerede Cormenin, som ved sin stadige Modstand havde virket til, at Dotationsforslaget blev forkastet. Med alt dette herskede i Paris en ikke liden Bekymring ved Ministeriets Opløsning, da der iblandt de lavere Klasser viste sig en øiensynlig Utilfredshed, og de offentlige Blade førte et stedse mere truende Sprog, saa at der behøvedes en kraftig Regjering for at give Folkestemningen en anden Retning. En Opsættelse igjen af Udnævnelsen af et Ministerium kunde dennegang ikke skee uden Fare, og Partiernes Stilling gjorde Thiers til den Mand, paa hvem Alles Øine fæstede sig.

Kongen gav efter, og den 1ste Marts 1840 forkyndtes det nye Ministerium. Thiers blev Præsident og Minister for de udenlandske Anliggender, General Cubieres Krigsminister, Admiral Roussin Søminister, de øvrige vare Remusat, Vivien, Pelet, Gouin, Jaubert og Cousin. De fleste af disse Mænd havde som Medlemmer af Coalitionen fordret en parlamentarisk Regjering; deres Ministerium støttede sig derfor paa den forrige Opposition, og det var at vente, at det vilde tage en Gang, forskjellig fra de foregaaende Ministeriers. Dette blev ogsaa virkelig Tilfældet. I Spidsen stod en Mand med en udmærket perlamentarisk Dygtighed, hvilken strax viste sig ved hans første Optrædelse som Minister. I sin Tiltrædelsestale i Kammeret nævnte han sig selv ikke blot som en Borgersøn, men kaldte sig en Søn af Revolutionen og betegnede sit Ministerium som et Oppositions-Ministerium. Vel erklærede ogsaa han sig for Freden og Forbundet med England, men kun under den udtrykkelig tilføiede Betingelse: saalænge det kunde bestaae med Frankriges Ære. Uagtet det nu fulgte af Omstændighederne, at Thiers maatte have mange Modstandere i begge Kamre, erholdt ikke destomindre det nye Ministerium dog strax en stor Majoritet af alle Partier; det udviklede ogsaa en sjelden Virksomhed, foretog Reformer ved Universitetet, begyndte nye Statsbygninger, iværksatte Arbeider ved Kanaler, Broer, Veie og Jernbaner, hvorved mangfoldige Arbeidsfolk skaffedes Fortjeneste, og i Anledning af Hertugen af Nemours's Bryllup lod det forkynde en Amnesti for de politiske Forseelser, der vare ældre end 8de Mai 1837. Dernæst søgte det at vække Folkeaanden og at vinde Nationens Bifald ved at fremkomme med et Forslag

at bringe Napoleons Lig tilbage til Frankrige. Guizot, der i General Sebastianis Sted var afgaaet til London som Gesandt, overgav den 8de Mai Lord Palmerston den franske Regjerings Andragende om Tilladelse til at føre Napoleons Lig bort fra St. Helena. Denne Tilladelse blev ogsaa velvilligen givet faa Dage derefter, med det Tilføiende: at den engelske Regjering haabede, man i Frankrige vilde betragte dens øieblikkelige Samtykke som et Beviis paa dens inderlige Ønske om at udslette, indtil det sidste Minde, den fiendtlige Stemning, som i Keiserens levende Live havde bevæbnet Frankrige og England imod hinanden. En almindelig Begeistring greb hele Frankrige, og da der i Kammeret den 12te Mai forlangtes en Million Franker bevilliget til Forslagets Udførelse, havde Præsidenten Møie med at forebygge en Overtrædelse af de parlamentariske Former, da Mængden fordrede Bevillingen øieblikkelig erklæret. Den til Forslagets Overveielse nedsatte Committée foreslog det dobbelte Beløb af det, Ministeriet havde forlangt, hvorefter Kammeret dog lod det blive ved at bevillige den af Ministeriet forlangte Million. Den 7de Juli afgik Kong Ludvig Philips Søn Prindsen af Joinville med Fregatten **Belle poule** til St. Helena for at hente Napoleons Lig; ham fulgte adskillige af Keiserens gamle Venner: General Bertrand, General Gourgaud, Las Cases, Kammertjeneren Marchand og nogle flere.

Under disse Foranstaltninger til at hente den døde Napoleon fra St. Helena, beredte den levende sig til et nyt Erobringstog imod Frankrige. Det er ovenfor (III Kap.) fortalt, at Prinds Ludvig Napoleon efter det

mislykkede Oprør i Strasborg blev ført over til Amerika. Her forblev han imidlertid ikke ret længe, thi i Aaret 1837 vendte han tilbage til Europa og tog sit Ophold hos sin Moder, Dronning Hortense, paa det lille Slot Arenenberg i Sveits. Under dette Ophold erhvervede han sig sveitsersk Borgerret, traadte derpaa ind i Kanton Thurgaus Borgermilits som Artilleri-Officeer og blev Formand for Kantonets store Skyttelaug. Paa flere Maader søgte han saaledes at vinde Folkeyndest og Tilhængere i Sveits, og snart begyndte han igjen en politisk Virksomhed, da han ansaae den Lemfældighed, der var viist ham og hans Venner, som et Beviis paa, deels at den franske Regjering var bange, deels at han havde mange Tilhængere blandt Borgerstanden. Det var en Selvfølge, at den franske Regjering holdt Øie med ham og ikke vilde taale hans hemmelige revolutionaire Bestræbelser i sit Naboskab. Den forlangte derfor hans Bortviisning fra Sveits. Kanton Thurgau følte sig fornærmet ved denne Anmodning om, at det skulde forvise en af sine Borgere, og søgte nu at knytte Ludvig Napoleon end nærmere til sig ved at vælge ham til Medlem af det store Raad; dog afslog han at modtage denne Værdighed, men holdt som Formand for Skyttelauget en Tale paa Tydsk, der modtoges med stor Begeistring. Lidt efter lidt samlede han nu en lille Skare af Tilhængere omkring sig i Arenenberg, hvor en ny Plan blev lagt til et nyt Erobringsforsøg mod Frankrige. En forhenværende Lieutenant Laity, der havde deeltaget i den strasborgske Opstand, blev udseet til at bearbeide den offentlige Mening i Frankrige med Navnet Napoleon. Han udarbeidede et Flyveskrift om Begivenheden i Strasborg, som især var be-

regnet paa at forherlige Prindsen, og gik derpaa med dette Manuscript til Paris, hvor det blev trykt. I en Hast udbredtes dette Flyveskrift over hele Frankrige, men Politiet fik Forfatteren opsporet, og Laity blev arresteret. Den 28de Juni 1839 blev han derpaa af Pairsretten dømt som den, der havde opfordret til et Angreb paa Statens Sikkerhed, til 5 Aars Fængsel, 10,000 Franker i Bøder, og at staae sin hele Levetid under Politiets Opsigt.

Dette Forsøg gav nu Anledning til, at den franske Gesandt i Sveits, Hertugen af Montebello, i en alvorlig Note forlangte, at Prinds Napoleon skulde bortvises fra Eedsforbundets Lande. Men Sveitserne ansaae denne Fordring for en Krænkelse af Kanton Thurgaus Souverainitet, og modsatte sig Fordringen, indtil de andre Magter havde givet deres Mening tilkjende. I den Anledning erklærede Fyrst Metternich de sveitserske Gesandter, der havde indfundet sig til Keiser Ferdinands Kroning i Mailand: „at det var Magternes eendrægtige Villie, at det politiske Rænkespil i Arenenberg skulde have en Ende, og at Frankrige med Rette fordrede Prinds Napoleons Bortfjernelse." — Imidlertid traf Sveitserne Anstalter til at gjøre Modstand, især kom de i en heftig Bevægelse, da de erfarede, at et fransk Corps havde faaet Befaling til at opstille sig paa deres Grændser; de begyndte at befæste Genf, opkastede Skandser, og Borgere af alle Stænder toge med største Iver fat paa Arbeidet. Uveiret trak alligevel over. Da Prinds Napoleon mærkede at alle Magter vare ham imod, forlod han frivillig Sveits og gik over Holland til England, efterat have erklæret, at han ikke opgav sin Borgerret, og Frankrige lod sig nøie med hans Bortfjernelse.

I England fortsatte han nu mere uhindret det begyndte politiske Spil, og medens han opholdt sig i London samlede sig en Flok brødløse Eventyrere omkring ham, i Haab om under hans Anførsel at gjøre deres Lykke. I Frankrige havde Bonapartisterne i den senere Tid søgt at slutte sig nærmere sammen, saavel i Lyon som i Paris og flere Stæder; endog en napoleonistisk Committée havde dannet sig i Hovedstaden. Da disse Prindsens Tilhængere fik Kundskab om hans Tilberedelser til et nyt Tog, kom de i stor Bestyrtelse, og Committéen sendte uden Ophold Oberst Vaudrey til London, deels for at bringe ham til at afstaae fra sit ubetimelige Forsæt, deels for at advare ham imod Forræderi. I sin Halsstarrighed viste han imidlertid alle Forestillinger tilbage; han havde nu engang sat sig i Hovedet, at alle Franskmænd, saasnart han blot lod sig see paa fransk Grund, vilde juble ham som en Befrier imøde. Han fortsatte altsaa sine eventyrlige Rustninger, der bestode i et hyret Dampskib med omtrent 60 Mand, Tjenere, Kokke og andre Eventyrere, iførte det tiende Linieregiments Mundering. General, Grev Montholon, Oberst Parquin og nogle flere Officerer udgjorde hans Generalstab. Desuden havde han til dette Erobringstog forsynet sig med en levende Ørn, der paa en slaaende Maade skulde oplive Mindet om den gamle Napoleons seierrige Ørne, samt med en Mængde Proklamationer, hvori han i napoleonske Udtryk forkyndte: at Huset Bourbon-Orleans havde ophørt at regjere. Fremdeles medbragte han Planen til en provisorisk Regjering, hvori han udnævnte Thiers til Præsident, og endelig en pragtfuld Vogn og 8 Heste, hvormed han agtede at holde sit seierrige Indtog i Paris.

Den franske Regjering havde i længere Tid havt Kundskab om dette Forehavende, men den vidste ikke, til hvilken Egn den eventyrlige Helt vilde rette sit Besøg. Natten imellem den 5te og 6te August 1840 nærmede sig imidlertid det omtalte Dampskib til Kysten ved Boulogne. En Slup bragte den hele Besætning og deriblandt Prinds Ludvig Napoleon i Land. Henimod Morgenen trængte de frem til Kasernen i Boulogne, hvor Prindsen lovede at forfremme alle Underofficerer til Lieutenanter og bød Soldaterne Penge, dersom de vilde erklære sig for ham. Tilbageviiste herfra droge de igjennem endeel af Staden, hvor de paa deres Vei uddeelte en Mængde Femfranksstykker og Proklamationer. Men Prindsens smigrende Haab vilde med alt dette ikke gaae i Opfyldelse, thi Alt forblev roligt, og Underpræfekten lod slaae Generalmarsch og Stadens Porte lukke. Den hele Skare tog derpaa Veien hen til den Støtte, der var opreist til Erindring om Keiser Napoleons Nærværelse i Boulogne, men da her endeel Linietropper og Nationalgarder rykkede efter dem, tog Prindsen tilligemed sit Følge Flugten og lod sin Fane i Stikken. De Flygtende ilede til Havnen og styrtede sig ud i en Baad, men da for Mange sprang deri, kantrede den med dem. Herved opstod nu et meget forvirret Optrin. En Polak druknede, en anden Person blev skudt og Obersten Voisin farlig saaret. Prindsen selv tilligemed de Øvrige bleve fiskede op af Vandet og arresterede. Paa Dampskibet, som Mairen havde ladet føre ind i Havnen, fandt man Oplysninger om alle bonapartistiske Forbindelser i Frankrige og det ovenfor omtalte Tilbehør til det forventede Seiersindtog i Hovedstaden. Foreløbigen blev Prinds Ludvig

Napoleon bragt til Fæstningen Ham, hvor han havde bestemt at indspærre Ludvig Philip, hvis hans Foretagende havde faaet et lykkeligt Udfald.

Uagtet nu hele denne Plan ganske mislykkedes, havde det eventyrlige Tog alligevel nær kostet Kong Ludvig Philip Livet. Den kongelige Familie befandt sig netop paa den Tid paa Slottet Eu, hvorfra Kongen besluttede at aflægge et personligt Besøg i Boulogne. Han begav sig da tilligemed nogle af Prindserne og flere af Ministrene ombord paa et Dampskib; underveis reiste sig en frygtelig Storm, saa at det blev umuligt for Dampskibet at naae Boulognes Havn. Dronningen, som tillands var ankommen til Staden, var fra Strandbredden Vidne til den overhængende Fare, hvori hendes Gemal og flere af hendes Børn svævede; thi Uveiret tvang Skibet til atter at søge rum Sø, og kun under store Vanskeligheder og Farer landede det endelig i Calais. Herfra reiste Kongen over Land til Boulogne, hvor han blev modtaget med almindelig Glæde.

Prinds Ludvig Napoleons Sag blev derpaa forhandlet for Pairsretten, der efter nogen Betænkning dømte ham selv til livsvarigt Fængsel i en Fæstning paa Fastlandet, Grev Montholon til 20 og de øvrige af hans Ledsagere til forskjellige Aars Indspærring.

Imedens disse Begivenheder forefaldt i Frankrige selv, havde de politiske Forhold udenfor atter knyttet sig paa en faretruende Maade. Afgjørelsen af det orientalske Spørgsmaal var igjen bleven de europæiske Magters Opgave. Da Frankrige her kom til at spille en saare vigtig Rolle, og dets Forhold satte hele Europa i Bevægelse, ville vi her

fremstille den hele politiske Knude i Sammenhæng, for ikke meer end nødvendigt at adskille, hvad der hører sammen.

VI. Kapitel.

Tyrkiet og Ægypten. Stemning imellem Sultan Mahumed og Mehemed Ali. Fortsættelse af Sultanens Reformer. Sammensværgelse mod Sultanen. Handelstraktater. Mehemeds Herredømme i Syrien. Rustninger i Kurdistan og Syrien. Opstand af Druserne. Mehemed Alis Stræben efter Uafhængighed. De europæiske Magters Stilling til det orientalske Spørgsmaal. Mehemeds Reise til Sennaar. Begyndelsen af Krigen i Syrien. Hafiz Pascha og Ibrahim. Begge Hæres Tilstand. Slag, og Tyrkernes Nederlag ved Nisibi. Standsning i Ægypternes Fremrykning. Sultan Mahmuds Sygdom og Død. Forhandlingerne i det franske Deputeredekammer om det tyrkiske Rige. Den franske Politik. 1834—1839.

Det er i det Foregaaende (2 D. S. 255) fortalt, hvorledes Stridighederne mellem Sultan Mahmud og Ægyptens Pascha Mehemed Ali ved Slutningen af Aaret 1834 syntes at være bilagte ved den sidstes Eftergivenhed, hvorved den politiske Spænding i Anledning af det orientalske Spørgsmaal noget formindskedes. Venskabet imellem begge Herskere var alligevel kun en paatagen Maske. Med den dybeste Forstillelse bevidnede Mehemed Ali oftere Sultanen sin Ærefrygt og Underdanighed. Hvis ikke Alexandrien — saaledes forsikkrede han Mahmuds Gesandter — holdt ham nødtvungen tilbage, vilde han ufortøvet ile til Constantinopel for at kaste sig i Støvet for sin høie

Herre, og med inderlig Glæde vilde han føre sine Læber til Sømmen af hans keiserlige Kappe. Med alt dette bare begge Fyrster et glødende Had til hinanden, blot Klogskab og de europæiske Magters Tvang holdt dem udvortes i en fredelig Stilling; men hemmeligen pønsede og arbeidede begge paa hinandens Undergang.

Den udvortes Rolighed, Sultanen nu i nogle Aar nød, benyttede han med utrættelig Iver til at styrke sit Riges indre Kræfter ved at skride frem i sine Reformer. I 1837 reiste han paa et østerrigsk Dampskib til Varna og Silistria for i egen Person at undersøge disse Fæstningers Tilstand. Aaret efter, 1838, foretog han en gjennemgribende Forandring i Statsstyrelsen. Den 28de Marts oprettede han et Statsraad med en Præsident i Spidsen; Storvesirembedet afskaffedes og en Førsteminister for det Indre traadte i Storvesirens Sted. Paa denne Forandring fulgte flere vigtige Foranstaltninger; der udgaves en streng Forordning imod Embedsmænds Bestikkelse; der oprettedes en Commission til at fremme Handel, Agerdyrkning og Vindskibelighed; der indrettedes Quarantaine-Anstalter, og man tænkte ogsaa paa at bringe Bjergværksvæsenet i Drift. Heller ikke forsømte Sultanen at fortsætte Anordningerne for sine Undersaatters private Liv. Han gav Forskrifter for, hvorledes de Fornemmes Huse maatte være oplyste om Natten paa Aarets Høitider, og da der, ifølge hans Ord, gik megen Tid tilspilde ved unyttige Besøg og Ophold i Forgemakkerne, saa opstillede han ogsaa bestemte Regler for den selskabelige Omgang. Selskabeligheden inddeelte han i 3 Slags: Besøgs-, Forretnings- og Fortroligheds Selskabelighed. Om det første Slags bestemte han iblandt Andet,

at den skulde indskrænke sig til en Kop Kaffe og en Pibe Tobak, efter hvis Nydelse man skulde anbefale sig og gaae bort. — I Henseende til det andet Slags forbød han Enhver paa Hviledagene at falde Embedsmændene til Besvær med Besøg, o. s. m. — Ingen af disse eller andre lignende Foranstaltninger vare efter Tyrkernes Smag; de saae i hver af dem en ny Krænkelse af Religionens Helligdom, og det hjalp kun lidet, at Sultanen, for at give sig Udseende af at være en god Muselmand, lod sit Portræt, som han tilstillede det nye Statsraad, ledsage af en Koran. Misfornøielsen vedblev og yttrede sig i de sædvanlige Brandstiftelser. I Særdeleshed indledtes i 1837 en truende Sammensværgelse; tilsyneladende udgik den fra de tyrkiske Baadførere, der vare utilfredse med den engelske Dampskibsfart, fordi denne greb forstyrrende ind i deres Næring, men den strakte tillige sine Forgreninger op i de høiere Stænder, ja endog til andre Stæder end Constantinopel. Planen gik ikke ud paa mindre end at indebrænde Frankerne i Forstæderne Pera og Galata og at myrde Sultanen. Sammensværgelsen blev imidlertid opdaget, før den kom til Udbrud; endeel fornemme Tyrker og Officerer bleve som sædvanligt henrettede, og Mahmud skal ved denne Leilighed have udraabt: „Jeg troede ikke, der gaves nogen Janitskar mere!“ — Om Sultanens Mistanke om, at Mehemed Ali havde havt Fingrene med i Spillet ved denne Sammensværgelse, var grundet eller ei, lader sig ikke sige med Vished, men at han, trods sin tilsyneladende Underdanighed, ideligen pønsede og arbeidede paa at gjøre sig uafhængig af Porten, om ikke ved Sultan Mahmuds Fald at opsvinge sig til Herskér over det hele tyrkiske Rige, er udenfor al

Tvivl, og Mehemed Ali var en Mand, der hverken skyede List eller Vaaben for at naae sit Maal. Forsaavidt gjennemskuede Sultanen ogsaa hans Plan, men han skjulte sin Harme og Forbittrelse til en beleiligere Tid, da han haabede engang med eet Slag at kunne knuse sin forhadte Fiende. Ingen Anstrengelse blev derfor sparet for at skaffe Riget den fornødne Styrke og at skride frem i de begyndte Reformer. Til den Ende satte Sultanen Reformvennen Chosrev Pascha, Mehemed Alis svorne Avindsmand, i Spidsen for sin nye Regjerings-Indretning, og arbeidede paa at bringe sit Rige i en nøiere Forbindelse med de civiliserede Stater i Europa. I 1838 sluttedes Handelstraktater med England, Frankrige og Belgien; tyrkiske Gesandter afgik til Paris, London og Berlin, selv hos Paven i Rom havde en tyrkisk Gesandt Audients, som i Sultan Mahmuds Navn lovede Portens christelige Undersaatter kirkelig Frihed og personlig Sikkerhed.

Under alle disse Sultanens Bestræbelser strammedes Spændingen imellem ham og Mehemed Ali alt stærkere og stærkere, thi denne fremtraadte efterhaanden stedse mere uforbeholdent med sin Hensigt at tilvende sig Uafhængighed, og hans fornyede Trodsighed og voxende Magt foraarsagede Sultanen megen Uro og Bekymring. Siden den sidste Overeenskomst havde Mehemed grundfæstet sit Herredømme i Syrien. Han havde renset Landet for Røverbander, vundet endeel af de indfødte Høvdinge for sin Sag og indført sit almindelige Monopol- og Afgiftssystem. Vel var dette i mange Maader tungt og Utilfredsheden derover ikke udslukket, men hans Herredømme angreb ikke de gamle Sæder og Skikke, hans Krigsfolk bare den gamle tyrkiske Klæ-

bedragt, hans Indretninger vakte derfor i Grunden heller ingen Forargelse, saameget mindre som han vidste at give dem Udseende af en Nødvendighed for at beskytte Muhamedanismen og at gjøre sig selv æret hos Folket som det gamle Tyrkevæsens Støtte. Hans veludrustede Flaade og Hær gave desuden hans Anseelse Eftertryk.

Sultan Mahmud saae i den undertrykte Sammensværgelse og i Paschaens hele Forhold et nyt Uveir trække op over sig og sit Rige, og han belavede sig paa at møde det itide. Allerede 1837 stillede han sin høitbetroede Feltherre, Hafiz Pascha, i Spidsen for en tyrkisk Hær, der blev trukken sammen i Kurdistan ikke langt fra Syriens Grændser. Dette gav Anledning til, at Mehemed Ali ogsaa lod sin Søn Ibrahim samle en Hær i Syrien. En Udskrivning paa 24,000 Mand, som han der begyndte med megen Strenghed, fremkaldte en Opstand af endeel af Druserne paa Libanon, og nu greb han denne Leilighed til at beskylde Sultanen for, hvad enten det var med eller uden Grund, at denne Opstand var fremkaldt af tyrkiske Udsendinge, der forklædte droge igjennem Syrien for at ægge Befolkningen til Oprør. Mehemed Ali holdt strax i Begyndelsen af 1838 den Porten skyldige Skat tilbage, afviste med Foragt flere af Sultanens Anordninger som Ægypten uvedkommende, og negtede at anerkjende den med England sluttede Handelstraktat, fordi han ansaae den for skadelig for sine Lande, og i Mai Maaned erklærede han i en Forsamling af de europæiske Magters Konsuler i Alexandrien, at han nu for Alvor havde i Sinde at gjøre sig uafhængig af Porten. Denne Erklæring grundede han snart paa Forestillinger om den gavnlige Indflydelse, Ægyptens Uafhæn-

gighed vilde have paa den almindelige Fred, snart paa den Omhu, han nu som en halvfierdsindstyveaarig Olding skyldte sin Familie og Sikkringen af et langt Livs Arbeide, og endelig lod han det heller ikke mangle paa Trusler, hvorhos han tillige opregnede en Mængde Overtrædelser af de bestaaende Traktater, hvori Porten havde gjort sig skyldig, dog tilbød han tilsidst at ville afløse sin Tribut ved et bestemt Kapitalafdrag. Kort Tid efter sendte han en lignende Erklæring til Constantinopel. I denne opregnede han sine mange Fortjenester af det tyrkiske Rige, men bebreidede tillige Sultanen, at han havde omgivet sig med Mænd, hvilke Paschaen maatte ansee for sine Fiender, og især at Chosrev, hans erklærede Avindsmand, stod i Spidsen for Regjeringen. Han var nu — tilføiede han — sat i den Nødvendighed at maatte bede Sultanen om Tilladelse til at erklære sin Uafhængighed.

At denne Tilladelse blev negtet, fulgte af sig selv, og man rustede sig paa begge Sider af alle Kræfter. Men under disse Forviklinger begyndte nu de europæiske Magters diplomatiske Arbeide. Alle 5 store Magter vare vel enige i at erklære sig for **status quo** eller for Ægyptens og Syriens daværende Afhængighedsforhold til Porten, dog vare England og Frankrige ikke ganske enige i deres Anskuelser; den forskjellige Interesse lagde sig her som et Stridsæble mellem de to mægtige Nationer. England var det af Vigtighed at beholde fri Raadighed over Veien fra Alexandrien over Landtungen ved Suez til det røde Hav og over Veien igjennem Syrien til Euphrat, ad hvilke Veie det stod i nærmest Forbindelse deels med Persien, deels med sine Besiddelser i Indien. Denne Raadighed stod det i

viensynlig Fare for at miste, dersom Mehemed Ali blev for mægtig, fordi han da vilde være istand til at uleilige Englænderne paa denne Kant. Derimod gaves der mange Omstændigheder, som opfordrede Frankrige til, om ikke at erklære sig for Ægyptens Uafhængighed, saa dog at bevare Mehemed Alis Magt. Paschaen havde altid viist en særdeles Forkjærlighed for Alt, hvad der var fransk, og Frankrige havde mange Fordele af sin Forbindelse med Ægypten. Heraf kom for Størstedelen den Uenighed, der i længere Tid indtraadte mellem begge Magter om Sagernes Ordning i Osten og tilsidst nær havde fremkaldt en almindelig Krig. De tre andre Magter, Rusland, Osterrige og Preussen, der i en Forandring af Ægyptens og Syriens Stilling til Porten saae en Ophævelse af den politiske Ligevægt, sluttede sig til England, hvorved Frankrige kom til at staae alene.

De diplomatiske Forhandlinger standsede ikke Rustningerne. Sultanen sendte idelig Forstærkninger til Asien til Hafiz Pascha, som med sin Hær rykkede nærmere til Syriens Grændser, lod Stæderne Kutahia og Koniah i Lille-Asien ved Hjelp af preussiske Officerer stærkt befæste, pustede til Misfornøielsen i Syrien, og søgte at skaffe Sultanen et Parti, saavel der som i Ægypten. Mehemed Ali var paa sin Side heller ikke ledig. Ibrahim dæmpede med Magt Opstanden i Syrien og forøgede sine Troppers Antal ved allehaande Tvangsmidler; desforuden forsømte han intet Middel for at vække Utilfredshed iblandt Tyrkerne, men bearbeidede Befolkningen i Kurdistan, Diabekr og Anatolien paa mangehaande Maader. Overalt udspredtes ophidsende Rygter om Sultanen og de europæiske Magter, at

den første var tilbøielig til Christendommen, og at de sidste havde besluttet at udrydde Muhammedanismen, og at det nu kom an paa en afgjørende Kamp for den sande Tro. I Alexandriens Havn laae en veludrustet Flaade færdig til at stikke i Søen, og truede med at løbe ud, saasnart Sultanens Flaade, der ligeledes, under Kapudan Paschas Kommando laae seilfærdig, forlod Dardanellerne. Flere Gange prøvede begge Flaader paa at forlade deres Havne, men de engelske Flaadeafdelinger i Middelhavet tvang dem, for at forebygge deres Sammenstød, til at vende tilbage.

Midt under disse Tilberedelser til Krigen fyldte det Budskab Alle med den største Forbauselse, at Mehemed Ali havde forladt Kairo for at gjøre en Reise af flere hundrede Mile til Sennaar, i den Hensigt at undersøge de ved Fasogli fundne Guldminer. Den hele Reise var neppe Andet end en politisk Komedie, der gav ham Leilighed til at fjerne sig fra den diplomatiske Kampplads og derved vinde en Tid af flere Maaneder til at bringe sine Planer til Modenhed. Rustningerne fortsattes imidlertid, og ved Paschaens Tilbagekomst i Begyndelsen af 1839 stode begge Hære slagfærdige ligeover for hinanden paa Syriens Grændser. I April Maaned gik den tyrkiske Avantgarde over Euphrat, og trængte efterhaanden frem til den lille By Nisibi. Mehemed Ali og hans Søn Ibrahim jublede i Stilhed ved Efterretningerne herom, thi visse paa Seiren havde det længe været deres Ønske i aabent Slag at grundfæste deres Magt paa den tyrkiske Hærs Nederlag. Ikkun den europæiske Politik havde hidtil været til Hinder for Opfyldelsen af dette Ønske; ogsaa nu satte den Alt i Bevægelse for at forebygge et afgjørende Sammenstød af begge Hære; thi

et Nederlag af Sultanens Hær vilde bringe Ibrahim til at rykke frem imod Constantinopel, og i dette Tilfælde vilde Traktaten til Unkiar-Iskelessi træde i Virksomhed, og Russerne rykke frem for at komme Sultanen til Hjelp. Dette maatte forekommes; den engelske Regjering gjorde og i dette Oiemed det franske Ministerium af 12te Mai, som paa denne Tid var bleven sammensat, adskillige Forslag, saasom: at forene de franske og engelske Flaader i Middelhavet og med Magt trænge gjennem Strædet ved Dardanellerne, i Tilfælde af at Russerne satte Fod paa tyrkisk Grund. Hertil kunde den franske Regjering ikke bestemme sig, da et saadant Foretagende vilde paa eengang være en Krigserklæring baade mod Rusland og Tyrkiet. Derefter afløste det ene diplomatiske Forslag det andet, uden at Magterne kunde blive enige om at tage en afgjørende Beslutning.

Mehemed Ali var imidlertid kommen tilbage fra sin Reise. Imedens han afvexlende gav de fredeligste Forsikkringer og de meest truende Erklæringer, vedblev han at sende store Forstærkninger til sin Søn Ibrahim i Asien, og den afgjørende Stund rykkede med hver Dag nærmere. Sultan Mahmud gik nu paa Gravens Bred, og det var, som om han blot higede efter at see sin Modstander sønderknust før sin Død. Hans Forhaabninger smigredes ved de Efterretninger, han modtog fra sin Hær; det hed: at den var fuld af Kamplyst og vis paa Seiren, og flere Gange yttrede han Attraa efter at begive sig til Asien for at stille sig personlig i Spidsen for den, hvorfra hans affræftede Tilstand og hans Omgivelser dog holdt ham tilbage. I Juni Maaned samlede han et høitideligt Divan. I dette blev nu besluttet at erklære Mehemed Alis Afsættelse som

Pascha af Egypten, at begynde Krigen imod ham som en Rebel, og at lade Flaaden løbe ud. I et Manifest, som udgik faa Dage efter, opregnede han alle sin ulydige Paschas Fornærmelser, med den Erklæring, at hans Taalmodighed nu var tilende. I Constantinopel opstod herover stor Bevægelse; efter Sultanens Befaling løb Flaaden ud i hans eget Paasyn og i Overværelse af en uhyre Folkemængde, der under blandede Følelser af Frygt og Haab saae den afseile til Dardanellerne.

Fiendtlighederne tillands havde Tyrkerne fortsat saa smaat efter Overgangen over Euphrat; men Hafiz's Hær var ingenlunde saa ypperlig, som Efterretningerne løde derom i Constantinopel. Vel havde han efterhaanden sammenbragt 70,000 Mand, men Halvdelen bestod af Landeværn og Rekrutter, hvilke han ved Hjelp af store Hunde havde ladet drive sammen; derpaa vare de, grebne og med sammensnørede Hænder bundne til lange Reb, blevne rækkeviis slæbte til Hæren. At disse Rekrutter igjen ved første Leilighed deserterede i store Skarer, fulgte af sig selv; tillige var Dødeligheden stor, formedelst den slette Forpleining, saa at Hæren lidt efter lidt sammensmeltede til omtrent 40,000 Mand, og selv af disse havde de syvottendedele aldrig hørt en Kugle suse. Alligevel havde Hafiz Pascha den største Tillid til sin Seiersstjerne. Som en troende Muselmand, der især havde studeret Koranen og var i Ry for Lærdom og Hellighed; — som en erfaren Feltherre, der havde seiret over Albanerne og Kurderne, ansaae han sig for at være bestemt til at sætte en Grændse for Mehemed Alis Anmasselser og Ibrahim Paschas Krigslykke. Forfatningen i dennes Leir var heller ikke med den bedste; der begyndte at blive

Mangel paa Levnetsmidler, da uhyre Skarer af Beduiner paa Mehemeds Opraab strømmede fra Orkenen til Syrien, men den ægyptiske Hær brændte af en vis religiøs Begeistring, da Forandringen af den tyrkiske Dragt og især de tyrkiske Buxer i den tyrkiske Hær var for de ægyptiske Soldater et usvigeligt Beviis paa, at Religionen var i Fare. Allerede i lang Tid havde Ibrahim været piint af Utaalmodighed efter at levere et afgjørende Slag, og kun hans Faders beregnende Klogskab havde holdt ham derfra. Vel vare begge Hære omtrent lige talrige, hver paa 40 til 50,000 Mand, men Ægypterne vare langt bedre organiserede og øvede end Tyrkerne; desuden anførtes de af den seierrige Ibrahim og den dygtige Franskmand Soliman Pascha. Ibrahims Ansigt straalede af Glæde, da han den 21de Juni 1839 saae Tyrkerne begynde Forpostfægtningerne, thi hans Folk havde kun Brød for nogle Dage. Endelig kom det den 24de Juni ved Byen Nisibi til et Hovedslag. Da Soliman Pascha Aftenen i Forveien havde uddeelt sine Befalinger til de forsamlede Officerer, tog han Afsked med dem med de Ord: „I Morgen, mine Herrer, mødes vi under Hafiz's Telt!"

Klokken 8 om Morgenen begyndte Kanonkampen; men Tyrkernes Kanoner vare rettede slet, og deres Opstilling frembød paa flere Punkter farlige Blottelser. Under Kanonkampen stode adskillige Batailloner, som det var dem befalet, med opløftede Hænder og holdt Bøn. Efter en Times Forløb stødte nu Hærene sammen. Ibrahim styrtede frem med Heftighed mod Hafiz's venstre Fløi, men dækkede af en Olivenskov udholdt Tyrkerne Angrebet med Fasthed, og kastede det ægyptiske Rytteri tilbage, der nu stødte

paa Infanteriet og frembragte derved en almindelig Flugt af en Bataillon, trods den fnysende Ibrahims udstødte Forbandelser. Mange ægyptiske Ryttere gik allerede over til Tyrkerne, og et kraftigt Bajonnetangreb i dette Øieblik vilde maaskee have skaffet Hafiz Seiren. Men til at foretage et saadant, var han ikke at bevæge. Ægypterne samlede sig igjen og holdt Stand paa den anden Fløi, hvor der kom Ild i nogle Krudtvogne, som bragte Forvirring iblandt Tyrkerne. Denne Leilighed benyttede Kurderne til at tage Flugten. Ibrahim og Soliman trængte atter frem, og Tyrkerne vege. Flugten blev snart almindelig. Fortvivlet og med Sabelen i Haanden stillede Hafiz sig frem for at standse de Flygtende, han opfordrede dem til at staae, bad dem, slog dem, men Alt forgjæves, og blev selv reven bort med i den uordentlige Flugt. Slaget var tabt; den hele tyrkiske Leir, 104 Kanoner, 20,000 Geværer, 9000 Fanger faldt i Ægypternes Hænder. Iblandt de Faldne vare 3 Paschaer og iblandt de Fangne nogle Englændere, som af Nysgjerrighed havde begivet sig fra Constantinopel til den tyrkiske Hær, for at see paa Krigsbegivenhederne. Disse bleve førte frem for Ibrahim, som loe hjertelig ad dem i deres Ydmygelse og Skræk.

Hafiz skjulte sig med Levningerne af sin Hær i Bjergene. Endnu paa Flugten til Koniah gjorde Kurderne et lumskt Angreb paa Tyrkerne. Osmans og Isset Paschas Corpser, som stode noget længere tilbage, kastede, paa Efterretningen om Slagets Tab, deres Vaaben fra sig og flygtede. Saaledes var hele den tyrkiske Hær adsplittet, og Veien stod Ibrahim aaben over Taurus til Constantinopel.

Saa stor Lysten endog var hos ham til at udføre denne Marsch, blev han imidlertid standset noget i sit Seiersløb ved Frankriges kraftige Indblanding i Sagen. Saasnart den franske Regjering erholdt Kundskab om, at begge de fiendtlige Hære vare komne i en saadan Stilling imod hinanden, at et afgjørende Slag let maatte blive uundgaaeligt, affærdigedes to Officerer som Ilbud, den ene til Constantinopel, den anden til Ægypten, for ved Frankriges bestemte Forestillinger at bringe begge de orientalske Herskere til at afholde deres Feltherrer fra at indlade sig i noget Slag. Forestillingerne vare ikke uden Virkning, men de kom for silde. Den fra Constantinopel til Hafiz Pascha afsendte Befaling fandt ingen tyrkisk Hær mere; Slaget ved Nisibi havde adspredt den til alle Kanter. I Ægypten blev den franske Officeer af Mehemed Ali paa en listig Maade opholdt i flere Dage, og da han endelig med Paschaens Befalinger naaede Ibrahims Leir, stod denne allerede som Seierherre i Begreb med at bryde op for at gaae over Taurus og rykke ind i Lille-Asien. Harme og Forbittrelse bemestrede sig i høieste Grad Ibrahim, da han modtog sin Faders Befaling til ikke at rykke videre frem; men han maatte adlyde og blive staaende paa Syriens Grændse.

Da Mehemed Ali modtog Efterretning om Slaget og Seiren, blev han en Tidlang siddende i sin Divan, maalløs af Overraskelse; derpaa udbrød han: „det var altsaa den Hær, der skulde jage mig ud af Ægypten!“ — og hensank atter i dyb Eftertanke.

Sultan Mahmud oplevede vel sin Hærs Nederlag ved Nisibi, men den sønderknusende Efterretning derom, naaede ham ei i dette Liv. En uhyre Skare af Bekymrin-

ger og en tærende Sygdom havde i længere Tid undergravet hans Livskraft. Det var ikke blot den hemmelige Modstand, han overalt mødte i sine Reformer, men de haandgribelige Beviser, saavel hos Høie som Lave, paa Ulyst til at gaae ind paa hans Planer, der fyldte hans Sind med en fortærende Græmmelse. Ofte blev han i Constantinopels Gader af mødende Devischer overvældet med Forbandelser som en Frafalden og Overtræder af Prophetens Love; hemmelige Brandstiftelser vedbleve at udbrede deres Ødelæggelser, og i Januar 1839 fortærede Luerne Portens gamle Pallads. Denne Ulykke blev af de troende Tyrker anseet som et talende Vidnesbyrd om Himlens Vrede, der med Ild havde hjemsøgt det Sted, hvor Divanet pleiede at holde sine ugudelige Raad; selv Sultan Mahmuds Sind fyldtes af en lønlig Rædsel, da heller ikke hans Portræt var blevet skaanet ved denne Leilighed. Alt Dette i Forening med hans mange Planer og Rustninger til den forestaaende Krig satte et saa lidenskabeligt Gemyt som Mahmuds i en overspændt Tilstand. For at neddysse sine Sorger og for at oplive den af Dagens overdrevne Anstrengelse udtømte Kraft, overgav han sig om Aftenen til den største Umaadelighed i Drukkenskab og overfyldte sig med Viin, Rom og Brændeviin. Dette Oprør imod Muhammeds Love drev han da stundom til den Yderlighed, at han, skjøndt kæmpende af alle Kræfter imod Beruselsens Magt, maatte bevidstløs bæres til Ro af sine Slaver. Samvittighedens Nag i de ædrue Timer, Mehemed Alis fortsatte Drillerier og hans brændende Had til denne rebelske Undersaat gjorde ikke Tilstanden bedre. De heftige Sindsbevægelser og den stærke Drik angreb efterhaanden Hjernen og bragte ham ikke sjel=

den i en fuldkommen Drankergalskab (**delerium tremens**) der endtes med en galloperende Svindsot eller Vatersot i i Brystet. I denne Tilstand befandt Sultan Mahmud sig i den første Halvdeel af Aaret 1839, og omendskjøndt hans Svaghed var saa stor, at han ikke mere kunde gaae, men maatte lade sig bære, hvorhen han vilde, medens Moskeerne gjenløde af Bønner for hans Helbredelse, levede han dog sit ynkelige Liv i det eneste Haab, der endnu var ham tilbage, at knuse sin forhadte Fiende, Mehemed Ali. Med Døden for Oinene fremskyndte han endnu af alle Kræfter Krigsrustningerne imod denne, og saae med en fortærende Længsel en Seiersefterretning fra Syrien imøde. Denne Længsel blev, som vi ovenfor have meldt, ikke tilfredsstillet; hans Hær led et fuldstændigt Nederlag, og førend Efterretningen derom naaede Constantinopel, var Sultan Mahmud **II.** ikke mere i de Levendes Tal. Under voldsomme Dødskampe udaandede han Livet den 1ste Juli 1839. Hans sidste Udraab skal have været: „Mehemed Ali!"

Den farlige Spænding, der saaledes i Aaret 1839 var indtraadt i det orientalske Spørgsmaal, havde draget alle Statsmænds Opmærksomhed mod Osten. Udfaldet af den imellem Sultanen og Mehemed Ali fornyede Kamp var af uberegnelig Betydning for hele Europa, men især for England og Frankrige. Ogsaa det franske Deputeredekammer optog dette Spørgsmaal i sine Forhandlinger. Samme Dag som Slaget ved Nisibi stod, den 24de Juni, kæmpede de forskjellige Partier i dette Kammer en heftig Kamp, der sigtede til at bestemme Frankriges Stilling under den Tyrkiet truende Opløsning. Det fulgte af Sagens Natur, at

Ministeriet maatte udholde adskillige stærke Angreb for sit Forhold ved de nye Forviklinger i Østen, og at der fremkom forskjellige Forslag til de Forholdsregler, der under nuværende Omstændigheder burde tages. Især udviklede Digteren Lamartine i et veltalende, blomstrende Foredrag sin Anskuelse af den hele orientalske Sag, idet han erklærede: at det nu var en Daarlighed længer at tænke paa det tyrkiske Riges Opretholdelse; thi denne Opretholdelse, hvad enten den tilsigtedes under Sultanens eller under Ægyptens Pascha, var ikke Andet end en forfængelig Drøm. Det tyrkiske Rige faldt daglig meer og mere fra hinanden i forskjelligartede Stykker, og det saakaldte **status quo** ansaae han for en Latterlighed, der kunde sammenlignes med den latterlige Tilværelse af en polsk Nationalitet. At væbne sig for at haandhæve et saadant **status quo** — sagde han — er ikke Andet end at haandhæve det europæiske Tyrki og Constantinopel under Ruslands Haand, det asiatiske Tyrki under Ibrahims Sabel og Mehemeds Voldsherredømme; — derimod foreslog han i Civilisationens Navn en Deling imellem de fornemste af de europæiske Magter. „Jeg foreslaaer en Congres“ — saaledes sluttede han sin Tale — „og i Tilfælde af, at dertil ikke mere skulde være Tid, saa griber øieblikkeligen et eller andet saadant Punkt til Lands og Vands, som England besidder i Malta; som Rusland har i det sorte Hav; griber foreløbigen et Pant paa den Indflydelse og Styrke, der sætter Eder istand til at beherske enten Underhandlingerne eller Begivenhederne! Erindrer Eder Ancona!“

Det hele Foredrag lød som en Ligtale over det tyrkiske Rige og gjorde et mægtigt Indtryk paa alle de Tilste-

deværende. Men nu optraadte Ministeren Villemain og viste det Vanskelige i Udførelsen af Lamartines Forslag. „Hvad er det for en Løsning af det orientalske Spørgsmaal, Hr. Lamartine foreslaaer?“ — sagde han — „Istedenfor en Løsning af Spørgsmaalet, fremkalder han selv ikkun Vanskeligheder dertil. Ja, vistnok er det vanskeligt at bevare det ottomanske Rige, men det er endnu vanskeligere at dele det imellem Europas vigtigste Nationer og, hvad mere er, Vanskeligheden er en Ubillighed. — Kjender man iøvrigt den hele Livskraft, der findes hos et Folk? Indseer man den hele Vanskelighed, det vil medføre at oprykke en Nation med Rode af den Jordbund, hvori den er fastgroet, om og dette er skeet ved Erobring? Har man betænkt, hvorledes Europas Krigskonst, hvorledes Ruslands Magt maatte ydmyge sig for Varnas og Schumlas svage Mure, der forsvaredes af Muselmændenes Uforfærdethed? — Den Dag, da der handles om at feie Tyrkerne bort fra den Jordbund, de nu indtage, — den Dag, da man vil sløife deres Fædres Grave og nedbryde deres Moskeer, — den Dag vil maaskee en Nationalopstand sætte begge Bosporusses Bredder i Flamme, og maaskee ville I gjenfinde et Folk midt i de Ruiner, under hvilke man vil begrave det.“

Tilsidst optraadte Guizot, og i det han ligesom i et Brændpunkt samlede alle de foregaaende Taleres Yttringer, fremsatte han det som sin Mening: at man vel for den europæiske Ligevægts Skyld burde opretholde det tyrkiske Rige, men hvis Omstændighedernes Magt medførte, at en eller anden Deel løsnede sig derfra, skulde man see at virke til, at en saadan Deel forvandledes til en uafhæn=

gig Stat, der kunde tage Plads i Staternes Forbindelse, og engang i denne Stilling bidrage til en ny europæisk Ligevægt.

De Deputeredes Kammer erklærede sig for denne Mening og bevilligede Regjeringen de forlangte 10 Millioner Franker til at forstærke Frankriges Krigsmagt i Middelhavet. Man besluttede da at følge den Politik, at bevare det ottomanske Rige tilligemed **status quo**, hvortil man ogsaa regnede, at forsvare Mehemed Alis Herredømme over Syrien. Denne Politik, hvorpaa Frankrige siden holdt fast, blev ikke ret længe efter Aarsagen til dets Udelukkelse fra de andre Magters Beslutning.

VII Kapitel.

Abdul Meschid, Sultan. Enkesultaninden. Tilbagegangspartiet. Reformpartiets Seier. Kapudan Paschas Forræderi og Udlevering af den tyrkiske Flaade. Mehemed Alis Forhold. De 5 store Magters Erklæring om at beskytte det tyrkiske Rige. Spænding imellem England og Frankrige. Hattischerif af Gulhane. Intriguer i Seraillet. Storvesiren Chosrev Paschas Fald. Forvirring i Tyrkiet. Sammensværgelse mod Sultan Abdul Meschid. Tilstanden i Syrien. Ministeriet af 12te Mai afgaaer; Ministeriet af 1ste Marts. Thiers. Overeenskomst af 15de Juli mellem England, Rusland, Preussen og Østerrige. Krigerske Bevægelser og Rustninger i Frankrige. Tiltagende Spænding imellem de store Magter. Parises Befæstning. Uroligheder i Paris. Tvangsforholdsregler imod Mehemed Ali. Beiruts Bombardement. Portens Overilelse. Demonstrationer imod Ministeriet af 1ste Marts. Attraa efter Fred i Frankrige. Darmes Mordforsøg imod Kong Ludvig Philip. Ministeriets af 1ste Marts Afgang. Ministeriet af 29de October. Guizot. Ankomst af Napoleons Lig. Ende paa Striden med Mehemed Ali. 1839—1840.

Ved Sultan Mahmuds Død besteg hans Søn Abdul Meschid den tyrkiske Throne. Han var en Dreng paa 16 Aar, født den 20de April 1823, og svag paa Legeme og Sjæl. I Seraillet aabnede sig nu en vid Mark for allehaande Rænker, og Enhver, der kunde, trængte sig frem for at gribe Magten. Enkesultaninden, den unge Sultans Moder, af Tænkemaade en ægte Tyrkinde, var ved denne Leilighed særdeles virksom. Allerede i Mahmuds levende Live havde hun været i stor Anseelse; thi uagtet den gamle Sultan havde 500 Fruentimmer i sit Serail, betragtede han dog denne Dame, Sajabeldis, fortrinsviis som sin Gemalinde, med hvem han ogsaa avlede 6 Børn. Det var ogsaa dette ved det tyrkiske Hof særegne Forhold, der

bidrog til, at Mahmud ophævede den gamle Lov, ifølge hvilken alle de Børn skulde dræbes, der af en Prindsesse fødtes i Ægteskab med en Undersaat, i Særdeleshed da Sultanen giftede en af sine Døttre med sin Yndling Halil Pascha. Omkring Enkesultaninden samlede sig altsaa nu et Parti af Ulemaer, gamle Janitskarer og andre Tilhængere af det Gamle, hvis Øiemed det var at bevirke en Tilbagegang. Imidlertid havde Mahmud paa sin Dødsseng bestemt Reformvennerne, den gamle 80aarige Chosrev Pascha, sin Svigersøn Halil Pascha og Said Pascha til Styrere og Ledere for Sønnen, og lagt ham alvorligt paa Hjerte at følge disse Mænds Raad. Det lykkedes dem ogsaa at optræde med en saadan Kraft, at de ganske satte sig i Besiddelse af Regjeringen. Vel sparede Ulemaerne ingen Møie for at indvirke paa den unge Sultan og til en Begyndelse at bevæge ham til at iføre sig den gamle Tyrkedragt med Turbanen ved den Høitidelighed, da han skulde omgjordes med Osmans Sabel, — en Høitidelighed, der i Tyrkiet svarer til Kroningen i christne Stater — men Reformpartiet seirede her; Abdul Meschid erklærede bestemt at ville bruge den samme Dragt, hans Fader pleiede at bære. Ved den Overlegenhed, som Regjeringsmændene ved denne og flere Leiligheder erholdt, faldt det dem ikke vanskeligt at stille den Bevægelse, der ved Sultan Mahmuds Død begyndte at røre sig iblandt Janitskarpartiet i Constantinopel, da de lode Nogle af dette Parti gribe og hemmelig henrette. En Forandring foretoge de dog med den af Mahmud indførte Regjering; Storvesirembedet oprettedes igjen; Chosrev Pascha blev Storvesir og Halil

Pascha, den unge Sultans Svoger, blev Seraskier eller Krigsminister.

Disse to Mænd, der nu havde den høieste Magt i deres Hænder, vare saavel Mehemed Alis som Kapudan Pascha, Ahmed Fevzis, dødelige Fiender. Begge disse sidste stode udentvivl i Sultan Mahmuds sidste Levedage i hemmelig Forstaaelse med hinanden, og neppe havde Mahmud lukket sine Oine, før Ahmed, der frygtede sine to mægtige Fiender, besluttede at sikkre sig selv ved at forene sig med Mehemed Ali. I de første Dage af Juni Maaned 1839 var han med en Flaade af 7 Linieskibe, 11 Fregatter, 2 Korvetter og 2 Brigger i Mahmuds eget Paasyn afseilet fra Bosporus til Dardanellerne. Saasnart han fik Efterretning om sin gamle Herres og Velynders Død, stak han, den 5te Juli, tvertimod den unge Sultans Befaling, i Søen med hele Flaaden og styrede mod Ægypten. Rygtet herom naaede snart Constantinopel; her troede man i Førstningen ikke, at denne Overtrædelse af Sultanens Ordre, der bød Kapudan Pascha at forblive ved Dardanellerne indtil videre, ligefrem havde et Forræderi til Hensigt, men snarere at Ahmed af Utaalmodighed vilde begynde Krigen paa egen Haand. Imidlertid kom man snart ud af Vildfarelsen. Ahmed traf underveis paa den franske Flaadeafdeling, der under General Lalande krydsede i Middelhavet, men skuffede den franske Admiral. Paa en Dampbaad sendte han sin Næstkommanderende, som var indviet i hans Plan, ombord paa det franske Admiralskib, hvor denne paastod, at Sultan Mahmud var bleven ombragt ved Gift, at Chosrev og Halil havde grebet Magten for at bane Russerne Vei til Overherredømmet, og at Ahmed i denne Tingenes yder=

lige Stilling ansaae det for sin Pligt at søge Fredsunderhandlinger med Mehemed Ali, for at faae Leilighed til at rive den unge Sultan ud af Hænderne paa de troløse Raadgivere, der omgave ham; — derfor var han løbet ud med Flaaden. Lalande, hvad enten nu han troede dette Foregivende eller ikke, lod ham drage forbi. Kapudan Pascha styrede nu lige mod Aegypten. Ved et forudsendt Bud tilbød han Mehemed Ali at udlevere sin Flaade til ham, som den eneste Mand, der endnu var istand til at bevare det tyrkiske Rige fra den truende Undergang. Mehemed Ali havde Møie med at skjule sin Glæde og modtog Tilbudet. Den 15de Juli lagde Flaaden sig udenfor Alexandrien, og Ahmed Fevzi besteg et Dampskib for at gaae i Land. Hans Landgang blev hilset med Kanonsalver, Alexandriens Befolkning var i Tusindetal strømmet sammen for at see det mærkværdige Skuespil, og samtlige Mehemed Alis høie Embedsmænd i deres Stadsdragter vare forsamlede for at hilse hans Komme. Aegyptens Hersker modtog ham staaende i sit Pallads, gik ham ved Indtrædelsen selv imøde, og da Ahmed vilde kysse Sømmen paa hans Klædning, sluttede han ham i sine Arme med de Ord: „Vær mig velkommen!“ — og lod ham sætte sig paa Divanen hos sig. Paa Kapudan Paschas Aasyn malede sig Skamfuldhed og Forlegenhed.

Saasnart Regjeringen i Constantinopel fik Mistanke om Ahmed Fevzis Hensigt, affærdigede den strax Bud til Alexandrien med fredelige og smigrende Tilbud til Mehemed Ali, for at bringe ham til at vise Ahmeds Forræderi tilbage, men Budet kom een Dag for sildig; Flaadens Udlevering var allerede skeet. Nu opfordrede de europæiske Konsuler Mehemed til at sende Flaaden tilbage til Constantino-

pel, men han svarede med sin sædvanlige forstilte Underdanighed: „Flaaden tilhører ikke mig, den tilhører Sultanen, ligesom de Lande, jeg hersker over. Han alene har at befale. Vil han have Flaaden tilbage til Constantinopel, har han blot at give Ordre dertil. Men det er jo i Grunden ligemeget, enten den ligger ved Constantinopel eller ved Alexandrien.“ — Imidlertid beholdt Mehemed den i sin Magt. Sultanen søgte nu at underhandle med ham, og tilbød ham Tilgivelse og arvelig Besiddelse af Ægypten, dersom han vilde udlevere Flaaden og rømme Syrien. Men paa denne Fordring vilde Mehemed ikke indlade sig; han vedblev sin gamle Paastand, at ville beholde dette Land og tillige, at Chosrev Pascha, som Russernes Ven og Ophavsmand til alle Rigets Ulykker, skulde fjernes fra Regjeringen.

Slaget ved Nisibi og den tyrkiske Flaades Udlevering til Mehemed Ali fremkaldte atter nye Forviklinger og nye uforudsete Farer i det orientalske Anliggende. Saa gjerne end Frankrige ifølge sin antagne Politik havde understøttet Mehemed i sin ovenanførte Paastand paa at beholde Syrien, fandt det dog for Oieblikket Betænkeligheder ved at tage sig umiddelbart af hans Sag. Thi efter Seiren ved Nisibi stod det i hans Magt at rykke ligefrem imod Constantinopel og foranledige Russernes Indblanding, ifølge Traktaten til Unkiar-Iskelessi. At forebygge dette var af stor Vigtighed. Derfor havde Frankrige standset Ibrahim i hans Seiersløb, og efter mange Underhandlinger bragte det nu omsider Sagen derhen, at alle de fem store Magter i en Fællesnote af 27de Juli 1839 erklærede, at de toge det tyrkiske Rige under Beskyttelse, og at de i For-

ening vilde sørge for Freden i Orienten; hvorhos de tillige anmodede Sultanen om, ikke paa egen Haand at tage nogen afgjørende Beslutning i det ægyptiske Anliggende uden deres Raad og Medvirkning.

Herved blev nu Faren vel afvendt for Øieblikket, men Enigheden mellem de store Magter vedvarede ikke længer, end til der skulde tages en endelig Beslutning. Forskjellen imellem Englands og Frankriges Politik med Hensyn til Mehemed Ali er allerede ovenfor bemærket, og da nu den engelske Minister Lord Palmerston forlangte den franske Regjerings Deeltagelse i med Magt at tvinge Mehemed Ali til, i Tilfælde af Vægring, at rømme Syrien og at udlevere den tyrkiske Flaade, viste det franske Ministerium denne Opfordring tilbage, og Forholdet imellem de to Magter blev lidt efter lidt mere spændt. Regjeringerne i Constantinopel og Ægypten søgte hver paa sin Viis at drage Fordeel af den fremspirende Uenighed imellem de europæiske Magter. Skjøndt Mehemed Ali hverken sparede Penge eller andre Midler for at styrke sit Parti og at overvælde sine Modstandere i Constantinopel, vedligeholdt Reformpartiet dog der Overvægten endnu. Storvesiren Chosrev og Udenlandsministeren Reschid Pascha, Civilisationens ivrige Venner, vare de vigtige Hjul, der dreve den store Maskine, og fandt i det mindste i de 4 af de store Magter en kraftig Støtte for deres Planer. Under 3die November 1839 lode de under store Høitideligheder og i Overværelse af de europæiske Gesandter forkynde det saakaldte Hattischerif af Gulhane, en Art Statsgrundlov, der egentlig blot var en Fornyelse af flere af Sultan Mahmuds Anordninger. Heri tilsagdes alle Portens Undersaatter uden Forskjel fuldkom-

men Sikkerhed for Liv, Eiendom og Ære; dernæst indeholdtes deri Regler for en ligelig Beskatning og Alles, saavel Christnes som Muselmænds, Lighed for Loven. — Ved denne milde og retfærdige Lov havde Regjeringen især til Hensigt at stille den ægyptiske Herskers Voldsherredømme i et forhadt og paafaldende Lys. Sultanen selv, Ulemaerne og de høieste Embedsmænd besvore denne Lov, og Paschaerne overalt i Riget fik Befaling at rette sig derefter. Ogsaa Mehemed Ali blev den oversendt til Jagttagelse, men han svarede koldt og spydigt: at denne Anordning ikke indeholdt Andet, end hvad der i lang Tid havde været hans Grundsætninger. — Derefter udgik ligeledes en nye Straffelov, hvis Mildhed maatte være paafaldende i den tyrkiske Lovgivning. Desuden ophævedes ved en særegen Forordning Salget af Statsembeder.

Med Alvor søgte Regjeringen at bringe disse Anordninger til Anvendelse, men den fandt her som overalt mange Vanskeligheder at bekæmpe. Ulemaerne viste Misbag over endeel af de nye Bestemmelser som stridende mod Koranen, og flere Paschaer vedbleve deres vilkaarlige Forvaltning, uden at ændse Sultanens Bud. Vel traf Retfærdighedens Strenghed adskillige endog høitstaaende Overtrædere, hvoriblandt Sultanens egen Svoger, den allerede nævnte Halil Pascha, der beskyldt for Undertrykkelse og Udsugelse blev afsat fra sit Embede som Seraskier. Men enhver saadan Udøvelse af Retfærdigheden var en Kilde til nye og farlige Fiender for Regjeringen, og en Tilvæxt for Modstandspartiet, der havde dannet sig i det Indre af Seraillet til Fordeel for Mehemed Ali. Valide Sultana eller Enkesultaninden stod i Spidsen for dette Parti; den snilde Pascha smig-

rede paa alle Maader sin høie Velynderske og sendte en fornem ægyptisk Dame til Constantinopel, der hos hende skulde arbeide for hans Sag. Under Paaskud af at forsvare det Gamle og arbeide imod de fordærvelige nye Indretninger, sluttede alle De, der enten vare vundne af Mehemed Ali eller misfornøiede med Chosrev Pascha, sig til dette Parti. Hertil hørte den afskedigede Finantsminister og Kislar Agaen eller Høvedsmanden for Gildingerne, med hvilke nu ogsaa Halil Pascha forenede sig. Med Kraft og List modstod Chosrev dette Hofkomplot og fik Kislar Aga saavelsom flere fornemme Deeltagere afskedigede og fjernede, men Komplottets Styrke og Omfang voxede under en Chosrev paakommen Sygdom. Heller ikke var Frankrige fri for at tage Deel i dette Rænkespil. Under den indtraadte politiske Spænding var Admiral Roussin bleven kaldt tilbage som Gesandt, og Grev Pontois var kommen i hans Sted; at denne nu i Constantinopel maatte arbeide til Fordeel for Mehemed Ali, laae i den franske Politik; men saalænge Ægypterens Fiende og Ruslands Ven, den gamle, charakteerfaste Chosrev stod i Spidsen for Regjeringen, var her alligevel Intet at udrette. Tilsidst omsnæredes han dog af et uigjennemtrængeligt Næt af Rænker, Mehemed Alis Parti seirede, og under Indflydelse af den franske Gesandt styrtedes og afskedigedes Storvesiren Chosrev Pascha i Juni 1840.

Alting syntes nu at ville vende sig til Mehemed Alis Fordeel. Forvirringen i Tyrkiet blev med hver Dag mere grændseløs. Kappadocien, Albanien og Macedonien vare i fuld Opstand, og den christne og muhamedanske Befolkning i hele Riget stod paa Nippet til at bryde løs med Vaaben

imod hinanden. Selv imod Sultan Abdul-Meschids Liv dannede sig en stor Sammensværgelse, hvis Plan gik ud paa at myrde ham, der af det Gamles Tilhængere ansaaes for et villieløst Redskab i de Vantroendes Hænder, og at sætte hans yngre Broder Abdul-Aziz paa Thronen under Formynderskab af Mehemed Ali, hvem de troende Muselmænd ansaae for deres sande Kalif. I Harme over sin Afsættelse lod den gamle Chosrev sig overliste og drage med ind i Sammensværgelsen ved det Haab, man havde foregjøglet ham, om at blive Formynder for den nye Sultan. Pludselig blev Abdul-Meschid imidlertid advaret og Sammensværgelsen itide standset. Chosrev Pascha blev fængslet den 8de Juli; man behandlede ham med en vis Lemfældighed og forviste ham fra Constantinopel paa to Aar under det Paaskud, at han havde gjort sig skyldig i Overtrædelse af Lovene, Bestikkelse, Udpresning og Bedrageri. Strengere handledes mod de øvrige Sammensvorne, af hvilke 1500 skulle være blevne deels hemmelig qvalte, deels forviste. Ikkun de Geistlige, der gave Sultanen Vink om Sammensværgelsen, bleve skaanede.

I Syrien var Tilstanden heller ikke bedre end i de andre tyrkiske Lande. Her stod Ibrahim endnu fuldkommen rustet med sin Hær, ideligen ventende paa Befaling fra sin Fader til at bryde ind i Lille-Asien. I hans Hær, der jevnlig erholdt Forstærkning af mange forskjellige Slags Folk, Ægypter, Albaneser o. s., herskede en slet Mandstugt, og det ægypziske og tyrkiske Parti laae i blodige Feider med hinanden. Plyndring og Brand gik fra den ene Ende af Landet til den anden; hvad det ene Parti ikke kunde ødelægge, kunde det andet. Maronitterne i Libanon vare i fuld

Opstand imod Ægypterne, og Englænderne beskyldtes for at have ægget dem til Oprør.

Imidlertid vare de diplomatiske Forhandlinger blevne fortsatte. Midt under disse afgik det franske Ministerium af 12te Mai, og Ministeriet af 1ste Marts med Mehemeds Beundrer, Thiers, i Spidsen kom istedet. Ogsaa dette Ministerium vægrede sig, ligesom det forrige, ved at anvende Magt imod Mehemed Ali, ja det optraadte strax langt kraftigere til hans Fordeel end hiint, vel nærmest i den Overbeviisning, at de andre Stormagter ikke vilde tage nogen afgjørende Beslutning uden Frankriges Medvirkning. Det ene Forslag fremkom efter det andet, den ene Underhandling førtes efter den anden, men Mehemed Ali vedblev sin forhen gjorte Paastand paa en arvelig Besiddelse af hele Syrien, erklærede bestandig, at han ikke vilde give efter uden for Magten, og fortsatte under denne gjentagne Erklæring sine Rustninger paa det kraftigste. Da nu det tyrkiske Rige efter Chosrev Paschas Fald truede med at styrte sammen i sig selv i grændseløs Forvirring og at bringe Mehemed Alis Magt til den høieste Spidse; — da Frankrige fremdeles vedblev sin Vægring at gaae ind paa de 4 andre Magters Forslag, saa besluttede disse at handle alene. Den 15de Juli 1840 indgik de, nemlig England, Rusland, Preussen og Østerrige, i London en Overeenskomst, ved hvilken de i Forening med Porten gjorde Aftale om at ordne de orientalske Anliggender uden Frankriges Medvirkning. De 4 europæiske Magter lovede her at tilsikkre det ottomanske Rige dets Omfang ubeskaaret, tilligemed dets Uafhængighed, samt, hvis det gjordes fornødent, at tvinge Mehemed Ali med Magt til at antage de ham af Porten

tilbudne Betingelser. Paa Portens Forlangende vilde de sende deres Flaader igjennem Dardanellerne for at beskytte Hovedstaden og atter paa dens Opfordring trække dem tilbage. Iøvrigt vedblev den gamle Bestemmelse, at Dardanellerne vare lukkede for fremmede Krigsskibe. Hvad Paschaen af Ægypten angik, blev det bestemt, at han og hans mandlige Efterkommere i lige Linie skulde beholde Ægypten arvelig, og paa Livstid Forvaltningen af den sydlige Deel af Syrien fra Søen Tiberias til Suez, tilligemed Overbefalingen over Fæstningen Acre. En Frist af 10 Dage skulde sættes ham, inden hvis Udløb han maatte erklære sig; men dersom han efter denne Tids Forløb ikke vilde føie sig efter Magternes Overeenskomst, gaves Sultanen Ret til at tage Syrien tilbage, og dersom han endnu efter andre 10 Dages Forløb modsatte sig, skulde Sultanen gribe de Forholdsregler, som stemmede overeens med hans Interesse og hans Medforbundnes Raad. Desuden skulde Mehemed Ali inden 20 Dage udlevere den tyrkiske Flaade udrustet og bemandet, i ethvert Tilfælde betale Porten en passende aarlig Skat, rette sig efter de tyrkiske Love og hæve alle Skatter og Afgifter i Sultanens Navn.

Den 21de Juli 1840 blev denne Overeenskomst bekjendt i Paris og frembragte ikke blot i denne Stad, men i hele Frankrige en uhyre Overraskelse. Et Forbittrelsens Krigsraab lød strax over hele Landet, diplomatiske Noter verledes uophørlig, og store Rustninger anordnedes i alle Rigets Egne. Alle Naboerne kom derover i den største Uro. Vel erklærede Ministeriet, at Frankriges Rustninger alene havde til Hensigt at være forberedt paa alle Tilfælde og ingenlunde at paaføre Naboerne Krig, men denne Er-

klæring var ikke tilstrækkelig til at dæmpe den voxende Skræk. Især i Tydskland udbredte sig en almindelig Bestyrtelse; det var som om den gamle Tugtemester Napoleon stod lyslevende for Døren. Tydskerne holdt lange og høitravende Taler, digtede pralende og svulstige Viser, hvori de truede Franskmændene med Død og Fordærvelse, hvis de vovede at nærme sig Rhinen. Thiers var imidlertid ikke den Mand, der lod sig skræmme ved al denne tydske Allarm; han udviklede en overordentlig Kraft og Virksomhed, tog endog personlig Deel i Krigsrustningerne, studerede Frankriges og Nabolandenes Krigskort og henrev en stor Deel af den franske Nation med sig i en fuldkommen krigersk Begeistring. Det gjaldt her — efter hans Fremstilling af Sagen — ikke blot om den europæiske Ligevægt, men i Særdeleshed om Frankriges Ære. Han vedblev fremdeles at erklære, at Frankrige intet Øieblik havde været uenigt med de 4 andre Magter om Vedligeholdelsen af det tyrkiske Rige og dets bestaaende Omfang, — dets Integritet, — men det saakaldte **status quo** forklarede han at bestaae deri, at Mehemed Ali skulde beholde Syrien, som han siden Freden til Kutahia havde havt i sin Magt, saameget mere, som Landets Styrelse, — ifølge hans Paastand — havde vundet betydeligt under det ægyptiske Herredømme, da Tyrkerne derimod havde viist, at de ei forstode at regjere det. — Lord Palmerston, eller den engelske Regjering paa sin Side, forklarede det **status quo**, der skulde gjenoprettes, saaledes, at Mehemed Ali skulde tilbagegive Syrien, som han blot ved et fiendtlig Overfald midlertidigen havde bemægtiget sig og nu alene beherskede ved Vold og Undertrykkelse. Denne sidste Paastand fandt en Stadfæstelse deri, at Ibrahim re-

krutterede sin Hær paa den Maade, at han lod Markeder eller andre Steder, hvor mange Mennesker vare forsamlede, omringe af sine Soldater, som grebe og bortførte alle vaabendygtige Mænd. Det lod sig heller ikke negte, at Tyrkiet og Freden svævede i en bestandig Fare, saalænge Mehemed Ali var i Besiddelse af Indgangen til Lille-Asien.

Det hjalp under denne politiske Forskjellighed kun lidet, at de 4 Magter beklagede, at Frankrige ikke var vedblevet at være enigt med dem i Afgjørelsen af hiin vigtige Sag, eller at de yttrede Haab om en snarlig Gjenoprettelse af den gode Forstaaelse. Bevægelsen i Frankrige voxede Dag for Dag, jo mere Rustningerne skrede frem. Den 1ste August anvistes 6 Millioner Franker til Anskaffelse af Heste og Krigsmateriale; den 2den September indkaldtes det unge Mandskab til Vaaben, og man beregnede, at Frankrige kunde stille en Hær, Nationalgarden med iberegnet, paa 950,000 Mand. Regjeringen greb nu ogsaa Leiligheden til at fremtage det indtil videre henlagte Forslag til Parises Befæstning, og ved en kongelig Ordonants af 13de Septbr. befaledes denne paabegyndt. Den under 27de April nedsatte Commission havde erklæret en Befæstning rundt omkring Paris baade for nyttig og nødvendig; den skulde begynde med en fortsat Ringmuur omkring Staden og forstærkes med flere Udenværker; til Arbeidets Udførelse skulde dannes en Arbeidsleir af 30,000 Mand, og allerede den 16 Septbr. begyndte man at afstikke Planlinien.

Denne almindelige Krigsbevægelse bragte mangen Standsning og Forstyrrelse ind i det borgerlige Livs sædvanlige Forretninger. Børsen var i Skræk, Statspapirerne faldt, Rigmændene holdt deres Penge tilbage; en stor Deel be-

gyndte Foretagender gik i Staa, Arbeidslønnen sank, og mange Arbeidere bleve ledige. Disse begyndte nu adskillige Sammenrottelser, der vel i Førstningen blot afstedkom nogle Uordner i enkelte Dele af Paris; men efterhaanden som Demokraternes og de hemmelige Selskabers Indvirkninger meer og mere fandt Indgang, antoge de et farligere Præg. Arbeiderne forlode deres Værksteder, og snart dreve omtrent 20,000 ledige Mennesker i store Hobe omkring i Parises Gader. Den 4de September tvang disse mange andre af deres Kammerater til at standse med deres Arbeide og at forene sig med dem, hvorpaa de joge Folkene bort fra Jernbaneanlæget til Orleans. Den 7de tiltoge Opløbene i Forstæderne St. Antoine og St. Marceau, hvor Mængden opkastede Barrikader, saa at en farlig Opstand truede med at bryde ud. Imidlertid lod Regjeringen Linietropper og Nationalgarden rykke frem, og ved Marskal Gèrards kloge Foranstaltninger bleve Arbeiderhobene sprængte og adspredte, og de Skyldigste arresterede, hvorpaa de Øvrige for Størstedelen vendte tilbage til deres Værksteder.

Ikke destomindre vedbleve Bevægelserne i Paris, og Efterretningerne om Begivenhederne i Østen, som udbredte sig i Staden i de første Dage af October, tjente ikke til at berolige dem. Det franske Ministerium havde haabet, at dets Rustninger skulde have bragt noget Ophold i Udførelsen af Overeenskomsten af 15de Juli, men heri bedrog det sig. De forbundne Magters Flaader havde strax efter dens Afslutning samlet sig ved Alexandrien, og den engelske Commodore Napier lagde sig med 8 Krigsskibe udenfor Beirut paa den syriske Kyst, hvorfra han bearbeidede Druserne til at reise sig imod Ægypterne. Divanet i Constanti-

nopel var bleven som beruset af Glæde ved hiin Overeenskomst af 15de Juli, hvis Betingelser langt overgik dets dristigste Forventninger. Det nølede heller ikke med at opfordre Mehemed Ali til at efterkomme Magternes Bestemmelser. De første 10 Dage henrandt uden at han gav noget Svar, og da ogsaa de næste 10 Dage forløb uden videre Følger, indfandt sig Portens Afsending, Rifaat Bey, tilligemed de fire Magters Konsuler i Mehemeds Palads i Alexandrien, for at modtage hans endelige Svar. Paschaen selv lod sig ikke see, men søgte at vinde Tid ved at lade sine Ministre afgive den Erklæring, at han selv under Frankriges Mægling vilde underhandle med Sultanen, og at han allerede havde afsendt sit Svar til Constantinopel. De Befuldmægtigede, som nok gjennemskuede hans Hensigt, fandt ikke dette Svar tilfredsstillende. Den engelske Admiral Stopford afgik strax den 9de September med sine Krigsskibe til Beirut; til dem sluttede sig en østerrigsk Flaadeafdeling under Admiral Bandiera og en tyrkisk under Admiral Walker med flere tusinde Mand Landingstropper ombord. Da den ægyptiske Befalingsmand i Beirut forgjæves var bleven opfordret til at overgive Staden, begyndte Napier den 12te Septbr. at bombardere den; i flere Dage blev den beskudt med Bomber, gloende Kugler og congreviske Raketter, hvorpaa den, efter at Størstedelen var lagt i Aske, omsider rømmedes af Ægypterne. De tyrkiske Tropper gjorde Landgang og sloge Leir, medens de øvrige vigtige Punkter paa den syriske Kyst: Tripoli, Sidon, Acre, o. fl. paa samme Tid indsluttedes. De syriske Bjergboere, især Maronitterne, strømmede til, forenede sig med Tyrkerne

og brøde frem til Libanon; overalt trængtes Ægypterne tilbage, og allevegne forefaldt de grueligste Mordoptrin.

Den heldige Begyndelse til Syriens Erobring fremkaldte strax Portens gamle Overmod, og snart fordærvede den selv sin Sag ved en selvraadig og ubesindig Overilelse. Ikke nok, at den inddrog Syrien; men den 14de Septbr. holdtes et overordentligt Divan, hvori Sultanen, uden ifølge Overeenskomsten af 15de Juli at tage sine europæiske Forbundne med paa Raad, lod Scheiken ul Islam paa en høitidelig Maade Mehemed Ali afsætte fra alle hans Værdigheder, berøve alle hans Lande og oveni Kjøbet erklære fredløs. Med Rolighed hørte Mehemed Ali sin Domfældelse og fortsatte sine Rustninger.

Efterretningen om Beiruts Bombardement, der som ovenfor er berørt, udbredte sig i Paris i de første Dage af October, frembragte en uhyre Bevægelse, uden dog at forstyrre den offentlige Rolighed. Misfornøielsen traf nu især Ministeriet, som beskyldtes for, ikke itide at have taget rigtige og kraftige Forholdsregler. En stor Deel af Nationalgarden udførte en truende Demonstration imod Ministrene, og Dagspressen angreb dem med største Heftighed for den tagne Beslutning at befæste Paris. Man raabte: at Frankriges Ære var beskæmmet, Frankriges Ære krænket, dets Revolution truet af Udlændinge; et Opraab burde udgaae til Folket, Grændserne ved Rhinen og Alperne befæstes, men ikke Paris, hvis Befæstning snarere skete mod Friheden end imod Frankriges Fiender. — Oppositionsbladene anbefalede endog den republikanske Propaganda som den mægtigste Forbundne, og de demokratiske Blade truede med en Løsladelse af Revolutionens Storme. I Skuespilhusene og ved enhver

anden Leilighed lød atter Marseillersangen, og i alle Klasser af Samfundet udtrykte sig en umiskjendelig Følelse af Overraskelse, Smerte og Harme over, at en saa vigtig Sag, som det orientalske Anliggende, var kommen til Afgjørelse uden Frankriges Deeltagelse. Man saae og hørte ikke Andet end Vaabenøvelser, og Fremmedes Ophold var paa flere Steder i Frankrige ikke uden Mislighed, ja endog Fabrikarbeidere vare udsatte for Ubehageligheder, naar et fremmed Tonefald i Udtalen af det franske Sprog røbede, at de vare Udlændinge.

Det fulgte af den hele Stilling, den franske Regjering havde indtaget, at den med Bestemthed maatte erklære sig imod Mehemed Alis Afsættelse, og at alle de deraf følgende Forholdsregler syntes at bringe Krigen med hver Dag nærmere. Imidlertid kom de mere Besindige af det franske Folk efterhaanden til Eftertanke over den farlige Stilling, hvori Frankrige pludselig var indtraadt. I Grunden ønskede Borgerstanden ingen Krig; alligevel saae den nu Frankrige stille sig paa Krigsfod imod hele Europa, uden at en Fiende truede det paa nogen Kant; man følte at være gaaet for vidt, og Ønsket om Fredens Vedligeholdelse blev stedse mere levende. Jo høiere Spændingen steg, destomere begyndte man at fæste sin Opmærksomhed paa Kong Ludvig Philip i ængstelig Forventning om, hvad han vilde gjøre; man kjendte hans Kjærlighed til Fred, og man satte sit Haab til hans klare og uhildede Blik, og han skuffede heller ikke Forventningen. Saalænge han fandt det raadeligt, havde han ladet Tingene gaae deres Gang og selv paaskyndet Rustningerne, men Portens Overmod og Overilelse bragte snart det syriskægyptiske Spørgsmaal i en anden Stilling, og nu var det

rette Øieblik for Ludvig Philip kommen til at gribe ind i dets Løsning paa en fredelig Maade. Portens voldsomme Skridt imod Mehemed Ali overraskede den engelske Regjering ligesaameget som den franske. Den tyrkiske Magt var imidlertid for svag til at iværksætte Paschaens Afsættelse uden de christne Medforbundnes Hjelp; men hverken var det disses Hensigt at fordrive Mehemed Ali fra Ægypten, nu da hans Magt var tilintetgjort i Syrien, eiheller var det deres Tanke at ville udføre en af Porten uden deres Raad og Samtykke tagen egenraadig og voldsom Beslutning. Der var altsaa ingen Grund for Frankrige til at drive Sagen til det Yderste. Men det franske Ministerium var gaaet saa vidt frem, at det ikke var let at gaae tilbage. Thiers, som var Sjælen i Ministeriet, vedblev at paaskynde Rustningerne og forlangte Kronens Samtykke til, at de maatte fuldstændiggjøres, samt at en Flaade blev affendt til Alexandrien, og at Kamrene maatte indkaldes for at bevillige de fornødne Pengemidler. Over disse yderligere Skridt indtraadte en Meningsforskjellighed imellem Thiers og Kong Ludvig Philip, som søgte at dreie ind paa Fredens Vei igjen. Efter mange Forhandlinger samtykkede Kongen alligevel i, at Rustningerne fortsattes, at en Indsigelse udstedtes imod Mehemed Alis Afsættelse, og at de videre endelige Beslutninger udsattes indtil Kamrene den 28de October traadte sammen.

Lige paa det Vendepunkt, da Ludvig Philip var betænkt paa at give Frankriges Politik en mere fredelig Retning, var han nær bleven dræbt af en Snigmorder. Da han den 15de October i Selskab med Dronningen og sin Søster afreiste fra St. Cloud, faldt et Skud, idet han

kjørte forbi Tuillerihaven, og flere Kugler traf Vognen uden at beskadige Nogen af den kongelige Familie. Kjørselen fortsattes, men Morderen blev greben. Karabinen, hvormed Skudet affyredes, havde været ladet med fem Rendekugler; den sprang under Affyringen og bibragte Stimanden et betydeligt Saar i Haanden. De derpaa foretagne Undersøgelser oplyste, at han var Reengjører ved et Theater, hed Darmès og var Medlem af Communisternes eller de saakaldte Ligheds-Arbeideres Selskab. Man havde troet dette Selskab tilintetgjort; nu opdagede man med Forbauselse, at det alligevel bestod og ikke ophørte med at arbeide paa en Omstyrtelse af den bestaaende selskabelige Orden, ved fremfor Alt at myrde Kongen, der var denne Ordens væsentligste Støtte. Den Fare, der fra disse Mennesker truende steg op over Samfundet, gjaldt ikke blot Kongens Liv, ikke blot Statsforfatningen, men Alles Eiendom og alle Forhold i det borgerlige Selskab. Man indsaae derfor ogsaa Vigtigheden af, under saadanne Omstændigheder, at bevare Freden, og de Deputerede, som nu efterhaanden indtraf i Paris, samledes med langt fredeligere Tanker, end den foregaaende Krigsbegeistring skulde have ladet vente. Til Kamrenes overordentlige Aabning skulde forfattes en Throntale, hvori Regjeringen med Bestemthed maatte udtale sig om Krig og Fred. I Forhandlingerne herom kom det til et fuldstændigt Brud imellem Kongen og hans Ministerium; det Krigssystem, der blev foreslaaet til Throntalens Indhold, vilde Kongen ikke antage, og Følgen af denne Tilbagevisning var, at Ministrene forlangte deres Afsked, og — fik den.

Saaledes traadte Thiers med sine Krigsplaner bort fra Skuepladsen, og et nyt Ministerium dannedes den 29de October 1840, efterat Kamrenes Aabning var udsat til den 5te November. Marskal Soult blev Ministerpræsident og Krigsminister, Guizot, hidtil Gesandt i London, blev Minister for de udenlandske Anliggender. Imod ham tørnede nu Dagspressens hele Angreb, da det var at formode, at han i Forening med Kongen vilde slaae ind paa en fredelig Vei. Alt hvad der kunde gjøres for at stille ham i et forhadt Lys, blev gjort; man bebreidede ham hans foregaaende politiske Liv, beskyldte ham for i 1815 at have rakt de Allierede Haanden til Frankriges Fornedrelse, og sagde offentligt, at naar man ønskede Undertrykkelse indenlands og Beskæmmelse udenlands, saa var han Mand for at udrette begge Dele. Guizot gik trods alle Anfægtelser sin rolige Gang for at gjøre et fredeligt System gjældende, og Kammeret, som aabnedes den 5te November, gav, uagtet endeel larmende Forhandlinger om Adressen, det nye Ministerium en Majoritet af 86 Stemmer.

Midt under disse Adresse-Forhandlinger indtraf Efterretningen om Ankomsten af Keiser Napoleons Lig til Frankrige. Denne Begivenhed gav Gemytterne, idetmindste for en kort Tid, en anden Retning. Prindsen af Joinville var, som ovenfor er meldt, afgaaet med Fregatten Belle Poule til St. Helena, hvor han ankom den 8de October. Ved Gravens Aabning fandtes Liget i uforraadnet og i en meget god Tilstand; under militaire Æresbeviisninger blev det bragt ombord, og efter en heldig Seilads naaede Fregatten Cherbourg den 30te November. Med stor Høitidelighed førtes Liget opad Seine-Floden og blev den 15de

December bragt i Land ved Broen ved Neuilly; her sattes det paa Ligvognen, som derpaa blev trukken af 16 hvide med Sørgedækkener beklædte Heste, medens Ligklædets Hjørner bares af Hertugen af Reggio, Marskal Molitor, Admiral Roussin og General Bertrand. Foran Ligvognen red Prindsen af Joinville med sin Stab i Spidsen for 500 Matroser, som havde fort Liget til Frankrige; en uhyre Mængde Generaler og gamle Officerer fulgte bagefter. Overalt paa Veien vare anbragte Ærestegn, Sindbilleder og Minder om den napoleonske Heltetid. Man regner, at over en Million Mennesker vare mylrede sammen til det store Skuespil, og med Rolighed og Ærefrygt betragtede denne uoverseelige Menneskemængde Toget drage forbi. Ved Invalidernes Kirke standsede det. Liget blev her løftet af Ligvognen, hvorefter Underofficerer af Linietropperne og Borgergarden, under Basuners Lyd og Kanoners Torden, bare det ind i Kirken. Ved dennes Indgang gik Kongen, Dronningen og den kongelige Familie Toget imøde. Foran Kisten stod Prindsen af Joinville med dragen Sabel; han tiltalede Kongen med de Ord: „Sire, jeg overantvorder Dem herved Keiser Napoleons Lig!“ — Hvorpaa Kongen svarede: „Jeg modtager det i Frankriges Navn!“ — Efter Kongens Befaling lagde nu General Bertrand Keiserens Sabel, og General Gourgaud hans Hat paa Kisten, som blev baaret ind i Choret. Derefter begyndte Kirkehøitideligheden, og saaledes var Napoleon omsider, efter sit Ønske, bragt til Hvile, omgiven af sine gamle Helte og Venner. —

De Uroligheder, Mange havde ventet i Paris ved Keiser Napoleons Ligbegængelse, vare saaledes udeblevne,

og Forhandlingerne i Kamrene antoge efterhaanden et fredeligere Præg, især da man erkjendte baade det Vanskelige og Farlige i at vedblive Paastanden om Ophævelsen af Traktaten af 15de Juli, der nu ved Aarets Slutning i Hovedsagen var fuldbyrdet. Druserfyrsten Emir Beschir, der havde holdt med Ægypterne, var bleven affsat og med sin hele Familie indskibet til Malta; Ibrahim havde lidt et betydeligt Nederlag og paa Tilbagetoget mistet sit Skyts og næsten Halvdelen af sin Hær, hvoraf han siden samlede Levningerne i en forskandset Leir imellem Damaskus og Libanon; endelig var Fæstningen Acre falden den 4de November. Da nu de forbundne Magter havde besat hele den syriske Kyst, afgik Commodore Napier med en Flaadeafdeling til Ægypten for der at tvinge Mehemed Ali selv til at give efter. Her forelagde han ham en Opfordring, under Trusel af at bombardere Alexandrien, til inden 24 Timer at undertegne en Overeenskomst, hvori han skulde forpligte sig til at rømme Syrien, kalde sin Søn Ibrahim tilbage og udlevere den tyrkiske Flaade, hvorimod Napier lovede ham Ægyptens arvelige Besiddelse. I den overhængende Trængsel føiede Mehemed sig endelig i disse Betingelser; men Gyldigheden af Forliget forkastede Admiral Stopford, idet han i Henseende til det sidste Punkt beskyldte Napier for at have overskredet sin Fuldmagt. Ogsaa den engelske Gesandt i Constantinopel tiltraadte Admiralens Paastand, og Porten selv negtede sin Stadfæstelse af den trufne Overeenskomst; ja den fordrede endog, at Mehemed Ali skulde underkaste sig paa Naade og Unaade. Striden syntes saaledes at ville strammes paa

ny; men de 4 Magters Bestræbelser, hvortil ogsaa nu Frankrige selv sluttede sig, bragte omsider Sagen til en fredelig Afgjørelse. Mehemed Ali rømmede Syrien og Arabien og udleverede den tyrkiske Flaade, samt forpligtede sig til at betale Porten en aarlig Skat af omtrent 2 Millioner Rigsdaler m. m. Derimod erholdt han Forsikkring om Ægyptens arvelige Besiddelse for sig og de ældste Sønner i lige nedstigende mandlig Linie af sin Familie.

Saaledes endtes Aaret 1840 med en fredelig Udgang; dog udstedtes det Ferman, hvorved Freden imellem Porten og Mehemed Ali stadfæstedes, først den 10de Juni 1841.

VIII. Kapitel.

Belgien og Holland. Stemning i Belgien efter Overeenskomsten af 21de Mai 1833. Kong Leopolds Stilling. Partierne i Belgien; deres gjensidige Forhold og Indflydelse. Forfølgelser imod Orangepartiet. Opløb i Brüssel. Følgerne af Opløbet. Udlændingernes Bortviisning. Lov imod Orangisterne. Udfaldet af Processen om Opløbet i Brüssel. Den katholske Geistligheds Magt og Indflydelse. Undervisningsvæsenet. Universiteterne. Jernbaner. Bankister. Conferentsen i London. Forlig om Belgiens og Hollands Adskillelse. Strid om Luxemburg. Antagelse af de 24 Artikler. — Stemning i Holland. Ny Spænding og Krigsrustninger. Skrzynecki i Belgien. Conferentsens Beslutning. Belgiernes Modstand. Endelig Antagelse af de 24 Art. Fred mellem Belgien og Holland 19 April 1839. Belgiens Omfang og Stilling bestemt Kong Vilhelm 1 nedlægger Hollands Krone, Vilhelm 2. Vilhelm 1stes Giftermaal. Død. 1833—1840.

Jevnsides det orientalske Spørgsmaal, der, i det mindste for en Tid, blev løst paa den nylig fortalte Maade, stode ogsaa de hollandsk-belgiske Forviklinger. Overeenskomsten af 21de Mai 1833 imellem England, Frankrige og Holland, ved hvilken vi sidst (2 D. S. 48) forlode dem, var blot at ansee som en Holland aftvungen Vaabenstilstand med Belgien. De vigtigste Stridspunkter stode her endnu ligesaa uafgjorte som tilforn. De to Forter ved Schelde Lieffenshoek og Lillo vare endnu stedse i Hollændernes Magt og beherskede endeel af Floden; den hollandske Hær stod bestandig, brændende af Kamplyst, slagfærdig paa Belgiens Grændser, og Kong Vilhelm vedblev at negte Antagelsen af de 24 Artikler. Mismod over det nye Kongeriges uvisse Stilling, Fortrydelse over de Fremmedes overveiende Indflydelse, Harme over den Uvirksomhed, hvortil

Hæren ved Erobringen af Antverpens Citadel havde været fordømt, var i Belgien den almindelige Stemning, og hos de belgiske Soldater gik Bitterheden saavidt, at de med største Uvillie adløde de franske Kommandoord af de i Hæren ansatte franske Officerer. Hertil kom den vedvarende Partikamp imellem de politiske Lidenskaber, Utilfredshed over de idelig voxende Statsudgifter og den fortsatte Standsning i mange Næringsgrene.

Kong Leopold havde under disse Omstændigheder i flere Aar en saare vanskelig Opgave at løse, baade med at bringe Orden i den almindelige Forvirring og at skaffe Kongeværdigheden Agtelse og Anseelse. Hans Stilling var ikke misundelsesværdig, hverken som Konge eller Huusfader. Som ældre Mand, født den 16de Decbr. 1790, og Protestant var han bleven gift med en katholsk Prindsesse, Kong Ludvig Philips Datter Lovise, født den 3die April 1812, paa hvem katholske Geistlige havde forstaaet at skaffe sig en vis Indflydelse, — en Omstændighed, der ikke var uden mislig Indvirkning paa hans hele Stilling. Allerede i de første Uger af deres Ægteskab skal Utilfredshed have trængt sig ind imellem det nye Ægtepar, og at den ved Ægteskabs-Kontrakten lovede Million Franker henstod ubetalt, bidrog ikke til at gjøre Forholdet bedre. Med de virkelige Misligheder forenede sig Bysladder og Rygter, der som sædvanligt overdreve Virkeligheden. Man udspredte, at Leopold ikke blot var et villieløst Redskab for sin Svigerfaders Politik, men ogsaa at han stod under Indflydelse af en gammel Frille, som var fulgt efter ham fra England, og at han viste sin Dronning en saa skammelig Behandling, at hun med det Første vilde flye til Frankrige til sine Forældre.

En virkelig Sorg traf Kongeparret, da deres førstefødte, eet Aars gamle Søn, Arvingen til den belgiske Krone, døde den 16de Mai 1834.

Saaledes stod Leopold nu igjen ene og, som Protestant, Konge over en Befolkning af 4 Millioner Mennesker, af hvilke den største Deel vare uvidende og eenfoldige Katholiker, besjælede af et ikke lidet Kjætterhad. Det hele Folk var atter deelt i 3 politiske Partier: et liberalt, et katholsk og et Orangeparti, hvilket sidste endnu bar stor Hengivenhed for den gamle Kongefamilie. De to første havde i sin Tid forenet sig for at bevirke Revolutionen; nu, da den var fuldbragt, ophørte deres Forening, og hvert fulgte atter sine særegne Interesser. Det katholske Parti udgjorde Majoriteten i Kamrene og besad der en overveiende Indflydelse; thi det holdt Størstedelen af Folket i aandelige Ledebaand og havde vidst at sætte en saadan Valgmaade igjennem, at de mindste Landeiendoms-Besiddere og Forpagtere vare blevne valgberettigede, hvoraf det igjen blev en Følge, at de katholske Præster kunde styre Valgstemmerne efter den af Biskopperne opgivne Anviisning. Valgsedler med paaskrevne Navne uddeeltes iblandt Bønderne, som uden at have læst dem, ja ofte uden at kunne læse dem, nedlagde dem i Valgurnen.

Det liberale Parti, der var langt svagere, saae med Harme paa dette Rænkespil og nærmede sig, for at modarbeide det katholske Parti, Orangepartiet, af hvilket en Deel endnu ikke havde opgivet Haabet om at kunne virke til en Gjenoprettelse af Kong Vilhelms Regjering. Selv Ordførerne for de Liberale begyndte at holde et Slags Lovtale over den gamle Regjering, over dens Faderlighed, Mildhed

og Viisdom, og en Sammenligning mellem den gamle og nye Tilstand i Landet tjente blot til at kaste Ringeagt og Forhaanelse paa de nuregjerende Magthavere. Kong Leopolds Agtelse og Anseelse var saaledes i de første Aar af hans Kongeværdighed ikke af stor Betydning. De revolutionaire Lidenskaber vare endnu i en ustandselig Gjæring; ethvert Regjeringssystem fandt heftig Modstand og bitter Dadel; Ministrene laae idelig i Strid med Kamrene; det ene Ministerium tog Afsked efter det andet; Deputeretkammeret opløstes og Uroligheder, især fremkaldte af det katholske Parti, forefaldt paa forskjellige Steder.

Disse Uroligheder gik fornemmelig ud paa at forfølge Orangepartiets Tilhængere. Saadanne Forfølgelser forefaldt 1833 i Gent og Antverpen, hvor Pøbelen i sin fanatiske Ustyrlighed mishandlede Mennesker og ødelagde flere Huse; dog vare disse smaa Uroligheder ikkun Forspil for den store Orangeforfølgelse, som i Aaret 1834 udbrød i Bryssel. Flere Omstændigheder bidroge her til at fremskynde Udbrudet, i det Hadet til Hollænderne og Kong Vilhelm bestandig næredes ved dennes Haardnakkenhed og stundom Ubillighed imod Belgierne. Saaledes havde 2000 Belgiere siden 1830 gjort Tjeneste i de hollandske Kolonier i Indien; flere Gange havde den belgiske Regjering, understøttet af Frankrige og England, forlangt deres Tilbagesendelse til deres Fædreland; men uagtet ikknn 800 af dem nu vare i Live, negtede Kong Vilhelm dog deres Udlevering under det Paaskud, at hine Soldater frivilligen havde ladet sig hverve til at tjene i Kolonierne.

Paa samme Tid forefaldt i det Luxemburgske adskillige fiendtlige Sammenstød imellem Hollændere og Belgiere;

paa Grændserne af Nordbrabant forøgedes den hollandske Hær med 10,000 Mand og syntes blot at vente paa Befaling til at bryde ind i Belgien. Herved kom nu baade det katholske og det liberale Parti paa ny i Bevægelse; belgiske Tropper rykkede allevegne fra de franske hen til de hollandske Grændser, og Forbittrelsen imod Orangepartiet voxede med hver Dag. Dette Parti, som havde begyndt at nærme sig Kong Leopold, trak sig nu ogsaa paa eengang pludseligt tilbage. Deres Formænd lagde tydelig deres Modbydelighed for den nye Konge for Dagen; ved offentlige Anledninger, hvor alle Partier traf sammen, afsondrede Orangepartiets Tilhængere sig paa en skarp og i Øine faldende Maade, og Tonen i deres Dagblade røbede ikke sjelden en paafaldende Trodsighed. Dog, det blev ikke derved alene.

Det er bekjendt, at Revolutionen i Belgien havde lige fra Begyndelsen af baaret et vist Præg af Lyst til Rov og Ødelæggelse. Man lod sig ikke nøie med at inddrage den forrige Regentfamilies Besiddelser, for saavidt de kunde betragtes som Statseiendom, men man skaltede og valtede endog efter Behag med Alt, hvad der maatte kaldes dens private Eiendom. Hertil hørte nu iblandt Andet et udmærket Stutteri, som tilhørte Prindsen af Oranien. De derværende Heste besluttede den belgiske Regjering at sælge. Familien Oraniens Tilhængere opløftede herover et stort Harmskrig, bleve derpaa enige om at indkjøbe 4 af de skjønneste Heste og at tilbyde Prindsen dem til en Foræring, som et Beviis paa Høiagtelse. Hestene bleve kjøbte for 20,000 Franker, for hvis Udlæg Kjøberne skulde holdes skadesløse ved indsamlede frivillige Bidrag, hvortil en Indbydelse offentlig indrykkedes i Dagbladene, — en Trods, der endnu

forøgedes ved en Bekjendtgjørelse af Listen paa Dem, der havde undertegnet deres Navne. Paa denne Liste fandtes nu Navne af Mænd, der før 1830 havde hørt til den heftigste Opposition imod den hollandske Regjering, og som derved optraadte misbilligende mod den nye Tingenes Tilstand. Modpartierne benyttede denne Dristighed til at fremkalde en urolig Gjæring blandt Folket, især ved at udbrede det Rygte, at de hollandske Troppebevægelser paa Grændserne stode i Forbindelse med Orangepartiets Forhold, og at en almindelig Sammensværgelse til Fordeel for den oraniske Familie var i Værk.

Om Natten imellem den 4de og 5te April 1834 opsloges paa Gadehjørnerne i Brüssel Opfordringer til „alle sande Fædrelandsvenner“ til at tage Hevn over Fædrelandets skjændige Forrædere. Virkningerne af disse Opfordringer viste sig strax den paafølgende Aften. Gaderne fyldtes af Mennesker, deels af Pøbel, deels af forklædte Personer. Stærke Drikke uddeeltes i Overflødighed og opflammede endmere den forbittrede Mængde; trykte Sedler, indeholdende Navnene paa dem af Orangepartiet, hvem Opløbet skulde gjælde, fordeeltes i Hundredeviis, og under Afsyngningen af forskjellige Revolutionssange droge flere Hobe gjennem Gaderne, hvor de underveis forstærkedes med endeel unge Mennesker og Arbeidsfolk, ja endog med endeel Qvinder og Børn, som lystede at tage Deel i det forefaldende Bytte. En Hob ødelagde Orangebladet „Lynx's Trykkeri; en anden, der styredes af en usynlig Haand, strømmede hen til Hertugen af Ursels Bolig. Denne Mand havde været Minister under den forrige Regjering og havde underskrevet Indbydelsen til Hestekjøbet. Den fremstyrtende

Mængde, hvoraf en stor Deel var i beruset Tilstand, brød ind i Palladset og deels plyndrede, deels ødelagde Alt, hvad der fandtes i Værelserne. Hertugen selv, som kjækt satte sig til Modværge, blev overvældet og kastet til Jorden, og kun med Møie reven ud af de rasende Menneskers Hænder. — Raden kom nu til Fyrsten af Ligne. Eiheller i hans Pallads blev Noget skaanet; de kostbareste Malerier, Billedstøtter, Vaser, Krystalvarer, o. s. v. bleve kastede ud af Vinduerne og sønderknuste eller bortrøvede. Samme Skjæbne havde Marquien af Trazegnis, Greverne d'Oultremonts og Fleres Huse, ialt 16, der tilhørte deels adelige, deels borgerlige Familier. Alt hvad der fandtes, blev enten plyndret eller ødelagt. — Det Mærkværdigste ved hele dette Optrin var, at hverken Politiet eller den bevæbnede Magt rørte sig, saalænge Plyndringerne og Ødelæggelserne varede; Tropperne vægrede sig i Begyndelsen, af Had til Modpartiet, ved at skride ind; Magistraten nølede ligeledes, og man har beskyldt Kong Leopold for, at han i længere Tid med en vis Tilfredshed skal fra sit Pallads have seet paa de vilde forstyrrende Optrin og betragter dem som Udtryk af Hengivenhed for sin Person. Ikkun Ministeren for det Indre, Carl Rogier, var den eneste, som ingen Møie sparede for at standse det ødelæggende Uvæsen, og nær var han bleven et Offer for sine Bestræbelser, da den ustyrlige Pøbel søgte med Jernhager at rive ham af Hesten, og virkelig saarede ham i Hovedet. Først da den hele Ødelæggelse var fuldbragt, og Qvinder og Børn og drukne Mennesker med Bytte dreve omkring i Gaderne, lode Tropperne sig see. Kong Leopold selv, ledsaget af nogle Generaler og Adjutanter, indfandt sig nu

paa Stedet og modtoges der med jublende Tilraab af den berusede Mængde. Uagtet omtrent 100 Personer, som Deeltagere i de forefaldne Uordener samme Nat bleve fængslede, herskede dog Modløshed og Bestyrtelse i Staden. Endog hos de udenlandske Magter vakte denne Begivenhed Opmærksomhed. Imellem den engelske Gesandt og Kongen forefaldt et meget heftigt Optrin, og de andre Magters Gesandter indkom med de alvorligste Forespørgsler i samme Anledning; selv de ivrigste Medlemmer af den liberale Opposition, der indsaae, hvormeget en saadan Begivenhed vilde nedsætte Belgien i Europas Øine, tilbageholdt ikke deres Dadel og Bebreidelser over Regjeringen, og fordrede Ugjerningsmændene paa det alvorligste afstraffede.

Følgerne af Opstanden traf imidlertid nærmest de Fremmede, som opholdt sig i Landet. Et gammelt Decret fra den franske Republiks Tid blev fremsøgt, og ifølge dette anordnede Regjeringen, at alle Udlændinge, som vare bekjendte for, enten ved Pressen eller paa nogen anden Maade, at have ophidset til Omstyrtelse af den siden 1830 grundede Forfatning, skulde forvises Kongeriget. Iblandt dem indbefattedes endeel af de Mænd, der havde bidraget til Indkjøbet af de for Prindsen af Oranien bestemte Heste, foruden adskillige Redacteurer af Dagblade og Tidsskrifter i oranisk Aand, samt 7 Polakker, hvoriblandt den fra den polske Frihedskrig bekjendte Professor Lelewel. Denne Anordning blev, skjøndt ikke uden Modstand, erklæret for Lov. Regjeringen lod det ikke blive herved i sin Strenghed mod det oraniske Parti. Medens de Deputerede raadsloge om et andet Lovudkast i denne Retning, døde den 10 Maaneders gamle Kronprinds, den 16de Mai. Dette

Dødsfald forstærkede Frygten for Orangepartiets Virksomhed, og man skyndte sig nu med at give den Lov: at Enhver, der ophidsede til, eller blot forlangte Familien Nassaus Indsættelse i Belgien, skulde straffes med en Bøde af 10,000 Franker og Fængsel fra 6 Maaneder til 2 Aar. — Dog, det var ikke blot herved, men ogsaa ved Processen mod Ophavsmændene til og Deeltagerne i April-Opstanden, at Folkehadet til Orangepartiet lagde sig for Dagen. Flere af hine bleve fuldkomment overbeviste, og 77 Anklagede, om Natten mellem den 1ste og 2den Juni, under stærk Vagt førte til Mons for at stilles for Assiseretten; men de Edsvorne ved denne Ret erklærede dem alle for „ikke skyldige", — og Rettens Præsident saae sig følgeligen nødsaget til at sætte dem i Frihed. Neppe var Frikjendelsen udtalt, førend der udstedtes en Indbydelse til en Understøttelse for de Fattigste blandt de Frikjendte. Præsidenten, alle Rettens Medlemmer, de Edsvorne, Advokaterne og en stor Deel af de tilstedeværende Tilhørere gave saa rigelige Bidrag, at de Anklagede i Triumf vendte tilbage til Bryssel med en betydelig Pengesum.

Imidlertid dømte Retten i Bryssel 1835 denne Stad til at erstatte den ved Opstanden affstedkomne Plyndring og Ødelæggelse med et Beløb af omtrent 400,000 Franker, — en Dom, der noget bidrog til, at den høiere Adel af det oraniske Parti nærmede sig Hoffet; desuden svækkedes dette Parties Forhaabninger, da den belgiske Dronning atter fødte en Prinds.

Alligevel var Partiaanden ikke herved bleven bragt til Ro; den reiste sig derefter kun saameget desto stærkere, deels imellem de forskjellige materielle Interesser, deels imellem

det katholske og det liberale Parti. Ved Adskillelsen fra Holland havde Belgien mistet Afsætningen af sine Frembringelser til de hollandske Kolonier, og de omliggende Staters Toldlove indskrænkede dets Handel betydeligt. Det var da naturligt, at mange og forskjellige Interesser søgte at gjøre sig gjældende, saa at Landeiendoms-Besidderne endog arbeidede paa Indførelsen af en Kornlov efter Englands Exempel; men det var da eiheller at undres over, at Utilfredsheden yttrede sig paa mange Maader, og det var ligeledes ganske i sin Orden, at den katholske Geistlighed i Forstaaelse med det pavelige Hof søgte at forøge og grundfæste sin Magt og Anseelse, under den i Staten herskende Forvirring og under Regjeringens Mangel paa Kraft. I Aaret 1834 lode Biskopperne udgaae en Omgangsskrivelse til deres underordnede Geistlighed, hvori de tilkjendegave, at alle de Kirkegodser, som vare solgte, men ikke nævnte i Overeenskomsten af 15de Juli 1801 imellem Pavestolen og og den daværende franske Regjering, skulde fordres tilbage og igjen overgives Kirken. Præmonstratenser og Franciskanerklostre oprettedes, og efter disse fulgte snart Capuciner og Trinitarier. Heller ikke Jesuiterne havde forsømt at indfinde sig. I Mecheln aabnede de under Biskoppens Forsæde deres geistlige Øvelser, og i et Hyrdebrev formanedes de Troende til ikke at besøge Skuespil eller Baller om Søndagen. Saaledes steg nu Middelalderens Aand atter frem i Belgien, og den katholske Geistlighed stræbte i Særdeleshed atter at faae al Folkeunderviisningen i sine Hænder. Alle Underviisnings-Anstalter fra den forrige Regjerings Tid vare under Revolutionens Forstyrrelser komne i dybt Forfald; nu fremkom Regjeringen med et Lovforslag til at ordne den of-

fentlige Underviisning; men Katholikerne fordrede ved denne Leilighed, at den katholske Religion skulde ved de høiere Læreanstalter være Underviisningens Grundlag. Da Regjeringen ikke ubetinget vilde gaae ind paa denne Fordring, toge Biskopperne derefter deres Forholdsregler for at faae et fuldstændigt katholsk Universitet oprettet. Ved frivillige Sammenskud af fromme Katholiker tilveiebragtes til dette Øiemed snart 2 Millioner Franker. Pave Gregor XVI nølede heller ikke med at yttre sin høie Glæde over dette hellige Foretagende, og inden Udgangen af Aaret 1834 aabnede Katholikerne virkelig deres Universitet i Mecheln, hvorfra det siden forflyttedes til Löven.

Det liberale Parti saae med Fortrydelse denne Katholikernes voxende Magt; men Statsforfatningen havde nu engang erkjendt en fuldkommen Lærefrihed, og fra Lovens Side var Intet at indvende mod Katholikernes Foretagende. Der stod da for det liberale Parti ingen anden Udvei aaben til at modarbeide den truende Formørkelse, end ligeledes at oprette Læreanstalter i en modsat Aand; thi Truselsbreve og Vinduesstorme, hvori Bitterheden mod Katholikerne stundom gav sig Luft, havde ingen videre Virkning. Vel omdannede Regjeringen de 2 Statsuniversiteter i Lüttich og Gent, men de Liberale attraaede i Særdeleshed et uafhængigt liberalt Universitet, og ved deres utrættelige Bestræbelser og frivillige Bidrag, kom da ogsaa virkelig et saadant istand i BrYssel, hvilken Stad gav en betydelig Sum til dets Oprettelse. Men ved disse modsatte Bestræbelser strammedes stedse meer og mere Forholdet imellem det liberale og det katholske Parti, og ved flere Leiligheder, saasom paa Theatret i Bryssel, hvor Molieres Skuespil Tartuffe eller den

Skinhellige flere Gange forlangtes opført, haanedes og spottedes Katholikerne paa en høist krænkende Maade.

Det var da atter her en vanskelig Opgave for Kong Leopold at holde den rette Ligevægt imellem disse Partier. Med en beregnende Klogskab vogtede han sig for at bryde med det katholske, som var det stærkeste Parti, og gjorde flere Skridt, der maatte smigre dets Tilhængeres Stolthed. Saaledes modtog han den 5te Juli 1835 i en høitidelig Audients den pavelige Nuntius Grizzi, og sendte fra sit Hof en belgisk Gesandt til Rom. Desuden bestræbte Regjeringen sig for at dæmpe de revolutionaire Lidenskaber ved at henvende Opmærksomheden paa store Anlæg af Jernbaner; fra 1835 til 1837 anlagdes flere Jernbanelinier, og den belgiske Industri steg til en hidtil ukjendt Høide. Det kom endog saavidt, at der opstod et nyt Parti, bestaaende af Fabrikeiere og Handelsmænd, hvilke kaldtes Industrielle eller Bankister, der søgte at optræde mod det katholske og det liberale Parti. Selv Kongen og Ministeriet understøttede dette nye Parti, men det blev stødt tilbage i Kammeret, og Ministeriet maatte vige for Katholikerne 1837. Ikke desto mindre vedblev en haardnakket Kamp imellem de to gamle Partier, i hvilken Kamp det hele Folk efterhaanden deelte sig i Katholiker og Liberale. Disse sidste vandt for en Tid en tilsyneladende Seier, i det et liberalt Ministerium traadte i Spidsen for Regjeringen 1840, men Kampen fortsattes og er endnu ikke tilende.

Lykkeligere havde Kong Leopold imidlertid været i Henseende til at faae Belgiens Forhold til Holland bestemt, skjøndt hans uvisse Stilling mangengang havde sat hans Taalmodighed paa Prøve. Efterat Overeenskomsten af 21de

Mai 1833 var bleven sluttet, toge de diplomatiske Forhandlinger atter deres Begyndelse. Der gjordes strax i Berlin et Forsøg paa at udrede Forviklingerne mellem Belgien og Holland, men da dette løb frugtesløst af, aabnedes atter Conferentsen i London. Begge Partier opstillede Vanskeligheder og antoge blot de 18 af de saakaldte 24 Artikler, og de Fordringer Kong Vilhelm fremkom med angaaende Delingen af Statsgjælden, angaaende Skibsfarten paa Schelde og begge Staters Grændse, bleve tilbagevisste af Conferentsen, som nu en Tidlang afbrød sine Forhandlinger. Ved et Slags Forlig, som den 18de Novbr. 1833 kom istand ved Underhandlinger imellem begge Stater, samtykkede Kong Wilhelm blot i Hollands og Belgiens Adskillelse, og at Skibsfarten paa Maasfloden blev ordnet; men en egentlig Fred fandt endnu ikke Sted. Det værste Stridspunkt var Luxemburg. Conferentsen i London havde erklæret, at den ikke atter vilde begynde sin Virksomhed, forinden Kong Wilhelm havde erholdt den tydske Forbundsdags Samtykke til Udjevnelsen af de luxemburgske Anliggender, og var kommen overeens med de uafhængige Arvinger om en Erstatning for de Landstrækninger, der skulde afstaaes til Belgien. Men ogsaa her viste den hollandske Konge den gamle Gjenstridighed. Aaret 1834 forløb med de forskjellige Tvistigheder i Luxemburg, saasom om Brændesalg i de offentlige Skove, om Udskrivning af Soldater, o. m. d. Baade Belgierne og Hollænderne lode Tropper rykke frem mod Grændserne, og kun den tydske Forbundsdags Mellemkomst forhindrede Udbrudet af Fiendtligheder.

Med forskjellige Trusler og Demonstrationer hengik saaledes flere Aar, indtil Kong Wilhelm i 1838 pludselig

erklærede sig beredvillig til at antage de 24 Artikler. Tilstanden og Stemningen i Holland havde omsider bragt ham til denne Beslutning. Hollænderne havde i de første Aar efter den belgiske Revolution oprigtig deelt deres Konges Harme, understøttet ham med ufortrøden Iver og med største Beredvillighed baaret de tunge Byrder, en vedvarende Krigstilstand fordrede. Efterhaanden var denne varme Begeistring kjølnet. Haabet om at vinde Belgien tilbage var lidt efter lidt forsvundet, og Kongens Haardnakkenhed mod en fredelig Afgjørelse af det belgiske Spørgsmaal, vakte deres Mishag. Holland med sin uhyre Statsgjæld var i en temmelig trængselfuld Stilling; thi saalænge de 24 Artikler ikke vare antagne, maatte de hollandske Finantser bære Byrderne af den Deel af Gjælden, der skulde gaae over paa Belgien, og Landet var ikke istand til at udrede Statsgjældens Renter. Finantserne bestode blot ved Laan, og med hvert Laan voxede Byrderne og Forlegenheden; den ene Finantsplan blev lagt og forkastet efter den anden, og i Generalstaternes Forsamling yttrede Misfornøielsen sig ikke altid i de lempeligste Udtryk.

Under saadanne Omstændigheder var det, at Kong Vilhelm erklærede sig beredvillig til at samtykke i de 24 Artikler. Dog, dermed var Sagen ingenlunde bragt tilende; thi nu modsatte ogsaa Belgien sig og erklærede, hverken at ville overtage den bestemte Andeel af den hollandske Statsgjæld eller aftræde de fordrede Landstrækninger, og Belgierne kom tillige i en forfærdelig Gjæring af Harme over Fordringerne i de 24 Artikler. Paa begge Sider lavede man sig nu atter til Krig. Holland sendte 50,000 Mand til Grændsen; Belgien gjorde sin hele Hær marschfærdig og

indbød den bekjendte polske General Skrzynecki til at komme did for at overtage en Befaling i Hæren. Skrzynecki opholdt sig dengang i Prag, hvor han levede under Politiets strenge Bevogtning, men han flygtede derfra og ankom til Brysfel i Begyndelsen af Aaret 1839. Conferentsen i London lod sig imidlertid ikke forstyrre i sine Beslutninger. Den 3die Februar tilkjendegav den formelig den belgiske Regjering, at Delingen af Luxemburg og Limburg maatte iværksættes inden 5 Dage, og at Belgiens Gjæld til Holland skulde fastsættes til 5 Millioner Gylden.

Belgiernes Yttringer i Anledning af denne Beslutning, og især Skrzyneckis Ankomst og Ansættelse som Divisionsgeneral i den belgiske Hær frembragte et levende Røre blandt de fremmede Gesandter i Brysfel. Ruslands, Preussens og Østerriges Befuldmægtigede forlangte den polske Generals Bortviisning, og forlode Belgiens Hovedstad, den 7de Februar, da deres Fordring vistes tilbage; dog blev Følgen deraf den, at Skrzynecki ikke kom i Virksomhed, men forlod kort efter Belgien med en Pension. Brysfel var i en urolig Bevægelse og i Kamrene, som aabnedes den 19de Februar, kom det til et stormende Møde, da Ministeren for det Indre androg paa en Bemyndigelse for Kongen til at underskrive de 24 Artikler. Under de heftigste Forhandlinger henstod Sagen uafgjort i flere Uger. Tilsidst seirede dog Fredspartiet, og med 58 mod 42 Stemmer samtykkede Kammeret omsider i den forlangte Bemyndigelse.

Forliget af 19de April 1839 afgjorde nu Belgiens og Hollands Mellemværende. Kongeriget Belgien kom til at bestaae af Provindserne Sydbrabant, Lüttich, Namur, Hennegau, Østflandern, Vestflandern,

Antverpen og Limburg, med Undtagelse af den Deel af denne Provinds, som ligger paa den høire Side af Maas, samt en Landstrækning paa den venstre med Fæstningen Maestricht, desuden en Deel af Luxemburg. De tydske Landsdele adskiltes fra det tydske Forbund, og Belgien skulde iøvrigt udgjøre en neutral Stat, der ogsaa var forpligtet til at iagttage Neutralitet imod andre Stater. Flodfarten og Tolden blev bestemt, og Kongen af Holland skulde treffe en Overeenskomst med det tydske Forbund og de nassauske Arvinger om Godtgjørelse for de afstaaede Lande.

Saaledes var da ved et Magtsprog af Conferentsen i London, efter 9 Aars Krigstilstand, en Fred bleven tilveiebragt imellem de to Nabostater. Men i disse Staters Indre gjærede fremdeles Utilfredshedens Stof: i Belgien de religiøse og politiske Partilidenskaber; i Holland den stedse voxende Finantsnød og den gamle Konges Forhold. Vilhelm mistede, den 12te October 1837, ved Døden sin Gemalinde, Lovise; men snart udbredte sig det Rygte, at han havde i Sinde at gifte sig igjen under sin Stand, med en Grevinde d'Oultremont. Et saadant Giftermaal mishagede Hollænderne, ikke blot fordi Kongen allerede var i Oldingsalderen, — han var 68 Aar — men især fordi Grevinden var katholsk og ikke yndet af Folket. Misfornøielsen yttrede sig efterhaanden saa lydelig, at Kongen fandt sig foranlediget til offentligt at erklære, at et Giftermaal i hans Alder aldrig havde været hans Tanke. Det Følgende viste alligevel, at denne Erklæring ikke just var den paalideligste Sandhed; meget mere bleve Giftetankerne stedse stærkere; dog vilde han ikke som Konge bære den Fortrydelse, som derover

maatte aabenbare sig hos hans Folk, og han besluttede at nedlægge Kronen. Denne Beslutning udførte han efter en 27 Aars Regjering, den 17 October 1840. Hans Søn Vilhelm **II** besteg derpaa Hollands Throne.

Den gamle Konge, der tilforn havde været saa elsket og agtet af det hollandske Folk, unddrog sig nu dette Folks Harme og forlod Landet. Under Titel af Greve af Nassau begav han sig som Privatmand til Berlin, hvor han kort efter giftede sig med Grevinde d'Oultremont. Her døde han den 12te Decbr. 1843. Ved denne Kong Vilhelm var den Mærkelighed, at skjøndt hans Kongerige af alle Riger i Europa havde den største Gjæld, var han dog selv den rigeste Mand i denne Verdensdeel. Sin Rigdom havde han samlet deels ved klog Sparsomhed, deels ved heldige Speculationer, og den skal ved hans Død have beløbet sig til 150 Millioner Gylden. Man sagde derfor om ham, at han baade var „en Kongekjøbmand og en Kjøbmandskonge."

IX Kapitel.

Begivenheder paa den pyrenæiske Halvø.

I.

Spanien. Oplösning af Martinez de la Rosas Ministerium. Fremmede Hjelpetropper imod Don Carlos. Denne Prætendents Forholdsregler i den Anledning. Englands Indsigelse derimod. Zumala-Carreguys Angreb paa Bilbao; hans Død; hans Charakteer. Tilstanden i Don Carlos Hær efter Zumalas Død. Jomfru Marias Udnævnelse til Overgeneral. Cordova, Regjeringens General. Seier ved Mendiggoria. Begge Partiers Pralerier og Grusomheder. Torenos Ministerium. Munkeforfølgelser og Klosterødelæggelser. Opstand i Barcelona. General Bassas Mord. Provisorisk Junta. Regjeringens Tvangsforholdsregler. Opstand i Madrid; dens Undertrykkelse. Anordning mod Juntaerne af 3 Sept. Regjeringens Stilling. Mendizabal som Minister. Cortes Indkaldelse. Almindelig Folkebegeistring. 1835.

Siden vi afbrøde Fortællingen om Begivenhederne i Spanien, (2 D. S. 161.) havde Tilstanden i dette ulykkelige Land ikke forbedret sig. Det blodige Skuespil voxer stedse meer og mere i Grueligbed, og det er ikke uden Rædsel, Historien betragter de vilde og umenneskelige Optrin. I de nordlige Provindser, hvor Don Carlos førte Kampen imod den i Madrid bestaaende Regjering, fortsattes Borgerkrigen; i de sydlige var Misfornøielsen almindelig, og da Regjeringen hverken nød Tillid eller besad Anseelse, fremkaldte dens kraftløse og dog stivsindede Holdning de frygteligste Udbrud af Folkeraseriet.

Martinez de la Rosa, som havde haabet ved Hjelp af Deeltagerne i Qvadrupeltraktaten, især Frankrige, at ende Borgerkrigen og endelig ved det kongelige Statut at bringe

Spanien Rolighed, saae sig skuffet i sine Forhaabninger og nedlagde sit Ministerembede den 7de Juni 1835. I de franske Kamre opløftede vel nogle Medlemmer, fornemmelig Thiers, deres Røst for Opfyldelsen af Qvadrupeltraktaten og en kraftig Mellemkomst i Spanien, men Kong Ludvig Philip, som stedse frygtede Følgerne af et saadant Skridt, satte sig derimod af alle Kræfter og skal have yttret, at han hellere vilde skifte Ministre syv Gange, end gribe umiddelbart ind i de spanske Anliggender. Den engelske Regjering erklærede ligeledes, at den ikke ansaae en væbnet Indblandelse i Spaniens Forviklinger for tilstrækkelig retfærdiggjort ved Omstændighederne. Noget besluttede man alligevel at gjøre, for at beholde Skinnet af Traktatens Opfyldelse. Frankrige stillede den saakaldte Fremmedlegion i Afrika paa 4000 Mand til Spaniens Raadighed og tillod inden sine Grændser at foretage Hvervinger, for at samle Forstærkninger til hiin Legion. England indrømmede, at der i Storbrittanien samledes et Hjelpecorps paa 8—10,000 Mand; Portugal leverede til Grændserne en lille Hær paa 6,000 Mand, og saaledes kom efterhaanden 20,000 fremmede Soldater Regjeringen i Madrid til Undsætning. Hertil kom endnu, at engelske og franske Krigsskibe blokerede de spanske Kyster, for at hindre Tilførsel til Don Carlos.

Hos denne Prætendent opluede den bittreste Harme, da han fik Kundskab om hiin Beslutning fra Englands og Frankriges Side, og skjøndt de fremmede Tropper først landede i Spanien hen paa Efteraaret, lod han dog allerede den 20de Juni 1835 udgaae den Bekjendtgjørelse: at alle Fremmede, der paa spansk Grund bleve grebne med Vaaben i Haand, skulde være udelukkede fra den med Lord Elliot indgangne

Overeenskomst om Fangers Udvexling; de skulde derimod strax stilles for en Krigsret og skydes. Ikkun saamegen Tid skulde forundes Enhver, at han kunde modtage geistlig Trøst eller, hvis det var en Kjætter, oplæres om sine Vildfarelser.

At en saadan Bekjendtgjørelse under de daværende Omstændigheder vakte megen Opsigt i England, var en Selvfølge. Foranlediget af Parlamentet vilde den engelske Regjering ved Trusler tvinge Don Carlos til at kalde den tilbage; men han svarede kjækt: han kunde ikke forandre sin Beslutning til Fordeel for Englænderne; — vilde de ikke udsætte sig for dens Udførelse, kunde de jo blive hjemme. Dersom Spaniere kom til Irland for at understøtte det Regjeringen fiendtlige Parti, kunde Ingen formene den engelske Regjering at lade dem skyde.

Ogsaa Don Carlos's Feltherre, Zumala-Carreguy tog sine Forholdsregler efter de udenlandsfra imod hans Herre trufne Foranstaltninger. Saasnart han erfarede disse, rykkede han, efter General Valdez's Nederlag frem imod Bilbao for at frarive Fienden denne vigtige Stad. Forgjæves anstrengte Valdez sig for at komme Staden til Undsætning. Hans Hær var saa godt som i en Opløsningstilstand; Soldaterne deserterede flokkeviis, og førend han kunde sætte sig i Bevægelse, styrtede Carlisterne løs paa Bilbao. I Haab om Undsætning sloge Indvaanerne med Kjækhed det første Angreb tilbage. Om Morgenen den 17de Juni ordnede Zumala-Carreguy Alt til en almindelig Storm. Selv brusede han derpaa i Spidsen for sine Kolonner frem paa sin hvide Stridshingst og var allerede ved at trænge ind i Staden; da traf en Kugle hans ene Been og borttog

endeel af Læggen. Endnu holdt han sig i nogen Tid paa Hesten, men maatte tilsidst forlade Kampen for at lade Saaret forbinde. Herved voxede Indvaanernes Mod. Stormen blev afslaaet, og Staden endelig befriet ved de fremrykkende Christinere under General Espartero.

Bilbaos Bestormelse endte Zumala-Carreguys Heltebane. Han havde fra Kamppladsen ladet sig føre til sin Fødeby Ormaisteguy. Saaret, som i Begyndelsen ikke blev anseet af Betydenhed og derover forsømtes, gik efterhaanden i Betændelse; Benet maatte sættes af, og Døden paafulgte derefter den 25de Juni 1835. Uagtet nu Zumalas Død syntes at have været en naturlig Følge af hans Saar, beskyldte hans Venner dog General Moreno for at have forgivet ham. De paastode, at Moreno, som var en ivrig, ubetinget Carlist, havde paa sin Herres Vegne været bange for den Folkeyndest, der overalt blev viist Zumala-Carreguy, og for den baskiske Republikanisme, hvoraf han i Grunden besjæledes. Sammenhængen er endnu indhyllet i Mørke; blot Saameget er bekjendt, at Enken forlangte en nøie Undersøgelse af sin Mands Dødsmaade, hvilken man paa alle Maader søgte at forhindre.

Man har beskrevet Zumala-Carreguy som en Mand med en overlegen aandelig Kraft og et eventyrligt, ridderligt Væsen, der havde alle en Spaniers Dyder og Lyder. Han var modig, dristig, utrættelig, uegennyttig, men ogsaa grusom; det sidste maaskee blot en Følge af Borgerkrigen og den spanske Charakteer, thi han skal ved flere Leiligheder have givet Beviser paa Deeltagelse. En Skolemester, der engang skulde skydes, rakte han endnu paa Veien sin Cigar, for at han derved kunde tænde den, han holdt

i Haanden. Naar han havde Penge, kastede han dem gjerne ud af Vinduet til de Fattige, og besvarede sin Kones Bebreidelse herover dermed: at det var det bedste Middel til at ligne Gud. Dette veed man i det mindste, at hans hele Formue ved hans Død ikkun beløb sig til 48 Pund Sterling, som han til Slutningen uddeelte blandt sine Tjenere. Som Folkeanfører forstod han at vinde og begeistre den menige Mand for sin Person og for den Sag, han forsvarede. Sine Soldaters Kjærlighed og Tillid besad han i høieste Grad, og de kaldte ham aldrig Andet en Onkel Thomas, ved hvilket Navn han var bekjendt i hele Biscaya. Iøvrigt paastaaes der, at han af uskrømtet Kjærlighed til sit Fædreland og af reen Iver for dets Rettigheder skal have grebet til Vaaben, og at Don Carlos, som nok havde mærket dette, ikke var videre bedrøvet over sin Feltherres Død.

Don Carlos's Foretagende mistede sin kraftigste Støtte i Zumala-Carreguy; thi han var det Baand, der sammenholdt den baskiske Opstand til et Heelt. Vel fortsattes Borgerkrigen, og i det Enkelte ikke altid uden Fremgang, men i længere Tid dog uden Plan og uden synderlig Kraft. Anførerne, som hidtil havde bøiet sig under Zumalas Overlegenhed, traadte snart frem med større Selvstændighed. Moreno, som nu fik Overbefalingen, var mistænkt som Zumalas Morder og kaldtes med Afsky „Bødelen fra Malaga“, fordi han i sin Tid havde spillet Forræder mod Torrijos. Espanna, Don Carlos's Yndling, var yderst forhadt. Flere Anførere vare efterhaanden faldne eller gjorte udygtige til Krigen, og saa stor Mangel led nu Don Carlos paa duelige Generaler, at han tog sin Tilflugt

til den hellige Jomfru Maria og udnævnte hende til Overgeneral over sin Hær. Han befalede i denne Anledning, at hendes Billede, som stod i hans Fauer, skulde ydes de samme Æresbeviisninger som det hellige Sacrament. Om denne Foranstaltning virkelig udsprang af hans egen Fanatisme eller af Hykleri for at opflamme en religiøs Begeistring hos Menigmand, er uvist.

General Valdez havde imidlertid, baade ved sine Nederlag og ved sit øvrige Forhold, paadraget sig Regjeringens Mishag og maatte nedlægge Kommandoen. General Cordova, en Mand, af et for den constitutionelle Sag tvetydigt Rygte, fik nu Overbefalingen over Regjeringens Tropper, og var i Førstningen heldig i sine Foretagender. Den 16de Juli bibragte han Carlisterne et stort Nederlag ved Mendiggoria, og tog ved et Udfald fra Fæstningen Puento de la Reina den carlistiske Kommandant Vincente de la Reyna til Fange. Denne Mand havde ydet Don Carlos store Tjenester, og Prætendenten gjorde sig al mulig Umage for at faae ham fri; han skal endog have tilbudet en heel Bataillon paa 440 Mand, som havde maattet strække Vaaben, for hans Udløsning. Men Tilbudet kom for sildigt; Vincente de la Reyna var allerede bleven skudt. Saalidet agtedes nu selv af Regjeringens Feltherrer Overeenskomsten med Lord Elliot. Flere Maaneder forløb derefter for begge Partier med at drage hid og did, uden at man er istand til at øine nogen Plan eller noget Maal. Ikkun det mest overdrevne Praleri fyldte deres Bekjendtgjørelser; enhver nok saa liden Fægtning udbasunedes som et stort Slag, enhver nok saa liden Fordeel som en

afgjørende Seier. Det Eneste som var sandt, var Uenigheden mellem de fremmede Hjelpetropper og Regjeringens Soldater, og de uhørte Grusomheder, Dronningens Feltherrer Espartero og Mina udøvede, — Grusomheder, hvilke bragte deres egne Venner til at gyse. Saaledes gik Aaret 1835 atter tilende, uden at noget Afgjørende skete i den baskiske Krig.

Imidlertid var Regjeringen i Madrid ei heller istand til at tilveiebringe Orden i Statsstyrelsen eller at kue den revolutionaire Aand, der rundt omkring i Spanien gav sig Luft i de voldsomste Udbrud. Efterat Ministeriet Martinez de la Rosa var opløst, dannedes den 15de Juni 1835, under Forsæde af Grev Toreno, et nyt Ministerium, i hvilket Alvarez y Mendizabal, der dengang opholdt sig i London, overtog Finantsbestyrelsen. Vel optraadte dette som et frisindet Ministerium, men udgjorde egentlig en Samling af alle Meninger og Partianskuelser; alligevel vakte det i Begyndelsen store Forhaabninger hos de Liberale, fordi det stillede som sin Opgave en større Pressefrihed, Oprettelse af Provindsial-Deputationer, Ophævelsen af Klostrene, Erstatning for de tilbagetagne Nationalgodser, Bekæmpelsen af Carlisterne, o. s. v. Ikke desto mindre varede det kun kort, førend den Tro blev almindelig, at alle disse Løfter ikke vare ganske alvorlig meente, og at den egentlige Hensigt dog var at opretholde det kongelige Statut, maaskee med nogle smaa Forandringer. Constitutionen af 1812 var nu allevegne bleven det almindelige Løsen. Især var Forbittrelsen vendt imod Munkene som dem, der med deres Indflydelse paa Almuen altid vare optraadte til Absolutismens Forsvar og ideligen understøttede de carlistiske Forbindelser. Da nu

Ministeriet i flere Uger nølede med at opfylde de vakte Forhaabninger, søgte Folket paa egen Haand at gjøre disse til Virkelighed. Det var fornemmelig i Aragoniens Stæder at Oprørsaanden rørte sig stærkest, og det allerførste Udbrud skete i Saragossa, hvis 36 Klostres store Munkebefolkning stedse havde forøget Hadet til Geistligheden.

Den 5te Juli 1835 samlede sig paa de offentlige Pladser en stor Mængde Mennesker; snart gjenlød Staden af Forbandelser og Skjældsord imod Munkene, og Enhver, som var mistænkt for at holde med Don Carlos, blev mishandlet med Stokkeprygl og Steenkast. En talrig Skare stormede derpaa hen til Klosteret St. Domingo, satte Ild paa Porten og myrdede flere Munke, som ikke havde faaet Tid til at redde sig. Lignende Optrin forefaldt i de andre Klostre, uden at Tropperne og Borgergarden for Alvor søgte at forhindre det. Ødelæggelsen fortsattes Dagen efter under det uophørlige Raab: „Constitutionen leve!“ — hvorved man forstod Kortesforfatningen af 1812 og 1820. Først sildigt lykkedes det Øvrigheden at standse det vilde Uvæsen. Da Troppeene viste en betænkelig Holdning, traadte Officererne sammen for at opsætte deres Besværinger skriftligt; de udfærdigede derpaa en Forestilling til Regentinden, hvori de ligefrem fordrede en Reform af Geistligheden, Ophævelse af alle Klostre i Saragossa, Afskedigelse af alle Embedsmænd, der vare mistænkte for et uconstitutionelt Sindelag, Pressefrihed og Tilendebringelse af Krigen i Biscaya. Ikkun paa disse Betingelser lovede de at opretholde den offentlige Rolighed.

Regjeringen i Madrid, som havde faaet Mod ved Zumala-Carreguis Død og ved Forventningen om Hjelp

fra England og Frankrige, traadte dette truende Manifest med en sjelden Bestemthed imode. Den erklærede Begivenheden i Saragossa for Følgerne af en dybt anlagt og vidtforgrenet Plan til at opløse de nærværende Statsforhold og at bringe alle Anarkiets Grueligheder over Nationen; — den meente, at Oprørsaanden blot kunde kues ved at indjages Skræk. Regentinden satte da sit Navn under de af Ministeriet forelagte Forordninger til Tvangsforholdsregler imod de oprørske Foretagender. Man troede derhos at dæmpe Misfornøielsen ved at oprette nogle flere Municipaliteter og ved at indføre saakaldte Provindsial-Deputationer, der skulde undersøge de forhaandenværende Misbrng og gjøre Forslag til at afhjelpe disse. Men Misfornøielsen lod sig ikke mere kue ved Trusler eller besværge ved Løfter, eller dæmpe ved Forandringer i det kongelige Statuts Aand. Oprøret forplantede sig ustandseligt fra Stad til Stad; allevegne reiste Nationalgarden Constitutionsfanen, Pøbelen anfaldt Klostrene og myrdede uden Barmhjertighed Munkene. Det samme Folk, som 1823 havde kastet sig paa Knæe for Munkene og raabt: „Constitutionen dø!“ — „den uindskrænkede Konge leve!“ „Inqvisitionen leve!“ — og som med Forhaanelser havde ledsaget de Constitutionelle til Galgen, — det samme Folk fuldførte nu, under det modsatte Raab de grueligste Gjerninger paa deres gamle Afguder.

Oprøret forplantede sig ogsaa hurtigt til Catalonien. Den 22de Juli fulgte Staden Reus det i Saragossa givne Exempel. Iblandt en carlistisk Guerillabande, som havde slaaet en Afdeling af Soldater, troede man at have seet nogle Munke. Denne Omstændighed gav nærmest Anledning til et Angreb paa de derværende Klostre. Pøbelen stak Ild

paa Bygningerne og drev med Bajonnetter de ulykkelige Munke, der søgte at flygte, tilbage ind i de brændende Klostre. Af 38 Munke omkom de 36 paa denne Maade. Rasende Qvinder sysselsatte sig under skrækkelige Hyl og Skrig med at vedligeholde Ilden og at hindre de Indspærrede fra at undkomme.

I Barcelonna, Cataloniens Hovedstad, begyndte den ved en Dyrefægtning sammenløbne Pøbel lignende Optrin. Den forstyrrede først Alt, hvad der fandtes paa Fægterpladsen og stak derpaa flere Klostre i Brand. Fra adskillige forsvarede Munkene sig kjækt ved en levende Geværild paa Brandstifterne, hvilket Forsvar de maatte bøde for med Livet. Endeel af disse Klostrenes Beboere lod Øvrigheden under en stærk Bedækning føre til Citadellet i Sikkerhed, men den rasende Pøbel rev dem paa Gaden ud af Soldaternes Midte og nedhuggede flere af dem paa den grueligste Maade. Dagen efter gik den samme Pøbel løs paa nogle Fabrikker, der brugte Maskiner til deres Drift.

I mangfoldige Stæder, i Figueras, Martorell, Walls, Murcia, Cordova, o. a. fandt disse Rædselsgjerninger snart Efterligninger.

Forfærdelse greb Regentinden og Ministrene ved Efterretningen om alle disse Voldsoptrin, og de besluttede endelig at iværksætte paa lovlig Maade en Indskrænkning af Klostervæsenet. Den 29de Juli 1835 udkom en Forordning, hvorved bestemtes, at alle Klostre og Conventshuse, der ikke havde 12 Medlemmer, skulde ophæves. 900 Klostre med deres Godser skulde saaledes inddrages og sælges til Afbetaling af Statsgjælden. Men denne Foranstaltning kom tildeels for sildig, og var desuden ikke tilfredsstillende. Ode-

læggelsesværket fortsatte sin Gang, og Urolighederne i Barcelonna fornyedes paa en skrækkelig Maade.

Ved Indtrædelsen af August rykkede, paa Regjeringens Befaling, Provindsens Generalcapitain Llauder, og Stadens Gouverneur, General Bassa, der havde været ude paa et Streiftog imod Carlisterne, frem med 2000 Mand Tropper for at besætte Barcelonna. Indvaanerne vare blevne enige om at opretholde Orden, saalænge hine Krigsbefalingsmænd ikke vilde tvinge dem med Vaabenmagt eller oprette Krigsretter. Llauder blev paa Efterretning herom tilbage, men Bassa troede at burde indjage Stadens Beboere Skræk ved at rykke ind med sin Krigsmagt. „Enten jeg eller Folket!“ — skal have været hans Løsen, og i Spidsen for sine Tropper drog han den 5te August ind i Staden. Her opholdt sig dengang en heel Deel Eventyrere af forskjellige Nationer: Italienere, Polakker og Tydskere, som gjorde Alt, hvad der stod i deres Magt, for at ophidse den allerede nokſom forbittrede Befolkning imod de indrykkede Tropper, især udmærkede sig herved en tydsk Doctor Rauschenplatt, der var berygtet for sin Deelagtighed i den frankfurtske Opstand og mange andre Komplotter. Det lykkedes ogsaa at bringe Forbittelsen til Udbrud. Folket rottede sig sammen og stormede Palladset, hvori General Bassa var. Vel raabte han nu i sin Angest ned fra Altanen: „Friheden leve!“ — men det var for sildigt. Den stormende Mængde overvældede og myrdede ham og styrtede derpaa Liget fra Altanen ned paa Gaden. Pøbelen slæbte det derefter under Raab og Skrig igjennem Gaderne, og opbrændte det tilsidst paa et Baal, der blev opreist af Politiets Arkiv. Nu kom Raden til de offentlige Bygninger,

Bibliotheker, Arkiver, Fabrikker, Dampmaskiner, o. s. v., der deels bleve ødelagte, deels plyndrede, deels stukne i Brand. Ferdinand **VII's** kolossale Standbillede i Bronce, som stod paa Slotspladsen, blev hugget i Stykker under det blandede Raab: „Isabella leve!“ — „Friheden leve!“ — Under alle disse Ødelæggelsens Optrin bar Folket imidlertid Dronning Maria Christines Farver, talede om Spaniens skjønne Forhaabninger, om Fædrelandets Morgenrøde, om Tyranniets Undergang, om Folkets nærforestaaende Herredømme og mere Deslige. — Tropperne gjorde ingen Modstand, men røbede endog deres Bifald til den udøvede Mordbrand og det herskende Myrderi.

Generalcapitainen Llauder, som frygtede Bassas Skjæbne, søgte Sikkerhed for sig og sin Familie ind over den franske Grændse.

Først efter flere Dages Brand, Mord, Plyndring og Ødelæggelse indtraadte i Barcelonna den 8de August et Slags Stilstand. En provisorisk Junta traadte nu sammen for at lede de offentlige Anliggender; i Spidsen for den stillede sig General Pastor, der foreløbigen blev erklæret for Provindsens Generalcapitain. Pressefriheden forkyndtes, Borgergarden med selvvalgte Officerer organiseredes, og desuden oprettedes flere Batailloner af Frivillige. Alt aandede Frihed og Begeistring. Ogsaa Retfærdigheden blev paa en Maade sat i Gang. De fangne Carlister bleve stillede for en Krigsret og efter kort Proces skudte; den samme Lod traf ogsaa nogle af Dem, der mest havde udmærket sig ved Myrderiet og Mordbranden den 5te August. Det var, som om man dog skammede sig over den vilde Grumhed og Ødelæggelse, der var bleven udøvet. Paa samme Tid afgik fra

Juntaen til Regjeringen i Madrid en Beretning om, hvad der var forefaldet i Barcelonna. Deri fremstilledes tillige Carlismens voxende Fremskridt, Svagheden af de til dens Undertrykkelse trufne Forholdsregler, og Opsættelsen af de længe ønskede Reformer, som Aarsagen til den utæmmelige Folkeforbittrelse. Til Slutning opstillede Juntaen de sædvanlige Frihedsfordringer til Regjeringen.

Foruden hiin provisoriske Junta oprettedes dernæst en Hjælpejunta, og fra Hovedjuntaen udgik en Opfordring til alle Districterne i Provindsen til at affende en Deputeret, for at danne en Provindsialjunta. Allevegne oprettedes iøvrigt Juntaer, og i Aragonien, Catalonien og Valencia forenede disse sig for at opbyde en forbunden Hær til Carlisternes Fordrivelse og Nationalfrihedens Gjenoprettelse. Den gamle Mina blev valgt til Overfeltherre.

I det sydlige Spanien vedbleve imidlertid Munkeforfølgelserne. I Valencia, hvor man ogsaa troede at have seet Munke blandt Carlistbanderne, sprængte Pøbelen Fængslerne og slæbte de carlistiske Fanger ud for at stille dem for en Standret. Syv bleve her skudte, og iblandt dem Ferdinand **VII**'s Skriftefader, Kanniken Blas Ostolaza, Gjenopretteren af Inqvisitionen. — I Cadix gav man samtlige Munke en Frist af 5 Timer til at rømme deres Klostre. Dog opstillede man der Vagt for at hindre Brandstiftelse; men Huusgeraad, Bøger og Levnetsmidler gaves til Priis for Pøbelen, hvis Qvindfolk især droge sig denne Omstændighed til Nytte. Inden Aften var ikke een Munk mere tilbage i Cadix.

Saaledes fordreves Munkene efterhaanden fra alle

Spaniens vigtigste Stæder, og mange Hundrede af dem flygtede over Grændserne til Frankrige.

Uagtet Regjeringen i Madrid hver Dag modtog Efterretning om nye Munkeforfølgelser, Opstande og Ødelæggelser, gav den dog ikke slip paa sit engang antagne System. Grev Toreno holdt kjækt fast ved sin Beslutning at gjøre Oprørsaanden Modstand. Der udgik strenge Anordninger, hvori Juntaernes Oprettelse misbilligedes, Oprørernes Tugtelse forkyndtes og de forsømmelige Øvrigheder truedes med Regjeringens Vrede. Men herved udrettedes Intet, thi Oprøret hævede pludselig sit Hoved i Madrid selv.

Ogsaa i Hovedstaden havde nemlig Torenos Haardnakkenhed vakt det største Mishag, og dette ventede blot paa en Leilighed til at komme til Udbrud. Denne frembød sig snart ved Forberedelserne til en Dyrfægtning. Om Aftenen den 15de August 1835, da Alles Tanker syntes at være henvendte paa det forestaaende Nationalskuespil, traadte pludselig en Bataillon af Stadssoldaterne under Vaaben. Med Trommeslag og affyngende Riegos Hymne trak denne Hob op paa det store Torv, den saakaldte Plaza Major, og efterat den her havde stillet sig i Slagorden, gjenlød Pladsen af et eensstemmigt, rungende Raab: „Friheden leve!“ — „Constitutionen leve!“ — „Til Vaaben!“ — Dette var Signalet til Udbrudet. Det skingrende Raab og vedholdende Geværsalver lokkede flere Batailloner til; Pøbelen forenede sig med dem, opkastede Barrikader i Gaderne og spærrede Hovedgaden (Calle Major) med en bred Grøft. — Generalmarschen gik og Linietropperne samlede sig, men bleve staaende i det Fjerne uden at vove noget Angreb. Denne Troppernes Uvirksomhed gav Privathevnen frit Spillerum.

Paa Pladsen Santa Cruz myrdede de kongelige Frivillige og Borgerfolk hverandre uhindret; ved høi lys Dag bleve saaledes 22 Mennesker myrdede og 37 haardt saarede. Alle Udsalgssteder vare lukkede, og Madrid var som en øde Stad, paa de Steder nær, hvor Sammenstimlingerne skete. Natten forløb under de Sammensvornes Raadslagninger og Forberedelser til den forestaaende Kamp.

Men til Kamp kom det dog ikke dennegang. Anføreren for den kongelige Garde, den snilde General Quesade, der forrige Aften med Nød og Neppe havde frelst sit Liv ved Flugten, listede sig om Morgenen, den 16de, forklædt som Bonde, ind i Borgergardens Kaserne, hvor han kom til Underhandling med Officererne. Han raadede dem at opgive deres truende Stilling, sløife deres Barrikader og med Tillid henvende sig til Enkedronningen. Ogsaa bevirkede han, at en Deputation afgik til la Granja, hvor Regentinden opholdt sig, med et Bønskrift, som skulde fremstille Folkets Ønsker og Fordringer. Disse vare, foruden de sædvanlige, især en ufortøvet Indkaldelse af Cortes, en ny Valglov, Munkevæsenets Ophævelse, Erstatning for de solgte og tilbagetagne Nationalgodser, Oprettelse af Provindsialdeputationer, samt en Udskrivning af 200,000 Mand til at ende Krigen i den nordlige Deel af Riget; endelig et Ministerium, der gav Haab om, at disse Forholdsregler virkelig bleve iværksatte. De Sammensvorne, som vare i Besiddelse af det kongelige Trykkeri, forsømte heller ikke at lade et Manifest udgaae til „Madrids heltemodige Folk," hvori de retfærdiggjorde deres Forhold og satte deres Hensigter i det bedste Lys.

Men herved var ogsaa Kraften i det hele Foretagende ligesom udtømt. Quesada havde snart gjennemskuet den Uenighed og Planløshed, der herskede hos de Sammensvorne. Nogle forlangte Constitutionen af 1812; Andre vare tilfredse med en Ministerverling, og atter Andre ønskede en constituerende Forsamling. Ved sine Underhandlinger og ved den afsendte Deputation skaffede han Regjeringen Tid til at fatte sig, og den greb nu til kraftige Forholdsregler. Paa en snild Maade blev den Deel af Staden, hvor Opstanden havde samlet sig, omringet af Linietropper, og da dette blev bemærket, var alt Sammenhold forbi. Stadsoldaternes Officerer snege sig bort, den ene efter den anden; mange af de Menige gjorde ligesaa, og da nu Garden rykkede frem mod Plaza Major, strakte Alle Gevær, og dermed var Opstanden tilende.

Regjeringen, hvis Sjæl Grev Toreno var, forsømte nu ingen Tid og intet Middel for at benytte den saa letvundne Seier til at sætte sine Hensigter igjennem. Madrid blev strax erklæret i Beleiringsstand, og en Krigsret nedsattes til med Hurtighed og Strenghed at dømme Deeltagerne i Opstanden. En stor Deel ansete Mænd, der beskyldtes for at have villet indsætte en Regjeringsjunta ligesom i Barcelona, bleve udsete til at fængsles. Til dem hørte især Florez Estrada, Arguelles, den berømte Palafox, Calatrava, Isturiz, Grev de las Navas, Alcala Galiano, Caballero, Lopez, Quiropa, o. fl., men de fleste lykkedes det at skjule sig eller at undkomme. Pressen blev imidlertid indskrænket, nogle Redacteurer arresterede og flere Tropper droges til Madrid for at vedligeholde den offentlige Rolighed.

Saaledes syntes da Revolutionen at være endt i Hovedstaden; i Provindserne derimod gik den frem med Kæmpeskridt, og fra mangfoldige Stæder indløb Adresser til Dronning-Regentinden med Opfordringer til at afskedigede Ministeriet og at indkalde en constituerende Forsamling. Grev Toreno søgte, uagtet alt Dette, at forsvare sin Plads. Paa hans Forslag lod Regentinden, den 3die Septbr. 1835 udgaae den Erklæring, at det var hendes faste Beslutning at opretholde det kongelige Statut; derhos befalede hun Opløsningen af alle de revolutionaire Juntaer, og erklærede alle deres Beslutninger for ugyldige, samt truede enhver Modstand med at straffes som Oprør. Denne haarde Erklæring havde den modsatte af den tilsigtede Virkning; thi nu traadte endog flere nye Juntaer sammen og negtede ei blot Regjeringen i Madrid Lydighed, men traf endog Anstalter til med væbnet Haand at styrte den overende. Grev de las Navas, der var undkommen fra Madrid til Andalusien, rykkede med 3000 Mand pludselig frem imod Hovedstaden, og 2 Regimenter, som udsendtes for at drive ham tilbage, gjorde strax fælles Sag med ham. En anden Troppeafdeling nærmede sig fra Estremadura, og alle Omstændigheder forenede sig til at bringe Regjeringen i en fortvivlet Stilling. Juntaerne, der stedse meer og mere sluttede sig sammen, trodsede aabenbart dens Bud og Befalinger; Carlisterne vandt paa samme Tid adskillige Fordele over General Cordova og truede St. Sebastian; de fremmede Hjelpetropper, der bestode af Eventyrere og mange liderlige Mennesker, som vanskelig kunde holdes til ordentlig Krigstugt, udrettede kun lidet, da de afskyedes og hadedes af Spanierne, og vare heller ikke istand til at hindre de

carlistiske Bander fra at gjennemstreife Aragonien og Catalonien med Plyndring, Mord og Brand. Først da den provisoriske Junta i Barcelonna fik Generalcapitainen, General Pastor udsendt imod dem, sattes for en kort Tid en Grændse for deres ødelæggende Streifetog. Ved Hoffet herskede under disse Omstændigheder den største Tvivlraadighed og Angest, og Dronning Maria Christine lavede sig allerede til Flugt, da den saalænge ventede Mendizabal endelig ankom og gav Tingene en anden Vending.

Mendizabal, født i Cadix 1790, Søn af en jødisk Kjøbmand, havde i den pyrenæiske Halvøes Revolutioner siden 1820 spillet en betydelig Rolle; havde derved erhvervet sig en ikke liden Anseelse og især som Pengeeventyrer en temmelig fastgrundet Tillid ei alene i Spanien, men ogsaa i en stor Deel af det øvrige Europa. Ogsaa Grev Toreno satte sit Haab til hans Bistand i Udførelsen af sine Planer, men dette Haab hvilede paa en feil Beregning. Mendizabal heldede til Reformpartiet og bifaldt ikke Beslutningen af 3die Septbr. Han forestillede Toreno det Mislige i at vedblive at holde fast ved Modstandssystemet. Dronning-Regentinden, der var nærved at forsage, laante Øre til hans Forestillinger, især da han lovede Hjelp, hvis man ubetinget vilde følge hans Planer og allerførst række Provindsjuntaerne Haanden til Fred. Dette vilde dog — yttrede han — være det raadeligste, da det var Regjeringen umuligt at gjøre dem kraftig Modstand. Toreno betænkte sig, og først efter at General Quesada havde erklæret, at han ikke længere kunde indestaae for hans Persons Sikkerhed i Madrid, besluttede han endelig, den 14de Septbr., at tage sin Afsked.

Nu optraadte da et nyt Ministerium, hvori Arguelles blev Præsident, men hvori dog Mendizabal, der først beholdt Bestyrelsen af Finantserne og siden tillige i nogen Tid overtog Søvæsenet og de udenlandske Anliggender, var den vigtigste Mand. Det var ingen let Opgave, dette Ministerium havde at løse, da Regjeringen i den yderste Pengenød stod forladt, saa at sige, af hele Nationen. Mendizabal begyndte ogsaa sit Ministerium med en uhyre Rafkhed og Virksomhed. Han arbeidede saa utrættelig, at han i Døgnet ikke beholdt mere end 3 til 4 Timers Hvile. og forsømte ingen Anstrengelse for at erhverve sig Folkeyndest. Alle gaves Adgang til ham hver Løverdag; han lod sig selv indskrive som menig Soldat i Nationalgarden; traf Foranstaltninger til Anlæg af Kanaler, Landeveie, og Oprettelse af Handelsselskaber; overhovedet bestræbte han sig for at lade saadanne Grundsætninger træde for Dagens Lys, der kunde overbevise Folket om Regjeringens frisindede Hensigter. Fremfor Alt blev Madrids Beleiringsstand hævet; Forordningen af 3die Septbr. taget tilbage, de afvæbnede Batailloner gjengivne deres Vaaben. Til Befalingsmænd i Provindserne udnævntes de gamle bekjendte Feltherrer Mina, Palafox, Quiroga, o. fl. De for Friheden Faldne eller Myrdede bleve bragte i hæderlig Erindring; Torrijos Enke tillagdes en Pension; den over Frihedshelten Riego, under Ferdinand **VII.**, fældede Dødsdom erklæret for uretfærdig, og den over ham udtalte Beskæmmelse forvandlet til en Æreserklæring. Endelig blev ogsaa Censuren formildet.

Skjøndt alle disse Foranstaltninger virkede fordeelagtigt for Mendizabal, fandt han dog ogsaa Modstand paa

mange Maader. Hans Uvenner beskyldte ham for, at han opkastede sig til en vilkaarlig Magthaver, kaldte ham spotviis Spaniens Regent og forhindrede Juntaerne fra at opløse sig, hvilke fortsatte deres Fordringer om en Sammenkaldelse af de constituerende Cortes og negtede at nedlægge Vaabnene, før dette var skeet. Mendizabal indsaae, at der var ingen Tid at spilde. Han lod derfor Cortes indkalde til den 16de Novbr. for at udarbeide en ny Valglov og omdanne det kongelige Statut. Dernæst søgte han at berede en fredelig Overgang fra Juntaerne til Provindsialdeputationer ved at erklære hines Medlemmer for valgbare til disse, og endelig forvandlede han Stadsoldaterne til en virkelig Nationalgarde.

Disse Foranstaltninger og den begeistrende Ordrigdom, der ledsagede Regjeringens Kundgjørelser, havde en forbausende Virkning paa Nationen. Tilliden begyndte at vende tilbage; de fleste Juntaer opløste sig, nogle indsendte endog Takadresser for de udgivne Anordninger, og selv de las Navas indfandt sig i Madrid og tilbød sin Bistand til de videre Foranstaltninger, der kunde tjene til at berolige Spanien. Nu fulgte foreløbigen en Ophævelse af alle de tilbageværende Munkeklostre, med Undtagelse af nogle faa, og den 24de October udkom en Forordning, der kaldte alle Spaniere fra 18 til 40 Aar til Vaaben, samt bestemte, at 10,000 Mand strax skulde udrustes for at ende Krigen i de nordlige Provindser.

En utrolig øieblikkelig Folkebevægelse frembragte denne Forordning i hele Riget; overalt hilstes Regentinden med Bifald og Jubel, og store Forhaabninger knyttede sig til

den om en snarlig Tilendebringelse af Krigen mod Don Carlos. Selv til Provindserne udbredte Begeistringen sig, hvor Krigsraabet lød: „Til Norden! Til Norden!“

2.

Cortesforsamlingen. Throntalens Løfter. Den dobbelte Opposition. Mendizabals Tillidsvotum. Modstand. Opløsning af Cortes. Stemning i Madrid. Opstand i Barcelonna. Mord paa de fangne Carlister. Constitutionen af 1812 udraabt i Barcelonna. Opstandens Undertrykkelse. Carlistkrigen i det Nordlige. Grusomheder. Cabreras Moder; hendes Død og Sønnens Hevn. Mendizabals Finants-Foretagender. Cortesaabningen. Mendizabals Stilling. Hans og hans Ministeriums Afsked. Isturiz's Ministerium. Modstand imod Isturiz. Cortes Opløsning. Constitutionen af 1812 udraabt i det sydlige Spanien, i Saragossa og Barcelonna. Krigen i Norden; Carlisternes Streiferier. Bestræbelser for en fransk Mellemkomst. 1835—1836.

Den 16de November 1835 forsamledes Cortes, og deres høitidelige Aabning fandt Sted den 19de. Det kom nu an paa, om Regjeringen i denne Forsamling kunde vedligeholde den Begeistring og Enighed, som det var lykkedes den at fremkalde i Nationen. Throntalens Indhold var i alle sine Dele beregnet derpaa; men allerstørst Opmærksomhed og Bifald vakte det Løfte, at der til Forbedring af de ødelagte Finantser hverken skulde gjøres Laan eller fordres nye Paalæg. Imidlertid blev den fremkaldte Begeistring ikke saa varig, som den havde været heftigt. Cortesforsamlingen var sammensat af mange forskjelligartede Bestanddele. Imod Ministeriet havde allerede dannet sig en dobbelt Op-

position: en af Exaltados med Grev de las Navas i Spidsen; en anden af Moderados af de faldne Ministre Martinez de la Rosa og Toreno. Skjøndt fiendtlige mod hinanden indbyrdes, stemte de dog overeens i et fælleds Had til Mendizabal og hans Ministerium; desuden fandtes der en forvirret Mængde af alle Slags politiske Lidenskaber og personlige Hensyn, der vilde lægge Hindringer i Veien for Regjeringens Planer. Thi med al sin Snildhed og Bevægelighed var Mendizabal dog ikke den Mand, der ved parlamentarisk Dygtighed kunde veie op imod hine Modstandere. Ikke destomindre vandt han dog i Førstningen en betydelig Seier. Han forlangte af Cortes, i Henseende til Udførelsen af sine Finantsplaner, et saakaldet Tillidsvotum, der gav Regjeringen Fuldmagt til at benytte alle de forhaandenværende Hjelpekilder til at forskaffe sig de Pengesummer, hvilke vare nødvendige til Statens og Hærens Fornødenheder, samt til at bringe Borgerkrigen tilende. Men den Fremgangsmaade, han hertil vilde benytte, skulde for det første holdes hemmelig, for ikke at forstyrres; Regjeringen maatte have frie Hænder og først aflægge Regnskab for de næste Cortes. Imod denne Fordring reiste sig en heftig Modstand af den forenede Opposition, som nødte Mendizabal til at fremlægge en Art Finantsplan, der dog ikke afslørede Hemmeligheden, men blot paaviste de Hjelpekilder, af hvilke han agtede at øse, og efter mange Forhandlinger erholdt Regjeringen med stor Majoritet det forlangte Tillidsvotum. Den almindelige Nysgjerrighed var nu spændt paa Udviklingen af den Hemmelighed, der skulde gjøre Ende paa Spaniens Finantsnød.

Derefter gav Cortesforsamlingen sig ifærd med det forelagte Udkast til den nye Valglov; men her var det umuligt at bringe nogen Enighed tilveie. Med Larm og Bulder reiste Partierne sig imod hinanden, og Udkastet blev under Forhandlingerne saa forandret, at Regjeringen ikke mere vilde vedkjende sig det. Herover begyndte Mendizabal at komme i Forlegenhed og begjærede sin Afsked; men Handelsstanden i Madrid forenede sig med Statsraadet for at bevæge Dronningen til at negte ham den; Gaderne gjenløde af Hyldingsraab for hende og Ministeren, og Mendizabal forblev paa sin Post. Men en kongelig Beslutning af 27de Januar 1836 opløste Cortesforsamlingen, og en anden indkaldte de nye Cortes til den 22de Marts, til at raadslaae om den nye Valglov. Folket i Madrid gav sit lydelige Bifald tilkjende til disse Beslutninger. Allerede under Cortesmøderne havde en utvetydig Murren ladet sig høre paa Gallerierne, da Martinez de la Rosa udtalte sit „Nei“ til den foreslaaede Valglov, og paa Hjemveien fra Mødet maatte han taale flere Forhaanelser. Nu lød Raabet: „Leve Mendizabal! Leve Friheden! Leve Constitutionen!“ — Om Aftenen samledes de patriotiske Klubber; Soldaterne, Officererne og Nationalgarden istemmede eendrægtigen: „Constitution eller Døden!“ — ja i deres Forsamlinger bleve endog drukne saadanne Skaaler som: „døe alle Slaver og alle Europas Tyranner; dø Estatuto real og dets Forfatter!“ — og ved den sidste Skaal rev man Hovedet af Martinez de la Rosas Portræt. Ligeledes raabtes: „Leve de constituerende Cortes, valgte efter Valgloven af 1812!“ — og en Kjedelmusik bragtes Martinez, Toreno, o. fl.

Lignende Stemmer lode sig ogsaa høre fra Provindserne, der ved de der idelig forefaldende blodige Optrin holdtes i en krampagtig urolig Tilstand, hvortil endnu kom, at flere Carlistbander vedbleve i den sidste Halvdeel af 1835 at husere i Catalonien. Vel søgte den nye Generalcapitain Mina ved Foranstaltninger, der truede Rebellerne og deres Haandlangere med de strengeste Straffe, at standse Carlisternes Fremgang, men han vakte tillige ved sin Grumhed Misfornøielse mod Regjeringen og Mistro til dens Hensigter. Denne Gjæring fremkaldte atter et nyt voldsomt Udbrud i Barcelonna i Begyndelsen af Aaret 1836. I et Par Dage havde nogle dunkle Rygter løbet omkring i Staden om, at Carlisterne havde nedsablet en Mængde fangne Christinere. Den derover opstaaede Forbittrelse samlede, den 3die Januar, enkelte Menneskegrupper, som talede om det Forefaldne, og forlangte tilsidst med høit Skrig, at der skulde gives et stort Exempel, og at de i Fortet indsluttede Carlister skulde henrettes. Forbittrelsen blev Dagen efter endnu stærkere, da det blev bekjendt, at nogle carlistiske Anførere vare undvegne, og at adskillige Carlister af en nedsat Krigsret blot vare blevne dømte til Landsforviisning, uagtet de paa flere Steder havde gjort sig skyldige i de grusomste Gjerninger, saasom at stikke Øinene ud paa værgeløse Qvinder; at have tvunget Brødre til at pidske deres Søstre halvt tildøde, fordi de havde bragt Christinerne Levnetsmidler; at have afbrændt fredelige Beboeres Huse, o. m. d. Den fældede Dom, der blev anseet altfor mild, var neppe bleven bekjendt, førend talrige, bevæbnede Folkeskarer droge gjennem forskjellige Dele af Staden under et frygteligt Raab: „Carlisterne døe!" Deriblandt var fornemmelig den

12te Battaillon af Nationalgarden, de saakaldte Blusemænd, der ogsaa havde givet Signalet til Opstanden den 5te August 1835. Aftenen faldt paa, og Sammenrottelserne voxede. Generalmarschen kaldte Tropperne sammen, hvilke opstillede sig paa forskjellige Steder. Folkemængden stimlede nu sammen ved Generalcapitainens Bolig og forlangte med høie Skrig, at de fangne Carlister skulde skydes. General Alvarez, der i den fraværende Minas Sted havde Overbefalingen, søgte at vinde Tid ved det Løfte, at det skulde skee næste Morgen. Men Pøbelen fordrede det øieblikkeligt. Paa Generalens gjentagne Afslag lød det tordnende Skrig: „Lader os storme Citadellet!“ — og i samme Øieblik brusede den rasende Mængde didhen; under Soldaternes svage Modstand blev Fortet taget med Storm, og Befalingsmanden tvungen til at udlevere Fængselsnøglerne. Nu styrtede Seierherrerne som Bødler over de ulykkelige Fanger. Carlistgeneralen O'Donnel var den første, de gjennemborede; hans Lig blev nedstyrtet af Volden; den nedenfor staaende Pøbel slæbte det derpaa igjennem Gaderne under den vildeste Jubel og opbrændte det tilsidst paa samme Sted, hvor General Bassas Lig Aaret i Forveien var bleven lagt paa Baalet. Imidlertid fortsattes den blodige Daad i Fængslerne; endog ud fra de snevreste Celler og Sygestuerne løde Geværskud og Døendes Skrig, saalænge nogen Carlist aandede der. Saaledes bleve 120 Mennesker slagtede i Fængslerne paa den skjændigste Maade, medens Luften udenfor gjenlød af det ugudeligste Mordbrøl og de ryggesløseste Forbandelser. Linietropperne og Nationalgarden stode med Geværet i Armen uden at gjøre den mindste Bevægelse til at standse den blodige Udaad.

Da man endelig var bleven færdig med at myrde de ulykkelige Fanger, syntes man at burde gaae et Skridt videre, og Mængden fandt paa at udraabe Constitutionen fra 1812. Under klingende Spil og flyvende Faner drog nu Nationalgarden igjennem Stadens Gader og lod Constitutionsstenen fra 1823 bære foran sig. Udenfor Generalcapitainens Pallads gjorde Mængden Holdt, og ved Fakkelskin opreistes Frihedsstenen der med skingrende Fryderaab. Men pludselig tog Sagen en anden Vending. Tropperne og en Deel af Nationalgarden vare ikke tilfredse med denne Yderlighed. Den sidstes ridende Afdeling, der bestod af den rigere og mere dannede Befolkning, viste snart en Tilbøielighed til at forene sig med Øvrigheden for at opretholde den hidtil bestaaende Forfatning; den engelske Søcapitain Hyde Parker, der var indløben i Barcelonnas Havn med en Ladning Vaaben og Krigsforraad til den spanske Regjering, tilbød paa samme Tid General Alvarez at stille 700 engelske Matroser til hans Naadighed, dersom han vilde bruge dem til at standse det revolutionaire Uvæsen; men han truede tillige med at forlade Havnen med sine Skibe, hvis Constitutionen af 1812 blev proklameret. Alvarez var i den største Forlegenhed. Alle hans Proklamationer og al hans Dadel over de værgeløse Fangers Mord havde hidindtil Intet frugtet, men nu besluttede han dog at overbevise sig personlig om Mængdens Stemning. Han traadte op iblandt den, og da han havde opfordret Dem, der vilde erklære sig for Regjeringen og den bestaaende Statsorden, til at træde over paa sin Side, fulgte hele Nationalgardens Afdeling til Hest og en stor Deel af Fodfolket denne Opfordring. Herved blev Alvarez Herre over Opror et. Han lod strax Fak-

lerne omkring Frihedsstenen slukke, og denne forsvandt pludseligt fra sit Fodstykke. Formændene for Oprøret lavede sig imidlertid til Forsvar, men da Generalen i Spidsen for en Eskadron af Nationalgarden rask trængte frem imod dem og raabte med høi Røst, at Enhver, der stemte for Constitutionen af 1812, skulde erklære sig, fulgte en almindelig Taushed, og Pladsen blev derpaa renset for de blodbestænkte Oprørere.

Den 6te Januar 1836 ankom Generalpitainen Mina selv til Barcelonna, høilig opbragt over hvad der var skeet. Formændene for Blodbadet, hvilke vare blevne arresterede, lod han bringe ombord paa et Skib og føre bort i Forviisning; den saakaldte Bluse-Battaillon beordrede han til at drage bort, for i Kampen med Carlisterne at affone sine Misgjerninger, og han bekjendtgjorde, at de af Mandskabet, der efter Bataillonens Bortmarsch lode sig finde indenfor Stadens Mure, skulde uden videre Omstændigheder skydes.

Uagtet disse Begivenheder frembragte et ubeskriveligt Indtryk i Madrid, gik de dog snart i Forglemmelse under de vigtige Forhandlinger i Cortesforsamlingen. Imidlertid vedblev Spanien at være Skuepladsen for de grueligste Partioptrin, som Historien næsten er istand til at opvise. Carlisterne fortsatte ei alene Borgerkrigen i de nordlige Provindser, men deres Bander udbredte sig, som ovenfor er berørt, til alle Sider; de faldt ind i Catalonien, Aragonien, Valencia, Mancha, Castillien, Gallicien, ja selv i Asturien, og naar de bleve forfulgte og fordrevne fra et Sted, fremstode de atter paa et andet. Don Carlos selv havde endnu bestandig sin Residents eller sit Hovedqvarteer i den lille

Stad Onate, hvorfra han udsendte sine Befalinger og sine Underhandlere til alle Kanter. Dronningens General Cordova spillede vedvarende en meget tvetydig Rolle og udrettede saa godt som Intet for den Sag, han skulde forsvare. Han mistvivlede selv om at kunne udrette Noget, thi efter en temmelig betydelig Fægtning skal han have sagt: „Det eneste Middel til at føre denne Krig med Fordeel er, slet ikke at føre den, og naar man vil slaaes, kan den vare saalænge, at den ingen Ende faaer.“ — Hele Vinteren gik hen med Smaafægtninger og med gjensidige Grusomheder imellem Partierne. Den berømte Overeenskomst om at spare de Fangne blev slet ikke mere ændset; alle Fremmede, hvad enten de vare af de engelske eller franske Hjelpetropper, bleve uden Barmhjertighed skudte; hverken Forestillinger eller Trusler formaaede at bringe Don Carlos til at fravige sin grusomme Beslutning. Dronningens Tropper øvede Gjengjæld, hvor det lod sig gjøre. Den hele Besætning af Byen Virgen del Hort lode de springe over Klingen, og nedskjøde Enhver, som blev funden der, med Undtagelse af en Præst og en Kone, der havde viist Omhu for nogle fangne Christinere. Paa et af sine Streifetog fangede Brigadieren Nogueras en gammel mistænkelig Kone. Det befandtes, at hun var Moder til en af de meest frygtede Carlisthøvdinge Cabrera, en raa, tapper, men grusom og blodtørstig Mand, hvem Don Carlos havde udnævnt til Oberst. Saasnart hun blev kjendt, sendte Nogueras hende til Gouverneuren af Tortosa med Fuldmagt til at lade hende skyde, for derved at give et afskrækkende Exempel og at hevne de af Sønnen udøvede Grusomheder. Gouverneuren, der maaskee havde Afsky for dette Mord, eller ikke vilde tage Ansvaret paa sig

derfor, indhentede først Generalcapitainens videre Befaling. Den gamle, lovpriste Helt Mina, der allerede stod paa Gravens Bred, gav Befaling, og — Cabreras 80 Aars gamle Moder blev skudt, den 16de Februar 1836.

Efterretningen om Moderens Drab fyldte Sønnen Cabrera med den bittreste Smerte; han rasede som et vildt Dyr og svor at hevne det paa en græsselig Maade, og han holdt Ord. Fra dette Øieblik af aandede alle hans Befalinger og Proklamationer Blod; alle de Fangne, som vare i hans Magt, deriblandt 34 Koner og Piger, for en stor Deel af ansete Familier, lod han uden Barmhjertighed skyde, og lovede at gjøre saaledes med Enhver, som han traf med Vaaben i Hænder. Derpaa rykkede han frem imod Valencia. Den truende Fare fremkaldte her alle Partilidenskaber paa ny. Folket raabte paa Feighed og Forræderi, truede Øvrigheden med Døden og bemægtigede sig tilsidst Citadellet. Generalcapitainen, Grev Almodovar, flygtede og begav sig til Madrid. — I Sarogossa tvang Folket Krigsretten til at skjærpe Dommen over de fangne Carlister; derpaa fordrede det Dommernes egne Hoveder, og kun den hurtigste Flugt frelste dem.

Saaledes fulgte det ene blodige og barbariske Optrin ovenpaa det andet, og det vilde blot afgive et eensformigt Maleri af en uendelig Mængde Græsseligheder, om Historien vilde opregne dem alle.

Imidlertid blev Mendizabals Stilling i Madrid med hver Dag vanskeligere. Han skulde nu til at opfylde sine store Løfter, og besluttede at gjøre Brug af det erholdte Tillidsvotum. Han anordnede først Salget af endeel Nationalgodser, foretog en Forandring med den offentlige Gjæld,

og iværksatte en fuldstændig Ophævelse af Munke- og Nonne-klostrene, hvilke skulde behandles som Nationaleiendom. Munkene og Nonnerne bleve satte paa Pension, dog skulde de beholde den Medgift, de havde bragt med til Klostrene. Disse Foranstaltninger vakte mange ansete Familiers store Misfornøielse, og den nysgjærrige Spænding, hvori Mendizabal havde bragt Nationen, opløste sig lidt efter lidt i bidende Spot, thi mange af hans Foretagender bleve ansete for Vindmageri, nogle for uudførlige, andre for utilstrækkelige. Alligevel bragte han dog en stor Mængde Penge tilveie paa forskjellige Maader, deels ved Bortforpagtning af Qviksølvminerne og deels ved Salget af en Mængde overflødige Kirkeklokker. Men stor Forargelse vakte det især, at Ministerens Søster og Frille prangede ved høi lys Dag med Smykker og Juveler af stor Værdi, der vare røvede fra Helgenbilleder og Billeder af den hellige Jomfru.

Ikke destomindre faldt Valgene til de nye Cortes ud efter Ministeriets Ønske; endog Toreno og Martinez de la Rosa faldt igjennem. Men dermed tar ogsaa Mendizabals Stjerne falmet. I Cortes, som Dronning-Regentinden aabnede den 22de Marts 1836, hævede sig mange Modstandere imod ham. Det Trylleri, som det hemmelighedsfulde Finantsslør havde udøvet i den forrige Forsamling, var nu hævet. Hele Grandezzaen stod i en fiendtlig Stilling; selv Mendizabals forrige Venner Galiano og de las Navas forlode ham, tilligemed Isturiz og hans Parti; endog Hæren og dens Anførere, saasom General Quesada, traadte over og truede med at tvinge Procuradoreskammeret ved Vaabenmagt til at slutte sig til Grandezzaen. Ikkun i General Mina og hans Tilhængere fik Ministeriet en Støtte;

thi da Isturiz og hans Parti angreb den gamle Friheds-helt for hans Grusomheder, og navnlig for Cabreras Moders Henrettelse, tog Mina eller Gayetano Cardero, der mødte i hans Sted, Parti for Ministeriet imod hiin mægtige Opposition, der stemte for en fransk Mellemkomst i de spanske Anliggender, og et Brev fra Mina til Krigsministeren blev forelæst, hvori han oplyste, at den Henrettedes Forbrydelse var Deelagtighed i en Sammensværgelse, og hvori han tillige førte bittre Klager over den Maade, hvorpaa hiin Begivenhed var bleven omtalt saavel i Spanien som i Udlandet. Ordstriden imellem Isturiz og Mendizabal gik efterhaanden over til de bittreste Personligheder og havde en Tvekamp til Følge, som begge dog slap heelskindede fra; men de mange og mangeslags Angreb snart for Misbrug af det erholdte Tillidsvotum, snart for de forfeilede Finantsplaner, o. m. d. satte Ministrene ofte i stor Forlegenhed; i saadanne Øieblikke beraabte han sig paa, at hans Regnskabstid ikke var kommen, eller ogsaa han tog sin Tilflugt til en Strøm af Taarer. Proceres sysselsatte sig imidlertid med et Udkast til en Lov om Ministrenes Ansvarlighed, medens Procuradores forhandlede den nye Valglov.

Mendizabal følte nu med hver Dag sin Folkeyndest dale, og forsøgte at hæve den igjen ved et kraftigt Skridt. I en Fægtning ved St. Sebastian havde den engelske General Evans med sine Englændere indlagt sig megen Roes; derimod havde Regjeringens General Cordova ved sit hele Forhold viist enten Uvillie eller Uduelighed til at føre Krigen med Eftertryk. Mendizabal greb derpaa Leiligheden til at faae ham fjernet fra sin Post og foreslog Dronning-Regentinden, at udnævne General Mina i Cordovas Sted,

at affkedigede Befalingsmanden over Garden og flere Generaler i Madrid, der havde paadraget sig det saakaldte exalterede Parties Had. Dernæst bragte han Udnævnelsen af endeel nye Proceres i Forslag. Men Maria Christine vovede ikke at gaae ind paa disse Fordringer, der især gik ud paa at forandre det daherskende Militairsystem, at vinde en Overlegenhed over Procereskammeret og at give Nationen et nyt Opsving. I otte Dage varede Underhandlingerne mellem Ministeriet og Dronningen, som raadførte sig med sine nærmeste Hofomgivelser, den saakaldte Camarilla. Denne bragte hende til at stadfæste sin Vægring, og den 13de Mai 1836 tog hele Ministeriet sin Afsked.

Isturiz, Mendizabals heftigste Modstander, stilledes nu i Spidsen for et nyt Kabinet, men fandt sig strax udsat for Procuradoreskammerets fiendtlige Angreb. Man paastod, at det givne Tillidsvotum havde mistet sin Kraft ved Aabningen af de nærværende Cortes, m. m. I Anledning af denne Paastand tilbageholdt den nye Ministerpræsident ikke en Trusel om Cortes Opløsning, men dette var blot at gyde Olie i Ilden. Thi under larmende Bifald fra Gallerierne reiste sig nu flere Deputerede med den Erklæring, at de ikke vilde forhandle med de nye Ministre, forinden de havde fremlagt deres Udnævnelse. Ministrene, som virkelig havde forsømt dette, følte Beskæmmelse og maatte forlade Salen for at bringe Udnævnelsen tilveie. — Mendizabal var nu atter bleven Øieblikkets og Folkets Mand. Hans Ven Olozaga, Civilgouverneuren i Madrid, havde taget sin Afsked, saasnart de offenttige Blade havde kundgjort Navnene paa de nye Ministre; han var tillige Præsident i Procuradoreskammeret og Hoved for alle hemmelige

Selskaber i Spanien; i begge disse Egenskaber virkede han paa Bevægelsespartiet til Mendizabals Fordeel. — „Isturiz dø! Mendizabal leve!“ — var det Raab, der saavel i Salen, som udenfor paa Gaden ledsagede Afstemningen over Tillidsvotumet, der med stor Stemmefleerhed blev negtet. Alt væbnede sig nu mod Isturiz, der dog med Mod søgte at hævde sin Plads. — I Cortesforsamlingen fremkom et Andragende, underskrevet af 60 Procuradores, hvori Nationens Repræsentanter opfordredes til at afgive en høitidelig Erklæring, at Ministrene ikke besadde Nationens Tillid. Dette Andragende blev, trods Isturiz's Indsigelse taget under Behandling i hans egen Overværelse; men han oppebiede ikke Udfaldet. Den 23de Mai overbragte han et Decret fra Dronniugen, der opløste Cortesforsamlingen, ledsaget af en Kundgjørelse til at retfærdiggjøre dette Skridt. Opløsningen gik for sig under meget Bulder, og under Raabet fra Gallerierne: „Isturiz dø!“ — Dernæst afsatte Ministeriet alle de Embedsmænd, der havde hørt til Oppositionen, og søgte ved disse Midler at kue Bevægelsespartiet; men det fjernede derved Folket fra Regjeringen og fremkaldte en Kamp paa Liv og Død.

Overalt begyndte nemlig Urolighedsaanden igjen at røre sig. Den 17de Juli 1836 bragte i Madrid store Folkehobe Mendizabal Serenader og Leveraab, og da det Rygte havde udbredt sig, at en fransk Mellemkomst i de spanske Anliggender var afgjort, lød nu ogsaa Raabet: „Ned med Regjeringen! — Ned med Franskmændene!“ — General Quesada bragte imidlertid dennegang Rolighed tilveie, skjøndt han i Trængselen blev revet af Hesten og stod Fare for at blive dræbt. Men snart indløb Efterretning fra Ma-

laga, at Nationalgarden der havde myrdet Kommandanten og Civilgouverneuren, samt mishandlet deres Lig og proklameret Constitutionen af 1812. Regjeringen fik nu travlt med at udgive strenge og truende Anordninger mod Oprørerne i Malaga; men den var ikke færdig med disse, førend de mest nedslaaende Beretninger om lignende Optrin indtraf fra Cadix, Xeres, Isla de Leon, Sevilla, Cordova, Granada, o. fl. St.; allevegne udraabtes Constitutionen af 1812, og overalt stod Nationalgarden i Spidsen for Bevægelsen. — Fra en anden Kant af Riget, fra Saragossa og Barcelonna indkom en Erklæring: at Provindsen, af Mistillid til Regjeringen i Madrid, stillede sig uafhængig af den og vilde selv styre sine Anliggender under Beskjermelse af Constitutionen af 1812. — I Norden gik Krigen uheldig; Carlisterne streifede stedse længere og længere frem og nærmede sig endog indtil Madrids Porte, medens General Cordova, uden at udrette Noget, ved sine pralende Indberetninger hentede sig Værdigheden som Grand af Spanien og Hertug af Mendiggoria. Da han endelig blev syg, søgte han sin Afsked og erholdt den.

Regjeringen havde intet Andet at sætte mod hine Oprørs Udbrud end Straffeanordninger, som Ingen kunde eller vilde udføre. Dens eneste Haab stod til den forventede Hjelp fra Frankrige, hvor Thiers ivrigen arbeidede for en fransk Mellemkomst i Spanien og lod hverve Folk til et Hjelpecorps paa 10,000 Mand. Kong Ludvig Philip tilintetgjorde imidlertid ved sin Politik alle sin Ministers Bestræbelser og Isturiz's Forhaabninger. Denne sidste blev syg af Skræk og Ærgrelse, og en pludselig Statsomvælt-

ning gjorde Ende paa hans Ministerium. Dette var den saakaldte Revolution til la Granja.

3.

Gjæring i Madrid. Revolution i la Granja. Ministeriets Modforanstaltninger. Ministeriet afskediget. Illumination i Madrid. General Quesadas Mord. Udvandring af den gamle Forfatnings Tilhængere. Grundtræk af Constitutionen af 1812. De europæiske Magters Forhold. Ministeriet Calatrava. Cortes Indkaldelse og Aabning. Omarbeidelse af Constitutionen af 1812. Ministeriets Stilling. 1836.

I længere Tid havde i Madrid hersket en dump Gjæring, der syntes at være Forbudet paa et sig nærmende Uveir, som endelig truede med at bryde løs den 3die August 1836. Denne Dags Aften samlede Nationalgarden sig paa den store Plads tilligemed talrige Menneskegrupper, der udbragte Raab for Constitutionen af 1812. General Quesada, som var forberedt paa Uveiret, lod Linietropperne rykke ud og truede med at fyre paa Mængden, dersom den ikke skiltes ad. For Oieblikket trak ogsaa Uveiret over; Madrid blev erklæret i Beleiringsstand, de frisindede Blade undertryktes, Nationalgarden afvæbnedes og stærke Patrouiller gik igjennem Gaderne. Ministrene havde strax forlangt af Regentinden at bruge Strenghed og at opstille 20,000 Mand omkring Madrid, og nu førte Quesada et strengt Soldater-Herredømme. Men Revolutions-Gjæringen var allerede trængt ind i selve Hæren, som blev bearbeidet

af det hemmelige Selskab „Det unge Spanien“, og næsten i alle Stæder i Andalusien var Constitutionen allerede udraabt.

Hoffet befandt sig just paa Slottet la Granja i St. Ildefonso. Her opførtes den 12te August 1836 paa Theatret det under den daværende Stemning ildevarslende Skuespil: „En Dag af Revolutionen i Paris“. Midt under Skuespillet, Kl. 8 om Aftenen, rykkede paa eengang Provindsial-Grenadeergardens Regiment paa 500 Mand ud af sin Kaserne og tog Veien hen til Slottet, istemmende det idelig skingrende Raab: „Constitutionen leve! — Isabella II. leve;“ — og afsyngende Riegos Hymne. Underveis sluttede en Bataillon af Infanterigarden sig til dem. Da Officererne, saasnart de mærkede Udbrudet, havde taget Flugten, anførtes det hele Optog af Underofficerer, og en Sergeant ved Navn Garcia havde Overanførselen. Budskabet om denne Soldater-Bevægelse bragte Skræk og Engstelse over Slottets Beboere, som i største Hast tillukkede og tilspærrede alle Portene. De fremrykkende Soldater besatte nu alle Tilgangene til Slottet; General San Roman prøvede vel paa at tale dem tilrette, men en Deel af dem vare berusede og truede hans Liv, i det de derhos ideligen skrege: „General Quesada dø!“ — Ogsaa Englands og Frankriges Gesandter, som søgte at faae Adgang til Slottet, bleve viste tilbage, og da Soldaternes Begjæring om Tilladelse til at maatte stedes for Dronningen var bleven afslaaet, lavede de sig til at føre Kanoner frem, og endeel gav sig allerede til med Geværkolbene at bearbeide en lille Dør, der førte ind i Slottet. Da endelig samtykkede Regentinden i, at 12 Soldater maatte træde ind til hende.

Overmodige, med Huer paa Hovederne og Sabler i Hænderne traadte de ind, udstødende Trusler om at ombringe alle dem, som vare i Slottet. — „Hvad ville I?“ — spurgte Regentinden dem. — „Constitutionen af 1812 eller Døden!“ — var Svaret. — „Og hvorfor just den Constitution?“ — spurgte hun atter. — „For at blive frie!“ — svarede de. — „Soldater kunne aldrig være frie!“ — bemærkede hun. — „Vistnok“ — gjenmælede de — „men vi blive ikke altid ved at være Soldater; engang ville vi blive Borgere, og da ville vi have Friheden!“ —

Under denne Samtale havde de udenfor staaende Soldater en Morskab af en egen Art. Formændene for Bevægelsen havde vidst paa en eller anden Maade at komme i Besiddelse af et Brev, der var skrevet til Dronning Maria Christine fra hendes Elsker Munnoz's Moder. Dette Brev, som begyndte med de fortrolige Ord: „min lille Veninde!“ — samt en Beretning fra Munnoz selv som Staldmester over de kongelige Livheste, bleve nu forelæste til Alles store Fornøielse og under mangeslags spottende Bemærkninger. Munnoz, der ikke kunde undkomme, svævede iøvrigt i Livsfare, og maatte skjule sig enten i Slottets Kjældere eller i Hofdamernes Værelser.

Imellem Dronning-Regentinden og Soldaterne vedvarede imidlertid Underhandlingerne næsten hele Natten. Endelig om Morgenen Kl. 5 meddeelte Maria Christine General San Roman Fuldmagt til at lade Soldaterne sværge paa Constitutionen af 1812, indtil de fornødne Forandringer deri vare foretagne af de sammentrædende Cortes.

Ministeriet, som snart fik Efterretning om det Forefaldne, besluttede alligevel at vove det Yderste; det traf alle Forholdsregler til at gjøre kraftig Modstand, lod hele Garnisonen i Madrid kalde under Vaaben og uddeelte de strengeste Befalinger; paa de vigtigste Punkter i Staden lod det opplante Kanoner og beordrede Artilleriet at fyre paa det første Signal. Neppe udbredte sig nu Rygtet i Madrid om hvad der var skeet i la Granja, førend allerede den 13de August talrige Folkehobe under det sædvanlige Constitutionsraab samlede sig paa Gaderne. General Quesada lod dem ved sine Patrouiller adsprede, men de samlede sig strax igjen paa andre Steder. Idet disse Opløb fortsattes den følgende Dag, kom det til et heftigt Sammenstød imellem Tropperne og Nationalgarden. Herved voxede Mængdens Forbittrelse; ogsaa hos Soldaterne sank General Quesadas Anseelse; de vægrede sig ved at skyde paa Folket, og da de med det samme istemmede det almindelige Raab: „Constitutionen leve!" undgik Generalen med Nød og Neppe de Steenkast og Skud, der rettedes imod ham.

Saaledes stode Sagerne i Madrid, da der indløb Efterretning fra la Granja, at Constitutionen af 1812 skulde proklameres, Madrids Beleiringsstand ophæves, og at Ministeriet tilligemed General Quesada vare blevne afskedigede. Underofficererne i la Granja havde alligevel ikke fæstet ubetinget Tillid til Regentindens Løfter; for at paasee disses Opfyldelse lode de Krigsministeren, som overbragte de nye Anordninger til Madrid, ledsage af Nogle af deres Midte, der tillige paalagtes at have et vaagent Øie med Regentinden og hendes Fortrolige. — General Seoane, der var udnævnt i Quesadas Sted til Kommandant i Ho=

vedstaden, lod udgaae to Proklamationer, hvori han formanede „den heltemodige Befolkning i Madrid" til Orden, Ærefrygt for Lovene og Afholdenhed fra enhver Hevnens Gjerning. Men disse Formaninger havde ingen Virkning under den da herskende Stemning. Da Generalen siden i fuld Uniform og ledsaget af sine Adjutanter, lod sig see paa Gaden, modtoges han vel af den forsamlede Folkemængde med skingrende Jubel, men tillige med det blodtørstige Raab om Quesadas, Isturiz's og Galianos Hoveder. Han søgte at berolige Mængden med den Erklæring, at den nye Ministerpræsident Calatrava skulde stille hine tre Mænd for Retten, og at Constitutionen skulde besværges Dagen efter. Alt var nu Fryd og Glæde, og om Aftenen var hele Hovedstaden illumineret.

Men denne Illumination tjente ogsaa til at lyse over en Skændselsgjerning, der vanærede den almindelig Glæde. General Quesada var om Morgenen den 14de August, ledsaget af en eneste Tjener, flygtet fra Madrid; en Miils Vei derfra i Landsbyen Hortaleza blev han kjendt og arresteret af Alkalden. Saasnart dette blev bekjendt i Hovedstaden, ilede Frihedsmændene til Fods og til Hest i stor Mængde ud til Landsbyen for at tage Hevn over Flygtningen. Fleertallet bestod af Nationalgardister og andre velklædte Folk. Ved deres Ankomst styrtede de rasende ind i Kammeret, hvor den ulykkelige General sad arresteret, overdyngede ham med allehaande Skjældsord og forlangte, at han skulde udraabe „Constitutionen leve!" Paa hans tause Vægring myrdede de ham med Skud og Stik, og saavidt gik deres barbariske Raahed, at de skare Ørene og andre Dele af hans Legeme, som de pralende foreviste ved deres

Tilbagekomst til Staden; Enhver roste sig af, at have givet ham et Skud eller et Stik. Ogsaa hans Tjener blev myrdet, og man søgte at give hans uskyldige Familie samme Skjæbne; kun med Møie blev hans ældste Søn, som tjente i Nationalgarden, reddet af sine Kammerater; selv under hans Enkes Vinduer udraabte Gadeqvinder og Børn Fortællingen om hans sørgelige Endeligt.

Den 16de August 1836 blev Constitutionen forkyndt i Madrid med den sædvanlige Høitidelighed; mange private Huse og alle offentlige Bygninger vare behængte med flagrende Klæde og Tepper, alle Stadens Klokker løde og den hele Befolkning var som beruset af Glæde. En pragtfuld Illumination endte denne Høitid, men hvo som ikke frivilligen havde illumineret, blev tvungen dertil ved Kugler, som skjødes ind ad Vinduerne. Den 17de holdt begge Dronningerne deres Indtog og modtoges med Fryderaab og Hædersnavnene: „Den uskyldige Isabella" og — „Den udødelige Christine."

En almindelig Udvandring begyndte nu af den forrige Forfatnings Tilhængere, især af den høiere Adel, der saae sig truet paa den ene Side af Don Carlos, paa den anden af de Constitutionelle. Isturiz, Galiano, Morillo, Hertugen af Rivas, General Cordova og mange Flere, som frygtede General Quesadas grusomme Skjæbne, flygtede til Frankrige, uagtet Flugt var belagt med haard Straf. Roligheden vendte nu efterhaanden tilbage, og den nye Regjering begyndte sit vanskelige Arbeide.

For at kunne vurdere dette Arbeides Vanskelighed, vil det være fornødent at kjende Grundtrækkene af den nu proklamerede Constitution af 1812. Denne var i sin Heelhed

baade demokratisk og republikansk. Den udtalede med klare Ord, at Spanien tilhørte Folket og var ei at betragte som en fyrstelig Families Arvegods, Kongen var blot at ansee som Præsident i en Republik, var ganske i Nationens Hænder og havde i mange Henseender mindre Frihed end enhver spansk Borger. Sine Raadgivere skulde han vælge af de Mænd, som Cortes foresloge; til sin Formæling og til en Reise ud af Riget maatte han have Cortes's Samtykke. Vel erklæredes han ukrænkelig og ansvarsfri, men der var heller ikke meget Vigtigt, han havde at svare for. Thi Souverainiteten var i Hænderne paa de af Folket valgte Cortes, der egentlig tilkom Majestætens Navn. Alle Spaniens Borgere havde Deel i Cortesvalgene, deels middelbart, deels umiddelbart, idet der først udnævntes et Antal Vælgere, som da igjen af deres Midte valgte de egentlige Deputerede. Cortes bestod kun af eet Kammer, der repræsenterede det hele Folk. I denne Forsamling maatte Kongen fremtræde uden Vagt, og for at forebygge Bestikkelse, var det enhver Deputeret forbudet at modtage nogen Belønning, Ærespost eller Pension af Kronen. Den hele Lovgivning var i Cortes's Hænder, og Kongen besad blot et begrundet Veto til at vise et Lovforslag tilbage inden en bestemt Tid; men kom et saadant Forslag frem og antoges i 3 Cortesforsamlinger, blev det antaget som Lov, endog uden Kongens Samtykke.

Det var en Selvfolge, at en saadan Statsforfatning ikke fandt Bifald hos de øvrige Europas Magter. Rusland, Østerrige og Preussen befalede deres Gesandter at forlade Madrid og indtil videre at tage deres Ophold paa fransk Grund ved den spanske Grændse. Ogsaa Frankrige

misbilligede hvad der var skeet. Thiers, der ideligen havde stemt for en fransk Mellemkomst i Spanien, tog Afsked som Minister, og det doctrinære Ministerium, som nu optraadte, lod Rustningerne af det lovede Hjelpecorps standse. Ikkun Portugal og England forandrede Intet i deres Forhold til Spanien, ihvorvel England yttrede sin Misbilligelse over det Forefaldne.

I Spidsen for det nye Ministerium stod Calatrava, en Mand, som havde gjennemgaaet alle Revolutionens Omvæltninger og nu holdt sig, dog med en vis Maadeholdenhed, til det frisindede Parti; Mendizabal traadte igjen i Spidsen for Finantsbestyrelsen. Det var en af dette Ministeriums første Handlinger, at lade Regentinden udstæde en Retfærddiggjørelse for den skete Statsomveltning, af det Indhold, at hun hidindtil havde været i Vildfarelse om Nationens Stemning, men var nu overbeviist om, at Constitutionen af 1812 maatte blive en Grundlov for Spanien; dertil føiede hun en Opfordring til Nationen om at komme Regjeringen tilhjælp med Folk og Penge, thi af Mangel paa begge Dele formaaede den ei med Kraft at hindre de carlistiske Bander, som bestandig vedbleve at drive deres Plyndrings- og Ødelæggelsestog videre og videre omkring i Landet. Endelig indkaldtes Cortes for at foretage de nødvendige Forandringer i Constitutionen af 1812. Calatrava erkjendte tilfulde, at denne Grundlov, der var opopstaaet paa en særegen Tid og under særegne Omstændigheder, ikke passede til Europas nuværende Tilstand, og at det var af Vigtighed for Spanien, ikke at træde op i en skærende Modsætning til de øvrige europæiske Magter. Lidenskaberne havde desuden efter den stærke Spænding lagt

sig noget, og der var Haab om at bringe en saadan Lempelse ind i Forfatningen, at Monarkiet og Friheden kunde bestaae fredelige ved Siden af hinanden.

Den 24de October 1836 traadte de nye Cortes sammen og, skjøndt et exalteret Parti søgte at skaffe sine Forslag Indgang, bar Forsamlingen dog i det hele Maadeholdenhedens Præg. Den stadfæstede allerførst Dronning Maria Christines Værdighed som Regentinde, saalænge den unge Dronning Isabellas Mindreaarighed varede; derimod forkastede den et Forslag, der havde til Formaal at bemyndige enhver Øvrighed, som kunde faae Don Carlos i sin Magt, til at behandle ham som en Høiforræder. Omarbeidelsen af Grundloven gik temmelig rolig fra Haanden. Man nærmede sig herved de andre constitutionelle Staters Forfatning; Cortes bleve igjen deelte i to Kamre, nemlig: Procuradoreskammeret og Senatet; Kronen tillagdes absolut Veto og Ret til at indkalde, udsætte og opløse Cortes, dog paa det Vilkaar, at de næste Cortes indkaldtes inden en bestemt Tid; endelig valgtes de Deputerede ved umiddelbare Valg. Det hele Forfatningsarbeide blev imidlertid først tilendebragt benimod Midten af det følgende Aar, hvorfor ogsaa den nye Forfatning blev kaldet Constitutionen af 1837.

Ministeriet Calatrava havde imidlertid, ligesom alle de foregaaende Ministerier, tabt sin Folkeyndest. Nødvendigheden af at sætte en Grændse for det meer og mere indbrydende Anarki, for de hemmelige Selskabers revolutionaire Bestræbelser og for Soldaternes tøilesløse Selvraadighed fremkaldte adskjellige Indskrænkninger, der alle bleve ansete for ligesaa mange Indgreb i Friheden. Ministrenes

Forslag til Lempninger i Constitutionen af 1812 vakte ogsaa et temmelig udbredt Mishag, og det var ikke andet muligt, end at de maatte støde an paa mange Punkter i et Land, der var søndersplittet af Borgerkrig og de meest forskjellige Partilidenskaber, hvilke i deres Yderlighed paa den ene Side tragtede efter at fremtvinge det mest uindskrænkede Kongedømme, paa den anden den mest uindskrænkede Republik. Ikke desto mindre holdt Ministeriet sig dog til hen i August Maaned 1837, da Krigen med Don Carlos lagde Magten i Hænderne paa en Mand, der gav Tingenes Udseende en heel anden Vending.

4.

Baldomero Espartero; hans Herkomst, Levnet og Charakteer. Ayacucho. Overgeneral for Dronningens Hær. Carlisthøvdingen Gomez, hans Tog i det sydlige Spanien og tilbage til Bilbao. Cabreras Tog og Udnævnelse til Greve af Morella. Bilbaos Beleiring. Indvaanernes Tapperhed. Esparteros Nølen. Oberst Wylde. Esparteros Angreb paa Carlisterne og Seier. Bilbaos Befrielse. General Minas Død. Don Carlos Tog imod Madrid, og Tilbagetog. Mangel paa Krigstugt i Dronningens Hær. Esparteros Strenghed. Maroto, carlistisk Overgeneral; hans Forhold til Don Carlos og dennes Camarilla. Sammensværgelse imod Maroto; hans Forhold derved; Uvenskab med Don Carlos. Fredsunderhandlinger. Brud imellem Don Carlos og Maroto. Don Carlos Sammenkomst med sine Tropper. Overeenskomst til Bergara. Don Carlos's Flugt til Frankrige. Morenos og Espannas Mord. Cabreras Flugt. Marotos Overgang til Privatlivet.

1836—1840.

Den Mand, som nu greb saa mægtigt ind i Spaniens Anliggender, var Generalen Baldomero Espartero. Han var en Søn af en Tømmermand i Landsbyen Granatula ikke langt fra Almagro i Provindsen la Mancha, hvor han blev født i Aaret 1793. For svagelig til at tage fat paa Faderens Haandværk blev han i sin Ungdom bestemt til den geistlige Stand, og en ældre Broder, som allerede var Præst, bestred de til hans Opdragelse fornødne Bekostninger. Under Befrielseskrigen imod Napoleon indtraadte den unge Espartero, ligesom hans Medstuderende, i den saakaldte hellige Bataillon, og blev derefter underviist i Krigsvidenskaben i Kadetskolen paa Isla Leon ved Cadiz. Efter Napoleons Fald gik han til Peru, hvor han i Krigen med Kolonisterne og Kreolerne udmærkede sig saaledes, at han 1823 blev udnævnt til Oberst. Amerikanernes Seier ved

Ayacucho den 9de December 1824, der fulgtes af en temmelig vanærende Capitulation, gjorde Ende paa Spaniernes Herredømme i Sydamerika, og de Generaler, som havde underskrevet Capitulationen: Rodil, Narvaez, Valdez, Alaix, Lopez, Savane, Maroto og Flere, fik vel Spotnavnet Ayacuchos, men vedbleve efter deres Hjemkomst at staae i et vist Vaabenbroderskab baade med hverandre indbyrdes og med deres øvrige Vaabenbrødre. Iblandt disse var ogsaa Espartero, som erhvervede sig Generals Rang og ved Lykke i Spil en betydelig Formue, hvilken han forøgede ved et rigt Giftermaal. Indtil Ferdinand VII's Død 1833 opholdt han sig paa Majorka, men derefter blev han under Borgerkrigen med Don Carlos ansat i Dronningens Hær, hvor hans Bedrifter i Begyndelsen ikke vakte synderlig Opsigt; thi han førte Krigen i længere Tid med en paafaldende Langsomhed, hvad enten det saa var af Sygelighed eller af Ladhed; begge Dele har man paastaaet om ham, i det Nogle sige, at han led af Steensmerter, der undertiden tvang ham til at holde Sengen hele Maaneder; hvorimod Andre berette, at han endog var saa lad, at han, skjøndt en lidenskabelig Spiller, ikke gad holde Kortene selv, men lod en Anden holde dem for sig. I 1836 begyndte han at udvikle en større Virksomhed, og befriede i August Maaned Madrid fra den Angest, hvori Carlisthøvdingene Cabrera og Gomes ved deres Nærmelse satte Hovedstaden, i det han bibragte den sidste et betydeligt Nederlag. Efterat han nu havde besvoret den nye Forfatning, blev han derefter i Cordovas Sted udnævnt til Overgeneral, Vicekonge i Navarra og Generalcapitain i de baskiske Provindser.

Carlisthøvdingen Gomez fortsatte imidlertid sine Streifetog og, skjøndt forfulgt og oftere indsluttet af de christinske Generaler, drog han alligevel plyndrende og brandskattende gjennem hele Spanien paa kryds og tvers, fra den ene Ende til den anden. Efterat være trængt ind i Mancha og at have forenet sig med andre Carlisthøvdinge, tvang han endog Krigsministeren Rodil, som sendtes efter ham, til med Skam at vende tilbage, og afskar derpaa Forbindelsen imellem Hovedstaden og Cadix. Den 30te September 1836 stod han for Cordova, en Stad med 50,000 Indvaanere, og tvang dens Fæstning til at overgive sig. Allevegne udskrev han Brandskat, omstyrtede Constitutionsstenene og bibragte Dronningens Tropper flere Nederlag. Da disse nu rykkede frem med en stor Overmagt og troede at have omringet Gomez, var han pludselig forsvunden. Kort derefter kom han atter tilsyne i det Sydlige af Andalusien, trængte frem til Bugten ved Gibraltar og indtog Staden Malaga. I hiin Bugt indskibede han paa et hollandsk Skib en svær Ladning af det gjorte Bytte, for at faae det bragt til Don Carlos, men Skibet blev ved Hjelp af en engelsk Krigsbrig opbragt af Dronningens Feluker. Han stod nu paa en Landtunge ved Havet, omringet af 5 af sine Modstandere, Generalerne Narvaez, Alaix, Ribero, Qviroga og Diego de Leon. Man var her vis paa at fange ham, men Skinsyge imellem de christinske Generaler hjalp atter Gomez ud af hans Forlegenhed. Navaez, som var den dygtigste og virksomste, blev ikke tilbørligen understøttet af de andre, og inden man vidste et Ord deraf, var Gomez atter smuttet bort. Nu ilede han igjen-

nem Sierra-Morena, Mancha og Castillien og forenede sig med Don Carlos's Hær ved Bilbao.

Ogsaa en anden Carlisthøvding, Cabrera, drog med et kostbart Bytte fra Mancha imod Norden, trængte atter ind i selve Provindsen Madrid og fyldte Alt med Forfærdelse for hans Navn og hans Blodhevn. For sine Bedrifter paa dette Tog blev han af Don Carlos udnævnt til Greve af Morella, og lod til Ære for denne sin Ophøielse 200 Fangne skyde. Han søgte imidlertid dennegang kun at samle Folk, Heste, Vaaben og Penge til Bilbaos Erobring.

Denne Biscaja's Hovedstad var for Øieblikket det nærmeste Maal for Prætendentens Ønske; dens Besiddelse vilde yde ham en anstændig Residents og mange andre Fordele; thi det kom an paa Besiddelsen af denne Fæstning, hvilket Parti der skulde beholde Overhaand i Norden. Den 25de October 1836 begyndte Carlisterne Beleiringen; under en heftig Beskydning indtoge de efterhaanden flere smaa Forter, som dækkede de ydre Stillinger, men det slette Veir og uophørlige Regnskyl, der gjorde Batterierne ubrugelige, forhalede Beleiringen. Indvaanerne kæmpede med en fortvivlet Haardnakkenhed, og havde besluttet at forsvare Staden Gade for Gade. Deres eneste Haab beroede paa deres eget Mod og en forventet Undsætning fra Espartero; men denne rykkede frem med megen Langsomhed. Allerede vare alle Stillinger udenfor Staden i Carlisternes Magt, alle Tilgange spærrede og al Forbindelse med Havet afskaaren; endog de fleste Bygninger, som dannede den første Ringmuur, vare indtagne. Beleiringsgeneralen tilbød nu Indvaanerne en ærefuld Capitulation og truede i Vægrings-Tilfælde med

Stadens Forstyrrelse; men uagtet Sygdomme, Hunger og Mangel paa Krigsfornødenheder herskede blandt dem, vedbleve de deres Haardnakkenhed; ja endog da Carlisterne havde skudt Bresche og lavede sig til Storm, opstillede de Beleirede i Breschen et Bræt med Paaskrift: „Gjennemgang til Døden!“ Indvaanerne, som ei kunde forklare sig Esparteros Uvirksomhed, skjøndt han havde 18000 Mand i Nærheden, signaliserede til ham det Spørgsmaal: Om han var kommen for at være Vidne til Bilbaos Forstyrrelse, men desuagtet rørte han sig ikke endnu. Omsider begyndte hans egne Folk at knurre, og den engelske Oberst Wylde, der kommanderede Tropperne paa 2 brittiske Skibe, som laae paa Bilbaos Rhed, blev saa forbittret over hans Rolen, at han begyndte at udskibe sine Folk og at opføre Batterier. Espartero, som laae syg, blev endelig herved reven ud af sin Uvirksomhed. Han aftalte nu det For ødne med Wylde, og da dennes Folk under den carlistiske Ild vare landsatte, stod han op af Sengen og stillede sig i Spidsen for sine Tropper. Paa engelske Flydebroer gik han i Nærheden af Luchana over Floden, og begyndte Angrebet paa Carlisterne. Det var et ondt Veir, der midt under Kampen gik over til en Orkan med heftig Snee og Hagel; Tykningen blev saa stærk, at man paa begge Sider maatte høre op med Skydningen; alligevel styrtede Christinerne frem og bemægtigede sig pludselig et af de første Batterier under Raabet: „Dronningen leve! Friheden leve!“ Efter en haardnakket Kamp tvang Espartero nu Carlisterne til at trække sig tilbage, og holdt den 25de December 1836 under de befriede Indvaaneres Jubel sit Indtog i Bilbao. Den gamle Frihedshelt General Mina var død Dagen i Forveien.

Vinteren gik nu hen uden at Noget af Betydenhed udrettedes. Denne Tid benyttede Espartero til at oprette den forfaldne Krigstugt og at vinde Hærens Tillid. Den tilsyneladende Uvirksomhed, hvori han ogsaa tilbragte en Deel af Sommeren 1837, ansaae nu Don Carlos for en beqvem Leilighed til at vove et afgjørende Skridt. Hans Tilhængere begyndte at blive mismodige, ja endog at tvivle paa, om han virkelig selv var tilstede i Spanien. For at give dem et uimodsigeligt Beviis herpaa, og for at oplive deres Iver paa ny, lovede han nu at føre dem til Madrid. I Juni Maaned gik han over Ebro og trængte ind i Castillien; hans Tropper besatte endog Escurial, og den 12te September nærmede Carlisthøvdingen Cabrera sig Madrid, og Nogle af hans Ryttere kom Staden paa 1000 Skridt nær. Nogle Garder og ridende Grenaderer, som rykkede ud imod Carlisterne, bleve kastede tilbage. I Staden herskede den største Skræk, Raadvildhed og Forvirring; Pøbelen var i en gjærende Bevægelse. Fra Regentinden, Ministrene, ja selv fra Cortes afsendtes de indstændigste Anmodninger til Espartero, som ikke var langt borte, om at komme Hovedstaden til Hjælp. Men Espartero kom ikke. Flere af de afsendte Brevskaber faldt i Hænderne paa Carlisterne, som deraf saae den Raadvildhed og Værgeløshed, hvori Staden befandt sig. Cabrera drev ogsaa med største Iver paa Madrids Indtagelse, men nu, da Don Carlos skulde fatte en afgjørende Beslutning, blev han tvivlraadig og vaklende. Hans Camarilla raadede ham fra det vovelige Foretagende, og efter mange Raadslagninger fik hans Tropper Befaling at trække sig tilbage til Guadalaxara og Ebro, til største Fortrydelse for

hans Tilhængere. Espartero fulgte kun langsomt efter, og først den 5te October 1837 bibragte han Carlisterne et Nederlag ved Recuerta.

Krigen trak sig nu atter hen til de nordlige Provindser, hvor en ubændig Toileløshed og Ulydighed var trængt ind i Dronningens Hær. Flere Gange havde Soldaterne gjort formeligt Mytteri og myrdet 2 af deres Generaler, Escalero og Sarsfield. Saasnart Espartero fik Efterretning herom, besluttede han at give et strengt og afskrækkende Exempel, og gik i al Hast over Ebro. Her lod han sine Regimenter stille sig i Slagorden og, efterat have forestillet dem Storheden af den begangne Forbrydelse, lod han 10 Soldater, som havde myrdet Escalero, træde ud af Geledderne, række Sakramentet, og derpaa øieblikkelig skyde. Da dette var skeet, lod han hele Hæren i Taushed marschere omkring Ligene. — 10 Dage efter viste han samme Strenghed imod Sarsfields Mordere i Pampeluna. Iblandt de Anklagede her var ogsaa Obersten Iriarte, der erklærede sig for uskyldig. „Dersom De er uskyldig" — sagde Espartero — „skal det være mig kjært; men er De det ikke, vil De inden 2 Timer staae for Guds Dom!" — Han nedsatte strax en Krigsret, lod Vidner afhøre, og ifølge den faldne Kjendelse bleve Iriarte, Kommandanten og 4 Sergeanter skudte. Soldaterne knurrede og Espartero satte sit eget Liv i Vove; men den Fasthed, hvormed han optraadte, og den Omhu, han viste for at skaffe Sold og Levnetsmidler, bragte Rolighed og Lydighed tilveie.

I Foraaret 1838 begyndte Espartero ret for Alvor at føre Krigen mod Don Carlos. Efterat dennes Generaler, Negri og Guergue, flere Gange vare blevne

slagne, udnævnte Prætendenten Ayacuchoen Maroto til Overgeneral over sin Hær. Denne Mand var en af de bedre og ædlere carlistiske Høvdinge, der havde et Hjerte for sit ulykkelige Fædreland. I 1833 var han fulgt med Don Carlos til Portugal, og Aaret efter kom han tilbage med ham til Spanien. Han besad Fasthed, Mod, Virksomhed og Klogskab, men fremragede tillige som en oplyst og frisindet Mand imellem de Hyklere og Fanatikere, der udgjorde Prætendentens Omgivelse. Med disse var han derfor heller ikke i god Forstaaelse, især da han med Frimodighed foreholdt Don Carlos selv det Forkeerte i hans Bestræbelser, og raadede ham til at afstaae fra Inquisition, Bigotteri og Absolutisme. Da hans Raad blev viist tilbage, udbrød han: „Saa vil De heller aldrig blive Konge i Spanien" — og forlod derfor Don Carlos af Mismod over Fædrelandets Nød. Ikke destomindre kaldte Prætendenten i sin Trængsel ham atter til sig 1838 og udnævnte ham til sin Overgeneral. Med denne Maroto stod Espartero fra gammel Tid af i Venskab og Vaabenbroderskab, og han besluttede at indlede Underhandlinger med ham om Fred, ved at indrømme de baskiske Provindser deres **fueros**. Med lignende Underhandlinger havde han allerede fundet Indgang hos de carlistiske Generaler, Elio og Jariategui. Ogsaa var det nu et beleiligt Tidspunkt til at indlede saadanne Underhandlinger, thi ved de mange Nederlag havde Baskerne tabt al Tillid til Seieren. Midt iblandt Tropperne hørtes ofte Raabet „**paz y fueros!**" — „Fred og Friheder!" og i April 1838 udraabte en frafalden carlistisk Høvding Navarras og Guipuscoas Uafhængighed og aflagde Ed paa at ville for bestandig skille sig fra Don

Carlos. Overhovedet var Misfornøielsen med Don Carlos temmelig almindelig hos hans Tilhængere, fordi man vidste, at han lod sig styre af en rænkefuld Camarilla; desuden pustede christinske Udsendinge hemmelig til Ilden, og urolige Optrin forefaldt endog udenfor Don Carlos's egen Bolig, i hvilken ogsaa herskede den største Uenighed. Camarillaen, som bar Mistro til Maroto, arbeidede af alle Kræfter paa at styrte ham; thi der dannedes en hemmelig Sammensværgelse, hvorved hans, saavelsom mange andre Officerers Liv kom i Fare. Men Maroto opdagede det hele Rænkespil og beklagede sig derover for Don Carlos og hans Gemalinde, med den frimodige Erklæring, at naar han fik bestemtere Beviser angaaende Komplottet, lod han sine Modstandere skyde. Ved at opsnappe en Brevvexling imellem disse, lykkedes det ham ogsaa at faae de attraaede Beviser ihænde. Derpaa samlede han i Estella de Deeltagere i Sammensværgelsen, som fandtes i hans Hær, lod Brevene oplæse for dem, og efter en Standrets hurtige Dom bleve 5 Generaler skudte, den 18de Februar 1839. Øieblikkelig meldte han Don Carlos selv i den strengeste Tone denne udøvede Justits og truede med at handle paa samme Maade i Fremtiden. Don Carlos blev i Førstningen høiligen forskrækket ved dette Budskab, men da hans Forskrækkelse var gaaet over til Forbittrelse, erklærede han Maroto affsat som en Høiforræder. Generalen lod sig derved ikke kyse, men rykkede pludselig frem imod Don Carlos, der nu i sin Forfippelse lod den 24de Februar 1839 fra Villafranca udgaae den Erklæring, at han havde været ført bag Lyset, og at Maroto var en Hædersmand, som havde handlet efter Pligt og Fuldmagt. Hiin første Erklæring om Generalens

Høiforræderi blev offentlig brændt, og den sidste 3 Dage i Rad forelæst Hæren. Følgen heraf var, at Hovedmændene for Camarillaen nu maatte forvises og at de Fleste flygtede til Frankrige.

Saaledes var Don Carlos nu ganske i sin Generals Magt, der vidste at sønderrive enhver Snare, som hans Herre, for igjen at rive sig ud af hans Hænder, hemmelig søgte at lægge imod ham. Denne Forvirring i Prætendentens Leir benyttede Espartero og indledte nye Fredsunderhandlinger med Navareserne, som vare kede af den langvarige, ødelæggende Borgerkrig. Maroto kom her sin gamle Krigskammerat imøde paa Halvveien; alligevel strandede flere Forslag paa uoverstigelige Hindringer, deriblandt Forslaget til et Giftermaal imellem Dronning Isabella og Don Carlos's Søn. Maroto holdt disse Underhandlinger hemmelige for sin Herre, og Krigsforetagenderne fortsattes med endnu større Heftighed end hidindtil, men blot for et Syns Skyld, og begge Høvdingene havde endog i Durango en personlig Sammenkomst, uden at de dog endnu kunde blive enige om **fueros**. Dette hele Spil kunde ikke blive ganske skjult for Don Carlos. Han blev advaret af sine Venner, som raadede ham, at lade Maroto fængsle og henrette, og selv at flygte til sine troe Mænd Cabrera og Espanna; men Brevene som indeholdt disse Raad, bleve opsnappede af Espartero, der lod dem indrykke i Madrids offentlige Tidender. Herved blev nu Brudet imellem Don Carlos og hans Overgeneral fuldkomment.

Den 26de August 1839 sammenkaldte Maroto et stort Krigsraad og gjorde dette bekjendt med sine Underhandlinger. Dog vare ikke alle hans Officerer tilfredse med,

hvad han havde gjort. Der dannede sig 2 Partier, af hvilke det ene blev enigt om skriftligen at forsikkre Don Carlos om sin Troskab. Men Maroto fik fat paa Skriftet og undertrykkede det. Imidlertid besluttede Don Carlos selv at overbevise sig om sine Troppers Troskab, og anordnede en Mønstring imellem Villareal og Eluvia. Forskrækket over sin Herres pludselige Ankomst raabte Maroto: „Jeg er forloren; Manden er kommen!“ Men hans Tilhængere søgte at berolige ham, og Don Carlos blev ved Mønstringen modtaget med almindelig Kulde. Han henvendte derpaa sin Tale paa Spansk til Baskerne, men Alt blev taus. — „De Folk synes ikke at forstaae mig;“ — sagde Don Carlos — „Nei“ — var Svaret — „vi tale Baskisk“ — ved en Tolk spurgte han nu Soldaterne: om de ønskede Fred eller Krig. — „Fred!“ — var det almindelige Svar. — „Vi ere forraadte!“ — udbrød den overraskede Fyrste, sporede sin Hest og jog derfra i flyvende Fart. — I de samme Dage truede Espartero med et Hovedslag, men Maroto erklærede, at hans Tropper ikke mere vilde fegte, og Natten imellem den 31te August og 1ste September sluttedes en Overeenskomst imellem begge Generaler. Ved Bergara nedlagde de carlistiske Tropper deres Vaaben, Espartero og Maroto omfavnede hinanden, og Alt jublede Fred. Espartero lovede blot at anbefale **fueros** til Cortes.

Don Carlos trak sig i sin Skræk tilbage til Pyrenæerne og maatte den 4de September 1839 med sit Følge gaae over den franske Grændse. Endnu paa Grændsebroen affyrede hans Folk deres Geværer imod de forfølgende Christinere; her bleve de afvæbnede og Don Carlos selv

næsten som Krigsfange bragt til Bourgos, hvilken Stad blev anviist ham til Opholdssted under temmelig streng Bevogtning.

I nogen Tid fortsatte hans Tilhængere dog Krigen endnu, men uden Held; hans Generaler gik enten over til Christinerne eller bleve myrdede. Dette var Tilfældet med Moreno og Espanna. Den Sidste erklærede den 1ste October 1839 Juntaen i Catalonien for Souverain i Kongens Fraværelse eller Fangenskab, men afsat og fængslet af Juntaen blev han bunden og kneblet, om Natten slæbt ud i Bjergene. En af Anførerne for den medfølgende Horde rev ham ned af Eslet, hvorpaa han red, og gjennemborede ham bagfra med en lang Kniv; en Anden gav ham to store Krydssnit tvers over Ansigtet, og styrtede ham derpaa ned i den forbiløbende Flod. — Cabrera var den eneste, der endnu holdt sig nogle Maaneder og straffede Espannas Mordere; men ogsaa han blev af Espartero trængt stedse meer og mere tilbage, indtil han endelig den 6te Juli 1840 med 8000 Mand gik over den franske Grændse. — Maroto trak sig tilbage i Privatlivet med en Pension af Regjeringen.

5.

Esparteros Ophøielse; hans Forhold til Regjeringen. Forhandlinger i Cortes 1839. Cortes 1840. Ayuntamientosloven. Dronningernes Reise. Modtagelse i Saragossa og Barcelonna. Ayuntamientolovens Stadfæstelse. Esparteros Indtog. Forhold imellem ham og Regentinden. Oplob i Barcelonna. Esparteros Sammenkomst med Regentinden. Ministrenes Afsked. Espartero Ministerpræsident. Moderados Modstand. Moderadosministeriet Uro, Regjeringsjunta i Madrid. Esparteros Optrædelse mod Regentinden. Aarsfest for Forliget i Bergara. Modstandsanstalter i Madrid. Esparteros Triumfindtog i Madrid og Valencia. Forhandlinger med Regentinden. Flyveskrift om hendes Ægteskab med Munnoz. Hun nedlægger Regentskabet og forlader Spanien. 1837—1840.

Baldomero Espartero havde saaledes endt den langvarige Borgerkrig og var nu bleven Dagens Helt. Hans Seire havde vundet ham ikke blot Greveværdigheden af Luchana, men ogsaa Hertugtitlen af Vittoria, og han kaldtes fra nu af blot „Seiershertugen“. Men denne store Anseelse og den dermed forbundne Magt og Indflydelse havde allerede i længere Tid gjort ham farlig for Regjeringen i Madrid. Dennes Pengeforlegenhed og Raadvildhed, samt Partiernes Stilling imod hverandre gjorde ham det ikke vanskeligt, efterhaanden at rive Magten til sig. Cortesforsamlingen, der skulde revidere Constitutionen af 1812, opløstes den 4de November 1837, og de nye Cortes aabnedes den 19de næstefter. Flere Ministerier, der søgte at slaae ind paa den maadeholdende Vei, dannedes og bestode kun en kort Tid. Med disse kom Espartero oftere i Strid og havde tilsidst en afgjørende Stemme ved Ministeriernes Dannelse eller Afskedigelse; men dog først efter Don

Carlos's Fordrivelse traadte hans uimodstaaelige Overlegenhed først ret synligen frem. Urolige Forhandlinger havde i Aaret 1839 i Cortes fundet Sted, især om Forslag til at begrændse Pressefriheden, at indskrænke Valgretten til de saakaldte Ayuntamientos eller de i Stæderne bestaaende Byraad, ligesom ogsaa Nationalgarden i Valget af sine Anførere. Pluraliteten i Cortes, som hørte til Exaltadospartiet modsatte sig Regjeringens Forslag, og Følgen var, at Cortesforsamlingen blev opløst den 18de November 1839. Espartero tilbageholdt ikke sin Misbilligelse deraf, og Exaltadospartiet sluttede sig nu ganske til ham. Ikke destomindre kom de nye Cortes til at bestaae mest af Moderados. De aabnedes den 18de Februar 1840, hvorved Ayuntamientosloven med sine Indskrænkninger og flere Bestemmelser, der sigtede til at sætte Klubbernes Indflydelse paa Cortesvalgene en Grændse, atter fremkom. I Procuradoreskammeret begyndte derom en heftig Kamp imellem de Exalterede eller, som de nu kaldtes Progressisterne og de Modererede, og truende Demonstrationer gjordes i Madrid, uden at Regjeringen gjorde Mine til at trække sig tilbage.

Midt under denne gjensidige Kamp forlod, til Alles store Overraskelse, Dronning-Regentinden tilligemed sin Datter Madrid under Paaskud af, at ville besøge Badene i Caldas, men i Virkeligheden for at vinde Espartero og hans Hær for de omhandlede Love. Den Modtagelse Maria Christine fandt paa denne Reise, var ikke allevegne glædelig. Reisen gik først til Saragossa. Undervejs didhen kom begge Dronningerne i stor Fare for at blive opsnappede af Carlisterne, som havde lagt en Plan til, at

fange dem tilligemed deres Følge, og ikkun et Forræderi blandt Carlisterne selv tilintetgjorde Planen. Ved Indtoget i Staden den 18de Juni 1840 hilstes begge Dronningerne vel med Glæde, men Ministrene med allehaande Tegn paa Uvillie, og Ayuntamientosloven opstilledes endog til at skyde til Maals efter. Imidlertid seirede det moderate Parti i Cortesforsamlingen, Ayuntamientosloven gik igjennem baade i Procuradoreskammeret og Senatet, og Alt kom derved i den største Bevægelse. Loven manglede blot endnu Regentindens Stadfæstelse. Ved sin første Sammenkomst med Espartero, der fandt Sted i Lerida, følte hun sig strax skuffet i sit Haab; thi han, som allerede var bearbeidet af Progressisterne, raadede hende fra at sætte sit Navn under Loven. Ogsaa lod hun det endnu beroe og ilede til Barcelonna. I denne Stad modtoges hun den 29de Juni med det Raab: „Constitutionen leve! Isabella leve!“ — og maaskee bevægede denne Modtagelse hende til at underskrive og saaledes stadfæste Ayuntamientosloven, som hun om Natten til den 15de Juli affendte hemmelig til Madrid. Dagen efter holdt Espartero, ved sin Tilbagekomst fra sit Seierstog imod Cabrera, sit Indtog i Barcelonna, hvor han drog ind i Spidsen for en Division, omjublet af Stadens Befolkning og hyldet af alle Autoriteter. Maria Christine traadte ved denne grændseløse Hyldning ganske i Skyggen. Da nu Espartero fik at vide, at hun tvertimod hans Raad havde stadfæstet den saameget omtvistede Lov, blev han yderst forbittret. Det kom til heftige Optrin imellem dem, men hun mødte hans bittre Bebreidelser med en urokkelig Rolighed. I sin Forbittrelse gik han hjem, lagde sig i Sengen og tilstillede hende en Begjæring om sin

Afsked. Uagtet denne blev ham negtet, lavede han sig alligevel til at reise bort, og da hun gjorde ham ansvarlig for den offentlige Rolighed, erklærede han ligefrem: Hun maatte vælge mellem ham og Ministrene og opløse Cortes; og hvis hun ikke tog Ayuntamientosloven tilbage, vilde hun snart komme til at vade i Blod indtil Knæerne.

Det Mod og den Fasthed, Dronning-Regentinden satte mod Esparteros Fordringer, ophidsede Stadens Befolkning paa det frygteligste. Ministrene tabte Modet ved det truende Uveir og tilbøde at tage deres Afsked, men Maria Christine beholdt sit Mod og nølede med at antage deres Tilbud, indtil man forsøgte at bruge Magt imod hende. Paa et af Gadelirekasserne givet Signal samlede sig nu ved Nattens Komme store Folkehobe udenfor hendes Pallads; de opbrøde Vaabenmagasinerne, opkastede Barrikader og udstødte de skrækkeligste Mordskrig imod Ministrene, uden dog at foretage noget Voldsomt. Derpaa droge de hen til Esparteros Bolig. Denne traadte frem paa Altanen og talede til Folket, tildeelte det smigrende Roes, og lovede at følge med til Dronningen. Kort efter satte Toget sig i Bevægelse, og ved dets Nærmelse lod Maria Christine sine Ministre gaae ind i sit Sovekammer. Ved Midnat traadte nu Espartero ind med sin Kone under Armen, og ledsaget af Generalerne Valdez og van Halen, idet han forsikkrede, at Dronningen Intet havde at frygte. — Kold og rolig forsikkrede hun ham igjen, at hun heller ikke var bange, — og Enden paa denne begyndte Samtale var en Erklæring af Dronningen, at Ministrene havde taget deres Afsked, men at Cortes ikke bleve opløste, og at Ayuntamientosloven beholdt sin Kraft; hvorhos hun

endnu tilføiede, at hun blot havde tilstaaet Ministrene deres Afsked paa den Betingelse, at han, Espartero, selv dannede et nyt Ministerium og overtog Præsidentskabet. Denne faste og modige Erklæring forfeilede ikke at gjøre Indtryk paa den mægtige Seiershertug; han lod sig for Øieblikket nøie med, ikke at drive Sagen til det Yderste. Efterretningen om Ministrenes Afsked dæmpede Opstanden, og Folket adspredte sig paa Esparteros Opfordring. Endnu samme Nat flygtede de afgaaede Ministre til Skibene i Havnen for at seile til Frankrige.

Imidlertid havde Moderadospartiet heller ikke været uvirksomt, men havde truffet Anstalter til at gjøre Espartero den halvvundne Seier stridig. Den 21de Juli flokkede hans Modstandere sig sammen, og det kom til en formelig Kamp med Pøbelen. Af Frygt for at Opstanden kunde voxe ham over Hovedet, lod han nu Barcelonna erklære i Beleiringsstand og først efter endeel Blodsudgydelse tilveiebragte han atter Rolighed.

Espartero overgav sig nu igjen en Tidlang til sin sædvanlige Uvirksomhed, sysselsatte sig med Mønstringer og laae meget i Sengen. Med Dannelsen af et nyt Ministerium gik det langsomt. Hans første Ministerprogram blev forkastet af Regentinden, da det igjen fordrede Opløsningen af Cortes og Ophævelsen af den omtvistede Lov. Disse vedbleve fremdeles at være Stridspunkterne imellem hende og den nye Ministerpræsident, og alle Forsøg paa at bringe et fast Ministerium istand strandede. Saaledes hengik en Maaned; det ene Ministerium blev valgt og forlangte igjen Afsked efter det andet. Den 22de August afgik Maria Christine til Søes til Valencia, hvor hun af Befolk-

ningen modtoges med megen Kulde, men haabede at finde Bistand hos den hende hengivne Moderados-General O'Donnel, der med sine Tropper viste hende megen Ære. Paa egen Haand dannede hun nu her et Ministerium af Moderados; men den almindelige Stemning var nu engang paa det heftigste herimod, og Udnævnelsen af dette Ministerium blev Tegnet til en almindelig Modstand.

Efterretningen om Udnævnelsen af et Moderados-Ministerium var neppe kommen til Madrid, førend Byraadet erklærede sig for permanent og tilrev sig hele Regjeringsmagten. Gjæringen blev med hvert Øieblik mere brusende; Nationalgarden traadte under Vaaben; Politimesteren (**Xefo politico**) Buerens blev arresteret, og der blev skudt paa Generalcapitainen Aldama, der tilligemed sine Tropper saae sig nødsaget til at rømme Madrid. Tillige dannede sig en provisorisk Regjeringsjunta, som udfærdigede et truende Manifest til Regentinden, der sendte det uaabnet tilbage. Næsten over alle Provindserne udbredte sig ogsaa en lignende Gjæring. Alligevel beholdt Maria Christine sit Mod, og beordrede General Claverio til at bryde op med en betydelig Hær imod Hovedstaden; men da hun mærkede, at Soldaterne faldt fra, lod hun ham itide gjøre Holdt, og gav Seiershertugen Espartero Befaling til at undertrykke Opstanden. Istedenfor at adlyde denne Befaling udstedte han en Retfærdiggjørelse for hvad der var skeet i Madrid, og opstillede sine gamle Fordringer som de eneste Betingelser, under hvilke han vilde opfylde det ham overdragne Hverv. Efterretningen herom frembragte den mest grændseløse Jubel i Hovedstaden og var en dyb Ydmygelse for Regentinden, som forsøgte paa at danne et progressistisk Mini-

sterium, men forgjæves, da alle De, hun udnævnte, undsloge sig for at modtage Udnævnelsen.

Under alle disse Ydmygelser for Enkedronningen levede Espartero i Barcelonna i Herlighed og Glæde. Aarsdagen efter Forliget til Bergara, den 31te August, blev der festligholdt med store Høitideligheder, og Fredsstifteren, den lovpriste Seiershertug, overrakt en gylden Lauerbærkrands, hvilken han med tilsyneladende Beskedenhed satte paa en af sine Regimenters Faner. Modstanden imod Dronningen organiserede sig imidlertid stedse meer og mere; den provisoriske Regjeringsjunta lod Madrid befæste, holdt 30,000 Mand slagfærdige mod ethvert Magtbud af Regentinden, og 19 Provindser erklærede sig enige med Hovedstaden.

Uagtet sit Mod og sin Standhaftighed saae Marie Christine nu ingen anden Udvei, end at tye ubetinget til den almægtige Seiershertug. Hun lod ham kalde til sig til Valencia. Han kom, og erholdt den 16de September en uindskrænket Fuldmagt til som Præsident at danne et nyt Ministerium, uden at de omtvistede Lovforslag bleve nævnte. Forsynet med denne Fuldmagt ilede Espartero til Madrid, hvor han under Kanonernes Torden, Klokkernes Ringning og Mængdens Jubelraab holdt sit Triumfindtog i en Vogn, der tilforn havde tilhørt Don Carlos. Han valgte nu i en Skynding sine Medministre og begav sig ledsaget af disse tilbage til Valencia. Modtagelsen i denne Stad var ikke mindre glimrende for ham, end den havde været i Madrid. Pragtfulde Triumfbuer prydede hans Vei, og Nationalgarden spændte sig selv for og trak hans Vogn, medens Dronning-Regentinden, for at undgaae Beskæmmelse af Pøbelen, maatte trække sig tilbage til sine

inderste Værelser. Dog var dermed hendes Ydmygelse endnu ikke tilende. Hendes Fiender arbeidede af alle Kræfter paa at støde hende fra Regentskabet. Der udkom paa samme Tid et Flyveskrift under Titel: „Maria Christines Ægteskab med Fernando Munnoz,“ hvori dette Forhold, der hidtil saavidt muligt havde været holdt skjult, opklaredes med uimodsigelige Beviser, og hvori tillige godtgjordes, at hun havde født Børn ved Munnoz, og følgelig efter de spanske Love ikke længere var beføiet til at føre Regentskabet. Dette i mange tusinde Exemplarer udbredte Flyveskrift, som efter den almindelige Mening for en stor Deel udsprang fra hendes egen Søster, Infanten Franz de Paulas Gemalinde, skildrede Maria Christines Forhold paa en skaanselløs og meget beskæmmende Maade.

Under saadanne Omstændigheder ankom Espartero med sit Ministerium til Valencia den 8de October. De første Forhandlinger imellem ham og Dronning-Regentinden vare fulde af Heftighed og Bitterhed paa begge Sider. Han fordrede atter Tilbagekaldelsen af Ayuntamientosloven, Opløsningen af Cortes og Camarillaens Afskedigelse; men Regentinden blev urokket ved sin Underskrift og negtede at erklære den for ugyldig. Forhandlingerne fortsattes forgjæves de følgende Dage, indtil Maria Christine ved en afgjørende Beslutning overskar den uopløselig blevne Knude. Om Morgenen den 11te October 1840 afbrød hun de igjen begyndte Underhandlinger med de Ord: „Espartero! jeg takker af, jeg nedlægger Regentskabet.“ — Espartero studser, vel følende den Byrde og det Ansvar, der ved dette Skridt lægges paa hans Skuldre. Han raa-

der hende at tage sin Beslutning tilbage, men forgjæves. Dagen efter udkom hendes Erklæring, at hun nedlagde Regjeringen, og at Ministeriet indtil Cortes's Sammenkaldelse havde overtaget Regentskabet for Dronning Isabella **II.** Den 14de October indskibede hun sig til Frankrige og tog for en Tid sit Ophold i Paris.

Saaledes blev i et og samme Aar Don Carlos og Maria Christine landflygtige, og Magten tilfaldt begges Overvinder: Seiershertugen Baldomero Espartero.

6.

Portugal.

Dronning Maria da Gloria erklæret fuldmyndig. Begyndelsen af hendes Regjering efter Don Pedros Død. Palmellas Ministerium. Cortes. Opløb og Uordener i Lissabon. Strid med Napier. Cortesbeslutning imod Don Miguel. Dronningens første Giftermaal. Hofpartier. Hertugen af Leuchtenbergs Ankomst og Død. Rygte om hans Forgivelse. Nye Partier om Forbund med England og Frankrige. Forsøg af Dronningen til at vise sin Myndighed. Cortes 1836. Dronning Marias anden Formæling. Finantstilstand. Partiaand mod England. Strid om Overfeltherreposten. Prindsen af Sachsen-Coburgs Personlighed. Camarilla-Ministeriet. Opløsning af Cortes. Nye Cortes. Opløb i Anledning af Raabet paa Constitutionen af 1822. Revolution. Dronningens Vægring for at underskrive Antagelsen af Constitutionen. Dronningens Underskrift. Hendes Eed paa den nye Forfatning. Hendes Behandlig derefter. Det nye Ministeriums Anordninger. Forberedelser ved Hoffet til en Modrevolution; dens Iværksættelse og Folkets Modstand. Modrevolutionens Tilintetgjørelse. Tokammersystemet. Opstand for Chartet. Nye Partier. Seier over Chartets Tilhængere. En Thronfølgers Fødsel. Prinds Ferdinand Titel af Konge. Monarkiets sidste Forfatning. Strid med England om Slavehandelen. Den monarkiske Overmagt. 1834—1840.

Imedens Revolutionen vedblev at omtumle det ulykkelige Spanien ligesom et Skib uden Roer og uden Styrmand, kastedes den mindre Nabostat Portugal hid og did i et for det meste smaaligt Rænkespil af egenkjærlige Aristokrater og snedige Hofpartier, for hvilke den unge, barnagtige og stundom lunefulde Dronning var en viljeløs Bold. Med Don Pedros Liv udslukkes atter den Stjerne, der forkyndte Portugal en lysere og bedre Fremtid. Under Borgernes almindelige Sorg og uskromtede Smerte blev hans Lig nedlagt i hans Fædres Grav i Lissabon og

hans Hjerte bragt til Oporto. Dermed var nu Rigets Fred og Rolighed forbi. Fire Dage før sin Død erklærede Don Pedro sin Datter Maria da Gloria for fuldmyndig Dronning, og det allerede bestemte Ministerium med Hertugen af Palmella i Spidsen traadte i Virksomhed. Nu begyndte da det aristokratiske Hofrænkespil og de parlamentariske Kampe med en næsten hensynsløs Raahed og Brutalitet. I Cortesforsamlingen, som aabnedes den 3die October 1834, optraadte mod Regjeringen en stærk Opposition, der strax erklærede Palmellas Udnævnelse til Ministerpræsident uden Portefeuille for stridende mod Forfatningen; et af dens Medlemmer Taipa kaldte Finantsministeren da Silva Carvalho for en Tyv og Falskmøntner, og en Lov om Ministrenes Ansvarlighed sattes igjennem. Herved forblev det ikke. Ministrenes Modstandere ophidsede Pøbelen, og da Palmella den 16de October havde fremlagt et Forslag til en ny Skat og et andet angaaende Nationalgarden, samlede sig om Aftenen den 17de udenfor Dronningens Pallads store Folkehobe, som med Trusler og Skrig fordrede Palmellas Afskedigelse. Dronningen negtede at opfylde den truende Fordring og gav Nationalgarden Befaling til at drive Folkehobene fra hverandre. Men allerede nu viste sig Ulydigheden. Istedenfor at efterkomme Befalingen istemte Nationalgarderne Pøbelens Skrig: „Bort med Regjeringen! intet Barn til Dronning!“ — Et Regiment af leiede Fremmede blev derpaa beordret til at rykke frem imod Folkestimmelen. Det rykkede ogsaa frem, men modtoges af Mængden med det Raab: „Kom med til Banken!“ — og nu var enhver Kommando forgjæves. Soldaterne bortkastede deres Vaaben, forenede sig med Pøbelen

og hjalp denne af Hjertens Grund at røve og plyndre. Palmellas Billede blev offentlig brændt udenfor Rochuskirken, og Dronningen flygtede fra Lissabon ud paa Landet. Da Pøbelen omsider havde mættet sin Rovlyst, lagde Oprøret sig af sig selv, og de udøvede Voldsomheder forbleve uden Straf.

Dette var Begyndelsen til Dronning Marias Regjering, der ogsaa fik en farlig Fiende i de Fremmede, som havde deeltaget i Frihedskrigen. Disse klagede deels med Ret, deels med Uret over Portugisernes Utaknemmelighed, og vist er det, at disse behandlede dem med Ligegyldighed og Ringeagt. Den berømte Napier blev herover saa forbittret, at han strøg sit Flag paa Tajo og truede med at seile bort tilligemed de af ham erobrede Skibe, for deri at tage Betaling for sit eget og sit Mandskabs Tilgodehavende; desuden tilbagesendte han Regjeringen det modtagne Adelsdiplom og de erholdte Ordener, ledsagede af en barsk Skrivelse, hvori han beskyldte Regjeringen for at have brudt sit Ord, fordi den ikke havde holdt det ham givne Løfte om, at han skulde beholde den halve Admiralssold, saalænge han levede. Omstændighederne tvang Regjeringen til nogenlunde at tilfredsstille Napier, og den bevægede ham til igjen at modtage sine Titler og Værdigheder. Ogsaa begge Corteskamrene beqvemmede sig til at oversende ham en Taksigelsesskrivelse, hvorpaa han gik under Seil og modtoges i England med stor Jubel.

Cortesforhandlingerne fortsattes imidlertid, og iblandt de der tagne Beslutninger var ogsaa den, der udelukkede Don Miguel og hans Afkom fra de portugisiske Enemærker, og erklærede ham for at have forbrudt enhver borgerlig

og politisk Rettighed. Dertil føiedes endnu den Strenghed, at dersom han lod sig finde indenfor Portugals Grændser, skulde han som Høiforræder stilles for en Krigsret og skydes inden 24 Timer; en Priis af 30,000 Gylden lovedes desuden Den, der udleverede ham, men enhver Embedsmand, der forsømte hans Anholdelse truedes med Forviisning til Afrika. Følgen af disse strenge Beslutninger var, at Don Miguels vigtigste Tilhængere forlode Riget og arbeidede i Udlandet paa at fremkalde idelige Oprør mod den bestaaende Regjering.

Den vigtigste Sag, Regjeringen for Øieblikket havde at afgjøre, var den neppe sextenaarige Dronnings Formæling. Her havde Hofrænkerne et vidt Spillerum; den ene Interesse arbeidede mod den anden; men tilsidst erklærede Dronningen dog i Statsraadet med Bestemthed, at hun ikke vilde gifte sig med nogen Anden en Den, til hvem hendes egen Tilbøielighed stod, og som var efter hendes afdøde Faders Ønske. Denne Mand var August, Hertug af Leuchtenberg, en Broder til Don Pedros Enke og en Søn af Eugen Beauharnois, Napoleons Stedsøn og i sin Tid Vicekonge af Italien. Dette Valg fandt da ogsaa alle Partiers Bifald, da ingen fremmed Stat derved indrømmedes nogen overveiende Indflydelse paa Portugal, og Borgerstanden især haabede i ham at vinde en Støtte imod Adelens Anmasselser. Adelen selv deelte sig i 2 Partier: et ministerielt og et liberalt. I Spidsen for det første stod Hertugen af Palmella; i Spidsen for det sidste Marskal Saldanha. Dette sidste Parti havde hele Hæren paa sin Side, men det første havde paadraget sig Cortes's Forbittrelse derved, at Ministrene i den Tale, hvormed Dronnin-

gen i Slutningen af Aaret 1834 hævede deres Møder, havde ladet hende sige, at Cortes havde forsømt de vigtigste Gjenstande, der skulde have været under Behandling.

Den 25de Januar 1835 ankom Dronningens Gemal, Hertugen af Leuchtenberg, til Portugal og blev modtaget med kongelige Æresbeviisninger. Ved den Mildhed, Venlighed og Klogskab, han udviste i sin hele Adfærd, vandt han i en Hast Folkets Yndest; men den Lykke, der i ham syntes at blomstre for den unge Dronning og hendes Rige, morknedes snart; thi angreben af en heftig Feber, efter en Forkjølelse paa Jagten, døde han meget hurtig, nogle Uger efter sin Ankomst, den 8de Marts, og nu hævede Rænkespillet med fornyet Kraft atter sit Hoved. Den berømte Læge Doctor Almeicinchas Erklæring over Sygdommens urigtige Behandling avlede det Rygte, at Prindsen var forgivet; Ligets Aabning godtgjorde vel Rygtets Usandhed; ikke destomindre herskede dog en urolig Bevægelse i Lissabon; man udraabte Palmella som Hertugens Morder; om Natten søgte Pøbelen at storme hans Pallads, og han maatte for Øieblikket tage sin Afsked.

Neppe var Hertugen af Leuchtenberg død, førend Partierne paa det heftigste begyndte at kives om en ny Gemal til Dronningen. Oppositionen holdt hemmelige Møder og sluttede en Overeenskomst om, at den Mand, hvem hun atter skulde give sin Haand, ikke maatte være af en Familie, som hørte til den hellige Alliance; heller ikke maatte han være en fransk Prinds, og endnu mindre en indfødt Portugiser. Den sextenaarige Dronningenke selv var i sine nærmeste Omgivelser hildet i et filtret Net af allehaande Hofrænker. Den gamle Marquise af Ficalhao og Mar=

quien af Loulés Gemalinde, Dronningens egen Tante, havde vidst at skaffe sig den største Indflydelse paa Maria da Gloria, hvem de, som Hoveder for et mægtigt Hofparti, beherskede efter deres Luner. I Spidsen for et andet Parti stod Dronningens Stedmoder Don Pedros Enke og de gamle Ministre. Imellem disse Hofpartier var Forbundet med England og Frankrige det store Stridspunkt. Det sidste Parti holdt paa det engelske Forbund, men den gamle Ficalhas forstod dog ved sin Snedighed at drive det igjennem, at Ministrene fik deres Afsked, hvorefter Palmella og Saldanha forenede sig og dannede et nyt Ministerium efter deres Hoved.

Af Alt dette fik Enkekeiserinden ikke noget at vide, førend det Hele var forbi. I sin Harme gjorde hun Steddatteren herover alvorlige Bebreidelser; denne begyndte at græde og raabte: „Er jeg da ikke længer Dronning? — Har jeg ikke længere min frie Villie, ligesom mine Forfædre?“ — og de to høie Damer skiltes i en heftig Trætte fra hinanden. Ogsaa Ministeriet, der idelig vexlede Medlemmer, deelte sig i flere Partier og adskillige af dets Foretagender vakte megen Forundring, deriblandt at det prydede Pengemanden, Jøden Rothschild, med Christusordenen og fornyede gamle Traktater med England, uagtet den Fortrydelse, Nationen viste over Englændernes Handelsrettigheder. Ei heller formaaede Dronningen at lede dette Ministerium; et Forsøg paa at styrte det mislykkedes saa aldeles, at hun formelig maatte undskylde sig for sine egne Ministre og bede dem om at beholde deres Embeder, og dog vilde hun gjerne vise sin Myndighed, hvor det paa nogen Maade lod sig gjøre. Hun ophøiede endeel Adelsmænd til Pairsværdig-

heden, uddeelte mange Ordener, og da hun havde Afsky for røde Uniformer, befalede hun Ministrene, at de ikke maatte fremstille sig for hende uden i blaae Klæder, idet hun ved samme Leilighed yttrede: „Jeg vil dog see, om jeg virkelig er Dronning, i det mindste i denne Sag.“ — Hendes hele Adfærd gjorde hende ikke elsket af Folket, og uagtet de høie Tanker, hun nærede om sin Herskermagt, var hun blot en Bold for Partierne, der i Grunden alene virkede for deres egne Interesser. Ikke destomindre hengik Aaret 1835 uden forstyrrende Optrin, og Portugal syntes endog at have vundet i Orden og Kraft, da det formaaede ifølge Quadrupeltraktaten at sende den spanske Regjering et Hjelpecorps.

Ved Cortesaabningen den 2den Jannuar 1836 forkyndte Dronning Maria sin forestaaende anden Formæling med Prinds Ferdinand af Sachsen-Coburg-Kohary. Dette Budskab blev modtaget med tilsyneladende Glæde, men med desto større Bekymring hørtes et andet Budskab af Finantsministeren, at han nemlig ved Tiltrædelsen af sit Ministerembede havde fundet Statens Kasser saa tomme, at de ikke indeholdt saa mange Penge, som vare nødvendige til at bestride de løbende Udgifter, ja hvad der endnu var værre, at Indtægterne for det følgende Aar endog forud vare optagne. Overhovedet fremgik af de af Ministeriet fremlagte Forslag, at Portugal endnu stod paa et saare lavt Trin af en dannet Stats Udvikling. I de følgende Forhandlinger udfoldede sig ogsaa Partiaanden med en paafaldende raa Lidenskabelighed, især udtømte den sig i en plump Forbittrelse mod England, idet man kaldte Handelsforbindelsen med denne Magt, saaledes som den bestod, en offentlig Ulykke, og i de groveste Udtryk erklærede, at det

var denne Forbindelse, der fuldeligen havde tilintetgjort den portugisiske Nations Kraft.

Den samme Lidenskabelighed udprægede sig i Forhandlingerne om Overfeltherreposten. Allerede een Gang tilforn havde denne Gjenstand sat Gemytterne i heftig Bevægelse. Dronning Maria havde i sit første Ægteskabs lykkelige Dage udnævnt sin Gemal til Generalissimus, en Udnævnelse, der mødte de heftigste Angreb af Partierne, og selv i det Oieblik, da Prindsen af Leuchtenberg laae kæmpende med Døden, var denne hans Værdighed det Maal, mod hvilket Partiaanden i Cortesforsamlingen rettede sine giftigste Pile. Hans Død afbrød disse Angreb, der nu fornyedes igjen, da Dronningen havde i Sinde at udnævne sin anden Gemal til samme Værdighed. Prindsen af Sachsen-Coburg ankom til Lissabon i de første Dage af April, og efter Formælingen udnævnte Dronningen ham, trods Cortes's bestemte Modsigelse, til Generalissimus. Men dette Skridt havde til Følge, at Hovedstadens Befolkning modtog Prindsen uden det mindste Tegn paa Bifald. Modsætningen imellem ham og hans Forgænger faldt desuden strax kun altfor tydelig i Oine; hans stive, opblæste og storladne tydske Væsen havde øieblikkelig mishaget Portugiserne, og den Mangel paa Klogskab, han viste, idet han ikke dulgte sin Ringeagt for Alt, hvad der ikke var tydsk, gjorde ham strax ilde lidt. Da han nu ned fra Palladsets Altan mønstrede Nationalgarden, viste den ham en i Oine faldende Kulde, ja en næsten synlig Foragt. Dybt krænket herover sluttede Dronningen to Dage derefter Kamrenes Forhandlinger.

I Palladset kom nu den hele Qvindecamarilla i Virksomhed for at styrte et Ministerium, der ikke med seirende

Kraft havde kunnet sætte Dronningens Ønsker igjennem. Grevinde Ficalhao og hendes Slægtning Grev de Lavradino stode i Spidsen for den lagte Plan, og efter mangfoldige hemmelige og listige Underhandlinger lykkedes det dem at sammensætte et Kabinet, der vel ikke ganske, men dog tildeels svarede til Camarillaens og Dronningens Ønsker, fordi det paatog sig at forsvare Prinds Ferdinand i hans Stilling som Generalissimus. Det bestod af Hertugen af Terceira som Præsident, Grev Villareal, Gonzales de Miranda, Silva Carvalho, José de Freire og Antonio de Aguiar, hvilke ogsaa strax bekjendtgjorde i Statstidenden Dronningens hidtil hemmeligholdte Decret, hvorved Prinds Ferdinand blev udnævnt til Feltmarskal. Denne Omvæltning og denne Trods imod Cortes's Erklæring forværrede i en høi Grad Folkestemningen, saameget mere, som Regjeringen nu syntes uforbeholdent at helde sig til det forhadte England. Paa flere Steder i Riget yttrede sig Uroligheder, miguelistiske Bander kom tilsyne hist og her, og Alt traf sammen til et truende Uveir.

Den 29de Mai 1836 aabnede Dronningen igjen Cortesmøderne. Oppositionen imod Ministrene havde allerede en betydelig Overvægt, der endmere forøgedes ved de fremlagte Forslag til at bringe Penge tilveie; især bleve Forhandlingerne og Angrebene paa Regjeringen, den 4de Juni, saa stormende, at Dronningen atter opløste Forsamlingen og sammenkaldte nye Cortes. Denne Forholdsregel var ikke skikket til at stille den allerede gjærende Uro, der endnu mere voxede, da Hertugen af Terceira i en Dagbefaling til Hæren dadlede Kammeret for dets „rebelske Forhold" imod Regjeringen, og meddeelte den adskillige Forskrifter til

Jagttagelse ved Valgene. Disse faldt alligevel ikke ud efter Ministrenes Ønske, thi Oppositionen forøgedes med flere Medlemmer. Den Formening, der efterhaanden blev mere almindelig, at Don Pedros Charte blot var et Værk af England, og de i Spanien forefaldne Begivenheder havde en ufordeelagtig Indflydelse paa Folkestemningen, og lidt efter lidt begyndte Ønskerne at udtale sig for Constitutionen af 1822. Paa samme Tid gav Carlisternes Streifetog i de spanske Naboprovindser Gallicien og Leon Miguelisterne mere Mod, og Miguelisthøvdingen Remechida reiste i Beire og Algarve Oprørsfanen og foretog de sædvanlige Plyndringstog.

Imidlertid var Aabningen af de nye Cortesmøder bestemt til den 11te September, men forinden havde de sidste Efterretninger fra Spanien bidraget betydeligt til at forhøie Uroen iblandt Folket. De Deputerede fra Douro, der alle vare erkjendte Oppositionsmænd, ankom den 9de til Søes til Lissabon. Idet de traadte i Land fra Dampskibet, modtoges de af en betydelig Folkemængde med en glimrende Musik og Revolutionssangen fra 1820, hvortil sluttede sig et skingrende Raab: „Constitutionen af 1822 leve!" — For at vedligeholde Orden var Borgergarden paa Benene. Da en ilde lidt Oberst just førte den igjennem de Gader, som førte til Skuepladsen for hiint jublende Optrin, opfordrede en Mand ham til at stemme i med i Raabet for Constitutionen; men til Svar gav Obersten sig til at raabe: „Dronningen leve! Chartet leve!" — og i det samme blev en Flaske slynget efter hans Hoved; ham traf den vel ikke, men i den nu opstaaende Forvirring styrtede hans Hest, og kun ved den hurtigste Flugt undslap han Folkeraseriet. Dette Optrin var Signalet til en almindelig Bevægelse, der udgik

fra Klubberne og de hemmelige Selskaber. Nationalgarden slog Generalmarsch og en Revolution var nu i Udbrud.

I Palladset holdt Ministrene Statsraad, og Dronningen, der tilligemed sin Gemal var fra Cintra ilet til Lissabon, bivaanede Raadslagningerne. Skjøndt Raadvildheden var meget stor, fattede man dog tilsidst den modige Beslutning, at drive Folkemængden paa Pladsen Roscio med Magt fra hinanden. En Oberst forsøgte derpaa først at tale Mængden tilrette og formaae til Lydighed imod Lovene, men forend han fik sin Tale endt, erklærede Soldaterne, at de vilde gjøre fælleds Sag med Folket, blandede sig strax imellem Borgerne, trykkede deres Hænder og istemte Raabet: „Constitutionen af 1822 leve!“ — Kort efter indfandt sig i Palladset en Deputation, som overleverede en Adresse, vel i ærbødige, men bestemte Udtryk, hvori Ministeriets Afskedigelse og Forkyndelsen af Constitution af 1822, med Forbehold af de Forandringer, som Cortes maatte finde raadelige, forlangtes som det eneste Redningsmiddel for Portugal. Dette skete om Natten Klokken 2. Dronningen som Intet havde at sætte mod Bevægelsen, begjærede blot Betænkningstid, og om Morgenen Kl. 6 blev det bekjendt, at Ministeriet var afskediget, at det var overdraget Grev Lumiares at danne et nyt Ministerium, og at Vicomte Sa da Bandeira var udnævnt til Finantsminister. Glæden herover syntes at være almindelig; Tropperne droge tilbage til deres Kaserner og bragte paa Veien didhen Dronningen deres Hylding. Bleg, udmattet og forstyrret af Udseende modtog hun paa Altanen det larmende Folks Tilraab, blandet med allehaande Revolutionssange.

Sagen var imidlertid dermed ikke afgjort. Camarillaen vedblev endnu stedse at virke paa Dronningens Beslutning, og med et vist Mod og en paafaldende Egensindighed vægrede hun sig længe ved at underskrive det Decret, der erklærede Antagelsen af Grundloven af 1822. Grev Lumiares overrakte hende den til Underskrift; men da hun erfarede, at der i Indledningen stod, at hun af egen Drift antog Constitutionen for at føie det portugisiske Folks Ønsker, stødte hun den med Heftighed tilbage, beraabende sig paa den Eed, hun havde svoret, at opretholde sin Faders Charte, og besluttede at afgive sin Erklæring derom, den følgende Dag paa en høitidelig Maade for de forsamlede Cortes. Greven skildrede hende den øieblikkelige Fare, hvorfor hun i Negtelses-Fald udsatte sin Person, og holdt saalænge og saa paatrængende ved, at hun omsider beqvemmede sig til at underskrive. Quadrupelmagternes og Belgiens Gesandter, som vare tilstede ved denne Forhandling, gjorde vel Indsigelse mod den imod Dronningen anvendte Tvang; men Øieblikkets Nødvendighed trængte paa; Rygtet om hendes Vægring og tre engelske Skibes Opseiling til Belem havde atter sat Folket i Uro; det rustede sig alvorligt, og Tropperne, som stode paa Pladsen Campo d'Ourique satte sig i Marsch op imod Slottet. De sendte derpaa en Deputation ind i Palladset for at erfare Sagernes Stilling, og det lykkedes først at tilfredsstille dem, da det underskrevne Decret blev dem forelæst og udbredt i mange Aftryk.

Endnu samme Eftermiddag Kl. 5 nødte man den unge Dronning til under en stærk Bedækning af Rytteri at begive sig til Raadhuset, for at aflægge Eden paa den nye Forfatning. At hun ikke gjorde dette Skridt med Glæde, men

under Tvang, derom vidnede hendes hele Udseende. Hun saae usædvanlig træt og lidende ud og græd under den hele Høitidelighed; en indre Smerte og en dyb Modbydelighed for det hele Værk afprægede sig tydeligt i hendes Adfærd. Ved Tilbagekomsten til sit Pallads blev hun behandlet som en Fange, og da man frygtede for, at der om Natten skulde skee Forberedelser til et Tilbageskridt, stilledes Vægtere ved Slottets Porte med Befaling til at lade Ingen komme ud eller ind.

Imidlertid blev det nye Ministerium gjort fuldstændigt; de vigtigste Medlemmer vare Greve Lumiares, Sa da Bandeira, Manoel da Silva Passos og Lopez Veira de Castro. Uden Modstand blev Constitutionen af 1822 udraabt i alle Provindserne; fra det nye Ministerium udstrømmede en Skare af Anordninger, hvoraf endeel angik Constitutionsfester, Edsformler, Dyrefægtninger og mere deslige; ogsaa vilde man oprette et Pantheon for Portugals store Mænd siden 1820; men det værste herved var, at man ved Undersøgelsen om disse kom i den største Forlegenhed, da næsten alle saadanne Mænd vare Tilhængere af Chartet. Under alle disse patriotiske Paafund og Bestræbelser begyndte alligevel en Modvirkning at bryde igjennem; thi mange Interesser vare blevne saarede ved den overilede og af næsten ubekjendte Personer indledte og udførte Revolution. Pairskammeret udtalede uforbeholdent sin Misfornøielse over, og det engelske Ministerium sin Misbilligelse med hvad der var skeet; den engelske og franske Flaadeafdeling paa Tajo fik Forstærkning, og det blev snart bemærket, at man ved Hoffet arbeidede paa en Modrevolution. Da Overfeltherreværdigheden ved den nye Tingenes Orden var bleven

ophævet, tog Dronningens Gemal, Prinds Ferdinand, Afsked fra Hæren i en Proklamation, hvori han berørte dens letsindige og forvovne Forhold, ved at forsmaae og mishandle de af Don Pedro givne Institutioner. I de første Dage af October fandtes i Husene og paa Gaderne i Lissabon en Mængde Proklamationer udbredte, der i Prindsens Navn ligefrem opfordrede til en Modrevolution. Staden kom derover i stor Uro, Ministeriet traf Forholdsregler derimod og lod Nationalgarden samle og fordele paa de vigtigste Punkter. Desuagtet vedblev Hofcamarillaen med Grevinde Ficalhao i Spidsen, tilligemed Dronningen selv og hendes Gemal, hemmelig at være i fuld Virksomhed; Belgieren van de Weyer, der just som Gesandt var tilstede i Portugal, hjalp til at lægge Planen; Tropperne bearbeidedes paa mange Maader; Dagblade og Flyveskrifter overvældede Magthaverne med allehaande Beskyldninger og Bebreidelser, udbredte alle Slags Rygter om Stemningen i Landet, og henpegede paa Frankriges og Englands Medhold og Bistand til at gjenoprette den forrige Orden. Da man endelig troede at have den fornødne Styrke, skulde nu Hovedslaget udføres; Modrevolutionen forkyndtes formelig i Dagbladene, og man søgte at begeistre Befolkningen for den.

Om Aftenen den 3die November 1836 begav Dronningen sig med hele sit Hof til Palladset **de los Necessidades** i Belem. Her lod hun alle de tilstedeværende Tropper samle sig omkring hende, og befalede Ministrene, at Obersten for Artilleriet, Generalbefalingsmanden over den bevæbnede Magt og Generaladminastratoren for Lissabon at indfinde sig hos hende; thi Planen var at tilintetgjøre Modstanden ved at lokke disse Mænd i Fælden. Men allerede

denne Plan mislykkedes, da kun nogle af Ministrene fulgte Indbydelsen. Fra Hoffet erklæredes nu Chartet gjenindført, Ministeriet opløst og et nyt dannet. Linietropperne, tilligemed nogle Dusin Frivillige af Nationalgarden, stode opstillede slagfærdige; hyppige Kanonskud gave Chartets Tilhængere det aftalte Signal til at bryde frem, men af de 10,000 Mand, som ifølge de udgangne høitravende Proklamationer stode rustede til paa det første Vink at udføre Revolutionen, kom ikke een eneste tilsyne.

Imedens dette foregik i Belem, vare Ministrene og Hoffets Modparti heller ikke ledige i Lissabon. Nationalgarden spærrede alle Tilgangene til Staden, samlede sig paa Campo d'Ourique og Alcantarabroen, det vigtigste Forbindelsespunkt imellem Lissabon og Belem, og undersøgte omhyggelig enhver Vogn, som kjørte over Broen. Herved blev den forrige Minister Freire kjendt i sin Forklædning; man fandt i hans Lomme en fuldstændig Plan til den af Hoffet paatænkte Revolution, og Følgen var, da han vægrede sig ved at raabe: Constitutionen af 1822 leve; — at han paa Stedet blev myrdet paa en skrækkelig Maade.

Efterretningen herom udbredte Skræk og Modløshed i Belem. Den forventede Bistand var udebleven, og de faa Linietropper, paa hvis Troskab Hoffet havde stolet, gik over til Nationalgarden under Raabet: „Constitutionen leve!“ — I denne Trængsel og Angst henvendte Dronningen sig til den engelske Befalingsmand paa Tajo, Lord Howard, om Bistand i sin Nød. Denne nølede, og Hoffolkene, selv den tydske Prinds, tabte alt Mod og Besindighed; den unge Dronning var den eneste, der i denne Forstyrrelsens Tid dog beholdt nogen Aandsnærværelse, og da

hun ingensteds fandt Raad eller Bistand, besluttede hun at underhandle med sine forhadte Modstandere.

Ministeren Passos var netop ifærd med at forfatte en Forestilling til Dronningen, da hendes Befuldmægtigede ankom til Campo d'Ourique. De overbragte det Budskab, at Dronningen gjerne vilde treffe et Forlig, da hun ikke havde troet, at Onsket om Constitutionen var saa almindeligt og saa stærkt understøttet, som hun fandt det; og hun anmodede om, at nogle Befuldmægtigede maatte sendes til Palladset, med hvilke hun kunde underhandle. Ministeren Passos overtog selvanden denne Sendelse, og nu bragtes da den Overeenskomst istand, at Cortes strax skulde indkaldes for at gjennemarbeide Chartet af 1826 og Constitutionen af 1822, saaledes at samme kunde passe til Folkets Frihed og Kronens Forrettigheder, og bringes i Overeensstemmelse med andre europæiske Staters Repræsentair-Forfatninger; og dernæst skulde alle politiske Forskjelligheder forglemmes.

Passos og hans Ledsager havde imidlertid ikke været uden Fare ved deres Ankomst til Slottet, thi det var med Nød og Neppe, at Palmella og Saldanha, som der vare tilstede, formaaede at styre de forbittrede Hoffolk, der brændte af Begjærlighed efter at yttre deres Had og Hevn imod de constitutionelle Befuldmægtigede. Budskabet herom fremkaldte en ubeskrivelig Uro paa Campo d'Ourique, og det var ikke langtfra, at Mængden jo havde stormet Slottet; ikkun et Brev fra Passos selv stillede den truende Storm. En Overeenskomst blev da, som sagt, aftalt, og Commissarierne vendte tilbage fra Slottet med de af Dronningen gjorte Forslag; men da de siden efter igjen afgik med Svaret herpaa, bleve de ikke lidet overraskede ved paa

Veien at finde engelske Tropper opstillede, hvilke spærrede Adgangen til Slottet for Enhver, ja vægrede sig endog ved at modtage Brevet til Dronningen. Lord Howard havde nemlig omsider efter lang Betænkning troet at maatte sende Dronningen Hjelp, dog saaledes at ethvert Sammenstød med Folket blev undgaaet. Men dette havde til Følge, at de Constitutionelle pludselig afbrøde alle Underhandlinger. Der var altsaa intet Andet for, end at Dronningen maatte lade de engelske Tropper trække sig bort igjen, hvorpaa Saldanha mæglede et saadant Forlig, at Sa da Bandeira skulde udnævnes til Ministerpræsident med Fuldmagt til at danne et nyt Kabinet i Constitutionens Aand. — Ophavsmændene og Deeltagerne i den strandede Modrevolution flygtede nu, for at undgaae Folkeforbittrelsen, i alle Retninger, og Belgieren van de Weyer skal have skjult sig enten iblandt Slottets Damer eller i en Kiste; men endeel Søsoldater, som havde begivet sig til Belem for at bevidne Dronningen deres Hengivenhed, overlode sig til de største Udskeielser og Fornærmelser imod alle Dem, de mødte paa Veien til Slottet. Folket, som atter troede sig forraadt, havde nær begyndt en blodig Opstand, og kun med Møie dæmpede man Udbrudet af den lidenskabelige Stemning.

Under Bedækning af en Afdeling af Nationalgarden holdt Dronningen nu atter sit Indtog i Lissabon. Med tungt Hjerte bevidnede hun sin Tilfredshed med det Mod, den Iver og Fædrelandskjærlighed, som Nationalgarden havde udviist. Pressen fik nu et nyt Opsving, men Hadet til Englænderne optraadte langt stærkere end tilforn, da man ansaae dem som Drivefjedre til den hele Bevægelse. Provindserne modtoge med Jubel Efterretning om, hvad der var

forefaldet i Lissabon, og Manoel Passos benyttede den vundne Seier med stor Maadeholdenhed.

Den tilbagevendte Rolighed var alligevel ikke af lang Varighed. Neppe havde de nye Cortes, hvis Møder aabnedes den 18de Januar 1837, antaget Tokammersystemet, førend Baron Leiria, i de nordlige Provindser reiste Oprørsfanen for Don Pedros Charte; snart stillede Saldanha og Tydskeren, Oberst Schwalbach sig i Spidsen for dette Foretagende, og selv Hertugen af Terceira sluttede sig til dem. Folket forholdt sig ligegyldigt ved de Partistridigheder, som nu atter udviklede sig. Bandeira og Bomfin forsvarede Constitutionen, og med dem forenede sig das Antas, der vendte tilbage fra Spanien, med det portugisiske Hjelpecorps. Disse vandt en Seier den 18de September, hvorpaa Anførerne for Chartets Tilhængere to Dage efter sluttede en Capitulation og forlode Riget. Samme Dag som Slaget stod, blev Dronning Maria da Gloria forløst med en Prinds. Thronfølgen var herved sikkret, og hendes Gemal, der havde maattet døie baade Foragt, Spot og Krænkelser, antog nu, ifølge en tidligere Overeenskomst, Tittel af: „Konge.“

En ny Constitution, der i det Væsentlige nærmede sig Don Pedros Charte, blev endelig færdig, og den 4de April 1838 af Dronningen besvoret som „Monarkiets sidste Forfatning.“ Ikke desto mindre vedbleve Partierne at bekæmpe hinanden, og Opstande vare blevne ligesom til en Leg, hvormed den ørkesløse Pøbel i Lissabon morede sig, uden at de førte til noget Resultat. I flere saadanne, som forefaldt i Aarene 1838 og 1839 beholdt Dronningen overhaand, og Nationalgardens Indflydelse blev efterhaanden

formindsket. I en Strid med England om Slavehandelen maatte Portugal give efter, og den eneste Følge deraf var et Ministerskifte og Opløsningen af Cortes den 25de Februar 1840. Oppositionen, der ikke formaaede at vinde Overmagten i de nye Cortes, som aabnedes den 25de Mai 1840, søgte paa ny ved en Opstand i August at bevirke Ministeriets Fald; men denne mislykkedes, ligesom en anden i Abrantes. Den monarkiske Magt var ved alle disse Seire atter voxen, og de constitutionelle Garantier syntes at have faaet en fredelig Stadfæstelse ved Cortes's Slutning 30te November 1840; men Portugal forblev i den samme ordensløse og kraftesløse Tilstand, til hvilken det ved Don Pedros Død syntes at være bleven fordømt.

X. Kapitel.

Italien.

Regjeringernes udvortes Politik. Deres Forhold til Don Carlos og Don Miguel. Kong Carl Alberts Forbindelse med Carlisterne i Spanien. Sammensværgelse i Sardinien. Uenighed imellem Sardinien og Portugal. De italienske Regjeringers indre Politik. Tilstanden i Sicilien og Kirkestaten. Choleraen i Overitalien; i Kirkestaten og Rom, Lætitia Bonapartes Død. Tilstand i Rom under Choleraens Nærværelse. Choleraen i Neapel og Sicilien. Sicilien erklæret for en Provinds af Neapel. Oprør. Prindsen af Capuas Formæling med Penelope Smith. Svovlstriden. Uroligheder i Overitalien. 1834—1840.

Begivenhederne i begge Staterne paa den pyrenæiske Halvø vare ikke uden Indflydelse paa Folkenes og Regjeringernes Stemning i Italien. Ingen af de derværende Souverainer havde endnu villet erkjende Isabella **II.** for Spaniens Dronning, og den portugisiske Prinds Don Miguel var overalt ved Hofferne bleven modtaget med kongelig Ære. Kong Ferdinand **II.** af Neapel, Pave Gregor den **XVI.**, Hertugen af Modena og Kong Carl Albert af Sardinien gjorde Alt, hvad der stode i deres Magt, for at modarbeide Revolutionsvæsenet i Spanien og Portugal. Især havde Don Carlos herfra betydelig Understøttelse, og i Aaret 1834 erkjendte Neapels Konge ham for Konge af Spanien og Indien, og modtog hans Gesandt med alle diplomatiske Formaliteter. — Paven, som ved flere Leiligheder høit yttrede sin Harme og Bedrøvelse, over hvad der foregik i Spanien og Portugal, og ingen Raad vidste til at sætte en Grændse for de voldsomme Indgreb i hans og Kirkens Myndighed, modtog i sine Stater store Skarer

af Carlister og Miguelister, iblandt hvilke vare mangfoldige Præster og Munke; og skjøndt den pavelige Curie iagttog den Forsigtighed, ikke at bryde saa voldsomt overtvert med Dronning-Regentinden af Spanien, som den i Overilelse havde gjort med Don Pedro i Portugal, arbeidede Paven dog i Forening med Hofferne i Modena og Turin hemmelig paa at skaffe Don Carlos al den Understøttelse, han formaaede, og sendte ham en indviet Sabel som et Tegn paa sin Bevaagenhed. De pralende carlistiske Seiersefterretninger udbredtes med største Hurtighed i Italien, og derpaa byggedes de mest overdrevne Spaadomme om Don Carlos's snarlige Thronbestigelse. Ogsaa Don Miguels Ophold i Rom i Aaret 1835 bidrog til Pavens haardnakkede Vægring for at anerkjende Dronning Maria i Portugal, og i den romerske Statskalender optoges Don Miguels Befuldmægtigede som Portugals virkelige Gesandt; ja fra det pavelige Cancelli udgik til Magterne af den hellige Alliance Opfordringer til at sætte en Grændse for de Afskyeligheder, som i Spanien udøvedes imod Klostrene og Munkene. — Kong Carl Albert af Sardinien modtog Prindsessen af Beira, der med Don Carlos's Sønner maatte flygte til Italien, paa den venskabeligste Maade, og anviste hende et i Nærheden af sin Hovedstad beliggende Slot til Bolig. Desuden underholdt han en nøie Forbindelse med Carlisterne i Spanien, men sattes paa samme Tid, 1834, i sit eget Rige i en dødelig Skræk ved en Sammensværgelse, i hvis Spidse stode nogle gamle Underofficerer fra den napoleonske Tid, der, efter Sigende, havde til Hensigt, først at omstyrte Religionen og Kongemagten, og derpaa oprette en Republik. Naturligviis fulgtes Opdagelsen af

denne Sammensværgelse af Henrettelser og Fængslinger baade i Turin, Genua, Alessandria og Chambery. — Med Portugal syntes, 1835, Forstaaelsen at skulle blive noget bedre, da man derfra havde indledet et Slags Underhandling om et Giftermaal imellem den unge Enkedronning Maria da Gloria og Prindsen af Savoyen-Carrignan; men da Underhandlingerne pludselig gik overstyr, befalede Kongen, i sin Forbittrelse, den portugisiske Gesandt at forlade Turin inden 24 Timer og Sardiniens Lande saa hurtigt som muligt. Denne Fornærmelse vakte stor Harme i Lissabon; den portugisiske Regjering standsede alle sardinske Consulers Forretninger, og erklærede alle Portugals Havne lukkede for det sardinske Flag, indtil den havde erholdt Godtgjørelse for den tilføiede Fornærmelse. Handelsstanden i Genua kom herover i stor Uro, thi den stod i mange Handelsforbindelser med de portugisiske Stæder og svævede i Fare for at lide meget betydelige Tab; Staden kom endog i Bevægelse, og en Deputation afgik til Kongen med Begjæring om, at han ved gode Ord vilde see at bringe Regjeringen i Portugal til at ophæve den strenge Beslutning. Hvormeget end Kong Carl Albert krympede sig ved at gjøre dette ydmygende Skridt, maatte han dog beqvemme sig dertil, og ved Englands Mægling bilagdes Striden.

Denne de italienske Regjeringers udvortes Politik vedblev siden uforandret, og Hoffet i Turin sattes i en overordentlig Skræk ved den østerrigske Keiser Frants II.s Død, indtil den fra Wien beroligedes ved den Erklæring, at Alt skulde blive ved det Gamle.

Den samme Uforanderlighedens Lov gik ogsaa igjennem de italienske Regjeringers indre Politik; deres Hovedopgave bestod i at opspore og undertrykke de hemmelige Selskabers, især det „unge Italiens“ Bestræbelser for at fremkalde Opstand. I Lombardiet og Kirkestaten stod den østerrigske Hær som et Støttepunkt for de absolutistiske Regjeringer. At Kongen af Neapel indførte Sparsomhed ved sit Hof, var en nødvendig Følge af Finantsernes slette Tilstand, og at Paven, 1834 og 1835, indrettede et Slags Provindsialforsamlinger og gav adskillige nyttige Anordninger, var fremtvungen ved de idelige Yttringer af Misfornøielse over den slette Bestyrelse. Overhovedet stødte enhver Forandring og Omdannelse an imod saa mange gamle og mægtige Interesser, at næsten alle Forsøg strandede paa en uovervindelig Modstand; thi man frygtede derved tillige Brud paa den bestaaende Statsforfatning. Af denne Mangel paa gjennemgribende Forbedringer udsprang den ynkelige Tilstand, hvori flere italienske Lande og især Sicilien befandt sig. Denne herlige Ø sank, paa Grund af den jammerlige Forvaltning, Dag for Dag i større og større Usselhed. I intet Land herskede en saadan offentlig Usikkerhed som i Italien, og navnlig i Kongeriget begge Sicilierne og Kirkestaten. Bjergene og Landeveiene vrimlede af Røvere, Stæderne af Banditer, for hvilke Politiet ofte selv var bange. Paa Sicilien huserede Røverne saaledes i hele Bander, at de endog i 1841 overfaldt og plyndrede Kongens eget Reisetøi, og at Ingen med Sikkerhed kunde vove sig ret langt udenfor Palermos Porte. — I Kirkestaten gik det slet ikke bedre. Røverne, som her med et peent Navn kaldtes „Dilettanti“ gjorde i 1833—1835 alle Veie usikkre og plyndrede endog

den pavelige Diligence. Da nu en Mængde Fremmede, af hvis Besøg Romerne havde deres bedste Næring, holdt sig tilbage fra Rom, af Frygt for at blive plyndrede eller myrdede, beqvemmede Regjeringen sig omsider til at lade Landeveiene bevogte af Tropper. I den hellige Stad selv hørte Snigmord til Dagens Orden; de vare blevne til Hverdags-Begivenheder og ansaaes for saa ubetydelige Forbrydelser, at enhver Morder, hvilken endog paa en medlidende Maade kaldtes „en stakkels Christen“ (**povero christiano**), kunde være vis paa allevegne at finde Skjul eller Bistand til at flygte. Det var derfor sjeldent, at Morderne bleve grebne og straffede; og var det fornemme Folk, der begik grove Forbrydelser, kunde Straffen ved deres Venners Forbønner formildes paa flere Maader. De pavelige Politibetjente, de saakaldte Sbirrer, bestode selv af alleslags Gavtyve, der for Penge lode sig bruge til Alt, og ofte stode i Forbindelse med Røverne og Banditerne. Desaarsag var det heller ikke underligt, at 4 leiede Banditer, der paa snigmorderviis havde overfaldet Dronningen af Portugals Gesandt, søgte og fandt Beskyttelse i Don Miguels Pallads. Christi Statholder i Rom tog det ikke saa nøie med uchristelige Gjerninger.

Man kan da let forestille sig den forstyrrede Tilstand, i hvilken Italien maatte komme ved Choleraens Besøg. I Aaret 1835 naaede den Genua. En ubetvingelig Skræk greb Befolkningen her som i alle andre Stæder, især da Sygdommen sædvanlig inden 24 Timers Forløb bortrev sine Offre, og Trefjerdedele af de Angrebne bleve dens Bytte. Siden den 23de August døde daglig 200 til 300 Mennesker, og ingen Stand eller Alder skaanedes. Alle Boder vare

lukkede, alle Gader tomme; tilsidst antændte man Ild paa de offentlige Pladser, for derved at forfriske Luften; men man mærkede deraf ingen Forandring, hvorved den uvidende Mængdes Tro paa forsætlige Forgiftelser fandt forøget Næring. I Slutningen af October ophørte Sygdommen af sig selv, da de fleste Læger vare døde. Fra Genua udbredte den sig til Stæderne Nizza, Coni, Villafranca, Turin og Livorno, og mod Østen over Lombardiet. Fra Stæderne flygtede Alt, hvad flygte kunde; dog var den der temmelig mild, og mildest i Triest.

Ved en Troppelinie paa Grændserne søgte den pavelige Regjering at holde Choleraen ude af Kirkestaten, medens man i Rom selv, ved Bønner og Processioner, paa katholsk Viis, stræbte at bevæge Himmelen til at skaane den hellige Stad. Lægerne raadede til at anlægge Kirkegaarde udenfor Staden, men uagtet Liglugten i Kirkerne var saa stor, at der kunde være Fare for smitsomme Syger blandt den store Mængde fromme Katholiker, som i denne Ængstelsens Tid besøgte dem, havde Regjeringen dog megen Vanskelighed ved at faae Begravelsespladser anlagte udenfor Portene. Paa denne Tid, den 2den Februar 1836, døde i Rom i stille Eensomhed Keiser Napoleons gamle og blinde Moder Lætitia Bonaparte, og hun oplevede saaledes ikke den Trængsel, som faa Maaneder efter med Choleraen hjemsøgte Rom. Thi ved dens Komme ophørte al Orden og Lydighed i Staden. Der indtraf tillige Hungersnød; Pøbelen stormede Bagernes Huse, plyndrede Bispspalladset og anholdt Paven selv i hans Vogn paa Gaden, med den Fordring, at han skulde nedsætte Brødpriserne. Overhovedet syntes i denne Tid ethvert Baand at være løst; de Geistlige

lode de Døende være uden Religionens Trøst, Lægerne flygtede eller gjorde ved deres Uvidenhed det Onde værre, Paven indsluttede sig i Vatikanet og Politiet trak sig feigt og uvirksom tilbage. I sex Uger bortrev Choleraen 7 til 8000 Mennesker. Derpaa standsede den, men vendte atter tilbage det følgende Aar 1837 i Juli Maaned. Havde Tilstanden i Rom i det forgangne Aar været skrækkelig, saa blev den nu langt skrækkeligere. Ikke blot de samme Rædselsoptrin gjentoge sig paa ny, men det til sig selv overladte uvidende, overtroiske, mistænkelige, forbittrede og fortvivlede romerske Folk gjennembrød nu alle Skranker og sønderrev den sidste Levning af ethvert Lydighedens Baand, der hidtil havde holdt det under det verdslige eller geistlige Herredømme. Ligesom i andre store Stæder greb den usalige Tanke Romerne, at der ingen Cholera var i Rom, men at de Fornemme og Rige havde lagt den Plan under Paaskud af Cholera, at rydde alle de Fattige af Veien ved Gift, og denne frygtelige Indbildning bragte Pøbelen til at begaae de skrækkeligste Gjerninger. Endog en Sammensværgelse dannede der sig, hvis Formænd havde til Hensigt at bemægtige sig Fæstningen Engelsborg og i den almindelige Forvirring at udplyndre Rom. Til Lykke blev en af de Sammensvorne angreben af Cholera og forraadte i sit Skriftemaal, døende, den hele Plan. Herved lykkedes det den pavelige Regjering, dog ikke uden megen Møie, at forebygge det allerede forberedte Udbrud. Omsider ophørte Choleraen i October; Paven kom atter frem af sit Skjul, og han, som der kun havde seet Lidet af sine Undersaatters Elendighed, talede nu med Salvelse om den af hans Folk saa lykkelig gjennemgangne Trængsel.

Fra Rom gik Choleraen videre mod Syden. I Neapel viste den sig temmelig mild; dog foraarsagede de til dens Standsning trufne Forholdsregler megen Misfornøielse og under de Elendigheder den førte med sig, forefaldt, paa Grund af Almuens sædvanlige Indbildning om Forgiftelser, flere skrækkelige Pøbeloptrin, især paa Sicilien, hvor det ene Folkeoprør udbrød efter det andet. Disse standsedes kun ved streng Anvendelse af Vaabenmagt og til Straf for den Oprørsaand, som her viste sig saa haardnakket og ustyrlig, erklærede Kong Ferdinand **II.**, ved en Anordning af 10de November 1837, Sicilien for en Provinds af Kongeriget Neapel og ophævede det for Øen bestaaende Ministerium. Forbittrelsen herover vedblev nu i længere Tid at give sig Luft i hyppige Folkeoprør, der endog ved talrige Røverbander vidste at gjøre sig frygtede, og de Standretter, som i Anledning heraf oprettedes i flere af Øens Provindser, udøvede endog langt ind i Aaret 1840 Retfærdigheden paa en gyselig Maade, uden at opnaae det tilsigtede Øiemed, at bringe Rolighed tilveie.

Disse Aar vare iøvrigt sande Trængselsaar for Kong Ferdinand. Foruden sin Finantsnød, Choleraplagen og idelige Oprør i sine Stater, hjemsøgtes han ogsaa af huuslige Sorger. I 1836 mistede han sin første Gemalinde i Barselseng, blev krænket af sin Broder ved dennes Giftermaal under hans Stand, og led tillige som Konge en dyb Ydmygelse i en Strid med England. Hans ældste Broder, Carl Ferdinand Prinds af Capua og Overadmiral for begge Sicilierne, havde nemlig forelsket sig i en smuk Irlænderinde, Penelope Smith, hvem han besluttede at ægte. Da han ei kunde erholde sin Broders, Kongens Samtykke

til dette Giftermaal, uagtet deres Moder, Enkedronningen, ikke skal have sat sig derimod, flygtede han 1836 med sin elskede Penelope hemmelig fra Neapel, lod sig i Rom vie til hende, og ilede derpaa igjennem Sveits og Frankrige til sin Søster, Enkedronningen Maria Christina, i Spanien. I Madrid blev Vielsen gjentaget. Kong Ferdinand forfulgte ham, saavidt det stod i hans Magt, inddrog hans Apanage, og lod et Edict af sin Fader, Kong Frants I., af 7de April 1829, bekjendtgjøre, hvorved ethvert Giftermaal, der af kongelige Prindser og Prindsesser indgaaes uden Kongens Samtykke, erklæredes for ugyldigt. Fra Madrid gik det unge Ægtepar til England. Her vilde Prindsen atter have sit Ægteskab stadfæstet. men dette negtedes ham i Begyndelsen, paa Grund af en retlig Indsigelse af den neapolitanske Gesandt. Alligevel afstod han ikke fra sit Forsæt, men ilede til Gretna-Green, hvor ifølge et gammelt Privilegium, Enhver, som har Lyst, uden videre Omstændigheder kan blive viet, og lod sig der vie tredie Gang. Desuagtet varede det ikke længer end en Maanedstid derefter, førend han atter fra Prædikestolen i St. Georgs Kirken i London, tre Søndage i Rad, lod lyse til Ægteskab for sig og Penelope Smith. Da Præsten ved Tillysningen de to første Gange spurgte Menigheden, om Nogen havde Noget at indvende mod et Ægteskab imellem hans kongelige Høihed Prinds Ferdinand af begge Sicilierne og Miss Penelope Smith, svarede den samtlige Menighed efter Sædvane med et sagte „Nei“. Da derimod det samme Spørgsmaal gjordes den 3die Søndag, traadte den neapolitanske Gesandt, Grev Ludolf, ledsaget af sin Secretair frem for Prædikestolen og raabte: „Ja!“ — Sagen kom derpaa i Sacristiet til Forhandling

imellem Greven og Præsten, hvorved hiin erklærede, at hans Monark, Kongen af Neapel, havde Indvendinger at gjøre mod dette Ægteskab; men da Præsten ikke fandt Indvendingerne gyldige, blev Vielsen alligevel bestemt. Ved denne indtraf nu den pudseerlige Omstændighed, at Prindsens Kammertjener, som havde Trolovelsesringene i Forvaring, var i Trængselen bleven lukket ude af Kirken. Da Vielsen var skreden saavidt frem, at Brudefolkene skulde til at sætte Ringene paa deres Fingre, var Kammertjeneren borte og Ringene med ham; der var altsaa ikke Andet for, end at de maatte laane to Ringe af deres Brudefølge. Efter at Vielsen var forbi, og Ægteparret havde modtaget deres Venners Lykønskninger, droge de tilbage fra Kirken til en prægtig Frokost, som var beredt for dem i deres Bolig. — Saaledes blev dette Ægteskab, uden at Nogen har kunnet begribe hvorfor, stadfæstet ved en firedobbelt Vielse. Da Ægtefolkene nogen Tid efter vendte tilbage til Italien, bleve de viste tilbage fra den neapolitanske Grændse. Senere toge de deres Ophold paa Malta.

Denne Familiesag voldte Kong Ferdinand megen Ærgrelse; men vigtigere og virkelig ydmygende var en med England opkommen Strid, den saakaldte Svovlstrid. Englænderne havde nemlig siden 1816 havt Enehandelen med alt Svovl fra Sicilien, men i 1838 solgte den neapolitanske Regjering den sicilianske Svovlhandel til et fransk Handelsselskab. Englænderne, som herved ansaae sig fornærmede, gjorde Indsigelser imod dette Salg, og det kom til heftige Noteverlinger imellem begge Regjeringer. Tilsidst fordrede den engelske Regjering Monopolets Ophævelse, og truede med, i paakommende Tilfælde at tiltvinge sig det

ved Magt. Kong Ferdinand blev høiligen opbragt ved denne Trusel, og besluttede at forsvare sin Ret. Midt under en Fasteprædiken kaldte Trommerne Soldaterne i Neapel under Vaaben, for med Dampskibe at sættes over til Sicilien; vel søgte nu den østerrigske Gesandt at mægle Forlig, men uden Nytte; thi Kongen vedblev at treffe alvorlige Anstalter til at sætte Magt imod Magt, og saa opsat var han paa en Kamp med England, at han endog landsforviste Fyrsten af Cassaro, som i Statsraadet havde gjort Forestillinger imod den hele Sag. Imidlertid voxede under denne Bevægelse Gjæringen paa Sicilien; en engelsk Flaade lagde sig i Bugten for Neapel og opbragte alle neapolitanske Skibe. Da Kong Ferdinand ved Alt dette endog sattes i Fare for at miste hele Sicilien, blev han omsider nødt til at give efter. Striden blev endelig ved Frankriges Mægling i Juli 1840 bilagt paa de Vilkaar, at Neapels Konge maatte udbetale til det franske Handelsselskab 1 Million og til Englænderne 1¼ Million Dukater.

Iøvrigt herskede i disse Aar, uagtet den almindelige Misfornøielse, nogenlunde Rolighed i Over- og Mellemitalien, siden Østerrigerne vare rykkede derind og de Franske havde besat Ancona. Men i Aaret 1838 trak de første sig tilbage og de sidste droge hjem. Neppe var dette skeet, førend det hemmelige Selskab det „unge Italien“ atter gav Livstegn fra sig; nye Sammensværgelser opstode og urolige Optrin forefaldt paa flere Steder; Fængslerne og Galeierne bleve fulde, og Bødelen fik nok at bestille, især udmærkede Modena sig ved blodige Skuespil, hvor paa eengang 13 Personer, tildeels af fornem Stand, bleve for Høiforræderi dømte til Galgen, men slap af særdeles hertu-

gelig Naade med at skydes. Ludvig Napoleons Forsøg i Frankrige og den almindelige Bevægelse efter Traktaten af 15de Juli 1840 vakte nye Forhaabninger hos Italienerne, og hyppige Uroligheder udbrøde paa mange Steder, hvor Frihedssangene maatte ved Soldater og Bødler bringes til at forstumme. Nabolandet Sveits var ellers i Særdeleshed en Gjenstand for de italienske Regjeringers Agtpaagivenhed, thi her fandtes et Fristed for alle Flygtninge, og her vedblev at være den Arne, hvor alle Revolutionsplaner mod de tilgrændsende Lande udklækkedes og tildeels iværksattes.

XI. Kapitel.

Sveits.

Forskjellige Anledninger til Uroligheder og Rivninger. Strid med Frankrige om Asylretten. Det hemmelige Selskab „det unge Europa"; dets Formaal. De Fremmedes Forhold i Sveits; deres Fordrivelse. Frankriges Fordringer i Anledning af Asylretten. Conseils Arrest. Strid med Frankrige, og Fornærmelse imod det. Afbrydelse af Forbindelsen mellem begge Stater; dens Gjenoprettelse. 1835—1840.

Keiser Ferdinands Thronbestigelse 1835 havde, som ovenfor (2 D. S. 205) er bemærket, frembragt et fredeligere Forhold imellem Sveits og Østerrige, men dermed vare dog ikke alle Misligheder bilagte med de fremmede Magter, eiheller kunde Sveitserne selv i deres eget Land komme til Rolighed. Eedsforbundets Mangel paa

Myndighed og Kraft, de mange forskjellige Kantonalinteresser, de forskjellige Religioner og mere deslige vare ligesaa mange Anledninger til indvortes Rivninger. Imellem Zürich og Schaffhausen kom det 1835 til Fiendtligheder i Anledning af en heftig Strid om Skibsfarten paa Rhinen. I Genf rørte sig under Reformationens Jubelfest det gamle Had imellem de forskjellige Religionspartier. Den katholske Geistlighed erklærede i et offentligt Skrift Protestantismen for en i Mørket sig omsnigende Pest, og afstedkom adskillige forstyrrende Optøier; endog engelske Methodister forøgede denne Forvirring. — I Bjergkantonerne herskede en stor Strid imellem det katholske og det nye liberale Parti; dette sidste modsatte sig den pavelige Indflydelse, og i Aargau, hvor den katholske Geistlighed vægrede sig ved at aflægge den af Regjeringen fordrede Troskabseed af Præsterne, truede Alt i Aaret 1835 med en religiøs Borgerkrig.

Disse og mange flere indvortes Rivninger foraarsagede megen Uro og Uorden i Sveits, og med Frankrige indtraadte tillige et meget spændt Forhold i Anledning af den saameget omtvistede Asylret. Thi Frankrige og flere Stater troede endnu stedse at have Grund til at beklage sig over det Tilhold, som politiske Flygtninge og Sammensvorne vedbleve at finde der i Landet, og flere Omstændigheder tydede ogsaa hen paa, at Sveits vedblev at være en Arne for idelige Sammensværgelser og Revolutionsplaner.

Den 4de November 1835 fandt man paa et eensomt Sted i Nærheden af Zürich Liget af en preussisk Student, som var myrdet med 48 Saar. Landdagen havde just dengang nedsat en Commission for at undersøge Flygtningenes

Anliggender; denne bragte i 1836 for Lyset, at de Forbindelser, der vare blevne bekjendte under Navnene: „det unge Italien“ — „det unge Tydskland“ — „det unge Polen“ — og „det unge Frankrige“ ikkun vare Dele af en stor Forening „det unge Europa“, og at de alle stode under Indflydelsen af en Hovedcommittee i Paris. Denne Forenings Øiemed var reen politisk og gik ud paa at omstyrte alle monarkiske Forfatninger og at indføre Republiker, hvilke i Europas forskjellige Stater skulde grundes i Menneskerettighedernes-Selskabs Aand. Indtil Udbrudet var det de enkelte Foreningers Pligt at hverve Deeltagere, især af allehaande Arbeidsfolk. Iblandt Foreningens Grundlove fandtes den Bestemmelse, at ethvert Forræderi, som blev begaaet af et Medlem af Foreningen, var at ansee som en Forbrydelse, der fortjente Døden; Dommen derover tilkom de enkelte Foreninger, dog med Appellation til en Committee af syv Medlemmer, som valgtes af alle Foreningerne. At fremme Dommens Fuldbyrdelse var ethvert Medlems Pligt, saasnart det blev ham overdraget. — Den nedsatte Commission troede at erkjende, at en saadan Dom virkelig var bleven fuldbyrdet paa den ovenfor nævnte myrdede Student, og at flere enkelte Personer blot ved en hurtig Flugt vare undgaaede en lignende Skjæbne. De øvrige Undersøgelser godtgjorde tillige, hvorledes de Fremmede i Sveits ringeagtede den selskabelige Orden, vedligeholdt en uophørlig Ophidsning, tiltoge sig en vis Jurisdiction til at dømme og straffe, og satte Eedsforbundet i Fare for at komme i Forviklinger med Nabostaterne. Savoiertoget havde været et virkeligt Forsøg paa at begynde Udførelsen af den store Forbryderplan, og en anden nu opda-

get Plan af et vist Antal Flygtninge og Arbeidere, at falde bevæbnede ind i Storhertugdømmet Baden, maatte, hvis den blev iværksat, forstyrre Sveits's gode Forhold til denne Nabostat. Det var derfor Commissionens Forslag, at de Fremmede, der enten havde sat Sveits's indre Fred eller Neutralitet eller dets fredelige Forhold til Nabostaterne i Fare, skulde fordrives fra Edsforbundets Enemærker.

I Overeensstemmelse med dette Forslag bad nu Directoriet i Bern den franske Regjering om at optage i Frankrige de Flygtninge, som Sveits saae sig nødsaget til at fordrive. Den franske Gesandt, Hertugen af Montebello, svarede herpaa i en Note af 18de Juli 1836, at hans Regjering, for at lette Sveits Opfyldelsen af dets Pligt, var villig til at forskaffe de Flygtninge, som Sveits maatte see sig nødsaget til at fordrive, Underholdning i en vis bestemt Tid fra den Dag, da de havde indskibet sig i en af Kongerigets Havne; men derhos erklærede han tillige, at en Blokering af Sveits vilde blive en uundgaaelig Følge, dersom Edsforbundet ikke tog alvorlige Forholdsregler imod de revolutionaire Flygtninge og Forbindelser. De øvrige Magters Gesandter tiltraadte denne Erklæring og tilføiede, at Omkostningerne, som i paakommende Tilfælde maatte anvendes paa de fornødne Tvangsforholdsregler imod Sveits, ligesom og al Skadeserstatning, vilde blive at udrede af Edsforbundets Kasse. — Paa Landdagen vakte disse Erklæringer en betydelig Uro; vel fandt adskillige Deputerede de opstillede Fordringer grundede, men andre meente, at Sveits's Ære derved var bleven angreben og krænket, og at de fremmede Magter blot stræbte efter en utilbørlig Indflydelse paa Edsforbundet. Ogsaa Folket kom rundt omkring i Landet i stor

Bevægelse. I talrige Folkeforsamlinger raabte man ligeledes paa Krænkelse af Sveits's Ære, og paa Diplomatiens Anmasselser, uden at man dog tilsidst modsatte sig Landdagens Beslutning om at fordrive de Fremmede, som kunde ansees for Fredsforstyrrere. Alligevel tog Landdagen Asylretten i Forsvar, viste de gjorte Bebreidelser tilbage til Frankrige, hvor netop Komplotterne havde deres Middelpunkt, og erklærede, at den med Magt vilde sætte sig imod ethvert Indgreb i Edsforbundets Souverainitet.

Imidlertid voxede Spændingen med Frankrige, da Hertugen af Montebello kort efter beklagede sig over en vis Conseil og forlangte hans Forviisning, fordi han havde indfundet sig i Sveits med et falsk fransk Pas og var mistænkt for at have været deelagtig i Fieschis Mordangreb paa Kong Ludvig Philip. Conseil blev ogsaa virkelig arresteret; men nu fandt man ved Undersøgelsen tre falske franske Passer hos ham, og det blev temmelig klart, at han, som fransk Politispion, var sendt til Sveits for at udspeide de revolutionaire Forbindelser og Partier. Sagen kom derpaa for Landdagen, og baade der og omkring i Landet reiste sig nu et forfærdeligt Skrig saavel imod den franske Gesandt som imod den franske Regjering, hvilke desuden ikke lidet fornærmedes i Undersøgelses-Akterne, som sendtes lige til Paris. Det franske Gesandtskab i Sveits kom herover i Fyr og Flamme, og efter at have indgivet en truende Note, afbrød det al Forbindelse med Edsforbundet; intet Pas udfærdigedes, ingen Pensionsbeviser paategnedes, og Frankrige forlangte Gjenkaldelse af de fremkomne Yttringer, tilligemed Godtgjørelse for de tilføiede Fornærmelser. — I største Hast blev nu Landdagen

atter indkaldt, som med Besindighed udfærdigede en formildende Note, skjøndt affattet i noget tvetydige Udtryk. Imidlertid fandt den franske Regjering sig derved tilfredsstillet, og i November 1836 indtraadte det gamle venskabelige Forhold igjen imellem begge Stater. Dog begyndte Spændingen atter at indtræde, da Prinds Ludvig Napoleon, efter den mislykkede Opstand i Strasborg kom tilbage og under sit Ophold hos sin Moder i Arenenberg 1838 fortsatte sine Bestræbelser mod den franske Regjering. Men de indtraadte Forviklinger ophørte igjen, da Prindsen, som ovenfor er fortalt, frivillig forlod Sveits.

Ikke destomindre beholdt de fremmede Stater bestandig et vaagent Øie med Sveits, i hvis Indre de mest modsatte Anskuelser og Partier baade i religiøs og politisk Henseende vedbleve at staae paa en Slags Krigsfod imod hverandre.

XII. Kapitel.

Tydskland.

Forbundsbeslutning imod tydske Haandværkssvendes Vandringer. Den badenske Regjerings Forholdsregler i samme Anledning. Dommen over Lieutenant Koseritz og hans Medsammensvorne i Würtemberg. Rolighed i Tydskland. Hannovers Adskillelse fra England. Ernst August Konge i Hannover. Hans Livsomstændigheder. Han prorogerer Stænderforsamlingen. Forandring i Regjeringen. Patent om Statsgrundloven. Bevægelser derimod i Tydskland. Dom derover i England. Gjæring i Hannover. Hundredaarig Jubelfest ved Universitetet i Göttingen. Stænderforsamlingens Opløsning. Erklæring om Ugyldigheden af Grundloven af 1833. Embedsmændenes nye Eed. Erklæring af de 7 göttingske Professorer; deres Afskedigelse og Forviisning. Strenghed imod Embedsmændene og Dagbladene. Vanskeligheder ved at faae en Stænderforsamling valgt. Forestilling til Forbundsdagen; deres Svar. Borgermester Rumann. Forfølgelse imod ham og hans Venner. Stænderforsamling 1840. Den nye Forfatning. Bevægelse i Tydskland i Anledning af Frankriges Rustninger og Traktaten af 15de Juli. Foranstaltninger imod Haandværkssvendenes Forbindelser. — Preussen. Frederik Wilhelm III.'s Død. Østerrige. Keiser Ferdinand I. Ungarn. Indrømmelse for dets Sprog. 1834—1840.

Hiin Strid med Frankrige om Asylretten i Sveits var ikke uden Indflydelse paa adskillige af de Forholdsregler, som toges i Tydskland. Regjeringen i Storhertugdømmet Baden havde allerede 1834 paa Grund af Haandværkssvendenes Forsamling i Kanton Bern (2 Deel S. 205) forbudet badenske Haandværkssvende at vandre til dette Kanton og at opholde sig der. Da imidlertid Haandværkssvendenes Uvæsen tog mere overhaand, udgav den tydske Forbundsdag, den 15de Januar 1835, en Anordning, hvori den forbød tydske Haandværkssvende at vandre til de Lande og Stæder, hvor

politiske Forsamlinger og Foreninger taaltes. Ifølge denne Anordning skærpede den badenske Regjering sit ovenanførte Forbud og paalagde, den 14de Februar 1835, alle badenske Svende, som opholdt sig i Sveits, at vende tilbage til deres Hjem inden 4 Uger; desuden belagte den deres Vandring derhen med strenge Straffe, og lod Grændsen spærre for alle fremmede Haandværkssvende. Lignende Forordninger udgik fra Kongeriget Hannover.

I Tydskland selv var efter den frankfurtske Opstand indtraadt en paafaldende udvortes Rolighed, imedens Undersøgelserne dog fortsattes angaaende Deeltagerne i hiint revolutionaire Forsøg. 1835 faldt Dommen imod Lieutenant Koseritz, nogle Underofficerer og andre Personer, der havde dannet en Sammensværgelse, som stod i Forbindelse med Planen mod Frankfurt, til at omstyrte Forfatningen i Würtemberg, tilintetgjøre det tydske Forbund og myrde Forbundsgesandterne. (2 Deel S. 197) Dommen lød for Nogle paa Dødsstraf, for Andre paa Fæstnings- og Tugthuusarbeide; Formanden Lieutenant Koseritz benaadedes paa Retterstedet og erholdt endog Understøttelse til at reise til Amerika. — I de forskjellige tydske Staters Stænderforsamlinger vedvarede vel Oppositionerne mod Regjeringerne, og flere Indsigelser gjordes 1835, skjøndt uden Nytte, mod den ved Forbundsdagen oprettede Voldgiftsret, samt imod Forbundsdagens egen formeentligen ubeføiede Indblandelser i Stændernes Rettigheder; ikke destomindre syntes de politiske Lidenskaber at være blevne betydeligen afkjølede. Handels- og Toldsager, Jernbane- og Industrisager sysselsatte i et Par Aar meest de almindelige tydske Interesser og i Lovgivningen og Retsvæsenet skete i flere Stater ikke ubetydelige Forbedringer. For de gamle

høiroſtede Frihedsmænd var Deeltagelſen ikke mere ſaa levende, og ſelv Rotteck, ſom døde den 26de November 1840, og Welcker miſtede endeel af deres Anſeelſe.

Saaledes lod Alt til at ville bebude en længere Rolighed, da Thronſkiftet i England ved Kong Vilhelm **IV.**'s Død, den 20de Juni 1837, atter ſtrammede den politiſke Spænding i Tydſkland, og gav de politiſke Bevægelſer fornyet Liv. Ved dette Dødsfald adſkiltes Kongeriget Hannover fra England, med hvilket det i 123 Aar havde været forenet, og Thronfølgen tilfaldt Kong Georg **III.**'s femte Søn, Ernſt Auguſt, Hertug af Cumberland. Denne Prinds var født den 5te Juni 1771, havde i ſin Ungdom ſtuderet ved Univerſitet i Göttingen, og deeltaget i Feldttogene 1793—94 ſamt 1813—14, ved hvilken Leilighed han var ſtegen til en Feltmarſkals Rang i den engelſke Hær, uden at Hiſtorien iøvrigt har nogen Heltebedrift af ham at opviſe, ſkjøndt han var en Mand af en ſtærk legemlig og aandelig Kraft. I England ſluttede han ſig til Torypartiet, og er i det Foregaaende oftere omtalt ſom en af dets Førere og ſom Formand for den ſtore Orangeforening, der i det engelſke Parlament blev erklæret for lovſtridig. Da han ikke altid levede i den bedſte Forſtaaelſe med ſin Familie, opholdt han ſig ofte og længe i Berlin, hvor han 1815 giftede ſig med Frederikke Caroline, Enke efter en Prinds Solms=Braumfels. Denne Hertug af Cumberland beſteg nu ſom Konge Hannovers Throne.

Skjøndt det ſmigrede Hannoveranernes Stolthed, at deres Konge nu ſkulde reſidere iblandt dem, ſvævede de dog i en ſpændt og ængſtelig Forventning om de førſte Regjeringsſkridt han vilde gjøre, ſaameget mere, ſom Rygtet allerede

havde fortalt om Indsigelser, han skulde have gjort imod den nye Statsgrundlov af 1833, og den almindelig agtede og yndede Vicekonge, Hertugen af Cambridge, forlod Riget inden hans Broders, den nye Konges Ankomst. Ernst August lod ikke sine Undersaatter længe være i Uvished om, hvad han havde i Sinde. Da en Deputation fra de forsamlede Stænder, Dagen efter hans Ankomst, begav sig til Slottet for at ønske ham velkommen, blev den viist tilbage, og næste Dag udkom et Rescript, hvorved Stænderforsamlingen blev prorogeret eller dens Møder udsatte. Vel gjorde man i Forsamlingen opmærksom paa, at Kongen ingen Ret havde til at prorogere Stænderne, da han endnu ikke havde aflagt det foreskrevne Løfte om at opretholde Forfatningen; alligevel skiltes de ad paa Præsidentens Befaling. Nu fulgte den ene Forandring rask efter den anden. En forhenværende Anfører for Adelens Opposition imod Regjeringen, von Schele, blev udnævnt til Stats= og Kabinetsminister, og istedenfor en Anerkjendelse af den af Kong Wilhelm 1833 indførte Statsforfatning (2 D. S. 183), udgav Kong Ernst August den 5te Juli 1837 et Patent, i hvilket han erklæ=rede, at han ikke ansaae sig bunden ved Statsgrundloven af 1833, da samme ikke svarede til hans Ønsker, der vare rettede paa hans tro Undersaatters Vel, men han vilde un=derkaste den en Prøvelse, om den kunde lempes efter, eller om den burde erstattes ved den tidligere Forfatning.

Dette Patent var neppe bleven bekjendt, førend der kom en heftig Røre i næsten hele det constitutionelle Europa, og især i Tydskland, der i den skete Magthandling saae en despotisk Ringeagt for Folkenes constitutionelle Rettigheder. En uendelig Mængde Dagblade og Flyveskrifter drøftede,

prøvede og dadlede, hvad der var skeet i Hannover, saavidt den tydske Censur tillod det. I de tydske Stænderforsamlinger i Baiern, Sachsen, Hessen, Brunsvig, Würtemberg, Baden og Darmstadt reiste Frihedskæmperne sig og talede med haarde og bebreidende Udtryk om den vilkaarlige Behandling, der vederfores Hannoveranerne. Selv i England, endog i Torybladene, blev Ernst Augusts Forhold dadlet strengt, og imedens en Deputation fra Orangemændene i Irland kom over til Fastlandet for at bringe deres forrige Stormester deres Lykønskning, optraadte Oberst Thompson i det engelske Underhuus med Forslag til at erklære ham for at have mistet sin Ret til Storbritanniens Krone, hvis Dronning Victoria skulde døe uden Livsarvinger.

I Hannover selv var Alt i den største Gjæring, især vare Advokaterne i fuld Virksomhed, og den Forfatning, hvormed man tilforn ikke havde været tilfreds, syntes nu netop at være Alles Ønske. Bønskrifter om Opretholdelsen af Forfatningen af 1833 strømmede fra alle Kanter ind til Regjeringen, og en saadan Gjenstridighed viste sig overalt i Landet, at mange Embedsmænd ganske undlode at bekjendtgjøre det kongelige Patent; Universitetet i Göttingen opslog det ikke, og det derværende Justitscancelli erklærede, at Grundloven af 1833 endnu var gyldig. Midt under disse Bevægelser indtraf, den 15de September 1837, Universitetets hundredaarige Jubelfest, til hvis Høitideligholdelse Kong Vilhelm, før sin Død, havde udsat 2000 Pund Sterling. Til denne Høitidelighed samlede sig fra alle Tydsklands Egne en stor Mængde Mennesker; ogsaa Kong Ernst August selv begav sig derhen. Han deeltog i de der an-

ordnede Festligheder, og syntes ved nogle Fordele, han indrømmede Studenterne, at have vundet deres Yndest, ligesom ogsaa Alt ved denne Leilighed lod til at aande Glæde og Tilfredshed; men Misstemningen begyndte strax igjen efter hans Afreise den 17de, da han afslog de göttingske Borgeres Bøn om Benaadelse for nogle politiske Fanger. Høiere endnu steg Misstemningen, da Stænderforsamlingen kort efter ved en kongelig Proklamation fuldkommen opløstes; det forrige Kabinetsministerium afskedigedes, og Kongen afgav den Erklæring, at Grundloven af 1833 var ugyldig, fordi den ikke var bragt istand ved en fælles endrægtig Samvirken af Kongen og Stænderne, saa at Forfatningen af 1819 heller ikke med Retskraft var ophævet. Hertil føiedes endvidere, at Kong Ernst August gjentagne Gange havde vægret sig ved at underskrive den nye Grundlov, fordi den gjorde Indgreb i hans Rettigheder; han kunde paa Grund heraf heller ikke forhandle med den sidste Stænderforsamling om en ny Forfatning, men Rigets Stænder af 1819 maatte paa ny indkaldes.

Ifølge den hele nu i Regjeringen indtraadte Forandring bleve ogsaa alle Embedsmænd, den 14de November, opfordrede til at underskrive en ny Tjeneste- og Hyldingseed, og hvo der ikke inden 14de December havde aflagt denne Eed, skulde ansees som udtraadt af Statens Tjeneste. Endeel Embedsmænd krympede sig vel ved at efterkomme denne Opfordring, men aflagde dog Eden efter nogen Betænkning. Universitetet og Staden Göttingens Valgkollegium, samt Magistraten i Osnabrück erklærede derimod, at Ophævelsen af Statsgrundloven af 1833 ikke stemte overeens med deres Samvittighed, og 7 Professorer ved Universitetet i

Göttingen: Dahlmann, Wilhelm Grimm, Jacob Grimm, Ewald, Weber, Gervinus og Albrecht gik endnu et Skridt videre. De overgave Universitetets Bestyrelse en af dem underskreven Erklæring, hvori de med tydelige Ord udtalede den Overbeviisning, at Statsgrundloven af 1833 ikke var oprettet paa en retsstridig Maade og derfor heller ikke ugyldig. Hertil føiede de endvidere, at de fremdeles maatte ansee sig bundne ved den Eed, de havde aflagt paa hiin Forfatning, og at de ei kunde anerkjende, som retmæssig bestaaende, en Stænderforsamling, der sammentraadte i Strid med Grundlovens Bestemmelser. — Denne Erklæring bragte alligevel ingen Forandring i Kongens Beslutning; med Fasthed og Kraft vedblev han at skride frem paa den engang betraadte Vei. Vel blev der fra Regjeringens Side gjort Forsøg paa at bringe hine syv Professorer til at tage deres Erklæring tilbage; men da dette mislykkedes, fik de uden videre deres Afsked, og Dahlmann, Jacob Grimm og Gervinus, der ansaaes for Ophavsmænd til Erklæringen og dens Offentliggjørelse, erholdt tillige Paamindelse om at forlade Göttingen og Kongeriget Hannover inden 3 Dage, dersom de ikke vilde behandles som Forbrydere. Ikke destomindre erklærede 6 andre Professorer, at Universitetet ikke misbilligede det Skridt, hine syv Mænd havde gjort. Man frygtede imidlertid for Studenteroptøier ved Forkyndelsen af denne Afsættelse og Forviisning, og for at forebygge saadanne, bleve Tropper sendte om Natten til Göttingen, men disse formaaede dog ikke at forhindre de Æresbeviisninger, der ydedes de Forviste ved deres Afreise den 14de December. De landsforviste Professorer bleve overalt med Jubel modtagne

som Martyrer for den gode Sag, og en Nationalsubscription aabnedes for dem over hele Tydskland. Efter denne Begivenhed blev Regjeringens Strenghed endnu større for at kue den Modstands- og Gjenstridighedsaand, der rørte sig i hele Kongeriget Hannover; det blev endog under Straf forbudet alle Embedsmænd at yttre sig i Selskaber dadlende om det kongelige Patent, og alle Flyveskrifter, som forsvarede Grundloven af 1833, bleve konfiskerede.

Skjøndt nu Folket i Almindelighed forholdt sig roligt, i det mindste ligegyldigt, ved den hele Sag, havde Regjeringen dog stor Møie med at bringe en saadan Stænderforsamling istand, som var efter dens Ønsker. Flere Valgcollegier negtede reent ud at foretage Valg; mange af de Mænd, der bleve valgte, undsloge sig for at modtage Valget eller ogsaa de, saaledes som i Aaret 1838, undlode at give Møde, saa at det endog faldt vanskeligt at faae en Forsamling saa talrig, som den efter Loven skulde være, for at kunne tage Beslutninger. De Misfornøiede arbeidede desuden paa mange andre Maader imod Regjeringen, og negtede iblandt Andet at betale Skatter, men disse inddreves ved Udpantning. Da der nu ved alt dette Intet udrettedes, dannede sig i flere Stæder en Forening, i hvis Spidse stode Borgermester Rumann i Hannover og Skatteraaden Stüve i Osnabrück, samt enkelte Deputerede, som henvendte sig med en Forestilling imod Regjeringens Fremgangsmaade til den tydske Forbundsdag. Men denne indlod sig ikke videre paa deres Andragender, end ved en Erklæring af 5te September 1839 at kundgjøre, at den ikke fandt nogen Anledning til at indblande sig i Kongeriget Hannovers indre Anliggender, men den haabede af

Kongens faderlige Sindelag, at han vilde udjevne Sagen med de „daværende Stænder.“ Det var en Selvfølge at Regjeringens Strenghed nu især viste sig imod de Mænd, som havde henvendt sig til Forbundsdagen; men da Borgermester Rumann især blev Gjenstand for dens Forfølgelse, truede Uroligheder med at bryde ud i Hannover. Politiet forbød Borgerne at bringe ham en Lykønskning til Nytaar 1840, og da en Forsamling af Borgere alligevel vilde afsynge en Sang til hans Ære, drev Dragoner dem med Magt fra hverandre, og da de siden ved et Skydegilde udbragte hans Skaal, havde dette til Følge, at alle Deeltagere deri, som hidtil havde arbeidet for Hoffet, mistede deres Arbeide og alle videre Bestillinger derfra. Dog ikke blot Hannover men alle større Stæder i Riget stode mod Regjeringen og vedbleve at drille den paa mange Maader, saa at det først efter mange Vanskeligheder omsider lykkedes at faae en Stænderforsamling bragt istand, der kom til at bestaae af 38 Medlemmer. I denne Forsamling, som aabnedes den 19de Marts 1840, blev Udkastet til en ny Forfatning bragt under Behandling; det mødte der kun liden Modstand og blev tilsidst antaget. Den 8de August blev den nye Grundlov, der var underskreven af Kongen og den blinde Kronprinds, offentliggjort, og Stænderforsamlingen, som den 20de bragte Kongen en Takadresse, blev derefter opløst. De Indsigelser og Besværinger, som derover atter indkom til Forbundsdagen, bleve henlagte og havde ingen videre Følger.

Den Udsigt Kong Ernst August havde til den engelske Throne, forsvandt iøvrigt, da Dronning Victoria ikke blot blev gift, men efterhaanden fra 1840 af fik flere Livsarvinger.

Det var i samme Aar at Frankrige rustede sig af alle Kræfter i Anledning af de orientalske Anliggender, og at Traktaten af 15de Juli truede med at fremkalde en almindelig europæisk Krig. I franske Blade var nu allerede en ivrig Tale om en Tilbageerobring af Rhingrændsen, og Planen til et Felttog over Rhinen skal virkelig have været lagt. Dette satte hele Tydskland i Fyr og Flamme, og der sparedes ikke paa Trusler imod Frankrige eller paa Pralerier med den tydske Tapperhed; Kongen af Hannover forbød ei alene Hesteudførsel af sit Land, men lukkede endog sine Grændser for de for fransk Regning indkjøbte Heste, der skulde drage gjennem de hannoverske Enemærker, hvorover det kom til et heftigt Sammenstød imellem ham og den franske Gesandt. Vel udtalede Forbundsdagen under 12te November 1840 Haabet om, at den europæiske Fred ikke vilde blive forstyrret; alligevel gave Besigtigelserne af Forbundstropperne og Forhandlingerne om sydvestlige Grændsefæstninger Tydskland et krigersk Udseende. Ved Thiers's og hans Ministeriums Fald begyndte Krigsfrygten at formindskes; Alt traadte efterhaanden tilbage i den forrige Tilstand, og Aaret gik ud med Foranstaltninger til at hemme de store Misbrug, der havde indsneget sig i Haandværksvendenes Forbindelser især ved en vilkaarlig Retspleie mellem dem selv indbyrdes og en Art Laugsbansættelser, som afstedkom mange Voldsomheder og meget Uvæsen.

Preussen og Østerrige bevægedes kun svagt af det politiske Røre, der Tid efter anden viste sig i det øvrige Tydskland; i disse Stater gik Alt for Størstedelen i den gamle Orden. Udvidelsen af den store tydske Toldforening og Handelens Opkomst var fornemmelig Gjenstande for den

preussiske Regjerings Opmærksomhed. Nogle Uroligheder, som Pøbelen i Berlin, den 3die August 1835, i Anledning af Kongens Fødselsdag begyndte og vedligeholdt i flere Dage, vare uden politisk Betydning; men hvad der ellers i flere Aar mest bevægede Folket i de forskjellige Dele af den preussiske Stat, vare de forskjellige religiøse Yttringer, om hvilke længere hen vil blive talt. Midt under de deraf opstaaede Bevægelser døde den gamle Konge Frederik Vilhelm **III.** i sit 70de Aar, den 7de Juni 1840, og blev fulgt paa Thronen af sin Søn Frederik Vilhelm **IV.**

Med Østerrige foregik heller ingen Forandring efter Keiser Frants **I.**s Død. Sin Søn og Efterfølger Keiser Ferdinand **I.** havde han i sit Testamente anbefalet at følge den samme Politik, som han selv havde fulgt: ikke at rokke Noget i Statsbygningens Grundvolde; at regjere, men ikke forandre. Han paalagde ham især at agte velerhvervede Rettigheder; ikke at laane Øren til ubetimelige Raadgivere, men i Alt at have Tillid til hans gamle og tro Tjener Fyrst Metternich. Denne og Grev Kolowrath vedbleve derfor ogsaa at være de vigtigste Drivhjul i den østerrigske Statsmaskine. Og dersom den Beretning er sand, at kun eet Ønske i Østerrige blev lydeligt ved Keiser Frants's Død, at Alt maatte forblive i den Tilstand og i den Gang, som det havde været under ham, saa kan neppe nogen Dadel falde paa den østerrigske Regjering for, at den ikke indførte store Forandringer. — Paa samme Tid holdtes den store russiske Mønstring i Kalisch, efter hvilken de 3 Monarker: Keiserne af Rusland og Østerrige og Kongen af Preussen samledes i Töplitz, hvor de rimeligviis bleve enige om den fælles Politik, de i Fremtiden

vilde følge. Iøvrigt nøde endeel domfældte politiske Fanger, især flere Medlemmer af det „unge Italien“, Godt af de mange Naadeshandlinger, som Keiser Ferdinand udøvede ved sine Kroninger i de til hans Monarki hørende forskjellige Stater. Ikkun Siebenbürgen og Ungarn modtog han ved sin Thronbestigelse i en noget bevæget Tilstand. De forskjellige Nationaliteter: tydsk, magyarisk og slavisk, som findes i Ungarn, havde i de sidste Aar stillet sig i en temmelig skarp Modsætning, saavel til Regjeringen som til hverandre indbyrdes. Rigsdagen, som netop var samlet, da Keiser Ferdinand besteg Thronen, kom strax i en heftig Strid, om han i Ungarn skulde kaldes Ferdinand **I.** eller Ferdinand **V.** Keiseren selv erklærede sig for det Sidste, og derved blev da den Strid bilagt. Men den næste Rigsdag 1839 begyndte atter med megen Heftighed og ikke uden Trods imod Regjeringen. Ved at føie sig efter de fleste Fordringer i Nationalitetssagen, saasom: ved at indføre det ungarske Sprog istedenfor det latinske i offentlige Forhandlinger; ved at bestemme, at ingen Geistlig, som ikke var det ungarske Sprog mægtig, skulde blive ansat efter 3 Aars Forløb, og ved Løfte om at udbrede det ungarske Sprog ogsaa paa Militairgrændsen, — ved disse og flere slige Indrømmelser formildedes de ægte ungarske Gemytter, og i Mai 1840 skiltes Rigsdagen ad under stormende Jubel.

XIII. Kapitel.

Polen og Rusland.

Tilstand i Polen og Krakau. Denne Stads Besættelse af Russerne 1831. Aftale om Stadens fremtidige Besættelse. Samling af Flygtninge. Opløb 1833. Joh. Pavlowskys Mord. Flygtningernes Forviisning. Stadens Besættelse af Østerrigerne, Preusserne og Russerne 1836. Englands og Frankriges Indsigelse derimod. Stemningen i Krakau; forskjellige Bonskrifter. Hemmeligt Politi. En Politispions Mord. Stadens Besættelse igjen af Østerrigerne 1839. Deres Bortgang 1841. — Tilstanden i Polen. Krigen med Tscherkerserne. 1830—1841.

Tilstanden i Polen vedblev i de her omhandlede Aar at være temmelig uforandret; overalt herskede Modløshed og Nedslagenhed. Rusland gik stadig frem i sin Plan, at sammensmelte Polen med det store Rige og efterhaanden at udslette den polske Nationalitets eiendommelige Præg. Denne Nationalitet syntes imidlertid dog at have beholdt et Hjem i den lille Fristat Krakau, som med en Landstrækning af 21 □ Mile var af de store Magter ved Wienertraktaten tilsikkret Uafhængighed. I den polske Revolution holdt den lille Stat sig neutral, saavidt det lod sig gjøre, men det var dog ikke andet muligt, end at den maatte blive berørt af de store Bevægelser i det beslægtede Kongerige, og mange Flygtninge søgte og fandt Tilhold i den neutrale Stad. Denne Omstændighed gav den russiske General Rüdiger Anledning til, i Aaret 1831, at rykke ind i Staden, ved hvilken Leilighed den katholske Biskop blev fængslet, og Besætningsomkostninger paalagdes Borgerne. Østerrige gjorde imidlertid Indsigelse mod dette Skridt, og Russerne droge atter bort.

Det kunde alligevel ikke blive skjult for de 3 tilgrændsende Skytsmagter, at der under den daherskende Stemning iblandt Tydsklands Befolkning, var Fare for Udbrud af Uroligheder, saalænge et Fristed, som Krakau, stod de Misfornøiede aabent. De gjorde derfor hemmelig Aftale om at besætte Staden, hvis det blev anseet fornødent, med et lige stort Antal østerrigske, preussiske og russiske Tropper, og foretoge dernæst 1833 en betydelig Forandring i den republikanske Forfatning. Ikke destomindre samlede sig der fra Kongeriget Polen endeel politiske Flygtninge, som udkastede Planer til nye Omvæltninger og knyttede Forbindelser med deres ligesindede Landsmænd fjern og nær. Hadet imod Rusland var saa stærkt, at Klogskaben ikke formaaede at beherske det. Da Embedsmændene og nogle russisksindede Borgere, den 18de December 1835, vilde høitideligholde Keiser Nicolaus's Fødselsdag, toge Demokraterne og de imod Rusland fiendsksindede Indvaanere heraf stor Forargelse og afstedkom et Opløb, hvori endeel Vinduer bleve ituslagne. Dog blev det ikke blot herved. Truselsbreve sattes i Omløb imod alle Dem, der viste sig som Ruslands Tilhængere, og et hemmeligt Selskab gav Vidnesbyrd om, at det ikke vilde blive ved tomme Trusler. En ung Mand, Joh. Pavlowsky, der ansaaes for en Ven af Russerne, og følgelig for en Forræder imod det polske Fædreland, fandtes en Morgen paa Krakaus Gader gjennemboret af mange Dolkestik. At opdage Gjerningsmændene til denne blodige Daad, var uagtet alle Efterforskninger umuligt.

De tre Magters Residenter fordrede nu af Senatet, at alle polske Flygtninge skulde fjernes fra Fristatens Enemærker inden 8te Dage. Ifølge heraf bleve ogsaa endeel

bortviste, men da Nabomagterne ikke fandt sig tilfredsstillede ved det, Senatet havde gjort, rykkede den 17de Februar 1836 den østerrigske General Kaufmann ind i Staden, i Spidsen for et forenet østerrigsk, preussisk og russisk Troppecorps, og lod bekjendtgjøre: at hans Indrykning blot havde til Hensigt at fjerne de Personer, der ved Fødselen ikke hørte til Fristaten, men ved hvis Nærværelse mange Uroligheder, Udsvævelser, ja endog Forbrydelser vare afstedkomne. De indrykkede Tropper skulde lønnes og underholdes af Republikken, som indtil videre skulde være Krigsmagten underordnet. — Renselsesforretningen udførtes nu med største Eftertryk. Over 500 Personer, der havde bosat sig i Krakaus Distrikt, bleve i mindre end otte Dage bragte sammen i den lille By Podgorze, og derfra bortførte; de Fleste bleve under Bedækning af Krigsfolk bragte til Triest for at sendes til Amerika; ikkun nogle Faa erholdt Tilladelse til at forblive i Gallicien. Da disse Forviisninger tillige vare forbundne med megen Vilkaarlighed og Haardhed, kunde Senatets Præsident Wieloglowski ikke tilbageholde sin Misbilligelse derover, og tog sin Afsked, uden at dette gjorde nogen Forandring i Sagernes Stilling, thi de fremmede Residenter indsatte i hans Sted en ny Præsident, Senator v. Haller. I April Maaned forlode de fremmede Tropper Krakau, paa 500 Østerrigere nær, som bleve tilbage for at paasee en ny Omdannelse af hele Statens Indretning.

Fristaten Krakaus Besættelse vakte ei alene stor Opsigt i hele Europa, men baade i Frankrige og Englang hævede sig vægtige Stemmer imod de 3 Magters Vilkaarlighed, og i det engelske Parlament udtaledes det lydeligt, at

de havde krænket ikke blot Wienertraktaten, men selve Folkeretten. Frankriges og Englands Regjeringer gjorde ogsaa Indsigelse mod det foretagne Skridt; men dette havde ingen videre Virkning, og Østerrigerne forlode først Krakau i Efteraaret 1837.

Fra den Tid af herskede et taust og sørgeligt Mismod i Staden; Universitetets Virksomhed var saa godt som ganske ophørt, da de Studerendes Antal var nedsunken til 30, thi russiske og østerrigske Studerende vare forbudne at besøge det; desuden fandt en Standsning Sted saavel i Handelen som i alle andre Næringsveie. I denne herskende Nød indgave Republikens Repræsentanter et Bønskrift til de 3 Magter om at afhjelpe den sørgelige Tilstand, og da dette Bønskrift blev viist tilbage som „upassende," fremkaldte Fortvivlelsen derefter endog et andet om, at Krakau maatte blive indlemmet i Kongeriget Polen, men som heller ikke blev modtaget. Uagtet nu Enhver følte sig omringet og beluret af et hemmeligt Politi, og uagtet den største Aarvaagenhed anvendtes for at holde Øie med enhver Fremmed, snege sig dog efterhaanden flere polske Flygtninge ind over Grændserne og dannede ligesom en hemmelig Ret, der syntes at have sat sig til Formaal, at oppasse og myrde de hemmelige russiske Politispioner. Efterat adskillige af disse vare myrdede, tiltog Strengheden endnu mere, og i 1839 blev Staden igjen besat af Østerrigerne. Præsidenten Haller tog nu sin Afsked, og en oprettet Undersøgelsescommission holdt skarpe Forhør over enhver mistænkt Person, endog over Koner og Piger. Fængslinger og Straffe hørte nu i længere Tid til Dagens Orden, alle Klager og Besværinger vare frugtesløse, og Staden holdtes besat indtil den 20de

Februar 1841, da man endelig troede at have renset Republiken for alle mistænkelige Personer, og dens Omdannelse i alle Dele var fuldbragt.

I Kongeriget Polen og selv i Ruslands gamle polske Provindser opdagedes vel af og til smaa Sammensværgelser, men de undgik ikke det skarpsynede russiske Polities Aarvaagenhed, og grusomme Straffe fulgte stedse paa Opdagelsen. At undertrykke saadanne smaa Komplotter iblandt et underkuet Folk, var en let Sag, men en sværere Opgave havde Russerne at løse ved Undertvingelsen af Tscherkesserne, et rask, modigt, tarveligt og frihedselskende Folk paa de kaukasiske Bjerge, østen for det sorte Hav. Efterat Russerne i Slutningen af det forrige og i Begyndelsen af dette Aarhundrede vare blevne Grændsenaboer til disse Bjergboere, begyndte lidt efter lidt en endeløs Krig at udvikle sig imellem begge Folk. Skjøndt Tscherkessien egentlig aldrig havde staaet under tyrkisk Høihed, fortolkede Rusland dog Traktaten til Adrianopel derhen, at hiint Land var afstaaet af Porten, og følgelig underlagt det russiske Herredømme. Men en saadan Fortolkning vilde de tappre Tscherkesser ikke erkjende for gyldig, og begyndte en Kamp paa Liv og Død med det mægtige Rusland, for at forsvare deres Frihed, — en Kamp, som de nu i henved 20 Aar have ført, altid med Ære og ikke uden Held. Russerne have brugt alle mulige Midler for at trænge ind i Landet, de have anlagt Forter og Militairveie, men alle deres Anstrengelser have hidtil været forgjæves. Vel søgte General Weljaminof at kyse Tscherkesserne med den Forsikkring: at om Himlen truede med at falde ned, vilde Rusland være istand til, at holde den i Veiret med sine Bajonetter; men

Tscherkesserne svarede uforfærdet: at dersom det manglede paa Mænd, vilde de, førend de underkastede sig, søge dem i Mødrenes Liv. De indesluttede ogsaa idelig de af Russerne anlagte Fæstninger, og skjøndt de i det Enkelte lede mange Nederlag, kæmpede de dog altid med største Tapperhed og gjorde Russerne det umuligt at vinde nogen afgjørende Seier. I Aaret 1840 syntes alle Stammerne i de kaukasiske Bjerge at være blevne enige om en fælles Plan til at bekæmpe de fremtrængende Russere; paa samme Tid ilede en stor Mængde landflygtige Polakker, saavel Officerer som forhenværende Soldater, til Kaukasus, for der at stride mod deres Arvefiender; og ved disses Hjelp vandt Tscherkesserne saa store Fordele, at de forstyrrede næsten hele Russernes Fæstningsplan. — Overhovedet ere de om denne Krig forhaandenværende Efterretninger meget upaalidelige, thi de russiske Beretninger forkynde idelige Seire, og dog fortsætte Tscherkesserne Krigen med lige Kraft og Uforsagthed.

XIV. Kapitel.

Skandinavien.

Efterat de foregaaende Skildringer saaledes have meddeelt de vigtigste Træk af det øvrige Europas Historie fra Julirevolutionens Udbrud 1830 og indtil omtrent Udgangen af 1840, komme vi nu ogsaa til at kaste et Blik paa Skan-

dinavien eller de 3 nordiske Riger. Da det imidlertid ikke er dette Skrifts Bestemmelse at levere en sammenhængende historisk Fremstilling af Staternes indvortes Forfatning eller af alle de Stemninger, som deri til forskjellige Tider have afvexlet med hverandre; — da fremdeles disse Riger i de første 10 Aar efter Julirevolutionen hverken have spillet en betydelig Rolle paa Historiens Skueplads, eller have Begivenheder af stor almindelig Interesse at opvise, skal her ikkun meddeles en kort Udsigt over deres Stilling i det europæiske Statssamfund, tilligemed nogle eiendommelige Træk af deres indre Liv, især for saavidt som de ere blevne berørte af Tidens mægtige Strøm.

I.

Sverige.

Dette Riges Forhold til Kong Carl XIV. Johan. Forholdet til Udlandet efter Julirevolutionen, til Rusland og Frankrige. Prindsen af Moskva i Stockholm. Franske Angreb paa Carl Johan. Rustninger. Keiser Nicolaus's Besøg. Misvæxt og Dyrtid. Brændeviinsbrænderiet. Opløb i Stockholm. Klager over Handelens Forhold. Choleraen. Gustav Adolphs Mindefest. Sammensværgelse mod Kongehuset. Den lindebergske Sag om Majestætsforbrydelse. Almindelig Amnesti. Gustav IV.'s Død. Crusenstolpes Sag. Rigsdagen. 1830—1840.

I Sverige var Rigsdagen i Marts Maaned 1830 bleven opløst, og Stænderne vare som sædvanlig gaaede utilfredse fra hverandre. Den gamle Konge Carl XIV. Johan var

vel i Almindelighed høit agtet af Nationen; de Svenske kaldte ham gjerne „Heltekongen“, men Helteglorien var i deres Oine med Aarene dog falmet Noget om Oldingens Hoved. At han vedblev at være fremmed for svenske Sæder, og hverken forstod eller havde villet umage sig med at lære det svenske Sprog, havde ingen fordeelagtig Indflydelse paa Stemningen imod hans Person; desuden havde det Forhold, han i sin Tid havde viist imod Napoleon, ved at understøtte Rusland imod denne sin fordums Herre, i det svenske Folks indre Bevidsthed efterladt en Misbilligelse, som ikke lod sig miskjende. Thi Svenskerne havde endnu hverken glemt Tabet af Finland eller Russernes barbariske Adfærd under deres sidste Indfald i Sverige, eiheller den uventede Skuffelse ved Norges Erobring. Hertil kom at Carl Johan, som Konge, ei alene havde antaget et meget conservativt Regjeringssystem, men ogsaa at en særegen Fortrolighed fandt Sted imellem ham og den russiske Keiser Nicolaus, med hvem han uafbrudt vedligeholdt en venskabelig Brevvexling. Den herover herskende Stemning var ham heller ikke ubekjendt, og at han baade nærede Frygt for og Mistanke til sit Folk og enhver Fremmed, der indfandt sig i Sverige, derom vidnede det hemmelige Politi, han holdt til at udspeide deres Foretagender; og vist er det, at baade han og hans Regjeringssystem havde deres Modstandere.

Da Julirevolutionen udbrød i Frankrige, opholdt netop Kronprinds Oscar sig, i Juli og August 1830, paa et Besøg i Petersborg, hvor der vistes ham al optænkelig Forekommenhed og Udmærkelse; og hele det fortrolige Forhold imellem det svenske og russiske Hof, saavelsom Svenskekongens hele Stilling, var ikke uden Indflydelse paa Mod-

tagelsen af den Udsending, der overbragte Meddelelsen, at Ludvig Philip havde besteget den franske Throne. Fyrsten af Moskva, en Søn af den berømte Marskal Ney, der i dette Ærende var bleven affærdiget til Sverrige, modtoges i Stockholm med temmelig Kulde, uagtet Carl Johan synes at have forudseet den franske Omvæltning. Da han nemlig fik Kundskab om det paatænkte Tog til Algiers Erobring, skal han, igjennem sin Gesandt i Paris, have givet den franske Regjering nogle militaire Raad, hvis Benyttelse viste sig gavnlig til Opnaaelsen af det tilsigtede Formaal. Carl X. tilskrev ham i Anledning heraf et egenhændigt Taksigelsesbrev, der ankom til Stockholm Dagen førend Julirevolutionen udbrød. Den gamle Republikaner, der kjendte sine forrige Landsmænd tilbunds, yttrede ved denne Leilighed: „Gud veed, om der mere gives nogen Carl den Xde, om Bevægelsen opløser sig i Despotisme eller Anarki! Frankriges, ja Europas Skjæbne beroer kanskee paa et eller andet ubekjendt Menneske, som i rette Tid faaer det Indfald at hoppe op paa et Bord, at stikke Hovedet ud af et Vindue, eller at springe midt iblandt Mængden og tale til Folket. Den, som i det afgjørende Øieblik sætter sig den røde Hue paa, udretter Meer end Kongen selv med sin Krone og hans Marskaller med deres Kommandostave.“ — Det var en Selvfølge, at Indvaanerne i Stockholm, ligesom andensteds, kom i stor Bevægelse ved Efterretningen om Julirevolutionen, og Bevægelsen blev endnu større, da Prindsen af Moskva lod den trefarvede Fane udhænge af det Huus paa Normalm, hvor han havde taget Bolig; thi paa Rygtet herom ilede endeel Mennesker didhen for at betragte dette Syn. Carl Johan, hvem dette strax blev

meldt, og som ved sine Speidere tillige fik Kundskab om, hvilke Personer der havde indfundet sig, blev herover meget opbragt og udbrød: „Det er uforskammet! — Han er kommen hid blot som Coureer, intet Andet. Det er desuden Noget, som ei bruges i min Hovedstad. Om Grev Suchtelen (den russiske Gesandt) lod opsætte det russiske Vaaben udenfor sit Huus, det var en anden Sag; det havde han Ret til! men, som sagt, det bruges ikke her. Han har ei forsøgt noget Saadant, eiheller nogen blandt de øvrige Ministre. Jeg kan, jeg bør og vil ikke taale det.“ — Prindsen af Moskva fik øieblikkelig igjennem Politiet Befaling til at tage sin Fane bort. — „Herefter maa han rette sig!“ — sagde Carl Johan — „Jeg vil ei raade ham at gjøre det anden Gang. Maaskee understaaer denne lille Hr. Moskva sig at forsøge paa at efterabe, hvad jeg gjorde i Wien. Det var dog noget heelt Andet; jeg var ikke Coureer, jeg; jeg var Ambassadeur. Jeg forsvarede min Nations Ære; jeg handlede paa min Regjerings Vegne, paa dens Befaling; det var min Ret, min Pligt; jeg handlede efter Folkerettens Fordringer. Men denne selvraadige Yngling, uden Ordre! Hvad vil han? Jeg kan ikke komme mig igjen af min Fortrydelse.“ — Men uagtet denne Fortrydelse fandt den svenske Regjering det dog ikke raadeligt at lukke Sveriges Havne for det trefarvede Flag.

Den franske Pirrelighed følte sig krænket ved den udviste Opførsel af Revolutionens gamle Søn, og lod til Gjengjæld sin Vittighed spille imod ham. I en Vaudeville under Tittel: **le camarade du lit,** som med stort Bifald blev givet paa Theatret i Paris, og hvis Opførelse en af Kong Ludvig Philips Sønner skal have bivaanet, fremstilledes

Kong Carl Johan som forhenværende Corporal og Republikaner, og det i en temmelig pudseerlig Stilling. Den svenske Gesandt i Paris, Grev Løvenhjelm, ansaae dette som en grov Fornærmelse mod sin Souverain og gjorde Indberetning derom til Sverige; Kong Carl Johan selv følte sig krænket i sin Værdighed, og skal i denne Anledning have yttret sig med Harme mod den franske Gesandt, St. Simon. Følgen deraf var begge Gesandters Hjemkaldelse. Dermed ophørte alligevel ikke det franske Drilleri. Paa Parises Gader udhængtes nu Karrikaturer og Vrængebilleder af den svenske Konge, hvilket gav Anledning til nye Besværinger. Kong Ludvig Philip, som for sin Person var bedre vant til Sligt, behandlede den hele Sag paa en spøgefuld Maade; for at berolige den svenske Konge, skal han have sendt ham en Kasse fuld af Karrikaturer over sig selv, og dermed tillige skrevet: „Lader os unde de muntre Mennesker at gjøre sig lystige! Jeg for min Part bryder mig lidet derom.“ — Hvorledes det nu end hænger sammen hermed, saameget er dog vist, at Venskabet imellem Hofferne i Stockholm og Petersborg voxede med hver Dag. I Aaret 1831 indbødes den russiske Keiser som Fadder til Kronprinds Oscars da fødte Søn, der i Daaben erholdt Navnet Nicolaus, hvorimod de svenske Regjeringsblade i 1834 talede i en næsten fiendtlig Tone mod Regjeringerne i Frankrige og England, medens store Udrustninger skete saavel i Hæren som i Krigshavnene. Venskabet med Rusland gik endog saavidt, at Keiser Nicolaus i 1838 overraskede Kong Carl Johan med et pludseligt og uventet Besøg i Stockholm. Om Ruslands Keiser ved dette store Venskab for Sverige vilde — som det er blevet paastaaet — sikkre sig

Overmagten over Oresund, lige om han ved Traktaten til Unkiar=Iskelessi med Porten havde sikkret sig den over Dardanellerne, lader sig vel vanskeligt afgjøre.

Denne nøie Forbindelse med Rusland bidrog ikke til at forøge det svenske Folks Yndest for Carl Johan; thi det nærede i Hjertet baade Frygt for og Bitterhed imod Russerne; desuden hjemsøgtes Riget paa flere Steder af store Trængsler, da der i Aaret 1831 og 32 i adskillige Provindser herskede Misvæxt og Dyrtid, og Folket i flere Egne stod Fare for at lide Hungersnød. De kostbare Krigsmønstringer, som desuagtet holdtes paa samme Tid, paadroge Regjeringen offentlig Dadel. Imidlertid benyttede den Leiligheden til at indskrænke det over hele Riget udbredte almindelige Brændeviinsbrænderi, der i en foruroligende Grad nærede Drukkenskab. Ogsaa oprettede man Maadeholdenheds=Foreninger, for muligen derved at sætte en Dæmning for den overhaandtagende Brændeviinsdrik. Men denne Foranstaltning manglede dog heller ikke sine Modstandere. Brændevinen var bleven en stor Deel af Svenskerne saa kjær, at Drankerne i Stockholm St. Hans Aften 1832 afstedkom et Opløb af en saadan Betydenhed, at Stadsvagten ikke formaaede at dæmpe det; men at talrige Tropper maatte til for at sprænge de sammenstimlede Folkehobe fra hverandre. Brændeviinsforbudet medførte et større Tab for Statskassen, end denne retvel kunde taale; paa Handelen og Næringsveiene hvilede betydelige Tryk, og ved Kongens Nærværelse i Gothenborg fremkom Handelsstanden med svære Klager over, at Handelen var i Forfald, at Skibsfarten aftog, at Armoden paa Landet voxede, og at Skatterne maatte inddrives ved Udpantning, —

Alt paa Grund af Statsforvaltningens forkeerte Forholdsregler. Det var derhos neppe Carl Johan behageligt ved Stadens Illumination at see den gothiske Løve i et Transparent fremstillet i den elendigste udmagrede Skikkelse, med den Omskrift: „Hjelp den forhungrede Løve, medens det endnu er Tid!“ — Hertil kom i 1834 den store Ildebrand, som lagde hele Staden Wenersborg i Aske, og Choleraen, der i flere af Sverrigs Stæder bortrev mange Mennesker. I Gothenborg døde paa een Dag 67, og de følgende Dage laae flere hundrede Lig ubegravne, af Mangel paa Grave. Sygdommen gik derpaa videre til Wenersborg, Carlsstad, Jönköping og flere Stæder; ved allehaande Spærringsmidler søgte man at holde den borte fra Stockholm, men forgjæves; indtil den 26de September skal den have angrebet 7,382 Mennesker, hvoraf de 4,472 døde, og Sygdommen var endnu ikke ganske ophørt ved Aarets Udgang.

Det er ikke sjeldent, at slige uheldige Omstændigheder tørne mod Regjeringen og Regentens Person. Saaledes ogsaa i Sverrige. Dagspressen talede ofte skarpt og dadlende om begge, og flere Redacteurer maatte føle Lovenes Strenghed; men der havde dannet sig en Forening, som betalte de for Presseovertrædelser idømte Mulkter; thi der gaves nu et Parti, som var misfornøiet baade med Carl Johan, hans Regjering og Politik. Navnet Vasa var endnu kjært og agtet i Sverrige, og med fuld Begeistring høitideligholdtes overalt i Riget 1832 Gustav Adolphs tohundredaarige Mindefest. Iblandt Adelen vare ikke faa Misfornøiede, og adskillige begyndte nu at tænke paa at indsætte den forviste Wasaslægt i dens gamle Rettigheder.

Selv iblandt Bønderne hørtes undertiden fornærmelige Yttringer imod Kongens Person, med Hensyn til den forrige Konge Gustav **IV**. Adolph. Under denne umilde Stemning, der dog maaskee antoges for meer almindelig udbredt, end den virkelig var, stiftede to fattige Baroner Düben og Vegesack en hemmelig Sammensværgelse mod Kongehuset, rimeligviis i den Tanke, at gjøre deres Lykke ved en Thronomvæltning. Men Planen blev opdaget itide, og Hovedmændene bleve fængslede og tiltalte for Høiforræderi. Hen i Aaret 1833 faldt deres Dom, som lød paa langvarig Fængselstraf, hvilken dog ved Kongens Naade formildedes til Landsforviisning.

Ikke desto mindre vedblev Oppositionen at tale i en temmelig skaanselløs Tone, og Aaret efter indtraf et eiendommeligt Tilfælde, hvorved ogsaa hiin Straf blev fuldkommen eftergivet. En pensioneret Capitain Lindeberg, der redigerede 2 Blade i Stockholm, havde mistet sin Pension, fordi han havde udgivet et lille Skrift, hvori forekom Yttringer, som ansaaes fornærmelige for Kong Carl Johan. Da han nu ansøgte om Tilladelse til at oprette et privat Theater i Hovedstaden ved Siden af det kongelige, og denne Tilladelse blev ham negtet, forøgedes hans Bitterhed imod Kongen, og i sin Harme indgav han en Besværing over det modtagne Afslag paa sin Ansøgning til Stændernes Befuldmægtigede, hvori atter forekom Yttringer, der ansaaes fornærmelige for Majestæten. Han blev herover anklaget for Majestætsforbrydelse og ved Svea-Hofret, ifølge en bestaaende gammel Lov, dømt til Døden ved at henrettes med Sværd. Det var ingenlunde Carl Johans Mening, at denne Dom skulde fuldbyrdes i al sin Strenghed; man ven-

tede blot paa, at Lindeberg skulde bede om en Formildelse i Straffen. Dette skete imidlertid ikke. Tvertimod lod han fra sit Fængsel udgaae en Subscriptionsplan paa sine samlede Skrifter, hvis Indtægt skulde tjene til hans faderløse Børns Underholdning efter hans Død, og kort efter udgav han til sin Retfærdiggjørelse et Skrift, der heller ikke var frit for Bitterhed. Man gav ham nu at forstaae, at han blot skulde henvende sig til Kongen med Ansøgning om Naade, han kunde være sikker paa, den vilde blive bevilget. Men han vedblev i sin Haardnakkenhed og svarede: „Jeg vil ikke benaades, men døe, helst den 8de November, som er min Fødselsdag.“ — Alligevel forvandlede Kongen hans Dødsstraf til treaarig Fæstningsstraf. Ogsaa denne Formildelse viste Lindeberg tilbage med den Erklæring: at han fordrede Retfærdighed, men ingen Naade, og at han maatte troe sin Ære krænket ved at modtage Naade, om det saa var Kongen selv, af hvem den tilbødes ham. — Denne Sag gjorde megen Opsigt i Sverige, og den almindelige Stemning var for den Domfældtes Frigivelse. Regjeringen var her i nogen Forlegenhed, thi det var almindelig erkjendt, at Forseelsen ikke fortjente Dødsstraf. Den snilde Carl Johan fandt imidlertid en klog Udvei. Paa 25 Aarsdagen efterat han som valgt Kronprinds førstegang betraadte Sveriges Grund, lod han forkynde en almindelig Amnesti for alle politiske Forbrydere, tillod endog dem, som vare straffede med Landsforviisning, at vende tilbage til Sverige, og befalede, at alle De, som vare fængslede for saadanne Forseelser, skulde sættes i Frihed. Dermed bortfaldt hele den lindebergske Sag, og de landflygtige Baroners Lands-

forviisning var hævet. Hele Stockholm jublede, og alle Skibe i Havnene satte Glædesflag til paa denne Dag.

Deslige Glædesyttringer vare altid Carl Johan ubehagelige; thi for det meste troede han deri at see en Utilbøielighed hos sit Folk for ham og hans Slægt. Forestillinger om lønlige Sammensværgelser og hemmelige Forbindelser med den landsforviste Kongefamilie spøgede uophørlig i hans Hjerne; derfor vrimlede ogsaa hans Regjeringstid ei alene af Tiltaler og Processer for Høiforræderi, men han undgik med en ængstelig Omhyggelighed enhver Leilighed, der kunde bringe Nogen af hans Slægt i Nærheden af de til Gustav **IV.**'s Huus hørende Personer. Det naturlige Ønske, at lade sin ældste Søn Kronprinds Oscar, efter Keiser Nicolaus's Indbydelse, bivåane den store Vaabenøvelse ved Kalisch 1835, opgav han derfor, da han erfarede, at den forrige Konge Gustavs Søn, Prindsen af Wasa, ogsaa vilde indfinde sig der. — At en vis Misfornøielse med Carl Johans Person og Regjering i flere Henseender virkelig fandt Sted i Sverrige, var vel intet blot Hjernespind; men alligevel havde den ikke gjennemtrængt Størstedelen af det svenske Folk i den Grad, at dette for Alvor ønskede den forrige Kongeslægt tilbage, og da den landflygtige Konge Gustav **IV.** Adolph, den 7de Februar 1836, døde i Udlandet under Navn af Oberst Gustafson, vakte dette Dødsfald ingen synderlig Opsigt og ei den mindste Bevægelse i Riget. Desuagtet forsvandt Carl Johans eiendommelige Mistænksomhed ikke. Især var Dagspressen ham en skarp Torn i Øiet, og den maatte heller ikke sjelden føle hans Harme og Strenghed. En afskediget Hofretsassessor Magnus Jacob Crusenstolpe, som i flere Aar

havde deeltaget i Pressens politiske Forhandlinger, skaanede i et af ham udgivet Hefteskrift (1837—1838) hverken Kongen eller hans Omgivelser eller hans Regjering. Crusenstolpes Angreb fandt ikke liden Gjenklang iblandt Folket, selv iblandt de høiere Stænder, og her var da atter Stof til en Tiltale for Majestætsforbrydelse. Denne Sag vakte en særdeles Opsigt, ei alene i Hovedstaden, men over hele Landet var den almindelige Opmærksomhed henvendt paa dens Gang; Cemytterne vare i stærk Bevægelse og i spændt Forventning om dens Udfald. Endelig faldt Svea-Hofrets Dom, ved hvilken Crusenstolpe tilkjendtes Fæstningsstraf paa 3 Aar. Mange ansaae denne Domfældelse for lovstridig, og i Stockholm udbrød derover Uroligheder, som ikke lode sig dæmpe uden Blodsudgydelse. Imidlertid blev Crusenstolpe ført til Fæstningen Warholm for der at udstaae sin Straf; men 3 Dage derefter, den 23de Juli 1838, anklagede Stændernes Justitsembedsmand for Sveriges Hoiesteret den Afdeling af Hofretten, som havde afsagt Dommen, for flere Uregelmæssigheder ved Domfældelsen. Vel blev Klagen her afviist med en Overvægt af 1 Stemme, men i Mai Maaned 1839 aflagde endeel Rigsdagsmænd af Borger- og Bondestanden Fangen et deeltagende Besøg paa Fæstningen. Da dette Besøg næsten gik over til en Glædesfest, blev Carl Johan atter urolig og anordnede en streng Undersøgelse i den Anledning.

Men hvad der efterhaanden begyndte mest at røre sig i Sverige, var Misfornøielsen med den bestaaende Statsforfatning. Paa Rigsdagene, hvor Nationen repræsenteredes af et Udvalg af Rigets Stænder: Adelen, Geistligheden, Borger- og Bondestanden, der hver igjen

udgjorde ligesom en egen Forsamling, stode nu 2 Partier: et Stilstands- og et Fremskridningsparti haardt imod hinanden. Til det første hørte sædvanligviis Adelen og Geistligheden; til det sidste Borger- og Bondestanden, og selv disses Interesser kom ofte i Strid med hverandre. Forretningsgangen var vidtløftig, langsom og slæbende; Forhandlingerne bleve ofte heftige, ikke sjelden stormende; men da Interesserne aldrig kunde forenes, bleve Resultaterne ogsaa næsten altid ubetydelige. Dette var Tilfældet paa Rigsdagen 1834—35, paa hvilken Ministrene endog anklagedes for forfatningsstridige Handlinger, og der fremkom et Forslag til en Forandring i Folkerepræsentationen. Det Samme var i en endnu høiere Grad Tilfældet paa Rigsdagen 1840. Paa denne Rigsdag fremdroges uden Skaansel for Lyset alle de Mangler og Misligheder, der kunde paapeges i Statsforfatningen; Repræsentationsspørgsmaalet kom igjen paa Bane; Nogle ønskede eet Kammer, Andre to Kamre; Borger- og Bondestanden især stemte for, at Repræsentationen skulde sammensættes ved almindelige Valg, uden Hensyn til Standsforskjel; der reiste sig desuden en stærk Opposition saavel imod Regjeringen som Adelen, og Forhandlingerne udartede til en frugtesløs Kiv imellem de 4 Stænder, hvorefter Rigsdagen atter opløstes uden noget bestemt Resultat og uden nogen mærkelig Begivenhed, der fortjener paa dette Sted at skildres omstændeligen.

2.

Norge.

Dette Riges Stemning imod Danmark og Sverige. Storthingsopposition imod Sverige. Forslag til Forandringer i Grundloven. Polakker i Norge. Fordringer paa Storthinget 1836. Dets Opløsning. Adresse til Kongen og dennes Svar. Statsraad Løvenskjolds Proces og Dom. Overordentligt Storthing. Constitutionsfest. Ordentligt Storthing 1839. 1830—1840.

Norge havde i de 10 Aar siden Julirevolutionen heller ikke mærkelige Begivenheder at opvise; Revolutionsstof var her ikke forhaanden. Hvad Nordmændene mest lede af, var deels Stilstand i mange Næringsveie, deels ondt Lune mod det gamle Broderrige Danmark, deels endelig en vis diplomatisk Skinsyge mod det nye Broderrige Sverige. Imod Danmark fremsøgte adskillige unge Skribenter alle optænkelige Beskyldninger om de Forurettelser, Norge skulde have lidt af dette Rige i de forbigangne Tider, uden at tage Hensyn til de store Opofrelser, Danmark ofte havde gjort for Norge. Disse Beskyldninger læstes vel i Danmark, men ændsedes kun lidet, formedelst deres store Ubillighed og Overdrivelse. Forholdet til Sverige var heller ikke det kjærligste; thi hos Nordmændene aabenbarede sig en stærk Attraa efter at affondre sig fra deres Naboer, og i et vist Selvbehag at indslutte sig i sig selv; med Sverige ønskede de i alt Fald ikke at have Andet end Konge tilfælles. Allerede ved Storthingets Aabning 1831 fandt Kong Carl Johan det fornødent at opfordre Nordmændene til at være velsindede mod det svenske Broderfolk, idet han tillige for=

sikkrede, at uagtet man vel maatte tilstaae, at Norge endnu befandt sig i en lidet glædelig Tilstand, saa skred Riget dog stadigen frem, og det havde under Danmarks Scepter vel aldrig befundet sig i en lykkeligere Stilling. Ikke desto mindre reiste sig paa Storthinget en temmelig stærk Opposition imod den svenske Styrelse. Man forlangte de norske diplomatiske Anliggender foredragne Kongen ikke af en svensk, men af en ansvarlig norsk Minister, og man fordrede de norske Konsulatsforretninger ikke mere udførte af Svenskere, men af indfødte Nordmænd, der i paakommende Tilfælde kunde drages til Ansvar som norske Embedsmænd. — Paa flere følgende Storthing gjordes den samme Fordring, der udvidedes til Fordringen af et eget Koffardiflag. Paa den anden Side udsatte Storthinget det af Kongen indgivne Forslag til en Forandring i flere Punkter af Grundloven, saaledes paa Storthinget 1833: Forslaget til Kongens ubetingede **Veto**, til hans Ret til at give Fremmede Lov til at bosætte sig i Norge, og til Statsraadernes Nærværelse under Storthingets Forhandlinger. Afgjørelsen af disse Forslag bleve, om ikke afviste, saa dog udsatte, og ved det Sammenstød, som her fandt Sted imellem Regjering og Folk, var Stemningen ikke altid den venskabeligste. Den ærefulde Maade, hvorpaa adskillige polske Officerer modtoges i Christiania, og det Sammenskud, som gjordes til de landflygtige Polakker, vidnede desuden heller ikke om et almindeligt Bifald med den politiske Fortrolighed, med hvilken Kongen havde sluttet sig til den russiske Keiser. Overhovedet havde Carl Johan kun liden Glæde af Norges Erobring.

Paa Storthinget 1836 indkom flere og forskjellige Fordringer, som iblandt Andet gik ud paa, at der i Henhold til Bestemmelserne i Unionsakten skulde indføres saadanne Tegn og Mærker paa det norske Flag, de norske Mønter og Segl, at Norges Uafhængighed af Sverige derved klart blev antydet, hvorhos tillige de gamle diplomatiske Fordringer fornyedes. Ogsaa Kongens ovennævnte Forslag til Forandringer i Grundloven kom nu til Afgjørelse, og de to første bleve eensstemmigt forkastede uden mindste Forhandling. Dette, saavelsom den Maade, hvorpaa andre kongelige Forslag forhandledes, vakte Misfornøielse i Stockholm, og da de øvrige Sager desuden gik i Langdrag, fulgte derpaa, i Kraft af kongelig Magtfuldkommenhed, en Erklæring om Storthingets Opløsning. En saa gjennemgribende og usædvanlig Beslutning af Kongen satte alle Gemytterne i Norge i en stærk Spænding. Storthinget holdt sine Slutningsmøder under megen Uro; Forsamlingen vedtog i en Adresse at erklære, at den med dyb Smerte havde erfaret Hans Majestæts Budskab om Storthingets Opløsning, — en Erklæring, der dog ledsagedes af den Paastand, at Storthinget havde handlet lovligt i Alt. Ved Siden heraf besluttede man at sætte Statsraad Løvenskjold under Tiltale, fordi han ikke havde gjort Indsigelse mod den kongelige Beslutning.

Kong Carl Johan undlod ikke at besvare den indsendte Adresse. I sit Svar tilkjendegav han iblandt Andet: at han hos nogle Medlemmer af Storthinget havde bemærket en haardnakket Stræben efter at fremkalde en saadan Tilstand som den, hvori Norge og Sverige allerede tilforn havde staaet i Vaaben imod hinanden, og hvori langvarige

Fiendtligheder havde fyldt begge Lande med Jammer og Elendighed. Han var smertelig greben af de Tvistigheder, som vare opstaaede, især da han alene forlangte Grundlovens nøiagtige Opfyldelse, og de Tillæg til denne, som han havde foreslaaet, blot skulde tjene til at hindre Partierne fra at reise deres truende Hoveder iblandt et ædelt og høithjertet Folk. — Hertil føiedes imidlertid som et Forsoningsmiddel det Løfte, at et overordentligt Storthing skulde blive indkaldt. — Forinden dette skete fortsattes Sagen imod Statsraad Løvenskjold, som ved Odelsthingets Dom den 8de September idømtes en Pengemulkt af 1000 Rdlr. og Processens Omkostninger. Den nærmeste Følge heraf var, at Kongen udnævnte en Nordmand, Grev Wedel Jarlsberg, til Statholder.

Det overordentlige Storthing, som var bebudet i det kongelige Svar, blev imidlertid indkaldt, og samlede sig den 15de October 1836. Her lod Kongen foredrage en Fremstilling af alle de Fordele, Norge havde havt af sin Forening med Sverige. Hvorvidt nu denne Fremstilling overbeviste eller tilfredsstillede Storthingsmændene, maa her blive uafgjort, ikkun Saameget ville vi bemærke, at det gamle Uafhængighedssind ogsaa i denne Forsamling gjorde sig gjældende med lige Styrke. Thi da Ordet „Undersaatter“ i et af Lovforslagene var bleven brugt om Nordmændene, opstod en levende Forhandling om dette Ord, og man kunde længe ikke blive enige, om Ordene, „Undersaatter“ eller „Borgere“ eller en anden Benævnelse maatte bruges om det norske Folk. Det manglede rigtignok ikke paa Bemærkninger om det Smaalige i denne Strid, men det hjalp ikke; og langt om længe fik man da ud, at en

Nordmand skulde betegnes ved Udtrykket: „Kongeriget Norges Borger.“ Iøvrigt sluttedes Storthingen uden videre mærkelige Begivenheder den 25de Januar 1837.

Constitutionsdagen den 17de Mai høitideligholdtes nu som en almindelig Festdag for Norge, og det vakte ikke liden Glæde, da Nordmændene i 1838 indrømmedes Brugen af et eget Flag. Forresten forefaldt Intet af synderlig Mærkelighed i Aarene 1839 og 1840, naar man undtager, at de gamle kongelige Forslag til Forandringer i Grundloven atter fremlagdes for det ordentlige Storthing, som Kong Carl Johan aabnede i egen Person i Februar 1839, men ligeledes igjen forkastedes.

3.

Danmark.

Det danske Monarki. Folkeaandens Stemning ved Julirevolutionens Udbrud. Begeistring for Tydskheden i Holsten og Slesvig. Ringeagt for Danmark. Plan til Oprettelse af en Stat Slesvigholsten. Adelen og Ridderskabet. Hemmelige Bestræbelser for at løsrive Slesvig fra Danmark. Folkets Bearbeidelse. Lornsen og hans Sag, Fængsling, Dom, Bortreise og Død. Provindsialstænderne. Stemning ved deres Indførelse. Pressen. Selskabet for Trykkefrihedens rette Brug. Folkelivet i Danmark. Den slesvigholstenske Presse. Dansk Parti i Slesvig. Frederik VI.'s Død. 1830—1839.

Det danske Monarki blev ved forskjellige Aarsager snarere og stærkere berørt af Julirevolutionens Virkninger

end de to andre skandinaviske Riger. De danske og tydske Bestanddele hvoraf det er sammensat, vare stedse adskilte i deres Grundvæsen, i Aand og Tænkemaade. Tydskerne havde allerede længe havt deres Øu vendt imod Syden, de Danske begyndte ogsaa dengang, skjøndt ikke paa en i Øine faldende Maade, at vende sig mod Norden; dog var Politik endnu ikke synderligt de Danskes Sag; Enhver passede Sit og lod Staten under sin tunge Finantsbyrde passe sig selv, saa godt den kunde. Man studsede blot ved Revolutionerne i Frankrige og Belgien; først Polakkernes haardnakkede Kamp imod det mægtige Rusland vakte en noget mere levende Deeltagelse. Anderledes var det i Hertugdømmene Slesvig og Holsten. I disse Landsdele havde alt længe Virkningerne af de tydske Studenterforbindelser, de saakaldte „Burschenschaften“ trængt sig ind hos den studerende Ungdom; dennes hele Dannelse, endog i det gamle danske Land Slesvig eller Sønderjylland, var nu tydsk, og af denne Ungdom, der paa de tydske Universiteter begeistredes for Tydskheden med al dens Indbildskhed, al dens Opblæsthed og alle dens Overdrivelser, fremgik Embedsmændene, Advokaterne, Lægerne o. s. i begge Hertugdømmer. Tydsk Sprog, tydsk Tænkemaade og tydske Sæder toge derved stedse meer og mere Overhaand i de dannede Familier og søgte ligeledes at gjøre sig gjældende udenfor disse, endog i den store Deel af Slesvig, som endnu i Grunden, i Sprog, Tænkemaade og Sæder var dansk. „Det store tydske Fædreland,“ — „det store Tydsklands Eenhed“ og mere deslige blev nu ogsaa i Holsten og i mange Kredse i Slesvig det Løsen, der hyldedes af den studerende Ungdom, Advokat- og Embedsstanden, samt en stor Deel af

Adelen. At man under disse Omstændigheder med tydsk Fornemhed og Ringeagt saae ned paa det danske Sprog og paa Alt, hvad der var dansk, og søgte at trænge dette tilbage, var en Selvfølge, og den Stræben, der i mange Tider, skjøndt maaskee ikke med klar Bevidsthed, havde havt til Formaal at fortydske hele Hertugdømmet Slesvig, gik nu frem med stærkere Skridt og udviklede sig efterhaanden til en overlagt og bestemt Plan. Lidt efter lidt forenede sig hermed en anden Plan: først at knytte begge Hertugdømmer uadskilligen til hinanden; dernæst, ved Udsigten til Mandsliniens Udgang i Kongehuset, at bringe Holsten som en tydsk Forbundsstat til at drage Slesvig fra Danmark og af begge Hertugdømmer at danne en selvstændig Stat: Slesvigholsten eller Nordalbingien.

Det for Tydskheden sværmende Parti fandt i Hertugdømmenes Adel eller det saakaldte Ridderskab en ikke liden Støtte for sin Plan. Ridderskabet var, formedelst dets Fordringer paa Stadfæstelsen af sine gamle Privilegier, siden 1815 ikke i den bedste Forstaaelse med den danske Regjering. Flere tydske Professorer ved Universitetet i Kiel, især Hegewisch, Dahlmann, og senere den danske Slesviger Falck hjalp Ridderskabet i at begrunde de som retmæssige fremsatte Fordringer; de oversprang til den Ende alle mellemliggende historiske Begivenheder og Forhold og fremdroge især et af Kong Christian I. i Aaret 1460 udstedt Dokument, hvori var givet Løfte om: at begge Hertugdømmer, Slesvig og Holsten skulde evig blive udeelte tilsammen. Paa dette Dokument og paa en foregiven afvigende Arvefølge byggede man nu Læren om Holstens, senere ogsaa om Slesvigs Adskillelse fra Danmark, naar den regjerende Mands-

linie uddøde, i det man fordrede den samme Forfatning for begge Hertugdømmer, der paastodes at være uadskillelige, fordi den tydske Forbundsact § 13 havde lovet de tydske Forbundsstater egne Stænderforfatninger. Da nu Regjeringen hverken vilde gaae ind paa denne Fordring eller vilde erkjende Gyldigheden af Christian I.'s Forskrivning af 1460, for saavidt den negter Regenten Ret til at paalægge Adelen Skatter, indgav det holstenske Ridderskab en Klage derover til den tydske Forbundsdag. Denne afviste imidlertid Klagen, den 27de Novbr. 1823, med den Erklæring: „at den havde overbeviist sig om, at den paaberaabte gamle Forfatning for Holsten ikke bestod i anerkjendt Virksomhed.“ — Derved blev det nu beroende for det første, og de egentlige, statsopløsende Bestræbelser skete endnu kun hemmeligt, men dog ikke saa hemmeligt, at de kunde være ganske ubekjendte for Regjeringen; alligevel foretog denne Intet for at standse Fortydskningens meer og mere fremskridende Strøm. Folkets store Masse var ogsaa i Begyndelsen ligegyldig for alle disse politiske Bevægelser, om hvis Grund og Oiemed den ikke havde noget Begreb; men ved allehaande listige Forestillinger om de Forurettelser, „det slesvigholstenske Folk“ havde lidt og endnu maatte lide af Danmark, især i Skatte- og Bankvæsenet, begyndte Mange efterhaanden at laane Ore til Partihøvdingenes Tale, og nu sparedes intet Middel, der var skikket til at vække Misfornøielse i Landet og til at danne et stærkt Parti mod Danmark.

Saaledes omtrent stode Sagerne 1830, da Julirevolutionen udbrød. Ogsaa i Tydskland begyndte kort efter de revolutionaire Bevægelser; det tydske Parti i Hertugdømmene, som gjerne vilde være med, ansaae det nu for det

rette Tidspunkt at gjøre en Begyndelse; det var ogsaa heldigt nok til at finde et Medlem, der havde tilstrækkeligt Mod til at gjøre det første aabenbare Skridt, og en kongelig Embedsmand i Hovedstaden: Uwe Jens Lornsen, fremtraadte pludselig som Forkæmper for det Danmark fiendtlige tydske Parti. Denne Mand var født paa Øen Sylt den 18de Novbr. 1793, havde i sin Ungdom studeret i Kiel og ved andre tydske Universiteter, og var ved sin Deeltagelse i Burschen-Forbindelserne bleven gjennemtrængt af den almindelige overspændte Tydskheds Begeistring. Ansat efter sin Hjemkomst i det slesvig-holsten-lauenborgske Cancelli, blev han efterhaanden Contoirchef, Canceliraad og i Aaret 1830 udnævnt til Landfoged paa sin Fødeø Sylt. Istedenfor efter sin Udnævnelse at tiltræde dette Embede, stillede han sig i Spidsen for en aftalt politisk Bevægelse. Saasnart han i October ankom fra Kjøbenhavn til Kiel, udspredte man i begge Hertugdømmernes Stæder det Rygte, at Kongen havde i Sinde at bevillige en slesvigholstensk Constitution, hvis han erfarede, at en saadan stemmede overeens med Folkets Ønske; man forøgede hiint Rygte med det Tillæg, at den Cancellideputerede Höpp og Canceliraad Lornsen vare ankomne for at udforske Folkestemningen. Det kom nu an paa ved talrige Bønskrifter at lægge Folkets Ønsker om en fri Forfatning for Dagen, og at give disse Ønsker tilbørlig Vægt. — I de udspredte Rygter var ikke et Ord sandt. Det Sande var vel, at Lornsen og hans Parti nærede den Tanke, at Regjeringen vilde være for svag til at modstaae Ønsket om en fri Forfatning for Hertugdømmene, naar dette i en saa bevæget Tid blev yttret med den fornødne Kraft. I Kiel samledes han nu med Partiets Hovedmænd; her uddeelte

han iblandt dem et af ham forfattet Flyveskrift om det saakaldte Forfatningsværk i „Slesvigholsten“, og en almindelig Forsamling til den 1ste November blev aftalt. Forinden paatog Lornsen sig selv at reise omkring i Landet og opfordre til talrige Petitioner. Han begav sig ogsaa virkelig paa denne Omreise, men fandt imod Forventning ikke allevegne en venlig Modtagelse; den uvenlige Stemning imod Danmark var dengang endnu ikke udbredt ret vidt. Ikke desto mindre holdtes den aftalte Forsamling; Lornsens Skrift, som der blev forelæst, vandt meget Bifald, hvorpaa det strax udgaves i Trykken og uddeeltes i mange Tusinde Exemplarer.

Omendskjøndt nu Petitioner sattes i Gang til Underskrift rundt omkring, vilde de dog ikke ret trives efter Ønske. Vel tiltraadte Magistraten i Kiel en saadan Petition, men i Flensborg trak man sig tilbage, saasnart det blev bekjendt, at Regjeringen ikke havde nogen Deel i Bevægelsen. Lornsen følte sig noget skuffet ved den Lunkenhed, som hans Bestræbelser mødte, og begav sig til Sylt. Amtmanden i Tønder advarede ham for at gaae videre i sit politiske Forehavende, men han skal have svaret ham, at det var hans faste Beslutning at opfordre Indbyggerne paa Sylt til at forsvare deres krænkede Rettigheder, og at han vilde staae dem bi derved baade med Raad og Daad.

Kong Frederik **VI.** blev meget opbragt, da han erfarede, hvad der gik for sig i Hertugdømmene. I en Kundgjørelse til Indbyggerne af 16de November erklærede han, at han med den Alvor, Omstændighederne krævede, vilde behandle ethvert strafværdigt Foretagende, der sigtede til ved falske Rygter at forlede Folket til Skridt, som kunde blive

skadelige for den offentlige Rolighed og Sikkerhed; — han advarede Alle mod at laane Øre til falske Rygter, og opfordrede dem til at have Tillid til, at han paa den beleilige Tid vilde treffe saadanne Foranstaltninger, som kunde fremme det almindelige Bedste. — Paa samme Tid blev Lornsen arresteret og ført til Rendsborg, hvor en Commission nedsattes til at foretage de fornødne Undersøgelser. Den 31te Mai 1831 dømte Overretten ham til at have sit Embede forbrudt, at lide eet Aars Fæstningsstraf og at betale Sagens Omkostninger. Medens han paa Frederiksort udstod sin Fængselsstraf, blev han greben af en dyb Tungsindighed; i denne Sindsforfatning reiste han derpaa til Brasilien, hvor han opholdt sig i nogle Aar og bearbeidede som Skribent sin slesvigholstenske Plan omstændeligere. 1837 kom han atter tilbbage til Europa og gik til Sveits. Her blev hans Tungsindighed stedse mørkere, og i Marts 1838 døde han, man mener ved et Selvmord.

Dette var den første Akt af det endnu vedvarende slesvig-holstenske Drama; der senere er gaaet ud over alle de Grændser, som Lornsen og hans Venner i Begyndelsen vel havde tænkt sig. Thi dengang var Talen endnu kun om Skattebevillingsret og Deelagtighed i Lovgivningen med Kongens ubetingede **Veto**, om en øverste Domstol for begge Hertugdømmer, to Regjerings-Collegier i Kiel og Slesvig, samt et Statsraad i Kiel, hvoraf to Medlemmer afvexlende skulde opholde sig i Kongens Residents; blot i Henseende til Bestyrelsen skulde Hertugdømmene være adskilte fra Danmark.

Imidlertid havde saavel Tidens almindelige Bevægelser, som den lornsenske Sag ikke været uden Indflydelse paa den

danske Regjerings Beslutninger. En Anordning af 28de Mai 1831 forkyndte Indforelsen af raadgivende Provindsialstænder baade i Kongeriget Danmark og Hertugdømmene Slesvig og Holsten, og erfarne Mænd indkaldtes til Kjøbenhavn for at medvirke til denne Indretning. Dette var det første Stød til Folkeaandens Vækkelse i Danmark, og her indtraadte nu en Brug af Dagspressen man aldrig tilforn havde kjendt; der dannede sig en Opposition med staaende Oppositionsblade, og man begyndte med en hidtil ukjendt Frimodighed, stundom endog med Uskaansomhed og Bitterhed at paavise enhver formeentlig Brøst i Statens gamle Maskine, som Gjenstand for de tilkommende Stænders Virksomhed. I Hertugdømmene tog Adskillelsesaanden ny Næring af den bebudede Stænderindretning; thi det slesvigholstenske Parti troede deri at see en af Frygt fremtvungen Indrømmelse fra Regjeringens Side, hvilken nærmest skyldtes den lornsenske Bevægelse; Læren om en selvstændig Stat Slesvigholsten uddannedes nu meer og mere og omhandledes, skjøndt endnu med Varsomhed, i Flyveskrifter og offentlige Blade, og da der nu oprettedes en fælles Regjering for begge Hertugdømmer, forsømte Partiet ikke at benytte denne Omstændighed til at give at forstaae, at Regjeringen selv erkjendte dets Fordringer i dets hele Omfang. Anordningen af 15de Mai 1834, der oprettede en særskilt Stænderforsamling for hvert Hertugdømme og blot tilstod en raadgivende Stemme, tilfredsstillede derfor heller ikke det slesvigholstenske Parti. I Danmark var Folket noisommere; det modtog Stænderindretningen med megen Glæde og mange Beviser paa Erkjendtlighed mod Frederik **VI.** Den 28de Mai blev en almindelig Festdag i Landet, uagtet

man ikke var ganske tilfreds med, at Danmark adskiltes ligesom i to Stykker: Østifterne og Jylland, og at Valgretten udelukkende var betinget af fast Eiendoms Besiddelse.

Disse to vigtige Bestemmelser bleve nu med Skarphed drøftede af Oppositionspressen; i den første saae man Fare for at Grunden kunde være lagt til Rigets Adsplittelse i Fremtiden; i den anden saae den dannede og oplyste Deel af Nationen, der ikke besad fast Eiendom, en Tilsidesættelse. — Nu kom ogsaa Statens Pengevæsen til offentlig Omtale, om hvis slette Forfatning udbredtes de meest overdrevne og foruroligende Forestillinger, hvilke saa meget lettere fandt Indgang hos Nationen, som der hvilede et uigjennemtrængeligt Hemmelighedsslør over Finantserne og deres Forvaltning. De Oplysninger, den kongelige Commissarius var istand til at meddele i dette Anliggende i de første Stænderforsamlinger, vare ikke tilfredsstillende og formaaede ikke at adsprede Nationens Bekymring. Pressens Angreb paa Regjeringen og dens Foranstaltninger tiltoge nu efterhaanden i en mærkelig Grad, og deraf fulgte Beslag paa Bladene og Tiltale for Overtrædelser af Trykkefriheden; selv mange frisindede Mænd erkjendte, at Pressens Brug i flere Retninger var udartet til Misbrug. Paa samme Tid udbredte sig det Rygte, at Regjeringen var betænkt paa at gjøre en Indskrænkning i Trykkefriheden. Da dette Rygte vakte Bekymring hos alle Trykkefrihedens Venner, sammentraadte i Kjøbenhavn endeel ansete Mænd, og stiftede et Selskab til Trykkefrihedens rette Brug 1835, og der indgaves tillige en Ansøgning til Kongen om, at den daværende Trykkefrihed maatte vedblive at bestaae ubeskaaret. I

sit Svar herpaa gik Kong Frederik **VI.** ikke ind paa det egentlige Andragende, men lod sig nøie med at erklære, at et saadant havde været ham uventet, og tilføiede: at han alene kunde bedømme, hvad der var til Statens og Folkets sande Bedste. — Man studsede over denne Erklæring fra en Konge, der nylig havde indført Provindsialstænder for at høre deres Raad; imidlertid gik Pressen sin sædvanlige Gang, og det nye Selskab begyndte sin Virksomhed; men da man ikke synes at have kunnet komme til Klarhed om, paa hvilken Maade et saadant Selskab formaaede at modvirke Misbrug af Trykkefriheden, gik dets Virksomhed efterhaanden over til at udbrede passende Skrifter til Folkelæsning. Adskillige temmelig vigtige Trykkefrihedssager bleve af Domstolene paadømte med Lemfældighed, uagtet Censuren ved flere Leiligheder gjorde sin Strenghed gjældende.

I det almindelige danske Folkeliv foregik iøvrigt endnu i Frederik **VI.**'s Levetid ingen mærkelig Forandring. Stænderindretningen betragtedes med temmelig Ligegyldighed og blot som Noget, der medførte forøgede Skatter. Derimod vakte Reformationens trehundredaarige Jubelfest, som høitideligholdtes 1836, megen Deeltagelse over hele Danmark. For politiske Sager havde Mængden endnu ingen Sands, eiheller tilfredsstillede Virkningen af Stænderindretningen de Kredse, i hvilke man bekymrede sig om Statens større Forhold. Lidt efter lidt begyndte det liberale Parti, der nu havde dannet sig, at attraae Meer end raadgivende Stænder; især i Slutningen af Frederiks **VI.**'s Levetid tog man sig for at omhandle Enevoldsmagten og at henvende Opmærksomheden paa de constitutionelle Forfatninger, især

den norske, men disse Forhandlinger havde dengang endnu ingen Indflydelse paa den store Mængde.

I Hertugdømmene Slesvig og Holsten vare Forholdene anderledes. Her havde det moddanske Parti efterhaanden bemægtiget sig hele Dagspressen, hvormed det, ofte paa en ublu Maade, bearbeidede Folket, for at vække dets Had imod Danmark og den med Danmark bestaaende Forening, uden at Censuren eller Politiet gjorde det Mindste for at standse det opæggende Uvæsen; thi tydske Advokater vare Bladredacteurer og tydske Jurister Politimestre og Censorer, hvilke vel vogtede sig for at gjøre deres Partivenner Fortred. Imidlertid begyndte der nu ogsaa i Nord- og Mellemslesvig at røre sig et dansk Parti, der krympede sig ved at lade sin Nationalitet træde under Fødder af de overmodige Tydskere; det laae i dette Parties naturlige Stræben at arbeide for den hele danske Stats Sammenhold, men det mødte allehaande Vanskeligheder, endog fra Regjeringens Side, for at faae et eller andet Forsvarsblad sat i Gang, og allevegne stødte det paa tydske Censorers Modstand.

Saaledes vare Partierne i fuld Udvikling i Hertugdømmene, og i det egentlige Danmark selv var Stemningen noget uhyggelig, da Kong Frederik VI. døde den 3die December 1839. Fra dette Øieblik af traadte de statsopløsende Meninger og Bevægelser hos det tydske Parti stedse stærkere og stærkere frem, indtil de naaede den Yderlighed, som har viist sig i vore sidste Aar, og hvis Skildring maa forbeholdes en kommende Tid.

XV. Kapitel.

Træk af det religiøse, kirkelige, litteraire og sociale Liv i Europa fra 1830 til 1840.

De foregaaende Skildringer have fremstillet Europas Folk i Det, vi kunne kalde deres udvortes og offentlige Liv fra 1830 til 1840. Der staaer endnu tilbage at kaste et Blik paa de Bevægelser, vi mere kunne kalde deres indvortes og private Liv, hvorved først mange af de allerede skildrede Begivenheder og Tilstande ville blive ret forstaaelige. Thi ligesom det enkelte Menneskes offentlige Færd ofte blot er et Gjenskin af hans private, saaledes forholder det sig i mange Tilfælde omtrent paa samme Maade med Stater og Folk. Allerede i det Foregaaende er dette ved flere Leiligheder bleven antydet, og adskillige af det indre Livs Yttringer, der greve dybt ind i Nationernes politiske Forhold, ere alt blevne skildrede i Forbindelse med de meer i Øine faldende Begivenheder. De følgende Træk skulle derfor tjene til at give Læserne en kort Oversigt over de religiøse, kirkelige, litteraire og sociale Forhold og Bevægelser, som i det nævnte Tidsrum ere fremtraadte i Europa og have medvirket til at fremkalde den Tilstand, hvori samme nu befinder sig.

I.

Den katholske Kirke.

Kirkens Tilstand, og Bestræbelser for dens Anseelse og Magt før Julirevolutionens Udbrud. De nærmeste Virkninger af Revolutionen. Pius VIII.'s Død. Sammensværgelse mod Pavestolen. Pavevalg. Gregor XVI. Hans pavelige Charakteer og Bestræbelser. Helgenprocesser. Kjætterier. Religiøs Stemning i de katholske Lande. Sværmere i Frankrige. Religiøse Samfund. Chatels nykatholske Menighed. Bansættelse. Abbé Lamenais. Hans Brud med Paven og Regjeringen. Protestantisk Menighed i Avignon. Katholikernes, især Missionairernes Indflydelse i Belgien. Katholikerne i Irland og England. Tydskland. Pavens Berømmelse over Kong Anton af Sachsen. Katholicismen i Østerrige, i Baiern, i Preussen. Strid om de blandede Ægteskaber. Erkebisp Spiegel. Hermes. Erkebisp Droste von Vischering i Cöln. Hermesianismens Fordømmelse. Drostes Strid med den preussiske Regjering. Hans Fængsling. Bevægelse i det katholske Tydskland. Sagen i Rom. Erkebiskop Dünin i Posen. Jesuiternes Bestræbelser. Oprørsk Gjæring i de katholske Provindser. Dünins Behandling, Tiltale og Dom. Den posenske Geistligheds Gjenstridighed. Underhandlinger i Rom. Dünins Bortførelse til Berlin; hans Flugt og Fængsling.

Den romerske Kirke havde siden Napoleons Fald stadig og utrættelig arbeidet paa at læge de dybe Saar, som det attende Aarhundrede og til Slutningen den franske Revolution havde bibragt dens Magt og Myndighed. Det ligger nemlig i denne Kirkes hele Eiendommelighed, at den vil ansees for en af Gud selv opført, i alle sine Dele fuldendt og fuldkommen Bygning, hvoraf ikke een eneste Steen kan løsnes uden en Formastelse mod den guddommelige Anordning. I Pavens Person er den høie Stifter synligen repræsenteret, og naar den hellige Fader i de verdslige Begivenheders Trængsel i en eller anden Enkelthed maa give

efter, maa indrømme denne eller hiin Fordring, der nedsætter eller formindsker Kirkens Magt og Myndighed, saa maa dette blot betragtes som en Eftergivenhed mod den udvortes Overmagt til en Tid, som en uundgaaelig Tvang, hvorunder Kirken maa bøie sig, indtil bedre Tider indtreffe, da det Indrømmede atter kan vindes tilbage. Thi Kirken er ufeilbar og kan som et Værk af den hellige Aand ikke modtage nogen Rettelse eller Forbedring.

Denne, det gamle Pavedoms urokkelige og uforanderlige Lære, søgte nu Paverne atter at gjøre gjældende i dens hele Omfang, efterat Europa igjen syntes at være paa Veie til at gaae tilbage i de gamle Former; og de katholske Regjeringer, der i sin Tid havde maattet vige for de revolutionaire Storme, rakte villig Haanden til at understøtte en Lære, der ligeledes syntes at sigte til at befæste Fyrsterne i deres gamle, fra lykkelige Tider nedarvede Magt og Myndighed. Paverne Leo **XII**. og Pius **VIII**., der sadde paa Pavestolen kort for og under Julirevolutionens Udbrud, viste en utrolig Nidkjærhed for paa ny at oplive Kirkens falmede Glands og sunkne Anseelse, og at sætte en Dæmning for det endnu fremtrængende og overhaandtagende Kjætteri, ved at sætte alle de gamle Redskaber fra Middelalderens og Kjætterkampens Dage i Virksomhed. Hertil hørte især Munkevæsenet, Inqvisitionen og Jesuiterne. Overalt, hvor det paa nogen Maade lod sig gjøre, kaldtes disse Indretninger tillive, og intet Middel sparedes for at holde eller bringe den katholske Verden ind under den gamle Vankundighed, Overtro og Tvang. Begge de nævnte Paver tordnede mod Bibelselskabernes formastelige Gjerning at udbrede den hellige Skrift i Folkenes forstaaelige Sprog, og

viste en yderlig Strenghed imod alle de Bøger, der aandede det mindste Kjætteri. Pius VIII. opfordrede i sit første Hyrdebrev 1829 alle Kirkens Tjenere til den største Aarvaagenhed og Nidkjærhed imod alle farlige Lærdomme, og fra Inqvisitionens Cancelli udgik samme Aar en Befaling hvori det blandt Andet paalagdes alle Inqvisitionens Embedsmænd inden en Maaneds Forløb at angive ethvert Kjætteri, ethvert Forsøg til Trolddom og Aandebesværgelse, ethvert fornærmeligt Ord imod den katholske Kirke, dens Helgene og især imod den hellige Jomfrue Maria. Alle Skriftefædre paalagdes det fornemmelig at tilholde deres Skriftebørn, under Trusel af at negte dem Syndsforladelse, at anmelde ethvert Kjætteri, der blev dem vitterligt. Endelig blev det strengt forbudet enhver Katholik at have noget Samqvem med Jøder og under Fængselsstraf at vise Jøder nogen Tjeneste paa en Sabbath. — Fremdeles valgtes en ny Jesuitergeneral i Pater Roothans tilligemed fire Medhjelpere til at bestyre Jesuiternes Foretagender i Frankrige, Spanien, Italien og Tydskland. Allerede ved disses første Forsamling i Rom bleve Hændelserne ved et Tordenveir udbasunerede som Jertegn og som saadanne betragtede med Forbauselse og Ærefrygt af den fromme, uvidende romerske Pøbel. Flere foregivne Mirakelgjørere ophøiedes af Paverne til Kirkens Helgene, hvorved dens uudtømmelige Skat af fortjenstlige Gjerninger, som kunde komme andre syndige Katholiker tilgode, forøgedes. Ogsaa udenfor Rom arbeidede Paven paa at vinde endeel af den gamle Anseelse og Magt, ligesom endeel af de tabte Indkomster tilbage, og disse hans Bestræbelser vare ikke ganske uheldige, især i Sveits og i flere Stater i Tydskland. Med Østerrige indledte

Pius **VIII**. Underhandlinger om en aarlig Afgift af 20,000 Zechiner, som Republiken Venedig i forrige Tider pleiede at betale til Pavestolen; lignende Underhandlinger bragtes i Gang med Kong Carl **X**. i Frankrige om Godtgjørelse for det i dette Rige indlemmede Avignon, der fordum havde tilhørt Paven. Saaledes var Kirkens Overhoved i Rom i fuld Virksomhed for at udvide sin Magt og Anseelse, og den katholske Geistlighed udenfor Rom ikke mindre, hvorpaa et Exempel allerede er fortalt (1 D. S. 9—10), som vidnede om den Aand, der søgte at gjøre sig gjældende selv i Frankriges Hovedstad, da Revolutionen pludselig udbrød 1830.

Dennes Udbrud bragte nu Skræk og Forfærdelse over Paven og hele den romerske Geistlighed. Den store Indflydelse disse havde vundet ved Carl **X**.'s Hof og over en stor Deel af Frankrige, var for Øieblikket standset. Daglig strømmede franske Geistlige skareviis til Rom, skrege over den i Frankrige triumferende Ugudelighed, og opfordrede den hellige Fader til at slynge Banstraale og Interdict over det ugudelige Folk, som havde fordrevet Herrens Salvede Carl **X**., og over den gudsbespottelige Ludvig Philip, der havde formastet sig til den frække Erklæring, at han havde modtaget Kronen af Folkets Magt, ikke af Guds Naade. Pius **VIII**. lukkede ikke sit Øre for et Raab, der varslede Kirken store Tab og ham selv krænkende Ydmygelse, men han var dog i nogen Forlegenhed med, hvad han i denne vigtige Sag skulde gjøre. Paa hans Bud forsamlede sig den hellige Inqvisitionsret den 3die September 1830, for fra Kirkens Standpunkt at underkaste det franske Charte en streng og omhyggelig Undersøgelse. Den hellige

Forsamling var fuld af Midkjærhed, men den ene Mening krydsede den anden. Nogle af de ivrigste Medlemmer fordrede en Banlysning udtalt snart over Folket, snart over den nye Konge, snart over det ugudelige Deputeretkammer. De Sindigere, som nok indsaae det Kraftesløse og Ubetimelige i et saadant Skridt, der kun vilde berede Kirken og Pavestolen endmere Spot og Skade, raadede klogeligen derfra. Pius selv tiltraadte omsider denne Mening, og Sagen stilledes derved for Øieblikket i Bero. Man indskrænkede sig til at afsende salvelsesfulde Breve til flere franske Biskopper, hvori den hellige Fader formanede dem til at opbyde Alt, hvad der stod i deres Magt, for at den gallicanske Kirke kunde vinde Kraft og Anseelse hos den nye Konge. — Under den Sorg, som Paven følte over Julirevolutionen, var det ham en Trøst at erfare, at det hellige Huses Skat i Loretto atter var i betydelig Tiltagende; men ikke længe overlevede Pius **VIII.** Julirevolutionen; efter en 18 Maaneders Regjering døde han den 30te November 1830.

Neppe var Paven død, førend en Sammensværgelse dannede sig, der havde til Formaal at afskaffe Pavestolens verdslige Herredømme. Men Sammensværgelsen blev opdaget itide, og mange fornemme Romere, iblandt dem den unge Prinds Ludvig Napoleon, bleve fængslede som Deeltagere. Imidlertid begyndte det nye Pavevalg. Over to Maaneder hengik, forinden det kunde fuldbringes, thi som sædvanligt fuldførtes det under allehaande Rænker blandt Kardinalerne og hinanden krydsende Indvirkninger fra Udlandet. Folket begyndte allerede at blive utaalmodigt af Frygt for at miste den forestaaende Karnevalslystighed, der-

som Pavevalget ikke kom istand før Fasten; da lød endelig den 2den Februar 1831 det Kanonskud, som forkyndte, at en ny Pave var valgt. Paa Qvirinalets Hovedaltan fremtraadte derefter Kardinaldiaconen og udraabte for det forsamlede Folk: at Kamaldulensernes Generalvicar og Forstander for Congregationen til Troens Udbredelse Mauro Capellari var bleven valgt til Pave og havde antaget Navnet Gregor **XVI**. Den nye Pave fremtraadte nu i sin nye Værdigheds Dragt og modtoges med Jubel af Folket, der lykønskede hverandre med den glade Fortrøstning: „nu faae vi Karneval!“

Gregor var en Mand paa 65 Aar, men endnu kraftig paa Sjæl og Legeme. Man havde i ham ventet en mild og eftergivende Pave, men det viste sig snart, at det ikke var uden Betydning, han havde valgt sit Pavenavn efter Kirkens Napoleon, Gregor **VII**. Han forandrede Intet i Pavestolens Politik eller Kirkens Grundsætninger, holdt, saavidt det lod sig gjøre, gode Miner med Alle, og naar man læste de fra ham udgaaende pavelige Buller og Breve, eller vare Vidner til hvad der i kirkelige Sager foregik i Rom og paa andre ægte katholske Steder, skulde man troe sig sat tilbage i Middelalderens fulde Mørke. Thi han fremsatte med al Kraft den gamle Paastand, at være Christi ufeilbare Statholder paa Jorden, for hvem den hele Verden skal bøie sig, og hvem Magten er given til at løse og binde. Saadanne Yttringer vare i hans Mund ikke blot gamle, forældede Talemaader, men Yttringer, hvoraf han ogsaa i Virkeligheden gjorde Brug. Det var nu heller ikke sjeldent, at see de saakaldte hellige Processer foretages, ved hvilke Vorherres og Djævelens Advokater for fuld Alvor førte

Sagen for og imod de til Helgene udsete Personer, skjøndt det Hele ikke var Andet end en latterlig Komedie, da Djævelens Advokat altid tabte Sagen. Næsten hvert Aar beriges Kirken paa denne Maade med nye Helgene baade af Mand- og Qvindekjøn. Paa den anden Side udtaledes Fordømmelsen stedse stærkere og stærkere over Dem, som gjorde Indgreb i Kirkens jordiske Rettigheder, afvege fra dens Lære eller negtede Paven ubetinget Lydighed, og Banstraalen, skjøndt den udsendtes med Forsigtighed, blev dog atter taget frem for at udslynges over de Gjenstridige. Mod Kjætterne og Kjætteriet blev der ivret med den største Heftighed. I flere Breve, som i f. E. et til de baierske Biskopper af 1832, befalede Paven dem at afholde sig fra al fortrolig Omgang med Dem, der ikke vare Katholiker, og at negte ethvert blandet Ægteskab imellem en Katholik og Ikkekatholik, naar ikke Dispensation dertil forud var indhentet fra den pavelige Stol, den kirkelige Indvielse.

I de tilforn ægte katholske Stater, hvor de constitutionelle Forfatninger fandt Indgang, gik for en stor Deel Pavens Anseelse, i det mindste for en Tid, hos det mægtigste Parti tilgrunde. Hos den oplyste Deel af Folkene der, herskede allerede før Julirevolutionen en stor Ligegyldighed for Religion og Kirke, og under Borgerkrigen tabte sig endnu mere Ærbødigheden for det gamle Kirkevæsen og Kirkens Personer. Regjeringens Pengeforlegenheder bragte dem til at lægge voldsom Haand paa dens Eiendomme, og Paven klagede lydelig og med jamrende Røst over den Anmasselse og Vold, der øvedes mod Klostrene og andre kirkelige Besiddelser. Saaledes i Portugal og Spanien. I disse Riger havde Paven ingen værre Fiender end det

liberale Parti; det var derimod det absolutistiske Parti, der i Religionens Navn under Indflydelse af Munkene med Thronprætendenterne Don Miguel og Don Carlos i Spidsen, flokkede sig under Pavens og den hellige Jomfrues Fane, hvorfor ogsaa den sidste udnævnte den hellige Guds Moder til Høistkommanderende over sin Hær.

I Frankrige, hvor den høieste Oplysning og Dannelse staaer ved Siden af den høieste Grad af Uvidenhed og Raahed med alle de Grader, som ligge derimellem, var Religionstilstanden en forvirret Blanding af den største Vantro, den mest slaviske katholske Fromhed, den mørkeste Overtro og en vis religiøs Forstandighed. De Oplyste kystes tilbage fra den katholske Kirke ved dens forældede Præg, ved det Fornuftstridige i mange af dens Lærdomme og Skikke, og ved den foragtelige Sneverhjertethed hos mange af dens Tjenere. I Paris og i andre store Stæder var Vantroen i de første Aar efter Julirevolutionen fremherskende; Kirkerne stode tomme og lede ikke sjelden Vold, og Religionen var uden Indflydelse. I det nordlige Frankrige holdt Katholicismen sig vel, men som en gammel Indretning uden Anseelse eller Virkning; i Provindserne henimod Tydskland og Sveits, hvor Oplysningen var større, maatte de saakaldte Missionairer, der udsendtes for at prædike den katholske Lære, døie megen Krænkelse og Spot. Og dog var ogsaa her Menigmand endnu saa gjennemtrængt af Katholicismen, at da Guttenbergs Billedstøtte ved Festen i Anledning af Bogtrykkerkunstens Opfindelse 1840 afsløredes i Strasborg, maatte Øvrigheden lade Luthers Billede, som var anbragt derpaa, borttage, for at forebygge Opløb og Forstyrrelse af Katholikerne, der paa Præsternes Fore-

stillinger tilskreve blindt Kjætterbillede de Ødelæggelser, som et stærkt Hagelveir havde anrettet. — I Vendée var Katholicismen ligeledes endnu i fuld Anseelse; her var Middelalderens Uvidenhed og Overtro i deres hele Kraft, og Landet havde sine høitagtede Reliqvier og meget besøgte Pilegrimssteder. — Jesuiterne, disse Pavedømmets nidkjære Drabantere, der havde en saa stor Indflydelse paa Gregor **XVI.**, forsømte heller ingen Leilighed og intet Middel for at bringe Folket tilbage under den gamle Lydighed, og nu som altid holdt flere Millioner af Frankriges Indvaanere fast ved deres Fædres Tro eller vare paa Veien til at vende tilbage til den. Dog manglede det her paa det tilstrækkelige Antal Arbeidere; thi endnu 1832 stode 5000 Præstekald ledige af Mangel paa Candidater. Imidlertid kom flere Omstændigheder efterhaanden de katholske Bestræbelser til Hjelp; den naturlige religiøse Trang hos Mennesket brød ogsaa hos de Franske lidt efter lidt igjennem og søgte Tilfredsstillelse, skjøndt paa forskjellige Maader; man begyndte atter, især fra 1834 af, at besøge Kirkerne, ja endog at tænke paa at give Børn en christelig Opdragelse. Hertil kom, at Kirkebesøg blev ligesom en politisk Troesbekjendelse for det legitimiske Parti, og hos Andre en Modesag. Hos Andre blandede sig atter den religiøse Trang med overspændte politiske og sociale Ideer, og, som det sædvanligt skeer i meget bevægede Tider, der opstode Sværmere af det forunderligste Slags, forkyndte Jertegn, Spaadomme og forskruede Lærdomme. En Fyrste af Hohenlohe drog 1833 omkring og udførte Mirakelhelbredelser ved Bøn og Hænderspaalæggelse; han fandt Tiltro hos Mange, og Syge og Vanføre strømmede skareviis til ham. En

anden Sværmer fremstod samme Aar, som kaldte sig Fyrst Michael, forkyndte Nærmelsen af det tusindaarige Rige og erklærede sig for kaldet til at bane Veien for Frelseren. Ogsaa til ham strømmede Folk i Mængde, da han udfoldede en trefarvet Fane som Treenighedens Sindbillede, hvori det Blaae skulde forestille Gud Fader, det Hvide Guds Søn, det Røde den Hellig-Aand. — Aaret 1840 begyndte med en ængstelig Uro over hele Frankrige, thi da havde man fremsagt de gamle Spaadomme, der varslede Verdens Undergang i dette Aar, — og saaledes afløste den ene Overtro, det ene Sværmeri det andet.

Hertil sluttede sig ogsaa flere enten virkelig eller tilsyneladende religiøse Samfund. Tempelherreordenen, der paastod at være en Fortsættelse af den gamle Ridderorden, høitideligholdt 1833 i Paris „Tempelindvielsens-Fest" med et pragtfuldt Optog, Musik, Sang, o. d. Dette Selskab foregav at ville indføre en luttret Christendom over hele Jorden. — St. Simonisternes Selskab er tilforn omtalt. Skjøndt dette Selskab antog en religiøs Form, stod det dog udenfor Christendommen, og det Religiøse deri gik ganske op i dets sociale Idee. Værre end disse og flere lignende mindre Samfund var for Katholicismen et alvorligt Forsøg paa at stifte en nykatholsk Kirke i Frankrige; thi dette var en aabenbar Forkyndelse af det lutherske og calvinske Kjætteri. Det hjalp kun lidet at Paven erklærede, at alt Ondt og alle Ulykker vare udsprungne af Kjætteriets Skjød; — det hjalp kun lidet at han paastod, at Intet af Alt, hvad der er fastsat i Kirken, tør uden Synd røres, forandres eller tages tilbage; — at det er ligesaa urimeligt som formasteligt at paatrænge den nye Forandringer

eller Tillæg. Vi gyse — tilføiede den hellige Fader — ved at see de uhyre Vanskabninger af Vildfarelser, som trænge ind paa os ved den Misbrug af Pressen, der ikke noksom kan fordømmes"; — det hjalp endelig kun lidet at Præsterne befalede deres Sognefolk under Straf af Ban at udlevere de af et Bibelselskab uddeelte Nye Testamenter, for at disse „Satans Bøger" kunde blive overgivne til Luerne, den revolutionaire Aand lod sig heller ikke kue her.

En fransk Geistlig, Abbé Chatel, stiftede i Aaret 1832 i Paris og dens Omegn en nykatholsk Menighed. Den Lære, denne Mand forkyndte, var egentlig ikke Andet end Protestantisme, thi han fraskrev Paven og Concilierne Ufeilbarhed, ophævede Coelibatet eller Geistlighedens ugifte Stand, og erklærede Fasten for unødvendig. Gudstjenesten blev beregnet paa Underviisning og Opbyggelse og holdtes paa Fransk. Chatel fik i en Hast mange Tilhængere; hele Menigheder saavel i Stæderne som paa Landet sluttede sig til ham og indførte, efterat have bortviist de katholske Præster, den nye Gudstjeneste i deres Kirker. Gregor XVI. forfærdedes over denne Frækhed, tordnede i et Brev til de franske Biskopper imod den nye Kirkes Stifter, kaldte ham en Misdæder, en rovgjerrig Ulv, og slyngede tilsidst Banstraalen imod ham, idet han kundgjorde, at han havde grædt og endnu græd blodige Taarer over denne Formastelse imod Guds Kirke, hans ubesmittede Brud. — Chatel lod sig alligevel ikke kyse; han oplæste selv i sin Kirke Banbullen for den forsamlede Menighed og gjorde Indsigelse imod Pavens ubeføiede Fordømmelsesdom. Kirken vedblev nu et heelt Aar at udbrede sig; men Aaret efter indvikledes Stifteren i en forargelig Strid med en af

sine Tilhængere, Præsten Auzou i Clichy. Derover blev nu den nye Kirke ligesom St. Simonisternes Selskab en Gjenstand for Mængdens Spot. Den katholske Geistlighed fordrede Kirken tilbage, og Regjeringen fandt sig foranlediget til at skride ind. Underpræfekten i St. Denis lod 1833 Kirken lukke og forsegle; men nu blev Folket forbittret og uroligt, afrev om Natten Præfektens Segl og truede med, efter at have taget Kirken i Besiddelse, ved Barrikader udenfor Døren, at forsvare den imod ethvert Angreb. Et udsendt Troppecorps indtog den imidlertid uden Vanskelighed, og nu blev den atter overgivet til den gamle katholske Gudstjeneste. — Et lignende Optrin forefaldt i Laves ikke langt fra Chartres. Den der ansatte Præst var ligeledes gaaet over til Chatels Lære. Saasnart Biskoppen fik Kundskab derom, udsendte han en anden Præst, som forjog den første fra sin Bolig; men neppe var dette skeet, før en vild Hob, 500 Mand stærk, stormede til Chartres, tvang Biskoppen til at flygte og ødelagde hans Pallads. Tropperne, som rykkede frem, leverede de derpaa en haardnakket Trefning, hvori den kommanderende General selv blev saaret. Hoben voxede efterhaanden til 1000 Bevæbnede, og disse bleve først adspredte, da 5 Batailloner udsendtes imod dem fra Paris.

Ved Siden af Chatels nykatholske Kirke stod hidtil den veltalende og aandrige Abbé Lamenais som en kraftig Forsvarer af Pavens og den gamle Kirkes Anseelse mod St. Simonismen og andre Kjætterudskeielser. Men det var en Umulighed, at en begeistret Selvtænker med en saa sværmende Indbildningskraft som han, ikke skulde komme til at støde an imod den stive forældede Katholicisme.

At han i et af ham udgivet Skrift i stærke Udtryk skjelnede imellem Pavedom og Christendom, var nok til at paadrage ham Pavens Vrede; hans Lære blev fordømt, og alle troende Katholiker indskærpedes ved denne Leilighed at underkaste Paven ei blot deres Villie, men ogsaa deres Dom. Alligevel kunde Lamenais's Tilhængere ikke bequemme sig til at efterkomme denne Fordring; de erklærede sig ligefrem derimod, med Tilføiende, at de vedbleve at holde fast ved de forkastede Lærdomme. Lamenais selv trak sig 1833 tilbage til et Kloster og fik kort efter Tilgivelse af Paven. Men snart blev hans sidste Frafald værre end det første. Hans Studier toge efterhaanden en mere politisk og næsten communistisk Retning. I et nyt Skrift (**Paroles d'un Croyant**), der indeholdt en Forklaring over Evangelierne, fremstillede han Christendommens Lære som Revolutionens ægte Grundlære, og erklærede den nubestaaende Tingenes Orden for et Værk af Satan, til hvis Bekæmpelse paa Liv og Død han opfordrede enhver Christen. Herved havde han nu fuldstændig brudt med Paven, og hans følgende Færd bragte ham stedse dybere ind i de politiske Forviklinger, saa at han blev anklaget for at ophidse til Foragt imod Kongens Regjering, til Had til de bestaaende Love, til Had imellem de forskjellige Klasser i Samfundet, og for at forsvare Handlinger, hvilke Loven stemplede som Forbrydelser. Den 26de December 1840 blev han dømt til et Aars Fængsel og en Pengestraf af 2000 Franker.

At denne „Troens ægte Søn", som Lamenais selv kaldte sig, forfaldt til saadanne Udskeielser, voldte Paven ikke liden Bekymring, og megen Harme vakte det i Rom,

at et betydeligt Antal af Beboerne i Landskabet Avignon, Pavens gamle Sæde, 1834 gik over til den reformeerte Troesbekjendelse og dannede der en protestantisk Menighed.

Omendskjøndt Pavedømmet i andre katholske Lande vel havde sine Modstandere, var Faren paa de fleste Steder ikke saa stor som i Frankrige. I Belgien, hvor det katholske Parti efter Revolutionen traadte frem med stor Selvstændighed, og endog i politiske Anliggender kæmpede med det liberale, fandt Pavens Udsendinge en frugtbar Jordbund, især lykkedes det dem at faae en stor Deel af Underviisningsvæsenet i deres Magt, og paa Almuen og Pøbelen havde den katholske Geistlighed bestandig en ubeskrivelig Indflydelse. Exempler herpaa viste sig ved mange Leiligheder. Saaledes blev ved en Procession i Löven 1833 nogle Studenter staaende rolige uden at tage Hatten af; de bleve strax overfaldne af den rasende Pøbel og kun reddede af den tililende Vagt; og da Hovedvagten i Antverpen ved en anden Procession paa Christi Legemsfest vel stillede sig under Gevær, men ikke præsenterede, stormede Folkemassen, ophidset af Præsterne, frem imod den med det rasende Skrig: „Ned med Kjætterne! Ned med Jøderne!“ — og først ved en tilkommen Forstærkning kunde Pøbelen adsplittes ved et Bajonetangreb. — Overhovedet bidroge de omreisende katholske Prædikanter, de saakaldte Missionairer, til at fremme Sværmeriet hos de lavere Folkeklasser. I Kirker og paa Marker opreiste de deres Missionskors, stundom af en uhyre Størrelse, endog af 100 Fods Høide, og holdt deres ophidsende Bodsprædikener imod Kjætterne eller „de Fordømte“. At Splid og Tvedragt imellem Be-

boerne paa et saadant Sted blev Frugten deraf, var en Selvfølge. Den ene Naboe skyede den anden, Ægtefæller forkjættrede og fordømte hinanden, Tjenestefolk negtede deres kjætterske Huusbonder Lydighed, og medens Familielivet saaledes forstyrredes, gjenløde Kirkerne af Fordømmelses-skrig. — Med Missionairernes Bodsprædikener blandede sig den høiere Geistligheds beroligende Bekjendtgjørelser angaaende Fasten og deslige til Trøst for Dem, der ved Overtrædelse eller Forsømmelse af Kirkens Bud ikke ret kunde komme tilrette med deres Samvittighed. 1838 bekjendtgjorde Biskoppen af Lüttich i sit Stift, at De, som vilde gjøre Brug af den tilstaaede Dispensation fra at holde Fasten skulde daglig bede 3 Gange **Paternoster** og **Ave Maria** og 4 andre Bønner, dog kunde de befrie sig fra denne Pligt, naar de vilde give en Gave for hele Fastetiden, der for Velhavende bestemtes til 2 Franker, for Uformuende noget mindre.

Den oplyste Deel af Belgiens Befolkning, især det liberale Parti harmedes over det hele katholske Uvæsen, fornemmelig over de jesuitiske Missionairers Adfærd. Der oprettedes mange Skoler, hvori man ikke vilde vide Noget af Katholicismen at sige, og 1838 gjordes endog et Forsøg paa at oprette en nykatholsk Kirke. Ved flere Leiligheder, saasom ved Oprettelsen af et Kors paa Marken ved Tilff, kom det til Haandgribeligheder imellem Folket og Missionairerne; Opførelsen af Molieres Skuespil Tartuffe paa Theatret i Bryssel gav samme Aar Anledning til et Gadeopløb, hvorved raabtes: „Ned med Missionairerne," og noget efter kastede Folket i Lüttich ved et lignende Opløb Stene mod Klosteret, styrtede ind i Katharinakirken, forstyr-

rede Skriftemaalet, og samlede derpaa en Mængde Kjedler, Kasseroller og Pander, med hvilke de bragte Biskoppen en skraldende Kattemusik. Jesuiterne lode sig imidlertid ikke forstyrre, men vedbleve at gaae deres utrættelige Gang.

I intet Land viste Katholicismen sig saa grundfæstet som i Irland, hvortil Forbindelsen med det protestantiske Storbrittanien ikke lidet bidrog. 5000 katholske Præster, udsprungne af Folkets ringere Klasser og i Dannelse ikke hævet til nogen Indsigt i det almindelige Samfundsliv, stode i Irland som Pavedømmets urokkelige Støtter. Et gløende Had til Katholicismens Modstandere forenet med en blind Kjærlighed til deres Fædreland, var den Aand, som besjælede denne pavelige Hær. At stemme ved Valgene til Parlamentet paa en saakaldet conservativ Candidat, var efter deres Paastand det samme, som at stemme imod sin Gud, og Enhver, der vovede at give en saadan Stemme, truede de med Udelukkelse fra Sakramenterne og med Helvedes Ild. Den Indflydelse en saadan Geistlighed maatte have paa Irlands katholske Befolkning, er allerede viist i de foregaaende Skildringer.

Heller ikke England selv var fri for Katholicismens Indflydelse. Her voxede efterhaanden Katholikernes Antal og paa mange Steder byggedes katholske Kirker og Kapeller. I 1834 fandtes 423 saadanne i England og Wales og 74 i Skotland. Det stive og forældede Formvæsen i den engelske og skotske Kirke, og de utallige Secters Overdrivelse stødte Mange tilbage fra Protestantismen; kun i den katholske Kirke syntes de at finde Eenhed og Ro. De katholske Præster vidste at benytte sig af den gjenoplevende Religionsiver til at forøge Antallet af deres Troesbrødre,

lokkede ikke Faa til sig ved deres Prædikener, og selv i Parlamentet gik en Bill igjennem, der indrømmede de katholske Præster Ret til at forrette Brudevielser.

Den Glæde, Gregor XVI. følte ved saadanne Fremskridt af den eneſaliggjørende Tro i det kjætterske England, dæmpedes noget igjen ved de Efterretninger, han modtog om Ruslands Bestræbelser for at udvide den græske Kirke paa Katholicismens Bekostning, og ved den Afmagt han her var sig bevidst. Desto større Grund havde han til at glæde sig over den Udholdenhed og det Held, hvormed hans troe og nidkjære Tjenere arbeidede i Protestantismens Fædreland, Philosophiens Hovedhjem, det oplyste Tydskland; og det var ikke ufortjent, naar han roste Tydsklands katholske Regenter, eller naar han i sin Tale til Kardinalerne 1836 høit priste den nylig afdøde Kong Anton af Sachsen, fordi denne, skjøndt Konge over et kjættersk Land, i 56 Aar havde daglig 2 Gange bivaanet Messen, ikke var bleven lunken i sin Iver for at spæge sit Legeme og holde det i Trældom ved den strengeste Jagttagelse af Fasten og andre saadanne Bodsmidler. I Østerrige var den katholske Kirke saa høit i Ære, at Protestanterne ei engang maatte have noget Bedehuus med Indgang fra Gaden, og endnu mindre noget Taarn; ja de evangeliske Geistlige maatte ikke føre nogen Kirkebog, der tillagdes vidnesfast Gyldighed. Ogsaa vedblev Forbudet imod uden keiserlig Tilladelse at antage protestantiske Huuslærere, og i Gymnasiestæderne var det endnu de katholske Studenter formeent at boe hos protestantiske Værter eller at spise ved deres Bord. — Men det var især i Kongeriget Baiern, at en rig Høst aabnede sig for Katholicismens Arbeidere. Kong Ludvig, der selv

elskede og dyrkede Konst og Poesie og viste sig som en streng Katholik, stræbte paa alle Maader at gjøre sit Rige til et ægte katholsk Land efter Middelalderens Tilsnit. Jesuiterne havde her fri Adgang og bemægtigede sig uden Hinder Ungdommens Opdragelse og Underviisning; Klostervæsenet begyndte at opblomstre paa ny; allerede 1832 havde Baiern 34 forskjellige Klostre, der snart betydelig forøgedes; 1834 forkyndte et kongeligt Rescript Gjenoprettelsen af Benedictiner-Klostre, — det første aabnedes 1835 i Augsborg med stor Høitidelighed, — og 1837 indførtes de barmhjertige Søstre i München. Kloster-Munke- og Nonneindvielser bleve nu hyppige; høitidelige Skuespil for den baierske Befolkning; thi mange mindre Stæder kappedes med hverandre om at bygge nye Klostre indenfor deres Porte, da de erfarede, at Sligt var efter Kongens Ønske, og at den kongelige Gavmildhed ikke viste sig karrig mod saadanne Stiftelser. Jo mere nu den gamle Tids katholske Stiftelser atter viste sig, destomere gjorde ogsaa den katholske Aand sin Indflydelse gjeldende. At Paasketiden i Baiern høitideligholdtes med al mulig geistlig theatralsk Pomp, at Kong Ludvig personlig drog om i høitidelige Processioner, at han foretog den sædvanlige Fodvadskning paa 12 fattige Oldinge, var ikke Andet, end hvad der paa en lignende Maade skete i andre ægte katholske Stater, saasom i Østerrige og hørte med til et ægte katholsk Hof. Men at Helgenbilleder igjen begyndte at gjøre Mirakler og samlede hele Skarer af eenfoldige, fromme Mennesker til Tilbedelse omkring sig; at gamle hellige Steder atter kom i Ny og lokkede store Hobe af Andægtige til at gjøre Valfarter didhen; — at katholske Præster offentlig fra Prædikestolen,

i selve Hovedstaden, vovede uden Blu at ophidse Katholikerne mod Protestanterne, og at disse endog i Hæren maatte ydmyge sig for Katholikerne, var af en større og alvorligere Betydning. For at forebyge Forstyrrelse af den offentlige Rolighed, fandt man det vel raadeligt at fjerne en fanatisk Ivrer ved Navn Eberhard, fra München, men det var dog et Kongebud, at de protestantiske Soldater ved Nedknæling skulde „hilse" Sakramentet, naar det af en katholsk Præst blev baaret forbi. Soldaterne knurrede og gjorde Forestillinger derimod, alligevel var det kun med stor Vanskelighed, at de fritoges for at vise Katholicismen denne aabenbare Hylding. Overhovedet maatte Protestanterne lide baade Tryk og Tilsidesættelse i de fleste katholske Stater; i nogle havde Omvendelsesiveren uhindret Fremgang og udartede paa flere Steder til en fuldkommen Fanatisme. Det idelige Kjætter- og Fordømmessesraab fanatiserede den uvidende og overtroiske Mængde, og begge Religionspartier stode snart over hele Tydskland i en fiendtlig Stilling mod hinanden; thi det var en Selvfølge, at Protestanterne ved de utrættelige Angreb omsider satte sig til Modværge.

I den preussiske Stat, hvor begge Troesbekjendelser: den katholske og den protestantiske bestode ved Siden af hinanden, og hvor den protestantiske Regjering ikke kunde underkaste sig den katholske Anmasselse uden at opgive sin egen Værdighed og fornegte de Grundsætninger, til hvilke baade den selv og tildeels den største Part af Folket bekjendte sig; — i den preussiske Stat kom den efterhaanden opstaaede Spænding snart til et alvorligt Udbrud. I Rhinprovindserne, Vestphalen, Münster, Posen og Slesien opholdt sig de fleste Katholiker. Den katholske

Geistlighed, som harmede sig over at skulle staae under en kjættersk Regjering og adlyde Love, der ikke altid vare i Samklang med Paveretten, bearbeidede i flere Aar den katholske Befolkning paa flere Maader, og da den omsider troede at have en tilstrækkelig Støtte i Folkestemningen og havde erholdt en paalidelig Anfører, skyede den ikke et aabenbart Brud med Regjeringen. Anledningen til Brudet toges af de kirkelige Bestemmelser om de blandede Ægteskaber. Det laae i den katholske Kirkes Natur at fordre, at alle de Børn, der avledes i de Ægteskaber, i hvilke en af Ægtefællerne var Katholik, skulde opdrages i den katholske Religion. I Kirkens Trængselstider var denne Bestemmelse ikke bleven overholdt og heller ikke strengt paatalt; det saae derfor ud som om Kirken i dette Stykke havde givet efter; — men dette var kun tilsyneladende. Naar Tiden forekom den beleilig, gjorde den atter sine gamle Fordringer gjældende. Gregor **XVI.** forsømte nu heller ingen Leilighed for at sætte den gamle Kirkelov i Kraft igjen og lagde Geistligheden det ideligt paa Hjerte. Saaledes skrev han i Aaret 1832 til Erkebiskopperne og Biskopperne i Baiern, at Ægteskab imellem Katholiker og Ikkekatholiker var for Katholikerne forbunden med den største Sjælsfare; han forkyndte Ban over alle Dem, der understøttede Indgaaelse af saadanne Ægteskaber, eller som vare frække nok til at paastaae, at dertil ikke behøvedes nogen Dispensation af den romerske Stol, og at det heller ikke var nodvendigt, førend saadanne Ægteskaber bleve sluttede, at fastsætte den Betingelse, at alle de i samme avlede Børn skulde opdrages paa katholsk. — En saadan Fordring kunde en protestantisk Regjering ikke indrømme, thi dette

vilde være en Krænkelse af Lighedsretten imellem Katholiker og Protestanter og at underkaste sig selv en fremmed Lov. Den preussiske Regjering erkjendte derfor heller ikke den pavelige Befaling for ubetinget gyldig, og paastod, at Geistligheden ved Indvielsen af de blandede Ægteskaber skulde holde sig Statens Love efterrettelige og iøvrigt fordrede den et Overtilsyn med Kirken og dens Tjenere, for at forebygge Afvigelse fra Statens Love.

Det katholske Kirkevæsen i det preussiske Monarki var 1821 bleven ordnet ved et Concordat imellem Pavestolen og Regjeringen, hvorved den første havde maattet finde sig i adskillige Indskrænkninger, hvilke dog kun bleve betragtede som fremtvungne af en øieblikkelig Nødvendighed, der atter i beleilig Tid kunde kaldes tilbage. Den katholske Geistlighed i Rhinprovindserne, der tildeels bestode af aldrende uvidende Munke, som i Kongeriget Vestphalens Tid havde maattet forlade deres Klostre og overtage Præsteembeder, søgte nu, saavidt det stod i deres Magt, at fremkalde Klostervæsenet, Valfarterne og den gamle tankeløse Gudsdyrkelse paany. Heri mødte den imidlertid en Hindring i Erkebispen i Cöln, Grev Spiegel, en oplyst og frisindet Mand, der anvendte al sin Kraft paa at bringe Oplysning og Fordomsfrihed ind i den tydske katholske Kirke, og saavidt muligt at udjevne Modstandspunkterne mellem Kirke og Stat. Til samme Maal arbeidede ogsaa Georg Hermes, Professor i det katholske theologiske Facultet ved Universitetet i Bonn. Som offentlig Lærer søgte han at bringe en Forening tilveie mellem Videnskab og Katholicisme, og samlede omkring sin Lærestol en stor Mængde unge Studerende, hvilke efterhaanden dannedes til oplyste og

fordomsfrie katholske Geistlige. At hans System i mange Punkter ikke uden Tvang kunde bringes i Overeensstemmelse med den pavelige Lære, laae i Sagens Natur; alligevel bragte disse nævnte to Mænd det dog dertil, at Religions- og Kirkevæsenet i Rhinprovindserne antog en ædlere og værdigere Skikkelse, og Erkebispen vidste ved sin Klogskab at bevare Kirkens Anseelse, endog i Henseende til de blandede Ægteskaber, uden at Staten blev krænket i sine Rettigheder. At de begge i det forældede Kirkevæsens og den gamle Kirkelæres Tilhængere havde mange baade hemmelige og aabenbare Modstandere, var en Selvfølge, og da Hermes døde den 26de Mai 1831 og Erkebispen den 2den August 1835, var ogsaa Freden imellem den katholske Kirke og den preussiske Regjering forbi.

Til Spiegels Eftermand som Erkebiskop i Cöln valgte nu Domcapitlet Clemens August Droste von Vischering, en Mand paa 64 Aar, af en gammel adelig Familie, fra sin tidlige Ungdom en ivrig Katholik og Tilhænger af den pavelige Myndighed. Allerede for endeel Aar siden havde han modsat sig Hermes's Lære og som Generalvicar for Bispedømmet Münster egenmægtig forbudet de theologiske Studenter at høre Hermes's Forelæsninger og at bivaane theologiske Foredrag andensteds end i Münster. Regjeringen erklærede dette Forbud for ugyldigt og opfordrede ham til at retfærdiggjøre sig for den tiltagne Myndighed; men han svarede: at han ikke havde nødig at retfærdiggjøre sig for en verdslig Autoritet, han havde meget mere af den hellige Aand selv erholdt det Hverv at vaage over den katholske Kirkes Frihed, samt Opretholdelsen af dens Rettigheder og Lærens Reenhed. — Desu-

den havde han tidligere afgivet Erklæring om de blandede Ægteskaber i den strengeste katholske Mening. Regjeringen vidste altsaa, hvad den maatte kunne vente af en saadan Erkebisp. Den forelagde ham derfor som Betingelsen for Stadfæstelse af hans Valg: at han skulde anerkjende som gyldigt, hvad den afdøde Erkebiskop Spiegel ved en Overeenskomst af 19de Juni 1834 havde forenet sig med Staten om, og navnlig om de blandede Ægteskaber, hvilken ogsaa Biskopperne af Münster, Paderborn og Trier havde tiltraadt. Droste von Vischering gik beredvillig ind paa denne Betingelse, og i Tillid til hans derom givne skriftlige Forpligtelse af 5te Septbr. 1835 stadfæstede Kong Frederik Wilhelm III. hans Valg til Erkebiskop i Cöln. Men neppe havde han tiltraadt dette Embede, førend han udviklede en paafaldende Virksomhed i alle Retninger i ægte pavelig Aand. Det første, der laae ham paa Hjerte, var at sætte en Dæmning for Hermesianismen eller den Lære, som Professor Hermes havde foredraget, og som havde mange Tilhængere baade blandt Professorerne og Studenterne ved Universitetet i Bonn. Det havde ikke manglet paa Bestræbelser for at udvirke en pavelig Fordømmelse over Hermes og hans Lære, og kort efter Erkebiskop Spiegels Død ankom ogsaa en Bulle fra Rom, der fordømte Hermes selv, erklærede hans Lære for falsk og satte hans Skrifter iblandt de forbudne Bøger. Erkebiskop Droste satte sig nu selv i Spidsen for Bullens Iværksættelse. Skjøndt ingen pavelig Anordning maatte bekjendtgjøres eller udføres i den preussiske Stat uden Regjeringens Vidende og Samtykke, skete dette dog med denne pavelige Bulle. Den blev snart udbredt overalt, man for=

drede af Professorerne i Bonn, at de enten skulde tilbagekalde hvad de havde lært, eller nedlægge deres Embeder. Professorerne søgte at retfærdiggjøre Læren mod de gjorte Beskyldninger, appellerede til den bedre underrettede Pave og sendte endog to af deres Midte Elvenich og Braun til Rom for at forelægge Gregor XVI. selv deres Retfærdiggjørelse; men her udrettede de Intet, thi Paven overdrog Undersøgelsen til Jesuitergeneralen Roothans, som forkastede deres Forsvar, saa at de med uforrettet Sag maatte vende tilbage. Erkebiskop Droste vedblev imidlertid at fortsætte det begyndte Værk. Han forbød egenmægtig hine Professorer at fortsætte deres akademiske Forelæsninger, vægrede sig ved at høre deres Retfærdiggjørelse og at oplyse dem om, hvad han havde at udsætte paa deres Lære. Derpaa forelagde han enhver Geistlig i sit Stift 18 Sætninger, hvis Antagelse han gjorde til en Betingelse for Udøvelsen af de præstelige Forretninger, fordrede deri en ubetinget Lydighed imod sig i Alt, hvad der angik Læren og Kirken, og erklærede i en Omgangsskrivelse til Geistligheden, at de pavelige Anordninger i denne Henseende aldeles ikke behøvede Regjeringens Samtykke. Ogsaa med Hensyn til de blandede Ægteskaber fordrede han nu de kanoniske Bestemmelser paa det strengeste iagttagne.

Den preussiske Regjering, som i denne Tilsidesættelse af sin Myndighed og Statens Love saae et Brud paa den af Prælaten indgangne Forpligtelse, gik i Begyndelsen frem med Lemfældighed. Den gjorde ham opmærksom paa det Urigtige i hans Adfærd, anmodede ham om at forandre den og mindede ham om den indgangne Forpligtelse. Hverken disse Paamindelser eller flere alvorligere Underhandlinger

havde nogen Virkning. Han undskyldte sig først med, at han ikke nøie nok havde kjendt Overeenskomsten af 1834, og erklærede, at han kun vilde rette sig efter den, forsaavidt den ikke stred imod de pavelige Anordninger. Regjeringen opfordrede ham nu til enten at forandre sin Fremgangsmaade eller at fratræde sit erkebispelige Embede, men da han afslog begge Dele og nu foretog Skridt, der syntes at hænge sammen med de revolutionaire Partier i Rhinprovindserne, hvor Katholikerne hemmelig ophidsede til Opsætsighed mod den verdslige Øvrighed, troede man det at være paa Tide at sætte igjennem med Magt, hvad der ikke lod sig udrette ved Underhandlinger. Den 20. November 1837 ankom Præsident v. Bodelschwingh til Cöln og havde sin sidste Underhandling med Erkebispen. Da denne forblev haardnakket ved sine afgivne Erklæringer, uagtet Præsidenten indrømmede ham Frihed til at lade Sagen paakjende af Paven, og han paa ingen Maade vilde give efter, bleve paa eengang Stadens Porte lukkede, alle Vagtposter forstærkede, Kanoner kjørte frem, og Prælaten med sin Kapellan samme Nat bortførte som Fanger i to lukkede Vogne under Bedækning af Krigsfolk. Ved Bortførelsen skal Erkebispen med sværmerisk Glæde have udbrudt: „Gud være lovet! man bruger Vold.“ — Reisen gik til Fæstningen Minden, hvor han for det første blev holdt under nøie Bevogtning med det strengeste Forbud imod at udøve nogen erkebiskoppelig Forretning. Dagen efter kundgjordes ved en Bekjendtgjørelse fra Ministeriet Anledningen til Regjeringens Fremgangsmaade, og Domkapitlet paalagdes at vælge en midlertidig Bestyrer af Bispedømmet, hvorpaa ogsaa Domdiakonen

Johan Hüsgen blev valgt, og Valget stadfæstet af Regjeringen.

Denne uventede Begivenhed satte hele det katholske Tydskland i Fyr og Flamme; man skreg over den imod Religionen udøvede Vold, de unge Damer sluttede Foreninger om ikke at ægte nogen Mandsperson, som ikke var Katholik. Urolige Optrin og blodige Slagsmaal imellem Katholiker og Protestanter forefaldt i adskillige Stæder, saasom i Münster, Paderborn, Cöln, hvor især Haandværkssvendene toge Parti for og imod Erkebispen; de baierske Blade prædikede formeligt Opror imod den preussiske Regjering, som fandt det nødvendigt at gjøre Forestillinger derimod i München. — Ikke mindre Forbauselse vakte Begivenheden i Rom, hvorhen den preussiske Regjering øieblikkelig afsendte et Gesandtskab for at underhandle med den pavelige Stol om denne Sag. Saasnart Paven modtog den overraskende Efterretning om, hvad der var forefaldet i Cöln, lod han ufortøvet Kardinalerne sammenkalde. I en saadan Forsamling holdt han den 10. Decbr. 1837 en tordnende Tale, hvori han blandt Andet udbrød: „Kirkens Frihed er krænket, den bispoppelige Værdighed forhaanet, et voldsomt Indgreb gjort i den katholske „Christenheds Rettigheder og den hellige Stols Anseelse „traadt under Fødder!“ — Endvidere erklærede han den fangne Erkebiskop for en uovervindelig Forsvarer af den hellige Tro, og den i Preussen indførte Brug i Henseende til de blandede Ægteskaber for uretmæssig og forkastelig, og skjælvende af Harme forlod han Forsamlingen.

Den Maade, hvorpaa det cölnske Anliggende blev behandlet i Rom, forøgede endnu mere Bevægelsen i Tydskland. Biskopperne i Münster og Paderborn, samt

Forstanderen for Bispedommet Trier, hvis Biskop var død, erklærede uforbeholdent, at ogsaa de maatte tilbagekalde det indgangne Forlig angaaende de blandede Ægteskaber, og imedens Ministeriet forgjæves formanede dem til at frafalde deres Beslutning, traadte pludselig Erkebispen af Posen og Gnesen, Dünin, frem paa samme Maade som Droste von Vischering. I et Hyrdebrev, udstedt i Januar Maaned til Geistligheden i sit Stift, gjorde han Præsterne det til Pligt at holde sig de ældre pavelige Bestemmelser efterrettelige ved Indvielsen af de blandede Ægteskaber, og i Februar truede han i et andet Hyrdebrev Præsterne med Embedsfortabelse, hvis de vovede at indvie saadanne Ægteskaber, medmindre Brudefolkene aflagde Løfte paa at opdrage alle deres Børn i den katholske Tro. Paa samme Tid arbeidede Jesuiterne fra Belgien af, hvor den pavelige Commissær Spinelli var i fuld Virksomhed, paa at vinde Indflydelse i Rhinprovindserne. I alle preussisk-katholske Lande udspredtes det Rygte, at det var Regjeringens Hensigt at undergrave den katholske Kirke og at nøde Katholikerne til at gaae over til den protestantiske Lære. Endeel af Almuen troede dette Rygte; paa mange Steder herskede en frygtelig Gjæring og Forbittrelse mod Protestanterne, der i Posen endnu mere forøgedes ved Polakkernes Had til Tydskerne og til Alt, hvad der var tydsk. Regjeringen havde en vanskelig Opgave at løse, men det var umuligt at træde tilbage. Den besværede sig hos den belgiske Regjering over den Indvirkning, der ligesom for dens Øine udgik fra Geistligheden i Belgien for at bestyrke de preussiske katholske Undersaatter i deres Ulydighed mod Statsmagten; den udstedte strenge Forbud til Geistligheden i sine egne

Lande, mod at adlyde nogen Befaling eller Forskrift udenlandsfra, og i April 1838 lod Kongen udgaae en Bekjendtgjørelse til Indbyggerne i Posen, hvori han forsikkrede dem, at det ikke var Andet end løgnagtige Rygter, som ildesindede Mennesker havde udspredt, at det var hans Hensigt at indskrænke dem i Udøvelsen af den katholske Religion.

Imod Erkebiskop Dünin gik Regjeringen imidlertid frem med megen Fasthed, men og med megen Lemfældighed. Det blev ham af Overpræsidenten i Posen tilkjendegivet paa Kongens Vegne, at Hans Majestæt ikke var sindet at gaae frem efter Lovens Strenghed, men lade Naade gaae for Ret, dersom han vilde føie sig efter Regjeringens Villie. Vel lod det undertiden, som om Erkebispen var stemt til at give efter, men dog erklærede han tilsidst, at han vedblev, hvad han havde udtalet i sine tilforn udstedte Hyrdebreve til Geistligheden i sit Stift. Da her altsaa Intet var at udrette ved Lemfældighed, besluttede Regjeringen at gaae strengere tilværks. Ved et Ministerialedict af 25de Juni 1838 sattes nu de nævnte Hyrdebreve ud af Kraft, og det paalagdes Præsterne alvorligen at forholde sig efter Landets Love, dersom de vilde gjøre Regning paa at nyde Regjeringens Beskyttelse. Erkebispen selv tilkjendegaves, at han vilde blive draget til Ansvar, fordi han ubeføiet havde udstedt sine Hyrdebreve. En Proces blev ogsaa virkelig indledt imod ham for Statsforbrydelse, men han vægrede sig ved at give noget Svar for den over ham nedsatte Ret, og erklærede enhver verdslig Domstol for uberettiget til at dømme ham. — Geistligheden i Posen, som fandt en paalidelig Støtte i det katholske Folk, optraadte med en ikke mindre Kjækhed imod Regjeringen end Erkebispen; den gjorde

offentlig Indsigelse mod det udgivne Ministerialedict, med den bestemte Erklæring, at den i Et og Alt ubetinget vilde rette sig efter sin Erkebiskops Hyrdebrev, og satte ogsaa virkelig denne Erklæring i Værk; thi den bortviste protestantiske Faddere fra katholske Daabshandlinger og vægrede sig ved at foretage Tillysninger for blandede Ægteskaber.

Med denne Geistlighedens Gjenstridighed forenede sig tillige Pavens Forbittrelse, der fornyedes og forøgedes ved de modtagne Efterretninger fra Posen. Den preussiske Geheimeraad Bunsen var som Gesandt reist til Rom for at begynde fredelige Underhandlinger med det pavelige Hof; men disse Underhandlinger førtes alligevel ikke uden Skarphed og Bitterhed, thi Paven fornyede idelig den Fordring, at Erkebiskoppen af Cöln atter skulde indsættes i sit Embede, og denne Fordring blev ligesaa ofte tilbageviist af Kongen af Preussen, der endog lod sin Gesandt sige reent ud: at det ikke var den hellige Faders Skyld, om Indbyggerne i Rhinprovindserne ikke havde gjort Oprør. Bunsen forlod derpaa Rom uden at have udrettet Noget.

Efter at Paven i en ny Tale i Kardinalforsamlingen havde tillagt Erkebiskop Dünin de største Berømmelser for hans ubetvungne Sjælsstyrke, tog det posenske Anliggende omsider den Vending, at Regjeringen troede sig nødsaget til at bortfjerne Erkebispen fra hans Stift. Den lod ham da ogsaa bringe som Fange til Berlin, og efter den posenske Overlandrets Dom blev han for sin Ulydighed og Egenraadighed dømt til at have sine Værdigheder forbrudt, og til at udstaae en Fæstningsstraf paa 6 Maaneder. Denne sidste Straf blev ham imidlertid eftergivet, dog paa det Vilkaar, at han skulde forblive i Berlin. Her levede han nu et

Aars Tid paa fri Fod og beholdt alle sine Indkomster Men pludselig forlod han Staden den 3die October 1839 og flygtede til Posen, hvor han strax tiltraadte sine erkebiskoppelige Forretninger og holdt en høitidelig Messe. Hans Ankomst til Posen blev af Katholikerne hilset med store Glædesytringer; men denne Glæde varede kun nogle faa Dage; thi saasnart han blev savnet i Berlin, udstedte Kongen en Kabinetsordre til at gribe ham. Om Morgenen den 6te October blev han fængslet og bragt i Forvaring paa Fæstningen Kolberg. Saaledes sadde nu begge disse Erkebisper i Fangenskab: Droste von Vischering i Minden og Dünin i Kolberg. Naturligviis betragtede de fromme Katholiker disse Mænd som Martyrer for deres Tro og viste dem ved alle Leiligheder deres Hylding og Beundring. Alle af Regjeringen paa ny indledte Underhandlinger vare uden Frugt, og havde ikke ført til nogen endelig Afgjørelse, da Kong Frederik Wilhelm **III.** døde den 7de Juni 1840.

2.

Den protestantiske Kirke.

Almindelig Tilstand. Den biskoppelige Kirke i England. Dissenter. Strid om en Kirkereform. Religiøs Stemning og nye Secter. Religiøse Selskaber. — Hegel og den hegelske Philosophi i Tydskland. Pietismen. Dens Angreb paa Rationalismen. Partier. Agendestrid i Preussen. Gammellutheranere. Deres Modstand mod Regjeringen. Conventikler. Muckerselskabet. Conventikler i Sachsen. Strauß og hans Bog: das Leben Jesu. Læserne i Sverige. De Opvakte i Danmark. Forslag til en ny Alterbog. Strid om Sognebaandets Løsning.

Uagtet Politik og politisk Frihed vare de Gjenstande, som siden Julirevolutionen mest sysselsatte Folkene i det protestantiske ligesom i det katholske Europa, fandt dog ved mange Leiligheder ogsaa Religion og Kirke deres eiendommelige Interesse. Vel var denne Interesse i Almindelighed ikke mere saa levende som i ældre Tider, og fandtes for Størstedelen ikkun blandt Folkenes mere uddannede Klasser, men selv Tidsalderens store Bevægelser i den ydre Verden syntes ikke at have været uden Indflydelse paa den religiøse Stemning i de Lande, hvor de politiske Revolutioners Storme ikke havde faaet fuldkommen Overmagt. Den protestantiske Kirke havde altid staaet aaben for Aandens frie Bevægelse, thi den havde ikke, saaledes som den katholske, noget saadant synligt Middelpunkt, hvorom Alt skulde dreie sig, og den aandelige Bølgegang var derfor altid stærkere i dens Indre. Den videnskabelige Undersøgelses-Frihed førte stundom til Yderligheder, som endog gik udover det kirkelige Liv, hvoraf undertiden fulgte Vantro eller Ligegyldighed, ja nu og da endog Angreb paa Kirken

selv. Den eensidige Fromhed førte paa den anden Side ofte til den modsatte Yderlighed, til en død Bogstavtro, der af Mangel paa klar Tænkning ikke sjelden gik over til et blindt Sværmeri. Den manglede desuden den aarvaagne Vagt, hvortil den trængte mod Katholicismens uafladelige Bestræbelser for at vinde det i Tidernes Løb Tabte tilbage, idet den ved usalig indvortes Søndersplittelse ligesom rasede mod sig selv og til sin ubodelige Skade avlede baade Vantro og Fanatisme i sit eget Skjød. Saaledes var det ogsaa Tilfældet i det første Aartiende efter Julirevolutionen, og blot nogle betegnende Træk af dens indre Bevægelser ville bære Vidnesbyrd om de forskjellige Aander, som deri søgte at gjøre sig gjældende.

Det er allerede ovenfor bemærket, hvorledes Katholicismen arbeidede paa at vinde Indgang i de protestantiske Lande, og at dette mest lykkedes den i England. Her stod den biskoppelige Kirke i sin gamle uforanderlige Form og var paa det nøieste sammensmeltet med Statsforfatningen. Denne sidste Omstændighed lagde især Hindringer i Veien for at bringe nogen Forandring ind i dens Indretning, ja endog for at hæve vitterlige Misbrug, hvor stor end Trangen dertil erkjendtes at være. Dens Anseelse var herved efterhaanden bleven undergravet hos det engelske Folk; mange Dele havde løsnet sig fra det gamle almindelige Kirkesamfund og dannet eiendommelige religiøse Menigheder eller Secter, saasom: Independenter, Arianere, Baptister, Arminianere, Qvækere, Socinianere, Methodister, Svedenborgianere, Puseyister og mange flere. Alle disse Dissenter, som de kaldtes, der uagtet deres Affondring dog maatte betale Afgifter til Høikirken, kom derved paa en naturlig

Maade til at indtage en fiendtlig Stilling imod den. De i Kirken selv herskende Misbrug fremkaldte baade disse Dissenters og mange af dens egne Medlemmers Angreb. At Præsterne ved de indbringende geistlige Embeder for Størstedelen bestode af Adelsmænd, der lode Forretningerne besørge ved sletlønnede Kapellaner eller Vicarier, medens de selv fortærede de store Indkomster i et yppigt Levnet, morende sig paa Jagten og Væddeløbsbanen, og mangengang uden at have Bopæle i deres Sogne, var en af de store Anker, der førtes imod Kirken. Det gik da ogsaa her som næsten altid; Klagerne over den udvortes Brøst gik ogsaa over paa den indre Forfatning, paa Læren selv. Høikirkens Fiender beskyldte den for Ureenhed i Læren, kaldte den et Redskab for Antichristen og paastode, at alle sande Andægtige med Glæde vilde hilse den Dag, da den engelske Kirke blev afskaffet; thi den rene Tro og den engelske Kirke vare meget forskjellige Ting, da det i denne var den herskende Mening, at Kirkegang og virkelig Tro vare Eet og det Samme.

Tid efter anden begyndte man derfor at fordre en fuldstændig Kirkereform. Blade og Smaaskrifter vrimlede af Bitterheder og Spotterier over Kirken og Kirkens Personer, og af Beskyldninger for deres umaadelige Havesyge. I London bleve Biskopperne undertiden hilsede med Piben og Steenkast, ja deres Billeder bleve endogsaa hængte af Pøbelen, som om de vare Forbrydere. Under Striden om Tiendesagen i Irland indgik Dissenterne en Forening om, ikke meer at betale nogen Afgift til den biskoppelige Kirke. I Parlamentet negtede man vel ikke i Almindelighed, at Statskirken havde sine store Brøst, men her betragtedes Sagen næsten blot fra den politiske Side, og naar Whig-

partiet drev paa en Kirkereform, saa var det i Hovedsagen blot med Hensyn til Anvendelsen af Kirkens Indkomster, Præsternes Beskikkelse og Lønnig og deslige udvortes Ting, det haabede, ved at afhjelpe de mest i Øine faldende Misbrug og Mangler, at afvende den Fare, hvormed en voldsom Omvæltning af Statskirken maatte true Staten. Med Hensyn hertil fremkom 1831 det Greyske Ministerium med et Forslag til en Kirkereform. Torypartiet, der altid var conservativt, og hvortil Biskopperne samt den store Mængde kaldsberettigede Overhuus-Medlemmer sædvanligen hørte, holdt fast ved det Uforanderlige i Kirken ligesom i Staten. Af den aarlange Kamp, der saaledes førtes om den engelske Høikirkes udvortes Reform, fremgik derfor blot saare ubetydelige Resultater, i det snart det ene, snart det andet Parti havde Overhaand.

Af de Anfægtelser, Statskirken havde at bekæmpe, maa man imidlertid ikke troe, at Sands for Religion og Kirke var udslettet i England. Det var netop denne levende Sands, der bragte den ubevægelige Statskirke i Fare; thi de mange religiøse Secter, der allerede fandtes og Tid efter anden endnu opstode, vidnede netop om en stærk Trang til en friere aandelig Bevægelse end den, der var at finde i den biskoppelige Kirke; og at denne Kirke tillige manglede de opvarmende Elementer, som ere en Fornødenhed for følende og fromme Gemytter, var ogsaa tildeels Grunden til, at Saamange søgte hen til Katholicismen. Men det fulgte her som allevegne, at den religiøse Følelse let kommer paa Afveie, naar den ikke styres af klar Besindighed.

Som Exempler herpaa ville vi blot nævne nogle af de nye Secter, hvilke fremkom i England i disse Aar. Hertil hørte de saakaldte „Frittænkende Christne", (the free thinking Christians), der ei alene forkastede Læren om Skjærsilden, Djævelen, Treenigheden, og deslige, men heller ikke vilde erkjende Daaben og Ægteskabet for guddommelige Indstiftelser. — En anden Sect var „Det nye Lyses Selskab", der i Begyndelsen af Aaret 1834 holdt en offentlig Forsamling af 300 Personer i Chelmsford, ikke langt fra London. Her traadte Stormesteren frem og forsikkrede, at han var bleven inspireret i det hellige Sprog, som Adam og Eva i sin Tid havde talet i Edens Have. Ved hans Side stod et Fruentimmer, som kaldtes Engelen, der greben af den høieste Begeistring gebærdede sig som en Rasende, henfaldt i Krampetrækninger og raabte i eet væk: „**Ho mony! Ho mony!**" — Kort derpaa faldt hele Forsamlingen i lignende Krampetrækninger og raabte til Engelen: „**Zoro! Zoro!**" hvilket Udraab Stormesteren udlagde i den Mening, at Enhver skulde see til at raade Bod paa sine Synder. — I Canterbury opstod en Sværmer, Thom Courtenay, der udgav sig selv for Christus, som var nedstegen fra Himmelen, hvem intet Vaaben kunde skade, og som paastod ligeledes at kunne gjøre sine Tilhængere skudfrie. Endeel Bønder, hvilke han lovede en almindelig Uddeling af Jordeiendomme, sluttede sig til ham og begyndte et Oprør, der kun stilledes under Blodsudgydelse. Efter Courtenays Død ventede hans Tilhængere hans Opstandelse, og især Fruentimmer samlede Reliqvier efter ham. — En anden Sværmer, en Præst Steffans, der drev sit Væsen i Lancashire og York,

blandede politiske og religiøse Galskaber med hinanden. — Disse og flere Sværmere og Secter afstedkom vel paa flere Steder Uro og Forvirringer, men for den biskoppelige Kirke var dog ingen Sect saa farlig som Puseyisternes, hvis Lære „Puseyismen" er kaldet saaledes efter Stifteren, **Dr.** Pusey, Professor i det hebraiske Sprog ved Universitetet i Oxford, thi den angreb Kirken i dens Rod. Puseyisterne forkastede nemlig Protestantismens Hovedgrundsætning, at Enhver har Frihed og Ret til at undersøge Christendommens og Kirkens Lære efter den hellige Skrift; derimod paastode de, at Kirkens Myndighed maatte erkjendes i Lærdommenes Forklaring og Bestemmelse. Det er ved denne Grundsætning og de deraf udspringende Følgeslutninger, at Puseyismen nærmer sig og baner Veien for Overgangen til den katholske Kirke. Paa denne Vei vandt ogsaa Katholicismen efterhaanden mange Proselyter i England, især da det en Tid ligesom var Mode endog i de høiere Stænder at være Puseyist, og Katholikerne selv grunde paa Puseyismen det Haab, at Katholicismen ved dens Hjelp vil feire en glimrende Seier i England. —

Saa forskjellige iøvrigt de engelske Religionssecter vare i deres Meninger, saa enige vare de dog alle i at gjøre Fordring paa lige Rettigheder med Høikirkens Bekjendere. Ogsaa derom ere mange Forhandlinger førte i Parlamentet og ikke ganske uden Fordeel for Dissenterne, hvortil iblandt Andet kan regnes, at Universitetet i London aabner fri Adgang for Alle, om de end ikke vedkjende sig den orthodoxe engelske Kirkes 39 Artikler. Forresten vedblev Englændernes utrættelige Virksomhed for at udbrede og fremme den christelige Religion over hele Jorden. Vi ville i den Hen=

seende blot mærke det store brittiske Bibelselskab, der ved sine mangfoldige Forgreninger og ved sine Forbindelser i alle Lande virker til Udbredelsen af den hellige Skrift. Ei alene dette Selskab, men flere andre Selskaber arbeide ved store Midler til Opnaaelsen af det fromme og menneskekjærlige Oiemed; thi hvor heftige end de kirkelige Stridigheder vare i England, stod dog Christendommen selv urørt og agtet som en guddommelig Indstiftelse, der var nødvendig til Menneskeslægtens timelige og evige Lyksalighed.

Det var i den protestantiske Kirke Tydskerne forbeholdt at forsøge en Religions-Revolution. Da det mislykkedes for det store tydske Folk i dets Adsplittelse at fuldbringe en Efterabelse af den franske politiske Julirevolution og afsætte og forjage sine Konger og Fyrster, forsøgte enkelte Tydskere, i Overstrømningen af deres aandelige Dristighed og Styrke, at udføre en langt større og mere glimrende Revolution ved at omstyrte Guds og Christi Rige. De stormede Himmelen, erklærede paa napoleonsk Maneer: „Gud og Christus have ophørt at regjere, og vi Philosopher have sat os paa deres Throne!" — og en stor Deel Tydskere have allerede i høie og jublende Toner sunget **Te Deum** over den formeentlige Dethronisering af Verdens-Altets gamle Dynasti. — I Tydskland nemlig, hvor Philosophien i meer end et Aarhundrede arbeidede paa at vinde Overherredømme over Theologien, stod i Aaret 1830 Georg Wilhelm Friederich Hegel, Professor ved Universitetet i Berlin, med sit nye philosophiske System i fuldeste Glands. Dette System syntes i Begyndelsen at ville bringe en Forsoning tilveie mellem Philosophiens Tvivl og den kirkelige Lære, og tillige sætte en Dæmning for Tidens

unaadelige Frihedsstræben. Det fandt derfor ogsaa kraftig Understøttelse hos den preussiske Regjering, og skjøndt Stifteren døde den 14de Novbr. 1831, blev hans Philosophi efterhaanden herskende ved flere tydske Universiteter. Lidt efter lidt gjennemskuedes alligevel det Slør, som de mange nye Konstudtryk kastede over dens Lærdomme, og man begyndte at indsee, at dens Fordring paa at være den ene sande, altidgyldige Fornuftlære ogsaa i Grunden gik ud paa at omstyrte alle hidtil antagne og bestaaende Systemer og Grundsætninger ei alene i Kirken og Staten, men i hele Menneskelivet. Thi under dens dialectiske Udvikling maatte Christendommens Grundlærdomme gaae tilgrunde. Gud var ikke længere nogen personlig Gud, han var blot den almindelige Fornuftighed, der ubevidst kommer tilsyne gjennem hele Naturen og først ved at stige trappeviis op kommer til Bevidsthed i Menneskeslægten. Paa den ene Side bliver saaledes ethvert enkelt Menneske ligesom et lille Stykke af Gud, og paa den anden et blot Dyr, men hvis Yttringer alle, som Frembringelser af den guddommelige Fornuft, have, som det kaldtes, sin Berettigelse. Følgeslutningerne heraf maatte naturligviis ophæve Begrebet om Guddommens Personlighed med Bevidsthed, Menneskets personlige Udødelighed, Forskjellen mellem Godt og Ondt, mellem Ret og Uret, og saaledes bortfaldt da ikke blot al Religion, men alt Retsbegreb. Man begyndte da ogsaa at erkjende, at denne Philosophi førte Menneskeaanden ud i en Ørken, hvor der intet Andet blev tilbage end Tomhed og Øde. Dette blev imidlertid først ret klart, da den hegelske philosophiske Skole deelte sig i flere Partier, hvis Ordførere gik endnu videre end Mesteren selv og udtalede med rene og utvety-

dige Ord, hvad der vel havde ligget, men ikke med klar Bestemthed var udtrykt i hans Lære.

Det kunde naturligviis ikke mangle et saadant Alt nedbrydende System paa Modstandere. Flere christelige Theologer optraadte mod den hegelske Philosophi, og den berømte Professor Schleiermacher i Berlin vedblev baade i Tale og Skrift at arbeide paa at begrunde den christelige Lære videnskabeligen, idet han gik ud fra den religiøse Følelse og Menneskets Bevidsthed om sin Afhængighed af et almægtigt Væsen. Men det forblev ikke ved en fri, rolig og videnskabelig Kamp; thi i Forening med den politiske Overspænding, der siden Krigene med Napoleon var fremtraadt i Tydskland i forskjellige Skikkelser, havde ogsaa udviklet sig en vis religiøs Overspændthed, der blandede sig med de saakaldte „demagogiske Umtriebe"; og saaledes var der efterhaanden opstaaet en Art aandelig Forbindelse imellem endeel Mænd, hvilke søgte med Magt at gjøre den religiøse Mening gjældende, som de ansaae for den ene sande og ene saliggjørende. Heraf fremkom en eensidig Pietisme, hvis Kampløsen var: „hvo som ikke er med os, er imod os." Universitetsstaden Halle, Pietismens gamle Hjem, var fornemmelig det Sted, hvor denne Forening havde sit Midtpunkt. Her dannede sig saakaldte „Conventikler" eller private Forsamlinger til Andagt, i hvilke flere ansete Mænd deeltoge, og der oprettedes et Missionsselskab, som blev et Foreningspunkt for Pietisterne i den preussiske Stat. Landretsdirecteuren Gerlach stod i Spidsen for Partiet i Halle, og den evangeliske Kirketidende, der udgaves af Professor Hengstenberg i Berlin, var det Organ, hvorigjennem Kampen imod Anderledessindede aabnedes.

Angrebet gjaldt først de theologiske Professorer Gesenius og Wegscheider, to Mænd af den ældre rationalistiske Skole ved Universitetet i Halle, der stilledes i Klasse med Hegelianerne; deres Lære skildredes 1830 som farlig for Religionen og fordærvelig for de Studerende, og en offentlig Fordømmelse udtaledes over den. Iblandt Studenterne reiste sig herover en heftig Forbittrelse, og flere Professorer ansøgte hos Regjeringen om Beskyttelse mod den berlinske Kirketidendes Angreb, og forlangte Frihed i videnskabelige Undersøgelser. Regjeringen tillod ogsaa paa de Anklagedes Begjæring, at Beskyldningerne bleve undersøgte, og den afgav derefter den Erklæring, at den ikke fandt nogen Grund til at skride ind mod Gesenius's og Wegscheiders Læremeninger, hvorhos den dog fandt det raadeligt, at anbefale Alvor og Værdighed i det offentlige Foredrag.

Saaledes stode nu i den protestantiske Kirke de to i Meninger og Anskuelser lige modsatte Partier overfor hinanden: det rationalistiske eller philosophisk-speculative, som det nu kaldtes, hvilket i Grunden ansaae Christendommen som en forældet Indretning, der vel i sin Tid havde havt sin Berettigelse, men nu skulde gjøre Plads for den hegelske Philosophi som den enegjældende Sandhed; — og paa den anden Side det mystiske pietiske Parti, der arbeidede paa ved Magt at forsvare ei alene Christendommen, men tillige Kirkelæren i alle dens Ord og Bogstaver efter de symbolske Bøger. Til det første Parti hørte især endeel Fornemme og en stor Mængde unge Mennesker, som ved et ufordøiet Studium i den hegelske Philosophies dunkle Terminologi og i dens Stræben efter at rive alt det Bestaaende ned, meente i deres hovmodige Indbildning at have fundet de Vises

Steen, men kom derved ind i et Vilderede af tomme Speculationer, der gjorde dem heelt keitede og uduelige for det virkelige Liv. Til det andet Parti hørte vel enkelte oplyste og endeel mere belæste end tænkende Mænd, samt en Skare af følelsesfulde Mennesker med indskrænkede Hoveder. Begge Partier stode paa Overdrivelsens og Yderlighedernes Rand og midt imellem begge deels de oplyst-religiøse, deels de religiøs-ligegyldige Mennesker.

Det var en Selvfølge, at det pietistiske Parti maatte for Øieblikket gribe mest bevægende ind i det borgerlige og kirkelige Liv, og det gik her som det pleier, at Yderlighederne frembragte sælsomme Udvæxter paa det kirkelige Legeme, saa meget mere som Partiet i flere tydske Stater ogsaa stillede sig i Modsætning til Regjeringen. Spørgsmaal om Kirkens Bestyrelse, om Regjeringernes Ret til at anordne kirkelige Sager, o. m. d. forhandledes ved mange Leiligheder; og den Strenghed Pietisterne udviste i deres Meninger, traadte ei alene frem i det private og videnskabelige Liv, men ogsaa imod Regjerings-Foranstaltninger, hvor disse syntes at komme i Strid med deres Anskuelser. Dette var fornemmelig Tilfælde i den saakaldte preussiske Agendestrid.

Erindringen om Reformationens Begyndelse ved Luther for 300 Aar siden blev i Aaret 1817 høitideligholdt i det hele protestantiske Tydskland. Den preussiske Konge Frederik Vilhelm **III.** benyttede denne Leilighed til at opfordre de i hans Lande levende Lutheraner og Reformeerte til, paa Grund af det Ubetydelige i deres Troesbekjendelsers Forskjellighed, at forene sig i fælles kirkeligt Samfund. Ved flere ansete Theologers og Geistliges fredelige

Medvirkning blev ogsaa en saadan Forening bragt istand ei alene i den største Deel af de preussiske Lande, men ogsaa i flere tydske Stater. Det var da nu ogsaa heraf en Selvfølge, at den gamle forskjellige Indretning af den offentlige Gudstjeneste ei kunde vedblive, men at der ogsaa maatte bringes en vis Eenhed ind i de kirkelige Handlinger. Den preussiske Regjering lod desaarsag udarbeide et nyt Kirkeritual eller, som det i Tydskland kaldtes, en ny Agende, der i 1822 først indførtes i Garnisonskirkerne, og tillige anbefaledes til Antagelse i alle de protestantiske Menigheder i Staten. Men nu opløftede sig fra alle Kanter mange Stemmer imod denne Foranstaltning, med Besværinger, deels over Agendens ukirkelige Oprindelse, deels over dens dogmatiske Indhold, og deels endelig over Indskrænkninger i den liturgiske Frihed. Om denne Sag udviklede sig nu en heftig Strid, som Regjeringen søgte at jevne ved 1829 at besørge en ny Udgave af Agenden, hvori der var taget Hensyn til de i første Udgave gjorte Udsættelser. Kort efter, i Februar 1830, udkom en ny kirkelig Psalmebog, og ifølge kongelig Befaling høitideligholdtes den 25de Juni s. A. en kirkelig Fest til Minde om Overleveringen af den Augsborgske Confession paa Rigsdagen 1530. Ved disse Foranstaltninger haabede nu Regjeringen at have bragt Eenhed og Fordragelighed ind i den protestantiske Kirke i Preussen, men den havde ganske forregnet sig i dette Haab; thi i ingen Henseende ere Gemytterne mere pirrelige, ufordragelige og gjenstridige end i Religonssager. De høist forskjellige religiøse Anskuelser optraadte her i Kamp imod Regjeringen og afstedkom megen Forargelse og Forstyrrelse i det kirkelige Samfund.

Den nye Agende indførtes vel allerede 1830 frivillig i mange Egne, men desto heftigere modsatte man sig dens Indførelse paa andre Steder. De saakaldte „gamle Lutheraner" kunde hverken finde sig i Kirkeforeningen eller i den ved de kirkelige Handlinger foretagne Forandring, og dannede derover reent lutherske Forsamlinger og Foreninger, hvilke endnu stærkere formeredes, da en kongelig Kabinetsskrivelse af 28de Februar 1834 befalede Indførelsen af den nye Agende overalt. Det hjalp kun lidet, at Kongen forsikkrede, at Kirkeforeningen ikke havde til Øiemed at gjøre Indgreb i de evangeliske Troesbekjendelser, i det han tillige bemærkede, at det ei kunde tillades Foreningens Fiender at oprette særegne Religionsselskaber; — heller ikke hjalp det, at han ved en anden Kabinetsskrivelse indskrænkede Tilladelsen til Huusandagt til Medlemmerne af Huusfaderens Familie; de religiøse Forsamlinger toge meer og mere Overhaand, især i Slesien.

I denne Provinds modsatte Præsten i Breslau, **Dr.** Scheibel sig allerede 1830 baade Kirkeforeningen og den nye Agende. Til ham sluttede sig Professorerne Huschke og Steffens tilligemed Flere, hvilke erklærede, at de vilde vedblive at være Lutheranere og danne en reen luthersk Menighed. Scheibel, som var Hovedmanden for Indsigelsen mod Regjeringen blev 1831 nødt til at fratræde sit Embede og forlade Landet. Men dermed ophørte ikke Modsigelsen. De saakaldte „Gammellutheranere" forbandt sig nøiere sammen og oprettede efterhaanden flere Conventikler; ja endog hele Kirkesogne, opfordrede af deres Præster, forenede sig med dem. Nu voxede Regjeringens Strenghed mod de gjenstridige Præster, men netop dette bidrog til at gjøre

Menighedernes Modstand mere haardnakket, og Gjenstridigheden gik hos disse over til et fuldkomment Sværmeri. Sognene Hermannsdorff og Hönigern i Slesien bleve især Foreningspunkterne for Gammellutheranerne i en viid Omkreds, og alle Regjeringens fredelige Bestræbelser for at bevæge Præster og Menigheder til at tiltræde Kirkeforeningen og at antage Agenden, vare frugtesløse. Den troede derfor at burde forsøge strengere Midler. Flere Præster bleve fjernede fra deres Menigheder, andre dømte i Pengebøder, men det hjalp altsammen intet. Selv i Breslau tog Conventikelvæsenet Overhaand, og Præsterne Berger i Hermannsdorff og Kellner i Hönigern negtede ligefrem Consistoriets Befalinger Lydighed, i det de vedbleve at bruge den gamle Agende. Fra alle Kanter strømmede Gammellutheranerne til disse Byers Kirker, og skjøndt Regjeringen tillod Berger at uddele Nadveren vexelviis efter det gamle og det nye Ritual, vilde han dog ikke give efter, og Følgen var, at han blev suspenderet fra sit Embede. I Sognet Hönigern, hvor man ogsaa nu ventede, at Regjeringen vilde skride ind, belavede man sig paa at gjøre alvorlig Modstand. Præsten Kellner lod vælge 40 Mænd af Menigheden, der skulde betragtes som dens Forstandere, hvilke han overleverede Kirkens Nøgler og Kar. Kort efter ankom Superintendenten og Landraaden som kongelige Commissarier. De fandt Præstegaarden lukket og begave sig derpaa til Kirken, udenfor hvis Dør Menigheden med Præsten i Spidsen stod opstillet og sang aandelige Sange. Paa Superintendentens Spørgsmaal til Præsten: om han vilde bruge den nye Agende med de indrømmede Ændringer, lød et bestemt „Nei“, hvorpaa Commissarierne udtalede den

Erklæring, at han var suspenderet, og Embedets Bestyrelse overdraget en anden. Kellner svarede paa denne Erklæring, at han ei erkjendte Suspensionens Retmæssighed, og heller ikke vilde udlevere Kirkens Kar eller Kirkens Nøgler. Da nu Commissarierne befalede en Smed, de havde medbragt, at aabne Kirken, istemte de ved Kirkedøren sammenpressede Qvinder et gjennemtrængende Jammerskrig, og Mændene antoge en saa truende Stilling, at Commissarierne fandt det raadeligst at tage Flugten. Paa deres Opfordring fulgte Præsten med dem til Breslau, hvor han blev arresteret.

Efter Præstens Bortførelse spærrede Menigheden Kirkedøren, og en Forsamling af flere tusinde Mennesker negtede den ny indsatte Præst den paafølgende Søndag Adgang til Kirken med den nye Agende. Formaninger til at føie sig efter Kongens Befaling hjalp ligesaa lidet som de valgte Menigheds-Forstanderes Fængsling, og Regjeringen besluttede da nu at bruge Magt. En Kommando af 400 Mand Fodfolk og 100 Ryttere ledsaget af en Civilcommissar drog den 20de December 1834 ind i Hönigern. Desuagtet vedblev Menigheden sin Vægring. Juledag rykkede altsaa Krigsfolket frem imod Kirken; Anførerne opfordrede den tæt forsamlede Mængde til at skilles ad og fremfor Alt at aabne Kirken. Da Ingen agtede paa denne Opfordring lod han Rytteriet hugge ind med flade Klinger. I et Øieblik var Hoben adspredt, Kirkedøren aabnet og Kirken erobret, ved hvilken Leilighed en Snees Mennesker af Dem, der modsatte sig Adgangen, fik Saar og Stød. Efterat Præsten var ført ind i Kirken, blev nu Gudstjenesten holdt efter den nye Agende, men blot for Soldaterne, da ingen af Kellners Tilhængere lode sig indfinde. For altsaa at nøde Menig-

heden til at tage Deel i den nye Gudstjeneste, bleve Krigsfolkene indqvarterede hos de meest Gjenstridige af Beboerne, hvilke omsider beqvemmede sig til at give efter. Da de havde bivaanet Gudstjenesten, afgave de den Erklæring, at de havde feilet af Vildfarelse, og at de atter vilde besøge Herrens Huus som før, efterdi de nu vidste, at Guds Ord deri blev forkyndt overeensstemmende med deres Fædres Bekjendelse. Som en Følge heraf droge Soldaterne bort den 29de December, og ved en Kabinetsordre af 7de Februar 1835 forkyndte Kongen Menigheden sin Tilgivelse; ikkun Formændene for Modstanden og de meest Skyldige skulde drages til Ansvar og Straf.

Den aandelige Overspændthed, som efterhaanden udviklede sig i de vedvarende private Conventikler, næredes fremdeles ved en eensidig Læsning af religiøse Blade, Traktater og Skrifter, som snart i dunkle og overdrevne Udtryk talede til den uklare Følelse, snart i haarde Ord udsagde Fordømmelses-Dommen over Anderledesmenende. Conventiklerne gjenløde af Sukke og Stønnen over den personlige Djævels Virksomhed og Magt, over Menneskenaturens Grundfordærvelse, som man søgte at udrense ved Bøn, Sang, o. d., men man mærkede ikke, at det indbildt fromme Sind let henfaldt til et farligt Sværmeri, der under de fremkonstlede stærke Følelser tog en fordærvelig Retning, og som benyttet af listige og trædske Personer udartede ei alene til virkelige Galskaber, men endogsaa til Forbrydelser. Vi behøve her blot at minde om det saakaldte Muckerselskab i Vestpreussen, som i Begyndelsen hyldede den Grundsætning, at moralske Prædikener vare ligesaa unyttige som de vare uchristelige, og at enhver christelig Prædiken blot maatte handle om

Menneskets grundløse Fordærvelse og den ene saliggjørende Tro paa Jesu Blod, der udslettede Synder. Denne Eensidighed fremkaldte en naturlig Ringeagt for Reenhed i Sæder, og Conventiklerne udartede efterhaanden til den frygtelige Udskeielse, at Kjønsnydelsen blev ophøiet til en Gudstjeneste og Kjødets Renselse. Vi kunne ikke i det Enkelte skildre det Bordelvæsen, som gik i Svang i dette hellige Selskab; ikkun Saameget ville vi bemærke, at adskillige fornemme Folk vare blevne Medlemmer deraf. Men da en af Selskabets Ledere, Præsten Ebel, havde udseet den skjønne Grevinde Finkenstein som den, med hvem han agtede at avle Messias, modsatte hun sig hans Foretagende og skilte sig tilligemed sin Mand fra Selskabet. Sagen kom derved for Dagen og Retten greb forstyrrende ind i dets Hemmeligheder, efterat det havde bestaaet i flere Aar fra 1831 til 1835. Hovedmændene bleve straffede, men Sagen selv inddyssedes formedelst dens forargerlige Natur.

Ogsaa i Kongeriget Sachsen havde dannet sig et lignende religiøst Selskab under Styrelse af Præsten Martin Stephan. Rundt omkring i Landet holdt dette Selskab Conventikler, og natlige Vandringer af mandlige og qvindelige Personer foretoges fra Sted til Sted. Den forargelige Omtale, dette Væsen fremkaldte, gav endog Stænderforsamlingen Anledning til at gjøre Sagen til Gjenstand for sine Forhandlinger 1837. Trods Politiets Forbud fortsattes de natlige Sammenkomster, men Selskabet besluttede nu paa Stephans Opfordring at udvandre til Amerika for at nyde, hvad det kaldte evangelisk Frihed. Allerede i October 1838 afreiste en Deel af Foreningen. Stephan blev imidlertid for Retten anklaget for Underslæb med betroede Penge

og derhos tillige for Muckeri, saa at han først nogen Tid efter kunde følge sine Tilhængere. Men i Amerika blev han siden overbeviist om, at have benyttet de natlige Vandringer og Sammenkomster til at bedrive Utugt med de qvindelige Deeltagere, og blev som æreløs forskudt af sin amerikanske Menighed.

Saadanne og lignende Udskeielser af Fromheden maatte ved deres Exempel virke skadeligt og forargeligt paa det religiøse og sædelige Liv; de stødte Tvivlerne tilbage fra Religionen og gave dens Fiender og de Ligegyldige Stof til Ringeagt og Spot. Desuagtet forandrede de pietistiske Førere Intet i deres Forhold; den samme skaanselløse Fordømmelsesaand vedblev at udtale sig imod Alle, der ikke betragtede de christelige Lærdomme fra samme Synspunkt eller Livet paa samme Maade, som de; og de syntes ikke at lægge Mærke til den farlige Fiende, der lønligen rustede sig ikke blot imod dem, men imod den hele Christendom. Thi medens Agendestriden endnu vedvarede paa flere Steder i Preussen, og den tydske protestantiske Kirke forstyrredes af ukjærlig Tvedragt, udgik et Manifest, der truede den christelige Kirke med Undergang.

En ung lærd og skarpsindig Mand, David Friedrich Strauß, født den 27de Januar 1808, var den Første, som i en stor Bog: „Das Leben Jesu" ved Anvendelsen af den hegelske Philosophi og med en gjennemgribende Kritik søgte at kuldkaste hele Christendommens historiske Grundvold, i det han vilde forklare Begivenhederne i Jesu Liv som Myther, eller som Indbildninger og Drømme hos de ældste Christne, der efterhaanden som en Idee havde ifort sig en historisk Dragt. Det var en Selvfølge, at en saa-

dan Bog i en bevæget Tid maatte gjøre megen Opsigt, og den fandt baade Tilhængere og Modstandere. Strauß maatte nedlægge den Lærerpost, han beklædte i Würtemberg; men blev i 1839 af Opdragelsesraadet i Zürich kaldet til Professor i Theologien ved denne Stads Universitet. Rygtet om hans Angreb paa Christendommen var imidlertid gaaet forud for ham selv og hans Ankomst til Sveits. Bønderne i Kantonen, som i denne Ansættelse saae Fare for Religionen og Kirken, tvang ved et voldsomt Oprør det store Raad til at give ham Afsked igjen, og styrtede endog samme Aar den Regjering, der havde kaldet ham. Flere tydske Theologer søgte vel at gjendrive Straußes dristige Paastande, men da deres Arbeider ikke bleve læste saameget som hans Bog, frembragte de heller ikke saa stor en Virkning paa den læsende Mængde, og dette Angreb i Forening med den usalige Tvedragt i Kirken selv, havde meget skadelige Følger, der først ret viste sig i de følgende Aar.

I Skandinavien fandt vel intet offentligt Angreb paa Religionen Sted; ikkun blandt Almuen fik Conventikelvæsenet Indgang. Deeltagerne heri kaldtes i Sverige „Læsere“, i Danmark „Opvakte“, — eller „Hellige“, og disse grebes i de første Aar undertiden af et Sværmeri, der forledte dem til at troe sig besjælede af den hellige Aand og tvang dem under Andagten til enten at hikke eller prædike. Efterhaanden faldt denne Overspænding bort, og skjøndt en vis Eensidighed ei kan miskjendes blandt disse saakaldte Opvakte, findes der dog ogsaa hos dem megen sand christelig Religiøsitet. — Adskillige Stridigheder om liturgisk Frihed og rituelle Sager foranledigede den danske Regjering til i 1834 at affordre Geistligheden Erklæring om et Forslag til

en ny Alterbog; ogsaa blev et Udkast dertil udarbeidet; men Reformationens trehundredaarige Jubelfest 1836 gik forbi, uden at der skete nogen Forandring i Kirken, og da en Forandring fandt Modstand fra de Opvaktes Side, synes den hele Plan at være bleven opgiven. Af Striden om den liturgiske Frihed udviklede sig derpaa en Strid om Sognebaandets Løsning, men da Ordførerne selv traadte ind i Kirkens Tjeneste, ophørte denne Strid af sig selv.

3.

Jøderne. Deres Stilling i Europa. Cultur og religiøs Forfatning. Partier iblandt dem.

I det øvrige Europa foranledigede imidlertid Spørgsmaalet om Statens og Kirkens Forhold til hinanden mange Forhandlinger om Jødernes Emancipation eller om deres Fordring paa lige Rettigheder med den christne Befolkning. Julirevolutionen og den nyere Tids philosophiske Stræben var iøvrigt ikke uden Indflydelse paa deres Tilstand. I de streng katholske Lande var dette vel mindre Tilfældet, thi paa de fleste Steder i Italien tillodes det dem endnu kun at boe i den saakaldte „Ghetto“ eller den dem til Beboelse anviste afsondrede Deel af Stæderne, og i Rom maatte de stedse paa en ydmygende Maade og for en Sum

Penge ansøgte Paven om Tilladelse til at boe i Ghetto og om Beskyttelse mod Spot og Mishandling. Ogsaa i Kongeriget Sardinien og i flere Kantoner i Sveits vare de meget indskrænkede; men i Toskana vare deres Stilling bedre. I Frankrige, Holland og Belgien havde de siden den første franske Revolution nydt fulde borgerlige Rettigheder. I det øvrige Europa var deres Vilkaar meer eller mindre heldige. At sætte Fordringen paa alle borgerlige Rettigheder igjennem, fandt mange og store Vanskeligheder at overvinde. Uagtet man i England efterhaanden havde indrømmet Jøderne mange Rettigheder, stod dog der Statens og Kirkens nøie Forbindelse med hinanden i Veien for at tilstaae dem alle Borgerrettigheder, og flere Biller, som i den Anledning indkom i Parlamentet, strandede paa denne Forbindelse og paa Overhusets Modstand. I de tydske Stater var deres Stilling meget forskjellig, og skjøndt den overhovedet saavel i Tydskland som i Danmark, Sverige og Rusland var langt bedre end i forrige Tider, var dog Religions-Forskjelligheden stedse en Hindring for at indrømme dem alle borgerlige og politiske Rettigheder, og vil rimeligviis fremdeles vedblive at være det, saalænge Staten ikke opgiver sin Charakteer som christelig Stat. I Norge gaaer Strengheden endog saavidt, at ingen Jøde, ifølge Grundloven, tør indfinde sig der i Riget uden særlig Tilladelse.

Iøvrigt stræbte en stor Mængde af Jøderne i Europa at tilegne sig den nyere Tids Cultur; mange gik Tid efter anden over til Christendommen eller søgte at rense deres Religion fra de talmudistiske Tilsætninger og at indrette Gudstjenesten i de nyere Sprog. Men da det herved tillige

blev en Fornødenhed at optage christelige Bestanddele i den jødiske Religions-Underviisning, for at denne ikke skulde staae i en fiendsk Modsætning til den christelige, opstode der ogsaa kirkelige Partier iblandt Jøderne. Thi Tilhængerne af den gamle Tempeltjeneste i det hebraiske Sprog, eller de orthodoxe Jøder, kunde ikke andet end ansee Tilhængerne af den nyere Mosaisme for Kjættere og Frafaldne; og vist er det, at disse i Grunden efter deres Læreform og Gudstjeneste hverken vare Mosaiter eller Christne, men en Mellemting imellem begge.

4.

Litteratur og Konst.

Den politiske, religiøse og kirkelige Tilstand, som i Europa fandt Sted ved og efter Julirevolutionen, maatte naturligviis ogsaa paatrykke Litteraturen sit Præg, da Pressen i vor Tidsalder havde vundet en saadan Indflydelse, som den aldrig har havt tilforn. Thi Litteraturen er dog et temmelig sikkert Vidnesbyrd baade om den Aand, der til en vis Tid bevæger Folkene, og om de Retninger, i hvilke Bevægelsen gaaer. Den Litteratur, som her imidlertid mest vil tages Hensyn til, er ikke saameget den, der hører til den egentlige lærde Verden, og hvis Resultater ikkun middelbart og maaskee først seent komme til at virke paa den store Mængde, men den, hvorved disse Resultater i forskjellige Skikkelser og ad meget ulige Veie gaae over, saa at sige i

Folkenes Kjød og Blod, og ved en Tilbagestrømning atter ligesom aabenbarer os Folkenes indre Liv. Vel stod i dette Tidsrum paa flere Steder Censuren som en Vogter for Hjerternes oprigtige Udbrud, men disse trængte dog til Slutningen igjennem, om ogsaa kun paa en forblommet Maade.

Hvad her da Litteraturen aabenbarede os i de første 10 Aar efter Julirevolutionen, var i Almindelighed den Jagttagelse, at de dannede Klasser, især i de første Aar, mest førte et politisk Liv, der endog stræbte at gjennemtrænge de mindre dannede, saa at det religiøse og kirkelige Liv blot fandt nogen levende Deeltagelse der, hvor den politiske Aand ikke var trængt ganske igjennem, men at en religiøs Trang dog i Grunden var tilstede. Længere frem i Tiden begyndte de materielle Interesser at dele Herredømmet med de politiske. Det var heraf en naturlig Følge, at den Litteratur, der nærmest virkede paa den store Folkemasse, mest gik ud paa Statsforholdene og de materielle Interesser eller ogsaa paa en morende Underholdning, men dog paa en forskjellig Maade efter Folkenes eiendommelige Aandsretning. Heraf udsprang den uhyre Bladlitteratur især i England og Frankrige, hvortil vi ogsaa kunne regne den saakaldte „Penninglitteratur“, der paa denne Tid opkom i England, hvis Hensigt var at bringe Resultaterne af de lærde Forskninger, for saavidt de sigtede til det praktiske Liv, og andre almeennyttige Kundskaber ud iblandt Folket. Desuden udgjorde digtede Fortællinger og Romaner en stor Deel af Folkelitteraturen. Endog i disse stræbte Englændernes religiøse Alvor og Sands for det virkelige Liv efter en vis Grundighed, og lagde selv under Skjemten Agtelse for Da-

gen for de bestaaende Indretninger og Forhold. — I Frankrige, hvor den revolutionaire Bølgegang i det hele Tidsrum aldrig ganske var kommen til Ro, hvor Mangel paa Religiøsitet og sædeligt Alvor i alle Folkeklasser var saa betydelig, og et ubestemt Begreb om Frihed havde bemægtiget sig en stor Deel af Nationen med den Heftighed, der er samme eiendommelig, — i Frankrige afprægede sig ogsaa i Litteraturen denne aandelige Tilstand. Blad- og Flyveskrift-Literaturen bar stedse Partifarve og ikke sjelden et ophidsende Præg; igjennem den øvrige Folkelitteratur gik ligeledes næsten ganske den samme Aand. Saavel Skuespildigterne som Romandigterne satte sig selv det Formaal, at bringe alle Indbildningskraftens Nerver i den pirreligste Spænding. De grueligste Uhyrer, de græsseligste Optrin i Menneskelivet, som det var muligt at optænke, fremstilledes til en morende Underholdning for Læsernes Øine; dernæst skildredes i dens hele Nøgenhed den aandelige Tomhed og sørgelige Søndersplittelse i det franske huuslige Liv, og uden at give Haab om eller Udsigt til en bedre Tilstand forstærkedes derved Mismodet over og Utilfredsheden med det Nærværende. Om sand, opløftende Poesie, der var skikket til at hæve Menneskeaanden over Prosalivets Nød og Jammerligheder, kunde der i det politiske Virvar under den religiøse Tomhed og den sædelige Fordærvelse, ikke være Tale.

I Tydskland havde den hegelske Philosophi allerede ved Tidsrummets Begyndelse sat Gemytterne i nogen philosophisk og religiøs Uro, der endmere forøgedes ved den preussiske Agendestrid og Kampen med den katholske Kirke. Julirevolutionen med sine Følger og det straußiske Angreb paa Christendommen gjorde Uroen og Forvirringen i den tydske

Litteratur fuldstændig. Der gaves vel ogsaa dengang tydske Lærde, som blot fordybede i deres Videnskab lode den levende Bulder uændset drage sig forbi, men den yngre Slægt ved Universiteterne var ikke gjennemtrængt af en saadan Begeistring for Videnskaberne; henreven af den philosophiske og politiske Bevægelse stillede den sig snart det Formaal, at nedrive alt det Bestaaende baade i Staten og i Kirken, som Noget, Menneskeslægten nu skulde være kommen ud over, og den indtrængende Forvirring fandt rigelig Næring i Tydsklands Adsplittelse saavel i Henseende til Religionen som til Statsforholdene. Det saakaldte „Unge Tydskland" udgjorde en stor Samling af yngre Mænd, der af alle Kræfter arbeidede paa en Alt omfattende Revolution, og Pressen blev, saavidt det for Censuren kunde skee, benyttet til dette Øiemed. Paa den ene Side skrev man altsaa for at omstyrte Statsforholdene, Christendommen, Ægteskabet og Sæderne, og det ofte med den vildeste Frækhed. Paa den anden Side søgte, især det orthodox-kirkelige Parti at modsætte sig den overskyllende truende Strøm; men dette gik atter til den modsatte Yderlighed, i det samme vilde opnaae den gamle Symboltvang til fornyet Liv, og søgte ikke saameget ved Grunde som ved Skjældsord og Fordømmelsesskrig at seire over Modstanderne. Tydskland blev oversvømmet af et Hav af Blade og Flyveskrifter, som, især efter at Srauß's Bog imod Christendommen var traadt frem, i et opskruet og overspændt Sprog prædikede Nedbrydelse og Opløsning af Alt, hvad der tilforn havde været Menneskene helligt og kjært. Regjeringerne saae med Bekymring paa dette vilde Uvæsen, og Forbundsdagen skærpede Censuren, men Forfatterne vidste alligevel at omgaae den

paa mange Maader. Der opstod endog en saakaldet „politisk Poesi“, der stræbte at fortrænge al anden og at bringe Folket i en politisk Begeistring. De gamle Digtere, som hidtil havde været Tydsklands Hæder og Stolthed, bleve nu foragtede og forhaanede som Uslinger; selv Goethe, der før med Ærbødighed var bleven hyldet som „Digterkonge“, maatte opleve, at han før sin Død, den 22de Marts 1832, blev angreben baade af det ene og det andet Parti. Pietisterne med Hengstenberg i Spidsen beskyldte ham for Kjætteri og Fritænkeri; det politiske Parti angreb ham, fordi han, som man paastod, i sin Indskrænkethed ikke havde begrebet det for Tydskland ene Fornødne. Angrebene fortsattes endog efter hans Død. — Det var da heller ikke forunderligt, om andre Dele af Litteraturen antoge det politiske Præg; saavel historiske Værker som de saakaldte „Conversations-Lexiconer“ udarbeidedes efter et eller andet Parties politiske og philosophiske Anskuelser, og det kan ikke negtes, at disse Bestræbelser jo ogsaa have gjort deres Virkning.

At den Aand, der gik igjennem de tre nævnte Folks Litteratur som Europas Hovedlitteraturer, ogsaa mere eller mindre afspeilede sig i de andre mindre Litteraturer, var i sin Orden, og en af de vigtigste Følger deraf var den, at Litteraturen næsten allevegne begyndte at gaae op i Dagblade, Flyveskrifter, Romaner og Noveller. Iøvrigt bidrog man til at vække en meer almindelig Læselyst ved forskjellige nye Indretninger, saasom ved Læseforeninger, Læsestuer og Godtkjøbs-Skrifter, og skjøndt derved en Mængde Ideer og Kundskaber kom i Omløb i en større Kreds, og Mængdens Tænkning vaktes og dens Synskreds udvidedes, saa kan det

dog heller ikke negtes, at endeel ufordøielig og ufordøiet Læsning virkede til at fremme en vis indbildt Viisdom og en ofte ugrundet Utilfredshed med den bestaaende Tingenes Orden, uden at fremkalde en oprigtig Stræben efter at arbeide frem til det Bedre. At en ny Litteratur, den slaviske, nu begyndte at vække Opsigt, ville vi her blot bemærke.

Paa en Tid, da alle offentlige Forhold, selv Litteraturen, bleve gjennemtrængte af Politik, var det et paafaldende Særsyn at betragte den Interesse, der især i det private Liv syntes at ville udvikle sig for de skjønne Konster. I de høiere Kredse, hvor den gamle religiøse Anskuelse af Livet for det meste var forsvunden, lod det som om man søgte en Erstatning i en saakaldet „æsthetisk“ Livsbetragtning. Ved mange Leiligheder lod sig et vist Sværmeri for Konst og Konstnere tilsyne. Musik, Maler- og Billedhuggerkonst stode her øverst; men en nærmere Betragtning lærte snart, at det neppe saameget var en dyb og virkelig Begeistring for det Store og Herlige i Konsten, der søgte at gjøre sig gjældende, som en nydelseslysten Attraa efter at kildre Øren og Øine, der frembragte en Modens Leflen med dens ydre Frembringelser.

5.

Opdragelse. Underviisning. Skolevæsen. Pauperisme og Proletariat. Communisme.

Hvad Kirken, Litteraturen og Konsten er for den voxne Slægt, skulde Opdragelsen og Skolen være for Barndommen. Her laae imidlertid i de selskabelige Forhold og i Landenes eiendommelige Beskaffenhed mange Hindringer, der frembøde uoverstigelige Vanskeligheder. I ægte katholske Lande var Kirken endog stedse mod Mængdens Oplysning; thi Uvidenhed var et af de store Midler, hvorved den katholske Kirke altid har søgt at bevare sin Myndighed. Derfor var Børneunderviisningen i Spanien, Portugal og Italien saa aldeles forsømt, ja i Sardinien var det hidtil endog blot tilladt Dem, som eiede 1500 Lirer, at lære at læse. I de Lande, der hjemsøgtes af Borgerkrig, og hvor Geistligheden og Munkene bleve en Gjenstand for Folkets Had og Forfølgelse, ophørte desuden al mulig Folkeunderviisning; thi det var dog Geistligheden, der tog sig noget af Ungdommen, og i de Stater, i hvilke Regjeringerne viste Interesse for Skolevæsenet, saasom i Frankrige og Belgien, kom de i en heftig Strid med Geistligheden, der gjorde Fordring paa at have det hele Underviisningsvæsen under sin Bestyrelse. Vi have allerede tilforn (2. D. S. 58—59) omtalt Almue- og Borgerskolevæsenets Tilstand og Begyndelsen til Indretningen af et ordnet Skolevæsen i Frankrige. Vel skulde efter Kamrenes Beslutning 1833 oprettes Almueskoler rundt omkring i Riget, men Regjeringens Bestræ-

heller fandt i denne Henseende stor Modstand. Af 38,000 Menigheder, havde i 1836 neppe Halvdelen Skoler. Paa Steder, hvor der fandtes 300 skolealdrende Børn, besøgte stundom kun 20 til 30 Skolen. Skolestuerne vare ofte Sognestuer, ofte ogsaa Værksteder, naar Skolelæreren drev et eller andet Haandværk; paa mange Steder manglede Skolestuer, saa at Underviisningen maatte skee enten under aaben Himmel eller i Kirkernes Forværelser: Vaabenhuse. Da det desuden ikke var nogen Tvangspligt for Forældrene at holde Børnene til Skolen, bekymrede de fleste sig heller ikke derom; thi Uvidenheden var saa almindelig, at Communeraaderne ofte ikke formaaede at skrive deres Navne, og naar Skoleinspecteurerne klagede over Skolevæsenets slette Tilstand, fik de til Svar: „Vore Fædre vidste ikke Meer end vi; vore Børn behøve heller ikke at vide Mere; vi ville ikke sende dem til Skolen, om man ogsaa betalte os derfor.“ — Ja, Communeforstanderne i Departementet Øvre-Vienne erklærede ligefrem, at Underviisning var Menigmand mere til Skade end til Gavn. Denne Uvillie mod Almueoplysningen næredes ogsaa af flere rige Godseiere, der meente, at man skulde vogte sig for at give Landsbybørn en bedre Opdragelse, fordi der ellers tilsidst Ingen vilde findes til at bearbeide Marken. — Alligevel udrettede Regjeringen ikke Ubetydeligt; den havde i 1838 anvendt 10 Millioner Franker paa Almueskolevæsenet, og Skolerne talte dengang 600,000 Disciple meer end i 1830.

I de protestantiske Lande var Almueskolevæsenet i en langt bedre Forfatning; der gjordes Meget for Børneoplysningen, og Regjeringerne sparede ikke paa Anstrengelser for at indrette et ordentligt Skolevæsen. Men i de store

Stæder var alligevel den betydelige Folkemængde og de sociale Indretninger, som den nyere Tid førte med sig, næsten uoverstigelige Hindringer for en god Opdragelse og en regelmæssig Underviisning blandt de lavere Klasser. Vi have tilforn omtalt de saakaldte „Gamins“ i Frankriges større Stæder, — Gadebørn, der manglede al religiøs Underviisning og sædelig Opdragelse. En lignende opvoxende Slægt fandtes ogsaa i andre Landes store Stæder, — en Slægt, der fra den tidlige Barndom gjordes fortrolige med alle mulige Laster. I 1835 regnede man, at der i London gaves 536,000 Personer, der levede uden christelig Underviisning, ja uden al Erkjendelse af Gud, og i 1838 antog Lord John Russel, at af 4 Englændere i Gjennemsnit, nød kun 1 nogen Underviisning. Ogsaa følte man i Parlamentet den store Mangel paa Almueskoler ikke blot paa Landet, men ogsaa i Stæderne. Det var dog især i Fabrikstæderne, at Børnenes Tilstand var værst. Indførelsen af Maskiner i Fabrikkerne frembragte en Mængde Smaaarbeider, til hvis Udførelse Børn kunde anvendes. Efterhaanden tog denne Anvendelse af Barnekraften saaledes Overhaand, at Præsterne fra Prædikestolene gjorde Fabrikeierne den Bebreidelse, at de brugte menneskelige Væsener som Dele af deres Maskiner, blot for at vinde det størst mulige Arbeide ved de mindst mulige Bekostninger. De hyppig herover opløftede Klager, bevægede omsider Parlamentet 1833 til at nedsætte en Commission for at undersøge, hvilken Brug der gjordes af Børnene i Fabrikerne. Man opdagede da forfærdelige Ting. Børn fra 6 til 12 Aar bleve før Dagens Frembrud drevne til Fabrikerne, hvor de overlæssedes med Arbeide, og alene ved Hug og Slag holdt-

tes vaagne og virksomme. Den Mishandling, de saaledes maatte lide, den magre Kost, de nøde, samt Mangel paa frisk Luft og Bevægelse gjorde mange tusinde Børn allerede fra den tidlige Alder til Krøblinge paa Legeme og Sjæl, og naar de voxede til, manglede de al religiøs og sædelig Underviisning. Deres hele Tilværelse var et dyrisk Slaveri. Parlamentet tog sig efter denne Undersøgelse af Sagen, og det blev nu en Lov, at Ingen under 21 Aar maatte tvinges til at arbeide i Fabrikerne om Natten, som regnedes fra Kl. 7 om Aftenen til Kl. 6 om Morgenen; Ingen under 18 Aar skulde arbeide daglig længer end 10, og om Løverdagen kun 8 Timer; og Børn under 9 Aar maatte i Fremtiden ikke bruges til Fabrikarbeide; ogsaa skulde der sørges for rummelige Fabrikværelser. — I Frankrige var Børnenes Tilstand i Fabrikstæderne slet ikke bedre end i England; ogsaa i de franske Kamre kom derfor denne Sag oftere til Omtale.

Naar man tænker sig den Slægt, der voxede op under slige Vilkaar, kan man ikke undre sig over de mange Uroligheder, Fabrikarbeiderne Tid efter anden afstedkom i de fleste Fabriklande. I de agerdyrkende Lande, selv i Fabriklandene udenfor Stæderne var Børnenes Tilstand bedre; de havde dog der frisk Luft og fri Bevægelse.

Dog, det var ikke blot for Ungdommens Underviisning og Opdragelse, det var ogsaa med Hensyn til Ernæringen og Familielivet i det Hele, at den nyere Tids Omvæltninger medførte forskjellige Misligheder. De uhyre Fremskridt, som de mathematiske og physiske Videnskaber havde gjort og, saa at sige, dagligen gjorde, og den paa flere Steder indførte frie Concurrence satte vel mange menneskelige Kræfter

i en hidtil ukjendt Virksomhed, men medførte ogsaa en Overgangsperiode, der indskrænkede, ja tilintetgjorde mange Næringsveie, og bidrog derved, i Forening med Folkemængdens store Formerelse, til at forøge Fattigdommen, Pauperismen, Proletariatet. Agerdyrkningen nærede en stor Mængde Mennesker, og skjøndt den endnu dreves uden faste videnskabelige Grundsætninger, gjorde den dog som Erfaringsvidenskab betydelige Fremskridt. Men i de Lande, hvor fri Udstykning af Jordeiendommene var tilladt, formindskedes alligevel Overskudet med hver Menneskealder. Saaledes i Frankrige. Da Arveretten her var ligestor for alle Børn, saa opstod næsten ved hver Grundeiers Afgang en ny Udstykning, der tilsidst indskrænkes til smaa Jordpletter, som umulig kunne ernære deres Eiere. Af dette Forhold maatte nødvendigviis fremgaae en Mængde Proletarier eller saadanne Mennesker, der ingen anden Eiendom besidde end deres legemlige Arbeidskraft. Men større blev endnu Misligheden, ved den tiltagende Anvendelse af Naturkraften isteden for Menneskekraften. Saalænge Fabrikerne for Størstedelen dreves ved Haandkraft, kunde Fabrikvarerne hverken forfærdiges i den Mængde eller til den billige Priis, som da livløse Maskiner og især Dampkraften traadte i Menneskekraftens Sted. Der gaves da mangfoldige Haandværkere, der ved Siden af Fabriker i deres Fag kunde bestaae som selvstændige Borgere. Ved Indførelse af Maskiner og den frie Concurrence maatte ogsaa disse gaae tilgrunde. Ikkun Kapitalister og Actieselskaber vare istand til at oprette Fabriker i det Store, og De, der under de gamle Forhold havde kunnet blive selvstændige Mestere og drive et lille Værksted, maatte nu som simple Arbeidere tabe sig i de

store Fabriker. I Erkjendelsen af disse forandrede Forhold dannede ogsaa Haandværkerne i England i de større Stæder Foreninger, der antoge farlige Skikkelser. Hvor talrige saadanne Foreninger vare, kan sees deraf, at de i 1834 indgave til Parlamentet en Petition med 250,000 Underskrifter.

Da den legemlige Arbeidskraft under de indtrædende nye Forhold ikke var istand til at erhverve et nogenlunde sorgfrit Udkomme for den Enkelte, end sige for en Familie, og Arbeidslysten desuden savnedes hos Mange, saa voxede derved de Fattiges Antal Aar for Aar. Men derved voxede tillige Sædernes Fordærvelse. Blottet for alle religiøse og moralske Grundsætninger søgte en stor Deel Mennesker at leve paa deres rigere Medmenneskers Bekostning; al den naturlige List, som det raae Menneske besidder, opbødes for med Lethed at tilveiebringe Midler ikke blot til at leve, men og til at nyde alle de grovere Sandsers Tillokkelser. Da disse Midler lettest fandtes i de store Stæder, strømmede ogsaa Sværme af Lediggængere didhen, hvor da alle mulige Laster finde deres Hjem. Som Exempler ville vi her blot anføre enkelte Kjendsgjerninger. Man har gjort den Beregning, at af de 240 Millioner Mennesker, som i 1840 udgjorde Europas Folkemængde, kunde 12 til 13 Millioner henregnes til Tiggere og Fattige. I 1832 taltes i Kongerigerne Neapel og Sicilien en Folkemængde af 7,679,821, hvoraf de 353,225 vare Tiggere og Tiggersker, og Antallet af disse kunde i hele Italien anslaaes til 800,000. — I Frankrige, hvis Folkemængde samme Aar angaves til 32,560,934 regnedes 1,838,702 Fattige af forskjellig Stand og Alder. I England anslog man

de Fattiges Antal til 4 Millioner. — Uden at ville trætte Læseren med flere Talangivelser, ville vi blot endnu bemærke, at Pauperismen i England fuldelig kan staae ved Siden af Pauperismen i Frankrige, især i London, og at hele Klasser af Arbeidere, saasom Linnedvævere, næsten alle høre til de Fattiges Klasse. Det fulgte af sig selv, at Staterne, uagtet den utallige Mængde milde Stiftelser, der findes i Europa, og det uhyre Beløb af Fattigskat, der ydedes, ikke vare istand til at tilfredsstille alle de Fattiges Fornødenheder, end sige deres Fordringer. Deri laae tildeels Grunden til den Eiendoms-Usikkerhed, der fandt Sted i flere Lande. Om Røverierne i Italien er ovenfor talt. I England især gaves Tyve af alle Arter; man regnede 1833 i og omkring London 16000 Tiggere og 150,000 forskjellige Slags Tyve, Smuglere o. d. Rundt omkring i Landet drev desuden en Mængde Lommetyve, Koblere, Udbredere af falske Penge deres Spil, ja der gaves endog Saadanne, som gjorde det til en Næringsvei at myrde Mennesker for at sælge Ligene til Lægerne til høie Priser. At Utugt, Drukkenskab o. m. d. vare i Følge med hine Laster, behøver næppe at bemærkes. I 1833 fængsledes i Paris 77,543 Mennesker, hvoriblandt 26,665 Fruentimmer og 1391 Børn under 10 Aar. Skjøndt Drukkenskab egentlig ikke var nogen herskende Last i Frankrige, tiltog den dog i den Grad, at Politiet i Hovedstaden i det nævnte Aar greb 23,702 Drankere, hvoraf 10,291 berusede Qvindfolk, der paa Grund af forskjellige begangne Uordener slæbtes i Fængsel. I Særdeleshed blandt Børnene af de lavere Klasser herskede en forfærdelig Udartning; her var al religiøs Følelse forviist fra Familielivet, der meer og mere aftog,

og endnu mindre fandt Sted blandt den store Masse Vagabonder, som fra alle Landets Egne strømmede til Hovedstaden, levede af Tyveri, Bedrageri og Forbrydelser, bleve optagne i de revolutionaire Selskaber og arbeidede idelig paa at omstyrte den offentlige Orden. Uagtet de store Fremskridt Agerdyrkningen gjorde, og uagtet det uhyre Opsving Samfærdsel, Handel og Industri erholdt ved Dampskibsfart, Jernbaner og andre nyere Opfindelser, dannede der sig dog i det borgerlige Selskabs Skjød et eget Samfund af eiendomsløse Mennesker, Proletarier, der forkyndte alle Rige og overhovedet alle Eiendoms-Besiddere en Krig paa Liv og Død.

Den farlige Fiende for det nu bestaaende borgerlige Selskab, som stræbte at udvikle sig af Proletariatet, var den saakaldte Communisme. Hvorledes den overhaandtagende Armod kunde forebygges, var et Spørgsmaal, som i længere Tid baade i England og Frankrige havde sysselsat mange tænkende Mænd. Der fremkom i dette Oiemed Tid efter anden flere Forslag og dannede sig forskjellige Lærebygninger. Hertil regnes Owenisternes i England, St. Simonisternes og Fourieristernes, o. fl. i Frankrige. Man kaldte dem Socialister, og deres Forslag hvilede tildeels paa Grundlaget af den nuværende Selskabsorden, om endog med meer eller mindre demokratiske Former. De forkastede vel ikke ganske Eiendomsretten, men søgte at tilveiebringe en Mægling imellem Besiddelsen og Armoden. Men Communisterne gik langt videre; de vilde ikke løse, men overskjære Knuden; dette vilde de opnaae ved at omstyrte den politiske Orden, for derved at komme til en Omstyrtelse af den nuværende Selskabsorden

med dens Eiendomsret. Ingen skulde eie Noget, Alt skulde tilhøre Alle, men Ingen Noget i Særdeleshed. Ingen skulde tilhøre sig selv; vel skulde Alle være lige forpligtede til Arbeide, men Erhvervet skulde deles lige imellem Alle. For at bevirke denne Lighed, skulde alle de Indretninger forsvinde, hvorved Uligheden kan opstaae; Stat, Regjering, Kirke, Ægteskab, Familie maatte tilintetgjøres. Talentet maatte ingen Forret have, men den Dumme og Uvidende skulde have samme Ret, som den Aandrige og Oplyste. Denne Tilstand vilde de føre frem ved at stifte Oprør og ved at myrde Dem, der under de nuværende Statsforhold stode over de Eiendomsløse.

Disse ere Hovedtrækkene af en Lære, der i Aarene fra 1830 til 1840 har søgt at danne sig til et ordentligt System og til en Slags Troesbekjendelse for Proletarier og mange Arbeidsfolk især i Frankrige. Dens første Udspring skriver sig imidlertid fra den første franske Revolution. Jacobineren Baboef havde allerede under Directorial-Regjeringen 1795—96, som tilforn (1 D. S. 268) er meldt, fremsat den Paastand, „at Formuen var det farligste Aristokrati, og at der ingen politisk Lighed gaves uden en lige Fordeling af alle Eiendomme.“ Den Opstand, han forberedte for at gjøre denne Paastand gjældende, blev opdaget, og han selv tilligemed nogle af hans Tilhængere dømte til Døden. Da Dommen blev forkyndt, styrtede Baboef og hans Ven Darthe frem og gjennemborede hinanden med deres Dolke, hvorpaa de blødende i Dødskampen førtes til Guillotinen. Den forkyndte Lære var nu nedsunken i Glemsel i omtrent 40 Aar, da den paa ny blev fremkaldt af Italieneren Buonarotti. Denne Mand, som havde sluttet sig til

Baboef, undkom med Møie ved hans Paagribelse, ernærede sig derpaa i mange Aar i Nederlandene som Sprog- og Musiklærer og deeltog i Karbonariforbindelserne. Nogle Aar før Julirevolutionen udgav han et Flyveskrift, hvori han skildrede Baboefs Lære og den af ham stiftede Sammensværgelse. Da den deri fremsatte Lære ansaaes som forældet og afskyelig, og man ikke tænkte paa, at Nogen for Alvor kunde ville stræbe at gjøre den gjældende, blev Skriftet i længere Tid upaaagtet. Efter Julirevolutionen gik Buonarotti til Paris og traadte ind i de hemmelige Selskaber; her, især i Menneskerettighedernes Selskab, søgte han at vinde Tilhængere for sin Lære; men deels forstod man ham ikke, deels vistes han tilbage af Dem, der erkjendte Faren i en Opstand ikke blot imod den politiske Regjering, men imod den hele bestaaende Selskabsorden. Saaledes stod Buonarotti ogsaa her endnu ene med sin Lære. Det hændte sig imidlertid efterat Opstanden i 1834 var undertvungen og Procesuhyret havde fyldt Parises Fængsler med Republikanere, at nogle af disse fremtoge hans Skrift, omhandlede og forklarede dets Indhold i deres Samtaler, og nu udbredte sig iblandt disse Mennesker efterhaanden den Anskuelse, at hvad de hidtil havde villet, var en Skuffelse, og at ikkun den ubetingede Lighed var Sandhed. Den communistiske Lære fandt saaledes først Indgang hos de Trodsigste og Dristigste, som vare opfyldte af Vrede og Hevnlyst ei alene mod Regjeringen, men ogsaa imod de øvrige Republikanere, hvilke de beskyldte for Feighed eller ærgjerrige Hensigter. Paa denne Maade fæstede den vildeste og farligste Lære Rod i Manges Sind, og da de forlode Fængslerne, vare de bestemte paa at gjøre den gjældende ved den første den

bedste Leilighed. Ved hemmelig trykte Flyveblade søgte de nu at udbrede deres Grundsætninger; det hed saaledes i et Nummer af „den frie Mand“ (homme libre), som udkom 1837: „Vi fordre Eiendoms-Fællesskab, i den Mening, som Baboef har forstaaet det, og vi ville ikke ophøre at arbeide paa Udbredelsen af vore Grundsætninger, om vi endog selv maatte falde som Offere for det uretfærdige Kongedømme. Vi opfylde en Pligt, i det vi fra Overst til Nederst tilintetgjøre den selskabelige Tilstand, for siden at opbygge den igjen paa nye Grundlag.“

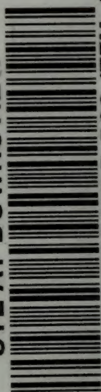
Det er let at begribe, at denne Lære med Bifald blev modtaget af en stor Mængde Mennesker, som Intet eiede, og som ikke gyste tilbage for Anvendelsen af de græsseligste Midler til at forbedre deres Stilling. Det smigrede Dem, der manglede alle religiøse og sædelige Grundsætninger, i Indbildningen at øine en Udsigt til at drage de Høierestaaende ned, og at bevirke, at Talent og Dannelse skulde have ligesaa lidet at betyde som Fødsel og Arv, samt at den Ene ikke skulde gjælde meer end den Anden. Især var det Aarstidernes Selskab i Paris, hvis Formænd vare Blanquo, Barbès og Bernard, der med Magt vilde sætte Communismen i Kraft, og dertil sigtede Opstanden den 12te Mai 1839. Fra Paris udbredte Læren sig over hele Frankrige, allevegne dannedes communistiske Foreninger og i Paris og Lyon opstod et **Societé des travailleurs egalitaires**, af hvis Midte Darmes's Mordforsøg imod Kong Ludvig Philip den 15de October 1840 udgik. Ogsaa en Propaganda opstod til at forplante de communistiske Ideer til Udlandet, hvor de ligeledes paa mange

Steder efterhaanden fandt Indgang især blandt Haandværkssvende og Fabrikarbeidere.

Saaledes er i det borgerlige Selskabs eget Skjød opstaaet en Fiende, der Aar for Aar voxer og truer med ved en voldsom Omvæltning at kuldkaste den nuværende selskabelige Orden; idet den bebuder en Næverettens Tid, der hverken holdes i Tømme af noget Religions- eller Sædelighedens Baand, men hvor ikkun den Stærkeres Ret skal være gjældende. Det kommer nu an paa, om Regjeringerne i sin Tid maatte besidde Viisdom og Kraft nok til at betvinge denne al Eiendom og borgerlig Orden truende og farlige Fiende.

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 09 06 03 15 017 4